ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

avti

Περίοδος Β'
Τεύχος 466
Παρασκευή
17 Μαΐου 1991
Δρχ. 250

Σταλινικά υπόλοιπα

ΔΙΚΕΣ

•

ΦΟΙΤΗΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ

•

ΜΑΤΖΙΚ

•

ΚΟΥΡΔΙΣΤΑΝ

•

ΕΣΣΔ

•

ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ

•

ΤΟΥΡΚΙΑ

Μικρή σειρά

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΞΕΧΩΡΙΖΟΥΝ

με μεγάλη φροντίδα από τη «γνώση»

εκδόσεις «γνώση»

Ιπποκράτους 31, 10680 ΑΘΗΝΑ τηλ. 36.20.941 - 36.21.194

•Περίοδος Β΄
• Χρόνος 18ος
• Τεύχος 465
Παρασκευή 3 Μαΐου 1991
Δρχ. 250

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60 • 115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.49.300
72.32.819 - 72.48.240
FAX: 72.26.107 - TELEX: 214179 ΑΝΤΙ

• Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα

• Διαφημίσεις:
Γραμματεία-Λογιστήριο:
ΤΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ

• Σελιδοποίηση, Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
ΜΑΡΙΑ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ

• Φωτοστοιχειοθεσία — Αναπαραγωγή φιλμς:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
Δημοχάρους 60
Τηλ. 72.49.300

• Εκτύπωση:
Νέος Παρνασσός Α.Ε.
Παλλήνη Αττικής 15 344
16ο Χιλ. Λεωφ. Μαραθώνος
Τηλ. 66.65.081

• *Κάθε ενυπόγραφο άρθρο εκφράζει τις απόψεις του συγγραφέα του.*
• *Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.*

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού
Εξαμ. 2.700 δρχ.
Ετήσια 5.400
Ετήσια Οργανισμών, Τραπεζών, κτλ.: 20.000 δρχ.
Φοιτητική ετήσια: 4.800

Εξωτερικού
Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: ..... δολ. 27
ετήσια: ..... δολ. 54
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία - Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: ..... δολ. 30
ετήσια: ..... δολ. 60

• Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 250
ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 350

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
• Για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας:
Περιοδικό «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 72.32.713 - 72.48.240
• Για τα βιβλιοπωλεία Β. Ελλάδας:
Κέντρο του βιβλίου.
Α. Πουλουκτσή και Σια Ε.Ε.
Λασσάνη 9,
Τηλ. (031) 285.857
546 22 Θεσσαλονίκη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΚΕ: ΟΙ ΓΟΝΟΙ ΤΟΥ ΣΤΑΛΙΝΙΣΜΟΥ ____ 12-16

Με τον εξοστρακισμό της ετερόδοξης «ανανεωτικής» πτέρυγας, οι επιεικώς αποκληθέντες «συντηρητικοί» προσφέρουν τη θλιβερή ευκαιρία, σε όσους δεν διαθέτουν ανάλογη εμπειρία, να δουν πώς γράφεται «κομμουνιστικά» η ιστορία σε ένα κομμουνιστικό κόμμα. Γράφει ο *Τάκης Καφετζής*.

ΔΙΚΕΣ ____ 24-26

Ο Κοσκωτάς έρχεται, η ομώνυμη δίκη προμηνύει πολλές ακόμη εκπλήξεις ενώ στην άλλη δίκη, αυτή για τα Μάτζικ, διαφαίνεται ότι οι μίζες γίνονται υπερκομματικές.

ΤΟ ΑΝΤΙ ΣΤΟ ΚΟΥΡΔΙΣΤΑΝ ____ 33-36

Ένα υστερόγραφο στο συγχλονιστικό οδοιπορικό στο ελεύθερο Κουρδιστάν.

Ένας έλληνας Βαλέσα στη Σιβηρία __ 33-36

Ο Αλέξανδρος Ασλανίδης ηγείται της απεργίας των 100.000 ανθρακωρύχων στη Σιβηρία. Το πορτραίτο του σκιαγραφεί ο *Στ. Κούλογλου* (σελ. 38). Και ο *Βλ. Λισένκο*, πρόεδρος του Ρεπουμπλικανικού κόμματος ΕΣΣΔ μιλά στον *Π. Λυπημένο* για το φλερτ της ρωσικής αντιπολίτευσης με τον Γκορμπατσώφ (σελ. 40).

Γράφουν ακόμη:

Ο *Σπ. Καβουνίδης* για το περιεχόμενο του προοδευτικού εκσυγχρονισμού (σελ. 18), ο *Μ. Βικελίδης* για τις κραυγές του Α. Παπανδρέου (σελ. 20), ο *Κ. Βασιλείου* για την περιοδεία Μητσοτάκη στη Θράκη (σελ. 21), ο *Ν. Χίος* για την κλιμακούμενη κρίση στην Γιουγκοσλαβία (σελ. 29), ο *Τ. Παππάς* για τη δυναστεία Οζάλ (σελ. 30), ενώ η *Τ. Παπαδοπούλου* συνομιλεί με τον ούγγρο διανοούμενο Γκιόργκι Κόνραντ (σελ. 44).

ΚΥΠΡΟΣ 1991
Μια διέξοδος.
Η τελευταία;
Αν ο τουρκικός επεκτατισμός κερδίσει τον πλήρη έλεγχο της Κύπρου θα εντείνει την επιθετικότητά του σε Αιγαίο και Θράκη, υποστηρίζει ο Αλέξανδρος Ξύδης.
ΣΕΛ. 38-41

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ ____ 5
Στάθης
ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ __ 6
Οι δογματικοί ξανάρχονται —ο ΣΥΝ δοκιμάζεται...
ΑΝΤΗΝΩΡ
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ ____ 8
ΘΕΣΕΙΣ ____ 9
Ο *Μιχάλης Παπαγιαννάκης* με αφορμή την αναμέτρηση των δυο ρευμάτων στο ΚΚΕ και την πανελλαδική συνδιάσκεψη του ΣΥΝ, διατυπώνει τη θέση ότι το πρόβλημα για την Αριστερά είναι ουσιώδες, αφορά το μέλλον και υποστηρίζει πως η Αριστερά πρέπει να συγκροτηθεί από την αρχή.
ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ____ 11
ΔΙΑΛΟΓΟΣ ____ 48

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ __

Πενήντα χρόνια μετά, ο «Πολίτης Καίην» του Όρσον Ουέλλες συνεχίζει να είναι επίκαιρος: ο Καίην δεν είναι Κοσκωτάς, ωστόσο παίζει παιχνίδια με τον Τύπο και την εξουσία. Ένα ανέκδοτο κείμενο του Φρανσουά Τρυφφώ. Ακόμη: γνωριμία με τον συγγραφέα Τόμας Μπέρνχαρντ, αλλά και με τη λόγια ποίηση των Κούρδων. 51

Τώρα που έρχεται ο Κοσκωτάς

ΟΤΑΝ το αεροσκάφος που θα μεταφέρει τον Κοσκωτά από την Αμερική προσγειωθεί στο αεροδρόμιο του Ελληνικού δεν θα υπάρχουν πλήθη για να υποδεχθούν τον ήρωα της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας και ευεργέτη πολλών πολιτικών, δημοσιογράφων, σωματείων, πτωχών και αδυνάτων.
ΤΑ όσα είχε να προσθέσει ο Κοσκωτάς ως μάρτυρας στη δίκη που διεξάγεται στα όσα είναι ήδη γνωστά για το σκάνδαλο ουδείς γνωρίζει εκτός του ιδίου. Το πρόβλημα της κάθαρσης έχει πλέον μετατεθεί σε πρόβλημα «αδιάσειστων στοιχείων», «αποδείξεων» και χωρητικότητας των πάμπερς. Δεν ισχυριζόμαστε ότι οι κατηγορούμενοι στη δίκη αυτή θα πρέπει να καταδικαστούν χωρίς την προσκόμιση των αποδείξεων εκείνων που καθιστούν ασφαλή τη δικαστική κρίση. Επισημαίνουμε απλώς το γεγονός ότι με ευθύνη των πολιτικών δυνάμεων που επαγγέλθηκαν την κάθαρση και αυτοκάθαρση η ουσία έχει πλέον χαθεί.
ΓΙΑΤΙ το σκάνδαλο Κοσκωτά, δεν ήταν ένα συνηθισμένο σκάνδαλο στον ιδιωτικό επιχειρησιακό τομέα ούτε αφορούσε μόνο τα αναπόδεικτα καθημερινά σκάνδαλα στο δημόσιο τομέα όπου η έννοια συγχέεται με τα σύμφυτα ρίσκα των επιχειρησιακών αποφάσεων. Για μας το τεράστιο σκάνδαλο ήταν και παραμένει ένα σκάνδαλο όχι μόνο χρηματισμού πολιτικών και άλλων προσώπων —πράγμα κι αυτό καθόλου ασύνηθες— αλλά εκτεταμένης *πολιτικής διαφθοράς* που διαπότισε με τις «αξίες» του ολόκληρη την ελληνική κοινωνία.
ΤΗΝ κάθαρση αυτού του φαινομένου —κι όχι μόνο της δικαστικής του πτυχής υποστηρίξαμε με συνέπεια και φανατισμό. Διότι η επικράτηση αυτών των «αξιών» σε οποιαδήποτε κλίμακα μεγέθους είναι αυτή που πρωτίστως μας ενδιαφέρει. Αυτό το τεράστιο δίμηνο πολιτικής διαφθοράς που εξυφάνθη από τον αρχηγό του ΠΑΣΟΚ και τους πιστούς αυλικούς του για να διατηρηθεί στην εξουσία. Οι καινούριες μέθοδοι που εγκαινίασε και η νέα πολιτική τεχνολογία που εισήγαγε. Ήταν άλλωστε και ο μόνος «εκσυγχρονισμός» του συστήματος που επέφερε η διακυβέρνηση του κ. Παπανδρέου.
ΑΥΤΗ η πικρή γεύση παραμένει. Αυτές οι συνέπειες του σκανδάλου παραμένουν και μας ακολουθούν. Ήθη, έθη και πρακτικές αναπαράγονται σε όλους τους πολιτικούς χώρους μεταδίδοντας την αίσθηση —αν όχι εδραιώνοντας την πεποίθηση— ότι όλα αυτά αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της πολιτικής διαδικασίας και εγγενή πρακτική της διακυβέρνησης.
ΜΕ αυτές τις προδιαγραφές συμπεριφοράς εξακολουθεί να πορεύεται η ελληνική κοινωνία μη βρίσκοντας αξιόπιστα ερείσματα στον πολιτικό χώρο για να ξεπεράσει τη βαθειά κρίση που διέρχεται και να βρει τον προσανατολισμό της. Πολώνεται κομματικά γύρω από το «ένοχος ή αθώος» κλασικού δικαστικού δράματος. Κι έτσι αρνείται να αποδεχθεί τη δική της τραγωδία και τη δική της κάθαρση. Δεν θέλει να παραδεχθεί την ηθική λεηλάτηση του σκανδάλου Κοσκωτά και αποστρέφει το πρόσωπό της από τα βαθειά σημάδια που της άφησε.
Η ΔΙΚΗ βέβαια πρέπει να προχωρήσει. Για να εκκαθαριστεί δικαστικώς η υπόθεση. Για να τελειώνουμε. Για να εγκύψουμε επιτέλους με μεγαλύτερη προσοχή στις πραγματικές ρίζες του σκανδάλου και στις πολυπλόκαμες διαπλοκές του. Κι ας γίνει το τέλος της δίκης αυτής και των άλλων που εκκρεμούν αφετηρία αναθεώρησης των αξιών του δημόσιου βίου. Διότι, διαφορετικά ο φαύλος κύκλος διωκτών και διωκώμενων, κυνηγών και θυμάτων σε εναλλασσόμενους ρόλους δεν πρόκειται να σπάσει. Η πολιτική μας ζωή θα παραδέρνει βυθίζοντας ακόμα πιο πολύ στο τέλμα την ελληνική κοινωνία.
ΕΙΝΑΙ καιρός να ξεκινήσουμε την πραγματική κάθαρση. Όχι σαν αυτοτιμωρία, αλλά σαν αίτημα μιας ώριμης, σύγχρονης και δημοκρατικής κοινωνίας των πολιτών.

ΕΔΩ ΘΑ ΣΤΑΘΕΙΣ,
ΘΑ ΣΦΙΧΤΕΙΣ, ΘΑ ΣΠΡΩΞΕΙΣ
ΚΑΙ ΘΑ ΦΩΝΑΞΕΙΣ: ΑΠΟΘΑΝΕΤΩ
Η ΨΥΧΗ ΜΟΥ ΜΕΤΑ ΤΩΝ
ΑΛΛΟΦΥΛΩΝ...

ΚΑΤΑΛΑΒΑ!
ΓΙΑ ΝΑ ΚΑΘΑΡΙΣΟΥΝ ΟΣΟΙ
ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΜΠΛΕΞΑ, ΠΡΕ-
ΠΕΙ ΝΑ ΤΗΝ ΠΛΗΡΩΣΟΥΝ
ΟΛΟΙ ΟΙ ΥΠΟΛΟΙΠΟΙ...

ΚΟΣΚΩΤΑΣ

ΣΤΑΘΗΣ Γ '91

Οι δογματικοί ξανάρχονται —ο ΣΥΝ δοκιμάζεται...

ΚΑΙ ΞΑΦΝΙΚΑ, ενώ όλα έβαιναν «*καλώς*» στο ειδικό δικαστήριο —κατά το ΠΑΣΟΚ ο Α. Παπανδρέου είχε ήδη «*αθωωθεί*» από τη δεύτερη εβδομάδα της δίκης— ενεφανίσθη, συνεντευξιαζόμενος, ο «φυγόδικος μεγαλοτραπεζίτης» Γ. Κοσκωτάς! Και σα να μην έφτανε η πρώτη (τηλεοπτική) συνέντευξη στον «Αντένα», ακολούθησε και δεύτερη, τη φορά αυτή στον «Ελεύθερο Τύπο».

ΚΕΝΤΡΙΚΗ επωδός και των δύο συνεντεύξεων: Βασικός αν όχι και μοναδικός, ένοχος του σκανδάλου που κατατάραξε την ελληνική κοινωνία, ο τότε πρωθυπουργός Ανδρέας Παπανδρέου. Και οι λοιποί άλλοι; Ο Κουτσόγιωργας, ο Πέτσος, ο Λούβαρης, ο Μαντζουράνης, ο Μεταξάς; Ναι, έχουν και αυτοί κάποιο μερτικό ευθύνης. Αλλά εκτελούσαν όλοι τους «*άνωθεν εντολές*». Ήσαν δευτεροκλασάτοι, τριτοκλασάτοι, κοντολογίς απλοί «*ιμάντες*», απλοί «*εισπράκτορες*», που, ανάλογα, με την περίπτωση, έπαιξαν κάποιο συγκεκριμένο ρόλο: Να παραλάβουν λ.χ. ένα «*συσκευασμένο*» πάμπερ, να ανοίξουν ή να κλείσουν έναν λογαριασμό, να μετατρέψουν γερμανικά μάρκα σε λίρες στερλίνες ή να «*επεξεργασθούν*» (αν συμβαίνει και είσαι «καθηγητής» πανεπιστημίου!) ένα νόμο ή μία τροπολογία —λέγε με «*κουτσονόμο*».

ΟΛΑ ΤΑ παραπάνω αυτά ελέχθησαν, βέβαια, από έναν απατεώνα ολκής υπόλογο απέναντι στην δικαιοσύνη. Και είναι κοινός τόπος ότι η αξιοπιστία των όπου γης απατεώνων είναι μηδενική. (Εκτός αν το δικαστήριο κρίνει διαφορετικά). Τούτου δοθέντος, θα έπρεπε και η αντίδραση της Εκάλης να ήταν αντίστοιχη. Αλλά αυτό δεν συνέβη. Η αντίδραση του ΠΑΣΟΚ (ακριβέστερα η αντίδραση της Εκάλης) πρόδιδε ταραχή μεγάλη! Και ήταν κάτι το πολύ φυσικό. Η δίκη —ως το τέλος της προηγούμενης εβδομάδας— κυλούσε χωρίς δυσάρεστες παρενέργειες. Οι μάρτυρες, μάλιστα, απέφευγαν να αναφέρουν (ή να θυμίσουν...) καν ποιος ήταν ο πρωθυπουργός, *τω καιρώ εκείνω*... Και ενώ έτσι είχαν τα πράγματα, οι εφημερίδες άρχισαν να ανακυκλώνουν παλιούς τίτλους και μνήμες: Ο ΚΟΣΚΩΤΑΣ ΕΡΧΕΤΑΙ! Ακόμα και η «καλή» Αυριανή (με αφορμή την κατάθεση Γρυλλάκη), που συνέπεσε χρονικά με τις συνεντεύξεις του ψευδοδόκτορα, αισθάνθηκε την ανάγκη, να διευκρινίσει ότι «*δεν χωράνε 90 εκατομμύρια σε κουτί πάμπερς*»!... Αλλά όταν μία εφημερίδα υποβάλλει με έναν θηριώδη τίτλο, το αν χωράνε ή δεν χωράνε 90 εκατομμύρια σε ένα κουτί πάμπερς ανάλογες είναι και οι «*προεκτάσεις*» του απλού αναγνώστη: *Καλά η χωρητικότητα ενός πάμπερ, αλλά τελικά ποιος πήρε και πού πήγαν τα 90 εκατομμύρια;*

ΔΕΝ ΧΩΡΕΙ αμφιβολία ότι ο Κοσκωτάς θα επιδιώξει να φορτώσει τα πάντα —φυσικά και τη δική του ενοχή— σε άλλους. Εκείνος ήθελε απλώς να «*βοηθήσει την Ελλάδα*»... Ήθελε απλώς να «*εκσυγχρονίσει*» το τραπεζικό σύστημα, τα μαζικά μέσα επικοινωνίας, τον αθλητισμό —ήθελε να «*βοηθήσει την Αλλαγή*». (Γι' αυτό και αγόρασε την «Καθημερινή», τη «Βραδυνή», γι' αυτό εξασφάλισε τον Ντέταρι, γι' αυτό ήθελε να αγοράσει και την Τράπεζα Κεντρικής Ελλάδας, κ.λπ.). Ωστόσο, κάπου αναγνωρίζει ότι ο ίδιος δεν μπορεί να «*τη βγάλει καθαρή*», να το παίξει, δηλαδή, «*άσπιλος και αμόλυντος*». Γι' αυτό και στη συνέντευξή του στον «Αντένα», επισημαίνει κάποιες «*ατέλειες*» της ελληνικής νομοθεσίας. Διαφορετικά —άφησε να νοηθεί— θα έπρεπε να μετριάζεται η ποινή του ενόχου (του ενεχομένου, δηλαδή, στο σκάνδαλο) εφόσον αποκαλύπτει τους όποιους συνενόχους του. Και ο νοών νοείτω!

★ ★ ★

ΜΕΣΑ ΣΤΟ δεκαπενθήμερο που επισκοπούμε, συνεχίσθηκε η διαπάλη μεταξύ συντηρητικών και ανανεωτικών στους κόλπους του ΚΚΕ. «*Αλλά διατί ομιλείτε περί διαπάλης;*» —θα μπορούσε να παρατηρήσει ένας υπέρμαχος της «*ιδεολογικής καθαρότητας*» του κόμματος. Εδώ, δεν πρόκειται για σύγκρουση ανάμεσα στο «*παλιό*» και το «*καινούριο*» («*όπως διατείνονται οι λεγόμενοι ανανεωτικοί*»), αλλά για διαμάχη ανάμεσα σε αυτούς «*που θέλουν να διαλύσουν το ΚΚΕ μέσα στον Συνασπισμό*» και σ' αυτούς που «*παλεύουν για να υπάρχει το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας*». Όσο για τους άλλους που μιλούν για «*ενότητα μέσα στη διαφορετικότητα*», πρόκειται

—όπως απεφάνθη ο Μ. Μαΐλης, από τις στήλες του «Ριζοσπάστη»— *«για σλόγκαν που προκαλεί ειρωνικά χαμόγελα»*. Διότι, σύντροφοι και συντρόφισσες, πώς είναι δυνατόν να συνυπάρχουμε, στο ίδιο κόμμα, εμείς οι *«καλοί»* (που πιστεύουμε στο ΚΚΕ) με τους άλλους, τους *«κακούς»*, που είναι *«φορείς άλλων ιδεολογιών»*; Είναι δυνατόν να *«συνυπάρξουν η φωτιά και το νερό»*; Όχι βέβαια. Και, εφόσον αυτό δεν είναι δυνατόν —εφόσον ακόμα και σύντροφοι, όπως ο Γρηγόρης Φαράκος, παραιτούνται από την Κεντρική Επιτροπή, για να δουλέψουν (άκουσον! άκουσον!) στον Συνασπισμό— έπεται ότι το κόμμα θα πρέπει να πάρει την κατάσταση στα χέρια του.

ΠΩΣ ΜΠΟΡΕΙ, όμως, το κόμμα να πάρει την κατάσταση στα χέρια του; Εάν τα ίδια τα μέλη του κόμματος *«αντιδράσουν σε κάθε προσπάθεια παράλυσης και αποδιοργάνωσης της κομματικής δουλειάς και μαζικής δράσης»*. Αυτό, στην απλοελληνική σημαίνει ότι τα *«καλά»* στελέχη δεν αρθρογραφούν, ούτε αναπτύσσουν τις απόψεις τους από τις στήλες του *«αστικού τύπου»*, του *«αστικού ραδιοφώνου»* ή της *«αστικής τηλεόρασης»*. (Για την ακρίβεια διαβάζουν ή γράφουν μόνο στον *«Ριζοσπάστη»*, μιλούν μόνο στον *«902»* και βλέπουν —αυτό το σκαρφίσθηκε ο Ανδρέας Πετρουλάκης, στην «Αυγή»...— μόνο την *«κομματική τηλεόραση»*, δηλαδή βλέπουν μόνο το τηλεοπτικό σήμα του «902»!

ΑΛΛΑ ΑΥΤΟ δεν φθάνει. Τα *«καλά»* κομματικά στελέχη πρέπει, παράλληλα, να απέχουν από κάθε μορφής *«ομαδοποίηση»*, αφού η *«ιδεολογική καθαρότητα»* δεν ανέχεται ούτε *«ομαδοποιήσεις»*, ούτε *«τάσεις»*, ούτε απόψεις που δεν εναρμονίζονται πλήρως με τις αποφάσεις της πλειοψηφίας του Πολιτικού Γραφείου και της Κεντρικής Επιτροπής. Και ενώ αυτά λέγονται και γράφονται —κάποτε υπό μορφή *«νουθεσιών»* κάποτε υπό μορφή *«προειδοποιήσεων»* και κάποτε υπό μορφή *διασυρμού* επωνύμων στελεχών της ανανεωτικής πτέρυγας— η τελευταία συνεδρίαση της Κεντρικής Επιτροπής έφερε στο φως μερικά πολύ ενδιαφέροντα πράγματα: Ότι, δηλαδή *«προνομιακές σχέσεις»* με τον *«αστικό τύπο»* διατηρούν, κυρίως, οι συντηρητικοί. Ο Δήμος Φουνταλής, μάλιστα (από τα ανανεωτικά στελέχη του ΚΚΕ) κατήγγειλε ότι τα γνωστά άρθρα του Χ. Θεοχαράτου, στο «Έθνος», ανεγνώσθησαν —και εγκρίθηκαν— από την συντηρητική πλειοψηφία του Πολιτικού Γραφείου προτού δημοσιευθούν! (Στα άρθρα αυτά, όπως είναι γνωστό, ανανεωτικά στελέχη του ΚΚΕ χαρακτηρίζονταν ως μειωμένης δημοκρατικής ευαισθησίας, κ.λπ.).

ΑΠΟ ΤΑ ΠΥΡΑ των συντηρητικών δεν εξαιρέθηκε ούτε ο Γρ. Φαράκος, μέχρι χθες γενικός γραμματέας του κόμματος, ο οποίος —κατά τη νυν γραμματέα Αλέκα Παπαρήγα— πήρε και αυτός τον *«κατήφορο»*! Ο Γρ. Φαράκος, χωρίς περιστροφές, κατηγόρησε την πλειοψηφία του Π.Γ. και της Κ.Ε. ότι κάνει το παν για να υπονομεύσει την ανάπτυξη του Συνασπισμού, καθώς και τη θέση της προέδρου του Μαρίας Δαμανάκη και ότι άνθρωποι του μηχανισμού έφθασαν να παρακολουθούν συντρόφους τους!

ΟΛΑ ΤΑ παραπάνω αυτά έχουν τον αντίκτυπό τους στον Συνασπισμό, καθώς το κλίμα πόλωσης που καλλιεργούν οι συντηρητικοί είναι φυσικό να δηλητηριάζει τις σχέσεις ανάμεσα στις διάφορες συνιστώσες του και υποσκάπτει την πορεία προς την πανελλαδική συνέλευση του Ιουνίου.

ΠΑΡΑ ΤΑΥΤΑ, δεν λείπουν οι αισιόδοξοι. Αυτοί που πιστεύουν ότι, σε πείσμα των δυσχερειών, ο Συνασπισμός μπορεί να αναγεννηθεί και να παίξει τον ρόλο του ως νέος πόλος έλξης όχι μόνο των αριστερών, αλλά και όλων των προοδευτικών ανθρώπων, που δεν συμπαρατάσσονται ούτε με τον νεοφιλελευθερισμό της Νέας Δημοκρατίας, ούτε με τη δημαγωγία και τον αυριανισμό του ΠΑΣΟΚ.

★ ★ ★

ΚΑΙ ΕΝΩ αυτά συμβαίνουν στον χώρο της Αριστεράς, ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ εξακολουθεί να ζητεί *«εκλογές εδώ και τώρα»* και να βεβαιώνει πως έτσι και επανέλθει στην εξουσία, θα αποκαταστήσει το *«κράτος δικαίου»*, θα *«σώσει»* την Κύπρο (που απειλείται, τώρα, με *«ολοκληρωτική τουρκική κατοχή»*) και —αντί του διαλόγου που προτείνει ο Κ. Μητσοτάκης— θα απευθύνει στον Τουργκούτ Οζάλ ένα υπερήφανο *«Μολών λαβέ»!*

ΠΑΡΑΜΕΝΕΙ γεγονός ότι ο πρωθυπουργός Κ. Μητσοτάκης, ολοκληρώνοντας την περιοδεία του στη Θράκη, απάντησε στις προκλητικές δηλώσεις του Οζάλ, σε τόνους εξαιρετικά συγκρατημένους. Αντέδρασε —κατά τη χαρακτηριστική διατύπωση Δυτικού διπλωμάτη— ως Ευρωπαίος. *«Στη σημερινή Ευρώπη*, δήλωσε, *κανείς δεν φοβάται κανέναν και κανείς δεν εκβιάζεται»*. Και τη δήλωσή του αυτή, ενίσχυσαν οι νηφάλιες διατυπώσεις του περί *«ισοπολιτείας και ισονομίας όλων των Ελλήνων πολιτών της Θράκης —χριστιανών και μουσουλμάνων»*.

★ ★ ★

ΑΛΛΑ ΑΝ για την ελληνική κυβέρνηση και την ελληνική κοινή γνώμη η ένταση στις ελληνοτουρκικές σχέσεις αποτελεί μόνιμη κατάσταση πραγμάτων (και μόνιμη πηγή ανησυχίας), οι εξελίξεις στην Γιουγκοσλαβία και γενικότερα στον βαλκανικό χώρο αποτελούν, σήμερα, ένα άλλο στοιχείο αναταραχής και —συνεπώς— ανησυχιών. Ποιες οι επιπτώσεις στον ελληνικό χώρο από έναν εμφύλιο στην Γιουγκοσλαβία; Και τι θα σήμαινε για την Ελλάδα αν η μέχρι χθες *«κομμουνιστική Αλβανία»* μετεξελιχθεί σε *μουσουλμανική*; Στην περίπτωση αυτή, πώς θα κινηθεί η Άγκυρα; Πώς θα κινηθούν οι μουσουλμάνοι (ένα περίπου εκατομμύριο) της Βουλγαρίας; Και πώς οι μουσουλμάνοι της Γιουγκοσλαβίας;

ΤΑ ΠΑΡΑΠΑΝΩ αυτά προβληματίζουν την κυβέρνηση και ιδιαίτερα το ελληνικό υπουργείο Εξωτερικών, οι αξιωματούχοι του οποίου εξετάζουν όλα τα *«πλην»* (δυστυχώς δεν υπάρχουν *«συν»*) από τη διάσπαση του ενοποιητικού ιστού της Γιουγκοσλαβίας, αλλά και από την παρουσία σειράς άλλων αρνητικών καταστάσεων που καταγράφονται στον βαλκανικό χώρο.

Η ΧΩΡΑ ΜΑΣ διαθέτει, βέβαια, το προνόμιο να είναι η μοναδική χώρα-μέλος της ΕΟΚ στον βαλκανικό χώρο. Και μπορεί να αξιοποιήσει τη θέση της αυτή, κατά τρόπο θετικό. Αρκεί να υπάρξει στοιχειώδης συναίνεση μεταξύ των πολιτικών κομμάτων, στην χάραξη μιας πραγματικά εθνικής —ευρωπαϊκής και, ταυτόχρονα, βαλκανικής— πολιτικής. Είμαστε ώριμοι όμως για κάτι τέτοιο; Μπορεί, κατ' εξαίρεση, το ΠΑΣΟΚ, ακριβέστερα ο πρόεδρός του, να αντιληφθεί ότι, επιτέλους, εξωτερική πολιτική δεν θα πει κραυγή, συνθήματα, απροσμέτρητη δημαγωγία; Μπορεί να συνειδητοποιήσει ότι στον τόπο αυτόν δεν κατοικούν μόνον Έλληνες και *«ανθέλληνες»*, Έλληνες και *«φιλέλληνες»*, Έλληνες και *«υπερέλληνες»*, ότι, σε μια κομματική συγκέντρωση, δεν χρειάζεται να επιστρατεύεις τον... εθνικό μας ύμνο (για να «αποδείξεις» πόσο ο Μητσοτάκης ή ο Θεοδωράκης είναι *«αντεθνικοί»*) και ότι ο διάλογος με τη σημερινή κυβέρνηση δεν αποτελεί έγκλημα καθοσιώσεως;

ΠΟΙΟΣ μπορεί να απαντήσει στα ερωτήματα αυτά;

ΑΝΤΗΝΩΡ

ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ

ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΕΛΕΓΧΟΥ ΕΝΑΕΡΙΑΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ

Πώς φθάσαμε στην *Thomson*;;...

Με ποια άραγε κριτήρια φθάσαμε στη Γαλλική Εταιρεία που έκανε την «*αγορά του αιώνα*» *αγορά της «εβδομάδας»* με τα τυφλά *RADAR* των *MIRAGE* (M-2000); Δεν ξέρουμε πού βρίσκεται σήμερα η διαφορά του υπουργείου Άμυνας με την εταιρεία, η ασυνέπειά της όμως σε μία τόσο κρίσιμη για τα εθνικά μας συμφέροντα σύμβαση αποτελούσε και αποτελεί λόγο αποκλεισμού της για πολύ διάστημα όχι μόνο από ανάληψη έργων μείζονος σημασίας αλλά και από την συμμετοχή της στους αντίστοιχους διαγωνισμούς. Εκτός αν αποφασίσαμε να επιβραβεύσουμε όσες εταιρείες πραγματοποιούν ρεκόρ καταδολίευσης των εθνικών μας συμφερόντων. Μήπως όμως είναι καταξιωμένη στα ΣΕΕΚ και την αδικούμε βασιζόμενοι σε μία ατυχή περίπτωση των *RADAR* των M-2000;

Απομένει από τους αρμοδίους να ελεχθεί και να εξακριβωθεί εάν:

- έχει εγκατεστημένα και δοκιμασμένα συστήματα Επεξεργασίας Στοιχείων *RADAR* και Σχεδίων Πτήσεως. Στο Βέλγιο δεν το εγκατέστησε ακόμη και διανύει το 2ο έτος καθυστέρησης·
- έχει πουθενά εγκατεστημένο το Σύστημα Επικοινωνιών και Τηλεχειρισμού·
- είναι επιχειρησιακά δοκιμασμένα τα παραπάνω συστήματα·
- είναι τα *RADAR* που επέλεξε τα καλύτερα και τα φθηνότερα·
- υπήρξε διαφάνεια και συνέπεια στο έργο των διαφόρων επιτροπών·
- είναι αλήθεια ότι η τελευταία γνωμοδοτική επιτροπή επί του έργου των προηγούμενων είχε σαν μέλος πρόσωπο που ήταν το πιο ενεργό μέλος της αμέσως προηγούμενης (χρινόμενης) επιτροπής·
- είναι αλήθεια πως όταν η ελληνική επιτροπή τον Αύγουστο του 1990 επισκέφθηκε το Εργοστάσιο παρουσίασε «δοκιμασμένα» και συνεπώς αποδεκτά τα συστήματα σε χρόνο που η εταιρεία δεν μπόρεσε να επιτύχει για τους Βέλγους τους Εργοστασιακούς Ελέγχους, που τελικά έγιναν τον Οκτώβριο '90·
- είναι αλήθεια ότι η παράδοση στους Βέλγους ύστερα από καθυστέρηση δύο χρόνων είναι τελικά προγραμματισμένη για τον Σεπτέμβριο του '91.

Το περιοδικό μας ανοίγει σήμερα το θέμα και θα επανέλθει, εφόσον χρειασθεί, με περισσότερα στοιχεία.

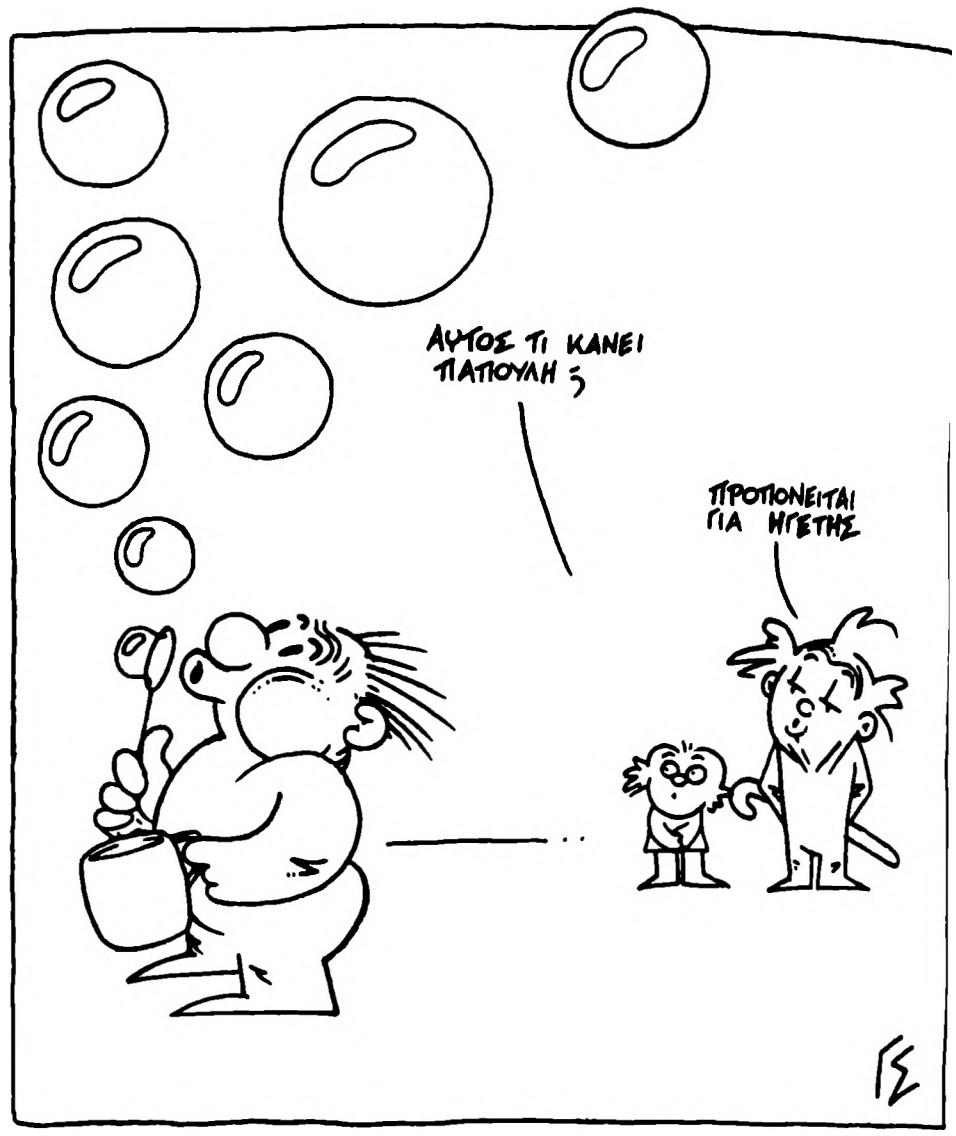

Η Παιδεία

Προς απεργία, λένε οι πληροφορίες, στις Γενικές Εξετάσεις ή κλείσιμο των σχολείων το Σεπτέμβριο προσανατολίζονται οι καθηγητές.

Ουδείς αμφισβητεί το δίκαιο των οικονομικών αιτημάτων τους. Είναι από τους κλάδους που ουσιαστικά έχουν να πάρουν αύξηση εδώ και τρία χρόνια όταν άλλοι κλάδοι όπως στη ΔΕΗ ή στις Τράπεζες πήραν και τώρα κατά παρέκκλιση μάλιστα της οικονομικής πολιτικής.

Όμως οι καθηγητές έχουν έναν ιδιαίτερο ρόλο. Και κυρίως λόγω της θέσης τους στο εκπαιδευτικό σύστημα οφείλουν να μιλήσουν και για την παιδεία εκτός των οικονομικών διεκδικήσεων. Μέχρι τώρα αν κρίνουμε από τη στάση τους στο θέμα των περίφημων ερωτηματολογίων δεν κατόρθωσαν να διαμορφώσουν μία διαφορετική πρόταση, ένα όραμα για τα σχολεία και την παιδεία παρ' όλο που η μαθητική εξέγερση του χειμώνα δημιούργησε ένα θετικό κλίμα για κάτι τέτοιο.

Η απεργία για οικονομικά αιτήματα μέσα στις εξετάσεις όπως έδειξε και το παρελθόν δεν αποτελεί την καλύτερη λύση. Βεβαίως μπορεί να αποδώσει και να υπάρξει οικονομικό όφελος για τους καθηγητές το οποίο άλλωστε το δικαιούνται. Όμως μόνο γι' αυτό θα απεργήσουν; Μήπως θα έπρεπε να υπάρξει επί της ουσίας κριτική στο εκπαιδευτικό σύστημα και προτάσεις για την Παιδεία; Μήπως θα έπρεπε οι ίδιοι να ξεφύγουν από τη λογική της «πυράς» όπως έγινε με τα ερωτηματολόγια και να θέσουν αυτοί πρώτοι το δάκτυλο επί του «τύπου των ήλων» της Παιδείας; Και αν η κυβέρνηση επιμένει σε μια πολιτική καθήλωσης των μισθών των καθηγητών τότε ας είναι βέβαιο ότι ουδείς θα νομιμοποιείται να μιλά για συντεχνίες ή διάφορα άλλα παρόμοια.

M.B.

Κάθε μήνα τα ίδια

Κάθε μήνα οι εταίροι μας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα —με πρωτοστάτη τη Βρεττανία— ανακινούν θέμα βελτίωσης και αναβάθμισης των σχέσεων της Κοινότητας με την Τουρκία. Και βρήκαν πάλι τον τρόπο να τα ρίχνουν όλα στην Ελλάδα που εμποδίζει την αναβάθμιση αυτή —μόνο ως προς το οικονομικό σκέλος βέβαια— με το βέτο που ασκεί στην ενεργοποίηση του θρυλικού πλέον 4ου χρηματοδοτικού πρωτοκόλλου. Οι εταίροι μας δεν ενοχλούνται βέβαια καθόλου, ούτε ζητούν πιεστικά αναβάθμιση στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που κατάφωρα παραβιάζονται από την Τουρκία και στην Κύπρο και στο εσωτερικό της, πεντάρα δεν δίνουν για την απέλαση παγκοσμίως γνωστών και έγκριτων δημοσιογράφων, κλείνουν τα μάτια μπροστά στη λεηλασία της βοήθειας προς τους Κούρδους από τους τούρκους στρατιώτες.

Είναι θλιβερό βέβαια το φαινόμενο η Ευρωπαϊκή Κοινότη-

τα να σιωπά απέναντι στις απροκάλυπτες απειλές του Οζάλ κατά χώρας - μέλους της και να παίζει το κρυφτούλι υπερτονίζοντας το ρόλο της Τουρκίας στον πόλεμο του Περσικού, αλλά έχοντας στην ουσία κατά νου ότι ένταξη δεν έχουν και δεν τους συμφέρει να προσφέρουν. Αλλά δεν είναι καιρός η ελληνική πολιτική να αποκαλύψει πιο δημόσια και φανερά την υποκρισία τους αυτή; **Κ.Β.**

Ο «Πάμπλο»

Ο Μιχάλης Ράπτης δεν είχε ανάγκη την καταδίκη του Δ. Μπότσαρη για το φαιοκίτρινο βιβλίο του «17Ν ο ηγέτης» για να δικαιωθεί. Ο «Πάμπλο» είναι μια ιστορική φυσιογνωμία στο χώρο, όχι μόνο της ελληνικής, αλλά και της παγκόσμιας Αριστεράς. Κουβαλάει την ιστορία ενός τμήματος της επανάστασης. Μαχητής και οραματιστής έχει μια πλούσια και διάφανη δράση σε όλον τον κόσμο.

Η καταδίκη του Μπότσαρη ήταν μια ηθική δικαίωση ενός ανθρώπου που σε μια άλλη χώρα που θα σεβόταν την παγκόσμια ιστορία θα είχε διαφορετική μεταχείριση.

Εδώ είδαμε το αντίθετο. Μάρτυρες πήγαν στο Δικαστήριο και οι καταθέσεις τους περί «17Ν» μόνο θυμηδία προκάλεσαν. Να μιλήσουμε για παρακμή θα είναι λίγο. Να πούμε για κατάντημα θα είναι ακόμα πιο λίγο... **Μ.Β.**

Αφασία

Πέρα από τις κορώνες του αρχηγού για πρόωρες εκλογές το ΠΑΣΟΚ παραμένει σε πολιτική αφασία. Ματαίως αναζητείται η «σύνθεση» απόψεων στο Ε.Γ. του κινήματος που καμιά αξία δεν μπορεί να έχει εφόσον ο αρχηγός χαράζει την πολιτική του αδέσμευτος. Οι άλλοι ακολουθούν. Και οι διαφωνούντες πέραν του επιτρεπομένου —που

Αριστερά: Από την αρχή;

Η υπόθεση της οικοδόμησης του Συνασπισμού εμφανίζεται σήμερα στα μάτια των πολιτών, και ιδιαίτερα των κυρίως ενδιαφερομένων, των αριστερών, εξαιρετικά μπερδεμένη και αδιαφανής. Και η ευθύνη γι αυτό ανήκει σε πολλούς. Είτε γιατί οι προθέσεις και οι επιδιώξεις είναι συγχεχυμένες και, συχνά, αντιφατικές. Είτε γιατί οι αναλύσεις και οι αντιλήψεις που διαμορφώνουν το δρόμο προς τη Συνέλευση του προσεχούς Ιουνίου δεν ανταποκρίνονται στα «πράγματα» (δηλαδή στις σχέσεις μας...), στο παρελθόν τους και στην ιστορική τους προοπτική. Είναι χαρακτηριστικό ότι το ίδιο το όνομα της συνάντησης εκατοντάδων «αντιπροσώπων» στασιάζεται: άλλοι μιλούν ακόμη για *«Πανελλαδικό Σώμα»*, άλλοι για *«Συνδιάσκεψη»*, άλλοι για *«Συνέδριο»*... Ακόμα και η έννοια του «αντιπροσώπου» παραμένει αρκετά ασαφής: ποιους και πώς και πόσο θα εκπροσωπεί; τι ακριβώς θα κάνει κατά τη διάρκεια της Συνέλευσης; τι θα κληθεί να ψηφίσει (ή να επικυρώσει...) θα μπορεί να στηρίζει και πώς την «ηγεσία» του ΣΥΝ, θα είναι αυτή ηγεσία, και θα είναι υπόλογη έναντι ποίου;

Δύσκολος τοκετός, πολύτιμο (για πόσους, όμως, ακόμη;) διακύβευμα. Που θα ήταν κρίμα να φθαρεί από την εντατική χρήση των κλασικών διαδικαστικών ελιγμών και της συνεπακόλουθης στρεψοδικίας επί της ουσίας. Γιατί αυτή η χρήση παραμερίζει ή περιθωριοποιεί στις συνειδήσεις τους λόγους και τους στόχους που συνιστούν την πορεία προς την ανασυγκρότηση του ΣΥΝ, ακόμα και έτσι όπως επίσημα έχει συμφωνηθεί.

Γιατί άραγε αποφασίστηκε να γίνει αυτή η Συνέλευση, αν, όπως ισχυρίζονται ορισμένοι σήμερα, ο ΣΥΝ πρέπει να παραμείνει μια απτή συνάθροιση, άντε και συμπαράταξη κομμάτων, κινήσεων και εκπροσώπων; Στην περίπτωση αυτή θα αρκούσαν τα συνέδρια των επιμέρους «συνιστωσών» δυνάμεων. Οι δε διορισμένοι εκπρόσωποί τους θα μπορούσαν κατά καιρούς να συνευρίσκονται και να «συνεννοούνται».

Στην περίπτωση αυτή όμως όσοι αισθάνονται «μόνο» μέλη του ΣΥΝ δεν μπορούν ούτε να εκφραστούν ούτε να επηρεάσουν την πορεία του. Μία λύση θα ήταν να διαλέξουν να προσχωρήσουν σε μία από τις «συνιστώσες» δυνάμεις. Αλλά, ως φαίνεται, δεν το επιθυμούν. Γιατί άραγε; Αντίθετα φυλλορροούν οι ίδιες οι συνιστώσες! Και ιδιαίτερα, και ομολογημένα, το ΚΚΕ. Εξαιτίας του ΣΥΝ, όπως ισχυρίζονται ορισμένοι;

Ελάτε τώρα! Ο ΣΥΝ, δημιουργώντας καλώς ή κακώς μιαν ελπίδα ομαλής αλλαγής και μετεξέλιξης, συγκράτησε αντίθετα το ρυθμό της αποστράτευσης. Και όσο αυτή η ελπίδα τείνει να διαψευστεί, ο ρυθμός θα εντείνεται. Προς ζημίαν όχι μόνο του ΚΚΕ, αλλά δυστυχώς όλης της Αριστεράς, της υπάρχουσας και της ενδεχόμενης, με αυτήν ή με άλλη μορφή.

Τελικά εκεί βρίσκεται το πρόβλημα σήμερα. Όλοι ξέρουμε ότι το «1989 που συγκλόνισε τον κόσμο» κατεδάφισε όχι μόνο τα καθεστώτα του «υπαρκτού σοσιαλισμού», αλλά και «νομοτέλειες», αμεταχίνητες «θεωρητικές» αλήθειες, αντιλήψεις, πρότυπα. Και ότι μετά κάποια συνολική αντίληψη για την Αριστερά κατέρρευσε οριστικά η κομμουνιστική με τη συγκεκριμένη θεωρία, δομή και πρακτική της. Όσοι διεκδικούν τη διαχείρηση αυτής της ιστορικής κληρονομιάς δεν διαθέτουν πια ούτε και την ιστορική αξιοπιστία και φερεγγυότητα απέναντι στους αριστερούς πολίτες που γεννά καθημερινά η κοινωνία μας, και που την αμφισβητούν ποικιλοτρόπως, ούτε απέναντι στην ίδια την κοινωνία ως σύνολο και τις αναζητήσεις της.

Χρειάζεται λοιπόν για τους δύο αυτούς λόγους μια ουσιαστική *επανίδρυση* της Αριστεράς, και ο διαθέσιμος μοχλός για τούτο είναι ή μπορεί να γίνει ο ΣΥΝ. Επανίδρυση σημαίνει ανοιχτή και μη προκαθορισμένη συζήτηση για τη θεωρία και το πρόγραμμα, για την πολιτική και για την οργάνωση και την ηγεσία. Από μη προκαθορισμένους πολίτες που θα δηλώσουν μέλη του ΣΥΝ και θα τον συν-διαμορφώσουν.

Αυτήν την ανάγκη πρέπει να υπηρετήσουν τα διαδικαστικά ζητήματα. Κάποιοι μέσω αυτών προσπαθούν να την πνίξουν. Και αυτή η αντίθεση πρέπει να αναδειχθεί, να δημοσιοποιηθεί, ώστε να «λυθεί» με τη συμμετοχή των αριστερών πολιτών και ώστε μετά τον Ιούνιο η Αριστερά να μπει στο δρόμο της ενασχόλησης (και αντιπαράθεσης) με την ουσία: την πορεία της χώρας και της κοινωνίας προς το μέλλον.

Μ. Παπαγιαννάκης

ούτε κι αυτό γνωρίζουν αλλά ψάχνουν εκάστοτε— ξέρουν τι τους περιμένει. Όλα πέφτουν στο κενό, στο μεγάλο αυτό κενό της ανυπαρξίας κομματικών ρυθμίσεων. Κατά τα άλλα από «στρατηγική και τακτική» γεμάτος ο κόσμος. **Β.Κ.**

«SIMERA» - «MAKEDONSKA»

Κλείνει τις καθημερινές εκπομπές της ελληνικής σύνταξης το σουηδικό ραδιόφωνο. Αυξάνει όμως τον χρόνο των εκπομπών στα «Μακεντόνσκα», όπως αποκαλούν τη γλώσσα τους, την συγγενική με την βουλγάρικη, οι Σλαβομακεδόνες των Σκοπίων.

Ήταν καταμεσίς του ελληνικού πολιτιστικού μήνα, τον Νοέμβριο, που ελήφθη η απόφαση να περιοριστούν από 210 λεπτά και έντεκα εκπομπές την εβδομάδα σε μία και μόνο μίας ώρας, εκπομπή, κάθε Κυριακή, οι εκπομπές της ελληνικής σύνταξης. Ανακοινώθηκε μάλιστα την μέρα που στη θέση του Τζ. Τζαννετάκη ο Μίκης Θεοδωράκης υπέγραφε την ελληνοσουηδική πολιτιστική σύμβαση.

Για το ιστορικό, τα προγράμματα για μετανάστες ξεκίνησαν στα ελληνικά αρχικά, τουρκικά και σερβοκροάτικα, ύστερα, το '75. Το 1980 προστέθηκαν προγράμματα για τους Λατινοαμερικάνους πρόσφυγες στα ισπανικά, και ακολούθησαν τα βδομαδιάτικα στα σλοβένικα και «μακεντόνσκα». Τον περασμένο χρόνο τέθηκε θέμα εκπομπών επίσης στα πολωνικά και περσικά, ενώ ο αντίστοιχος περιορισμός των εκπομπών στα ελληνικά αιτιολογήθηκε λόγω λιτότητας από τη μία, λόγω της αύξησης των μεταναστευτικών ομάδων από την άλλη. Ένα τρίτο επιχείρημα που επικαλέστηκε η διεύθυνση της σουηδικής ραδιοφωνίας ήταν αυτό της ισότητας ... ισότητας μεταξύ των στερημένων. Των νεότερων δηλαδή και των παλαιότερων μεταναστευτικών ομάδων. Στα στατιστικά στοιχεία που χρησίμευσαν για να στηριχτεί το σκεπτικό της απόφασης, εμφανίζεται ο ελληνισμός της Σουηδίας συρρικνωμένος κατά το ήμισυ σχεδόν, αφού δεν συνυπολογίζονται εκείνοι από τους Έλληνες που συμβαίνει να έχουν εν τω μεταξύ αποκτήσει και την σουηδική υπηκοότητα. Σύμφωνα με αυτού του είδους την σουηδική στατιστική, οι έλληνες πάροικοι της Σουηδίας είναι μόνο 13.000 και για τον λόγο αυτό θα πρέπει να θυσιαστούν χάρις των περισσότερων π.χ. Περσών. Οι 5 έως 6.000 όμως αυτοαντιλαμβανόμενοι ενδεχομένως ως γνήσιοι απόγονοι του Μέγκα Αλεξάντερ, παρ' ό,τι μισοί από τον σουηδικό ελληνισμό, θα πρέπει να ευεργετηθούν, χάρη στην υπερβόρεια αρχή της ισότητας... ή γιατί ενδεχομένως η διεύθυνση δεν τα πήγαινε και τόσο καλά με την ελληνική σύνταξη... με αύξηση του χρόνου των εκπομπών τους. Κι όλα αυτά ενώ η Σουηδία προετοιμάζεται πυρετωδώς να μπει στην ΕΟΚ.

Στον φίλο μας τον Μ. Θεοδωράκη που έκτοτε στράφηκε καθώς φαίνεται σε αναζήτηση κοινών πολιτιστικών ριζών του με τον Οζάλ, τη συνδρομή ενός άλλου μεγάλου αριστερού φιλέλληνα, του Πανεπιστημιακού Κιτσίκη της Οττάβας, να πούμε τέλος ότι ο φίλος του ο συνομόσπονδος, έχει προσφέρει ειδική έδρα στο πανεπιστήμιο της Κωνσταντινουπόλεως, για τα «Μακεντόνσκα». Λόγω γνήσιας δε συνομόσπονδης φιλίας και οι υπεύθυνοι της τουρκικής τηλεόρασης στέλνουν το ένα μετά το άλλο φιλμ στη σουηδική τηλεόραση για το αρχαία από Έφεσο, Πέργαμο, ναούς του Απόλλωνα κλπ., περνώντας τα στο ντούκου σαν κληρονομιά όπως λένε των προγόνων «μας».

Θα μπορούσε ενδεχομένως και να φιλοσοφεί. Εμείς οι Αθηναίοι —έγραφε κάποτε ο Περικλής στον περίφημο επιτάφιο του «φιλοσοφούμεν» πρόσθετε όμως... και το «άνευ μαλακίας».

Άρχισαν να νοιώθουν από καιρό ήδη φαίνεται ελληνότουρκοι. Το δικό μας όμως ερώτημα είναι «τι η Αθήνα απ' όλα αυτά νοιώθει» Ίσως να... οραματίζεται. **Δ.Κ**

Χριστέμποροι, «δικαιωθέντες» εν δράσει

Είναι πια κοινή παραδοχή ότι ζούμε σε εποχή σύγχυσης και αντιφατικότητας. Απόδειξη περίτρανη αποτελεί η αδυναμία των περισσοτέρων να φανούν τίμιοι με τους όρκους που έχουν δώσει, όταν αποφάσιζαν να κάνουν τις επαγγελματικές τους επιλογές.

Η σύγχυση όμως στο χώρο της εκκλησίας αποτελεί καταλυτική κι όπως φαίνεται μόνιμη πραγματικότητα. Αν οι κληρικόσχημοι αδυνατούν να συνεννοηθούν μεταξύ τους, πώς θα μπορέσουν να βοηθήσουν όποιον προστρέχει σ' αυτούς επιθυμώντας να ξεπεράσει τα αδιέξοδά του, αφού αυτός θεωρείται κι ο βασικός στόχος της εκκλησίας;

Το ερώτημα αποκτά μια μοναδικής σημασίας διάσταση με τη λεγόμενη «δικαίωση» των 8 μητροπολιτών που είχαν εκλεγεί από σύνοδο υπό τον Ιερώνυμο Κοτσώνη μετά από ύποπτης πιστότητας διαδικασίες και παροπλίσθηκαν όταν ο κ. Σεραφείμ ανέλαβε την ηγεσία της Ελλαδικής Εκκλησίας. Οι 8 λοιπόν, προσέφυγαν σε πολιτικό δικαστήριο (Συμβούλιο Επικρατείας) και ζήτησαν τη «δικαίωσή» τους, η οποία ήρθε πρόσφατα προκαλώντας αναστάτωση στα εκκλησιαστικά πράγματα της χώρας, αφού υπήρχαν 2 «νόμιμοι» μητροπολίτες και αναγνωρισμένοι από το κράτος στις επίμαχες θέσεις.

Οι άμοιροι όμως στοιχειώδους εκκλησιαστικής παιδείας «δικαιωθέντες» μητροπολίτες, πριν να εκτιμηθεί η απόφαση του Συμβουλίου Επικρατείας από τη διοικούσα εκκλησία έσπευσαν να καταλάβουν τους μητροπολιτικούς θρόνους με εντελώς αντιορθόδοξους τρόπους, εκδιώκοντας νόμιμους εφημέριους και τελώντας ιεροπραξίες. Απόδειξη του μένους τους προς την ιεραρχία είναι η μανία τους να δρουν παρασκηνιακά υπό τη σοφή(;;;) καθοδήγηση του πλέον φαιδρού μητροπολίτη Νικοδήμου Γκατζηρούλη ξεχνώντας την αποστολική εντολή «*μη* (προκαλείτε) *σχίσματα ἐν τῷ σώματι*». Πού η συγκατάβαση, πού η εν Χριστώ προς αλλήλους αγάπη, πού το ενδιαφέρον για την ειρήνη της εκκλησίας. Τα πάντα θυσιάζονται στην προσωπική φιλοδοξία. Ο λόγος του *T.S Eliot*: «*μερικοί πήγαν στην εκκλησία από αγάπη για τη δόξα, μερικοί γιατί ήταν ανήσυχοι και περίεργοι, μερικοί πάλι ήταν άπληστοι και λάγνοι*», και πάλι βεβαιώνεται.

Επιθυμώντας η ιεραρχία να βρει λύση για τους 6 από τους 8 «δικαιωθέντες» (οι δύο παραιτήθηκαν λόγω γήρατος) δημιούργησε 6 «προσωποπαγείς» μητροπόλεις —τμήματα των επίμαχων περιοχών— με σκοπό να τους τοποθετήσει εκεί.

Και θα ήταν ανεκτή η κατάσταση αυτή αν δεν είχαν σημειωθεί έκτροπα σε κάποιες περιοχές. Στρατωνισμένοι «πιστοί» οπαδοί κάποιου αρχιερέως που θέλει να θεωρείται ως «τύπος Χριστού» θέλησαν να επιβάλουν τον εκλεκτό της καρδιάς τους με το στανιό.

Μακάρι μερικοί να θυμήθηκαν την 240ή επιστολή του Μ. Βασιλείου όπου αναφερόμενος σε κάποιους κληρικούς συμβουλεύει: «*Μόνον μή ἐξαπατηθῆτε ταῖς ψευδολογίαις αὐτῶν ἐπαγγελομένων ὀρθότητα πίστεως. Χριστέμποροι γάρ οἱ τοιοῦτοι καί οὐ Χριστιανοί*».

Ας ευχηθούμε οι εμπόλεμοι μητροπολίτες να μην εμπίπτουν στους λόγους του Χριστού «*ΟΥΑΙ δι' οὗ τό σκάνδαλον ἔρχεται*», γιατί τότε πώς θα μπορέσουν να συμβιβάσουν το σκάνδαλο με το ύψιστο χάρισμα της αρχιερωσύνης;

Εύανδρος

Οικονομία και Μίκης

Πολλά τα θέματα που απασχόλησαν το δεκαπενθήμερο που πέρασε τον Τύπο, χωρίς να μπορεί να ξεχωρίσει κανείς ένα κυρίαρχο με το οποίο ασχολούνται όλες οι εφημερίδες.

Αυτά που κυριάρχησαν και στα οποία κατά κάποιο τρόπο επικεντρώθηκαν τα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων, έχουν σχέση με τη στέγη, την οικονομία και τις δηλώσεις Θεοδωράκη στην Τουρκία.

Η ενασχόληση των εφημερίδων με την οικονομία ξεκίνησε με τα μέτρα που εξήγγειλε η κυβέρνηση για την απελευθέρωση

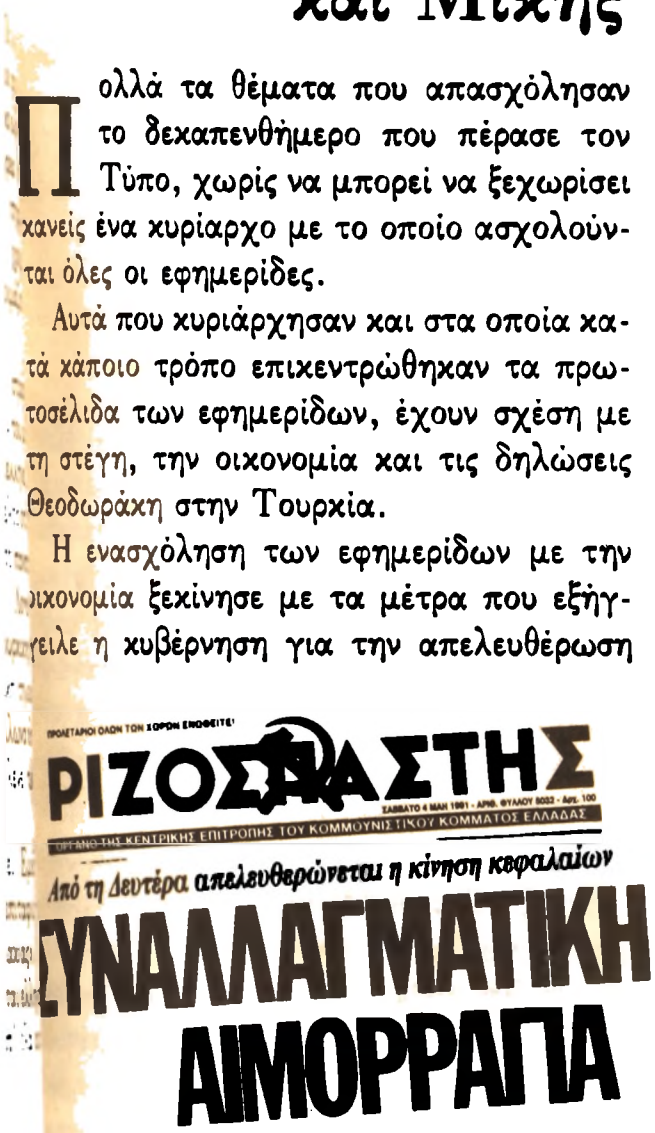
ΠΡΟΛΕΤΑΡΟΙ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΕΝΩΘΕΙΤΕ!

ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ

ΣΑΒΒΑΤΟ 4 ΜΑΗ 1991 - ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 5032 - Δρχ. 100

ΟΡΓΑΝΟ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΟΥ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Από τη Δευτέρα απελευθερώνεται η κίνηση κεφαλαίων

ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΗ ΑΙΜΟΡΡΑΓΙΑ

της κίνησης κεφαλαίων όπου οι εκτιμήσεις είναι ποικίλες. «Συναλλαγματική αιμορραγία» χαρακτηρίζει τα μέτρα ο Ριζοσπάστης υποστηρίζοντας ότι πρόκειται για μια επικίνδυνη επιλογή της κυβέρνησης της ΝΔ σε βάρος της ελληνικής οικονομίας και των ερχομένων και θεωρεί βέβαιο ότι αυτά θα ενδεινώσουν τα προβλήματα του ισοζυγίου και την συναλλαγματική κρίση, ενώ στην ουσία βοηθούν τις ...«μπίζνες» των μεγαλοεισοδηματιών.

Στην αντίθετη ακριβώς κατεύθυνση κινείται το κύριο άρθρο του «Ελεύθερου Τύπου» το οποίος υποστηρίζει ότι επιτέλους, με τα μέτρα αυτά, γινόμαστε πολίτες της Ευρώπης. Βγαίνουμε από την απομόνωση και μας προσφέρονται ευρωπαϊκές επιλογές. Η Ευρώπη των πολιτών γίνεται πράξη και στη χώρα μας, υποστηρίζει η εφημερίδα υιοθετώντας ένα σύνθημα του ΠΑΣΟΚ των τελών της δεκαετίας του '70.

Για τα ίδια μέτρα, η «Ελευθεροτυπία» κρίνει μια στάση κριτικής υποστήριξης. Είναι πράγματι ένα μέτρο εκσυγχρονιστικό καθώς και ένα μέτρο που καταργεί τη μαύρη αγορά συναλλάγματος αλλά παράλληλα πρέπει να επιτραπεί και η ελεύθερη κατάθεση συναλλάγματος στις ελληνικές τράπεζες και να γίνει αξιόπιστο το κράτος ως προς τις καταθέσεις των πολιτών του. Γιατί χωρίς αξιοπιστία θα φύγουν και αυτά που υπάρχουν μετά την απελευθέρωση και θα επενδυθούν στο εξωτερικό, υποστηρίζει η εφημερίδα. Την ίδια περίπου αντιμετώπιση των μέτρων έχει και η «Καθημερινή» η οποία θεωρεί βέβαιο ότι μετά τα μέτρα αυτά η ελληνική οικονομία και κυρίως η ισοτιμία της δραχμής θα αναγκαστεί να προσαρμοστεί στις εξελίξεις της Κοινότητας, κάτι που θα έχει σαν συνέπεια το δολάριο να ξεπεράσει κατά πολύ το φράγμα των 200 δρχ.

Το πρόβλημα που ίσως θα υπάρξει στη δραχμή από τα κυβερνητικά μέτρα, το βλέπει ύστερα από μερικές ημέρες και ο Ελεύθερος Τύπος ο οποίος επανερχόμενος υπενθυμίζει ότι δεν πρέπει να ξεχνάμε πως τα ευρωπαϊκά δικαιώματα συνεπάγονται και ελληνικές υποχρεώσεις.

Αντίκτυπο στην οικονομία της χώρας έχει και το νομοσχέδιο για τα ενοίκια, για το οποίο υπήρξαν αντιδράσεις από όλες τις πλευρές, ακόμα και σε αυτήν την κυβέρνηση.

Εδώ ο «Ελεύθερος Τύπος» υποστηρίζει την πλήρη απελευθέρωση της αγοράς των ενοικίων για να μάθουμε να κολυμπάμε, γιατί όπως υποστηρίζει αν αναβάλλουμε συνέχεια την πτώση μας στο νερό σύντομα θα πνιγούμε.

Τα «Νέα» υποστηρίζουν ότι μπορεί ο νόμος για τα ενοίκια να πυροδοτήσει και κοινωνική ένταση φέρνοντας το παράδειγμα ενός ενοικιαστή ο οποίος όταν οδηγήθηκε σε έξωση από τον ιδιοκτήτη έβαλε φωτιά στο διαμέρισμα.

Για το θέμα αυτό κοινή σε όλες τις εφημερίδες είναι η διαπίστωση των διαφορετικών απόψεων που υπάρχουν μέσα στην κυ-

ΤΥΠΟΣ της κυριακής

Επιδρομή στα ΑΚΙΝΗΤΑ!

ΣΤΑ ΣΑΓΟΝΙΑ ΤΗΣ ΕΦΟΡΙΑΣ ΟΙ ΑΚΡΙΒΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ • ΣΕΛ. 13

ΤΑ ΝΕΑ

Μετά τις αντιδράσεις για τη Στέγη

ΣΥΓΧΥΣΗ στην κυβέρνηση

βέρνηση και η αρνητική αντιμετώπισή του από όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς.

Ένα άλλο ζήτημα που κρατήθηκε σε ψηλούς τόνους από τις φίλα προς το ΠΑΣΟΚ προσκείμενες εφημερίδες ήταν αυτό των δηλώσεων του Μίκη Θεοδωράκη στην Τουρκία.

Προδοτική θεωρεί την δήλωση Θεοδωράκη η «Νίκη» ενώ η «Αυριανή» θεωρεί ότι η ΝΔ μας πουλάει στους Τούρκους, στηρίζοντας αυτή την άποψη στο ότι είναι συνεννοημένος ο Μίκης με τον Μητσοτάκη γιατί αλλιώς θα τον διέγραφε επιτόπου.

Τα «Νέα» υποστηρίζουν ότι ο Μίκης Θεοδωράκης εξετράπη σε φιλοτουρκικό παραλήρημα, έχοντας την άποψη ότι δεν απειλεί η Τουρκία το Αιγαίο και τα ελληνικά νησιά,

Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΤΙΜΙΟΤΕΡΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΣΤΗ ΧΩΡΑ

Αυριανή

Η ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΠΟΥ ΓΚΡΕΜΙΣΕ ΤΟΝ ΚΑΡΑΜΑΝΛΙΣΜΟ

Είναι οπωσδήποτε συνεννοημένος ο μειοδότης Μίκης με τον Μητσοτάκη, γιατί διαφορετικά θα τον διέγραφε επιτόπου για τη νέα εθνική προδοσία, στην οποία μας οδηγούν οι φιλότουρκες προτάσεις του

και ότι απλώς πρόκειται για διαφορές μεταξύ των δύο χωρών.

Ο «Ελεύθερος Τύπος» ενώ προβάλλει ότι είναι προσωπικό όραμα του κ. Θεοδωράκη η συνομοσπονδία, διερωτάται, σχολιάζοντας μία ανακοίνωση του γραφείου τύπου του υπουργού άνευ χαρτοφυλακίου, ποια σκοπιμότητα και ποια απειλή υπάρχει για τα οράματα, καθώς και ποιους καταγγέλλει ο Μίκης Θεοδωράκης ότι καλλιεργούν εθνικιστικές και σωβινιστικές τάσεις.

Τελικά για το ζήτημα αυτό το συμπέρασμα που τελικά υιοθετούν έστω και χωρίς να το λένε ανοιχτά όλες οι εφημερίδες είναι ότι η εξωτερική πολιτική είναι ένα πολύ σοβαρό ζήτημα για να αφήνεται στα χέρια ενός μεγάλου συνθέτη, έστω και αν αυτός είναι ο Μίκης Θεοδωράκης.

Ο Α-ΤΥΠΟΣ

Οι γόνοι του σταλινισμού και

Η εκκαθάριση του Περισσού και η υποθήκη της Θεμιστοκλέους

του Τάκη Καφετζή

«Τόλμη είναι... να θέσεις εκτός "νόμου", στη συνείδηση όλου του κόμματος, κάθε πρακτική παραβίασης του συλλογικού τρόπου λειτουργίας του κόμματος, κάθε πρακτική περιφρόνησης των αποφάσεων».
(Από την Εισήγηση προς την συνεδρίαση της ΚΕ του ΚΚΕ 11/5/91, που εγκρίθηκε κατά πλειοψηφία από το Π.Γ.).

«...υπάρχουν μηχανισμοί, άνθρωποι που ορίζονται να παρακολουθούν δραστηριότητες άλλων στελεχών ή μελών του κόμματος. Αυτό είναι ένα φοβερό έγκλημα... Δεν είναι υπόλογοι στη συνείδηση κάθε ανθρώπου;».
(Από την συνέντευξη του Γρ. Φαράκου, τέως Γ. Γραμματέα και τέως μέλους της Κ.Ε. του ΚΚΕ, στα ΝΕΑ, φ. 13/5/91).

Αν τα δύο παραπάνω αποσπάσματα τοποθετηθούν το ένα δίπλα στο άλλο και διαβαστούν παράλληλα, έχουμε μια καθαρότατη απεικόνιση της αποσαφηνισμένης και δημόσιας πλέον «στρατηγικής εκκαθαρίσεων», τις οποίες αμέσως μετά το 13ο Συνέδριο, έχει με εξαιρετικά οργανωμένο τρόπο, αποφασίσει η σταλινική ομάδα που διαθέτει την ισχνή πλειοψηφία στην ΚΕ του ΚΚΕ. Προκειμένου να θέσει «εκτός του νόμου» της κομματικής κοινωνίας τους αντιπάλους της, η ομάδα αυτή προτιμά να ωθήσει την ένταση σε διάσπαση, κρατώντας ένα «καθαρό 4%» των ψήφων (όπως αρέσκεται να υποστηρίζει ο Μ. Κωστόπουλος), και χρησιμοποιώντας για την κατευόδωση της εκκαθαριστικής της επιχείρησης κάθε μέσον, μηδέ και του κλασικού —όσο και γνωστότατου από παλιά —χαφιεδισμού εξαιρουμένου.

Ο αδύνατος συμβιβασμός

Με τον εξοστρακισμό της ετερόδοξης «ανανεωτικής» πτέρυγας, οι επιεικώς αποκληθέντες «συντηρητικοί» προσφέρουν τη θλιβερή ευκαιρία, σε όσους δεν διαθέτουν ανάλογη εμπειρία, να δουν διά γυμνού οφθαλμού πώς γράφεται «κομμουνιστικά» η ιστορία σε ένα κομμουνιστικό κόμμα, σε περίοδο κρίσης. Το προνόμιο για τις νεότερες γενιές των αριστερών είναι ότι, τώρα, από την άποψη των πολλαπλά σημαντικών, σε τέτοιες περιστάσεις, *διαδικασιών*, τα πάντα γίνονται υπό το φως του ήλιου. Και γι' αυτό «φταίει» η νομιμοποίηση του ΚΚΕ, ή «αστική δημοκρατία», ο «αστικός Τύπος» κτλ. Ενώ το 1968, αντίστοιχες μέθοδοι ήσαν καθαγιασμένες, αφού, εδώ, «όλα τα 'σκιαζε η φοβέρα», και εκεί, κάπου στο Βουκουρέστι, ήταν νωπό ακόμα το αίμα από τους αγώνες και τις θυσίες του «κόμματος των μαρτύρων».

Οι τελευταίες εξελίξεις που φέρνουν στα πρόθυρα μιας δεύτερης διάσπασης την παραδοσιακή κομμουνιστική αριστερά προξένησαν απορία μόνο σε εκείνους που, μετά το 13ο Συνέδριο, διακατέχονταν από τη γνωστή ρωμέϊκη άποψη ότι «στο τέλος θα τακτοποιηθούν όλοι και οι Φλωράκηδες και οι Ανδρουλάκηδες, γιατί όλοι θέλουν θέση στο πάπλωμα». Από αυτές τις στήλες, υποστηρίχθηκε πολλές φορές κατά τη διάρκεια της προσυνεδριακής διαδικασίας ότι τα πράγματα δεν είναι τόσο εύκολα και βολικά στην αντιμετώπισή τους· κι αυτό γιατί το ΚΚΕ κυριαρχείται σήμερα από δύο πλέον *αντα-γωνιστικές* πολιτικές κουλτούρες και συμπεριφορές, οι οποίες δεν είναι δεκτικές διαχειριστικών διευθετήσεων δεδομένων δύο παραγόντων: ο πρώτος είναι η εξαιρετική βαρύτητα που έχει γι' αυτή τούτη την υπόσταση ενός κόμματος όπως το ΚΚΕ η *ιστορία* της μονολιθικής του συγκρότησης στο συμβολικό πεδίο· και ο δεύτερος παράγων είναι η σημαντική δυσκαμψία που συνεπάγεται η *δομή* του ΚΚΕ ως μία σχετικά αυτάρκης αντι-κοινωνία. Οι μετασχηματισμοί στο κοινωνικό, το πολιτικό και το συμβολικό επίπεδο που συνέβησαν στη μεταπολιτευτική δεκαπενταετία, έθεσαν σε ριζική αμφισβήτηση και τη δομή και την ιστορικά δεδομένη μονολιθικότητα του νομιμοποιημένου πλέον και ενταγμένου στο πολιτικό σύστημα ΚΚΕ, χωρίς πολλά περιθώρια απορρόφησης της σοβούσας κρίσης λόγω της υπερωρίας του στον «υπαρκτό σοσιαλισμό» και της θρησκειολογικής δογματικής του.

Τώρα, με την κατάρρευση των γενεθλίων όσο και αυτορυθμιστικών αναφορών του (Αν. Ευρώπη) και εν μέσω μιας συνολικότερης χαχεξίας της ανά τον κόσμο αριστεράς, η κρίση στο ΚΚΕ έχει πάρει τη μορφή ενός πολέμου των επίλεκτων φανατικών εικονομάχων κατά πάντων και διά παντός μέσου. Ο Χ. Φλωράκης και η ιστορική ηγεσία σε μια σχέση συμμαχίας - νουθεσίας προς τους νεότερους που κληρονόμησαν τα εικονίσματα και τη θρησκεία τους, αποπειρώνται μία έξοδο για τον πλήρη έλεγχο του μηχανισμού και την αποκατάσταση της μονολιθικότητας, μετά από μία σειρά σταδιακά μεθοδευμένων εκκαθαρίσεων σε επιμέρους περιοχές (Ριζοσπάστης, 902, σύνθεση και κατανομή αρμοδιοτήτων στο νέο Π.Γ. αποκλεισμός ανανεωτικών στελεχών από την πρώτη μετά το Συνέδριο μαζική πολιτική επικοινωνία που εκφράζεται μέσω των «πολιτικών εξορμήσεων», κτλ.).

«Φραξιονισμοί»

Το άλλοθι γι' αυτή την απόλυτη καθυπόταξη του μηχανισμού δεν είναι —προς το

Αριστερά

παρόν— η «ιδεολογική παρέκκλιση», όπως το 1968 με τους «αναθεωρητές», αλλά η «παραβίαση του καταστατικού» και οι προσωποποιημένες κατηγορίες για «φραξιονισμό» και «ομαδοποίηση», που στηρίζονται σε επίσημα υιοθετούμενες *«ενωμοταρχικού τύπου πληροφορίες»*, όπως σημειώνει στο κείμενο που κατέθεσε στην τελευταία σύνοδο της ΚΕ το μέλος του Π.Γ. Παναγ. Λαφαζάνης. Είναι ένα επιχείρημα διάτρητο, βαλλόμενο εκ των ένδον, αφού, σύμφωνα με τον Γρ. Φαράκο *«ομαδοποιήσεις υπήρχαν και υπάρχουν σε όλες τις μεριές»* (θα ήταν αφύσικο να μην γίνεται κάτι τέτοιο, δεδομένης της έκτασης της ιδεολογικής αντιπαράθεσης και της *de facto* κατάργησης επί ένα χρόνο της «μονολιθικότητας»).

Όμως το επιχείρημα των «συντηρητικών» περί φραξιονισμού βάλλεται εκ των ένδον και με την αντιστροφή του: οι «ανανεωτικοί» (τόσο ο Γρ. Φαράκος όσο και ο Παναγ. Λαφαζάνης) κατηγορούν τους καθηγόρους τους ότι *«οι σύντροφοι της πλειοψηφίας εξακολουθούν να λειτουργούν φραξιονιστικά»*, ότι *«η Γενική Γραμματέας είναι προφανέστατα δεσμευμένη από ιδιαίτερες συσκέψεις που γίνονται νωρίτερα»* (Γρ. Φαράκος), ότι *«στην πλευρά των συντρόφων που εμφανίζονται σήμερα ως κατήγοροι... υπάρχει παράλληλος μηχανισμός πληροφόρησης και καθοδήγησης και ένας υψηλός βαθμός "οργάνωσης" πέρα από τη λειτουργία του κόμματος... Και όσο ο βαθμός πειθαρχίας στις λίστες του συνεδρίου το αποδείχνει»* (Π. Λαφαζάνης).

Το ίδιο διάτρητο εξάλλου είναι και το άλλο επιχείρημα της πλειοψηφούσας σταλινικής ομάδας του Π.Γ. και της ΚΕ περί «διαρροών στον αστικό τύπο» των «μυστικών» του κομματικού ιερατείου, για τις οποίες η ευθύνη χρεώνεται στους «Ανδρουλάκηδες». Όπως πολύ σωστά επισημαίνει ο Μ. Ανδρουλάκης, στο κείμενό του προς την τελευταία ΚΕ οι «συντηρητικοί» οικειοποιούνται τις διαρροές τις οποίες οι ίδιοι διαχειρίζονται προκειμένου μετά να τις χρησιμοποιήσουν για εκκαθάριση λογαριασμών χρεώνοντάς τες στους αντιπάλους τους, ενώ η Γ. Γραμματέας του ΚΚΕ καθώς και *«ο Τσολάκης»* (*sic*) εκμεταλλεύονται χωρίς ενδοιασμούς τον άλλοτε καταγγελόμενο από τους ίδιους «αστικό» Τύπο και «αστικά» μέσα ενημέρωσης: η πρώτη, μέσα από ένα *«όργιο συνεντεύξεων»* (*sic*) το τελευταίο δίμηνο, *«προαναγγέλλει εκπαραθύρωση συντρόφων»*, ο δεύτερος *«προαναγγέλλει δημόσια από ραδιοφώνου έκτακτο πανελλαδικό σώμα για τη λήψη μέτρων»*. Το γεγονός ότι αυτές οι ενέργειες είναι τουλάχιστον το ίδιο «αντικαταστατικές» με αντίστοιχες που οι σταλινικοί χρεώνουν στους αντιπάλους τους δεν σημαίνει και πολλά πράγματα για τους υπερασπιστές των ιερών και οσίων του τάγματος των κομμουνιστών. Απλώς σημαίνει ότι υπάρχουν πολλά καταστατικά πλάι στο επίσημο, όπως πάντα άλλωστε· την αυθεντική ερμηνεία τους κατείχε το μέχρι τώρα «εννιαίο καθοδηγητικό κέντρο».

Δυαδική νομιμοποίηση

Ο πυρήνας της κρίσης του ΚΚΕ βρίσκεται ακριβώς στο ότι αυτό το κέντρο δεν μπορεί να επαναποκατασταθεί σήμερα· δεν μπορεί δηλαδή, μέσω της «ενότητας της καθοδήγησης», να νομιμοποιηθεί, *στο σύνολό της*, τόσο στη σύνθεση όσο και στη λειτουργία της, η ανώτατη και η ανώτερη καθοδηγητική ομάδα (ΠΓ και ΚΕ αντίστοιχα). Η διπολική διάταξη στο συσχετισμό δυνάμεων, που εκφράζει τη ριζικού χαρακτήρα αντιπαράθεση ανάμεσα στους ηγετικούς για τις δύο κεντρικές πολιτικές κουλτούρες φορείς, μέσα σε ένα μηχανισμό μέχρι πρόσφατα μονολιθικό, σημαίνει μία δυαδικού τύπου νομιμοποίηση —περισσότερο συνεκτική για τους «συντηρητικούς», πολιτικότερη και χαλαρότερη για τους αντιπάλους τους. Αυτή η δυαδική νομιμοποίηση εξάλλου εκφράζεται και από μετασυνεδριακές συνελεύσεις οργανώσεων βάσης, αχτίδων ή Νομαρχιακών Επιτροπών, στις οποίες εκφράζεται η «συμφωνία» προς τη μία πλευρά (στις περισσότερες περιπτώσεις προς τους «συντηρητικούς» - ένδειξη ενός μεγαλύτερου ελέγχου

των κομματικών μηχανισμών εκ μέρους τους). Η δυαδική αυτή νομιμοποίηση εκφράστηκε εξάλλου, για πρώτη φορά, στις ψηφοφορίες της πρόσφατης συνόδου της ΚΕ: το μπλοκ των «συντηρητικών» υπερψήφισε (με μία διαρκώς *ελαφρά* κυμαινόμενη πλειοψηφία) την εισήγηση της Παπαρήγα, ενώ το μπλοκ των «ανανεωτικών» δεν καταψήφισε απλώς, όπως έκανε μέχρι τώρα κατά κανόνα, την εισήγηση των «συντηρητικών», αλλά έδωσε *θετική ψήφο* στο κείμενο του Π. Λαφαζάνη.

Δεν ήταν η πρώτη φορά που η πλειοψηφία της ΚΕ ετοίμαζε «μέτρα» για «αντικαταστατικές συμπεριφορές»· απλώς, τώρα προσωποποίησε την επίθεση και έκανε σαφέστερες τις προθέσεις της, απαγορεύοντας π.χ. σε στελέχη του κόμματος να εκφράζουν δημοσίως απόψεις «αντίθετες» προς τις κομματικές αποφάσεις κτλ. Ήδη στην αμέσως προηγούμενη σύνοδο (26-27/4/91) η πλειοψηφία της ΚΕ (58 μέλη) διαπίστωνε *«τάση αύξησης των φαινομένων ομαδοποίησης»* στους κόλπους της, *«διαρροή πληροφοριών»*, *«παραβιάσεις του Καταστατικού»*, *«αξιοποίηση των μη κομματικών μέσων ενημέρωσης για την προβολή των διαφωνιών»* κτλ. Είναι μετά από αυτή τη σύνοδο που το Γρ. Τύπου της ΚΕ κατηγορεί ευθέως μέλη της ΚΕ για «παραπληροφόρηση» η οποία τροφοδοτεί δημοσιεύματα *«σύγχυσης και αποπροσανατολισμού των οπαδών και φίλων του ΚΚΕ»*. Υπεύθυνος δε του Γρ. Τύπου είναι ο Τ. Τσίγκας, μέλος του ΠΓ και παλαιότερα αναμιγμένος στη «σταλινική φράξια της Πάτρας».

Τίποτα το παράξενο λοιπόν που σε ένα άλλο από τα περίφημα πλέον Σάββατα των συνεδριάσεων της ΚΕ, δύο εβδομάδες μετά, στις 11 Μαΐου, άρχισε το κυνήγι των μαγισσών, αφού τις προηγούμενες ημέρες κατάλληλα οργανωμένη αρθρογραφία εκπροσώπων της πλειοψηφίας της ΚΕ εφάρμοζε την, κατά Μ. Ανδρουλάκη, *«γνωστή σταλινική συνταγή»*. «Προηγείται η ιδεολογική νομιμοποίηση του πολέμου κατά των εχθρών του κόμματος και έπεται η "δικαστική" φάση» (σ.σ. ο κ. Ανδρουλάκης αναφέρεται σε άρθρο του υπεύθυνου του Γρ. Τύπου Τ. Τσίγκα, τον οποίο επίσης αποκαλεί εμμέσως πλην σαφώς «εφήμερο ή μόνιμο ιστρούχτορα»). Τα πάντα έπρεπε να αναμένονται στα πλαίσια της λογικής της διάσπασης την οποία εξαιρετικά συντονισμένα προωθεί η πλειοψηφία της ΚΕ, αφού στη σύνοδο της 26-27/4/91 υπάρχει η κρίσιμη για τον ισοπεδωτισμό των σταλινικών διαπίστωση ότι ενέργειες μελών του ανώτερου κομματικού κέντρου, της ΚΕ, *«πλήττουν τη δημόσια εικόνα της ΚΕ σαν ενιαίου καθοδηγητικού οργάνου»*. Η ίδια κρίσιμη διαπίστωση περιλαμβάνεται και στην «επιστολή προς τα μέλη του Κόμματος».

Προς τη «συνειδητή διάσπαση»

Στο διάστημα που μεσολάβησε ανάμεσα στην προτελευταία και την τελευταία συνεδρίαση της ΚΕ: ο Χ. Φλωράκης,όπως η περίφημη μετέπειτα «επιστολή στα μέλη», κάλεσε τη «βάση» να «πάρει στα χέρια της» την υπεράσπιση του Κόμματος, κινούμενος σε μία αντίληψη κομματικού πατριωτισμού και «αριστερού λαϊκισμού» (έκφραση του Γ. Δραγασάκη σε συνέντευξή του στην Ελευθεροτυπία της Κυριακής 2/5/91)· ο Τ. Τσίγκας σε άρθρο του στον Ριζοσπάστη θέτει το ερώτημα αν ο Μ. Ανδρουλάκης παραμένει κομμουνιστής· η Α. Παπαρήγα με άρθρο της στην KOMMEIT καλεί την ΚΕ *«τώρα που είναι η αρχή»* να δείξει *«αποφασιστικότητα σε φαινόμενα παραβιάσεων του καταστατικού»*, ενώ ο εκ των «πρωτοπόρων της εργατιάς» Κ. Κερασουνλής προσφέρει τις καλές του υπηρεσίες στους ανωτέρους του καταδίδοντας «συνάξεις» ανανεωτικών σε «γιάφκες» (φαίνεται πως σε τέτοια καλά δείγματα κομμουνιστικής συμπεριφοράς αναφέρεται ο Π. Λαφαζάνης όταν μιλάει για ενωμοταρχικές, χωροφυλακίστικες δηλαδή κατά την απλή κομμουνιστική, ενέργειες...).

Ο χαφιεδισμός τον οποίο υπαινίσσεται στη συνέντευξή του στα ΝΕΑ και ο Γρ. Φαράκος, δεν είναι παρά ένα από τα μέτρα που, κατά την πάγια παράδοση του σταλινογενούς και σταλινοειδούς ΚΚΕ, εφαρμόσθηκε κατά καιρούς με «επιτυχία» για ξεκαθαρίσματα λογαριασμών, με το γνωστό αξίωμα «ο σκοπός αγιάζει τα μέσα». Παλιότερα οδηγούσε και σε φυσική εξόντωση του αντίπαλου, κατ' εικόνα και ομοίωση των εκτελέσεων και των γκούλαγκ στη «μεγάλη πατρίδα του σοσιαλισμού». Η εποχή μας ωστόσο βρίσκει τους «κομμουνιστές» να έχουν προοδεύσει, αφού δυσκολεύονται να φτάσουν τον εξοστρακισμό στα επίπεδα που τον έφτασαν στην περίπτωση Καραγιώργη, Πλουμπίδη και τόσων άλλων «προδοτών». Εκείνο που έχουν κρατήσει στο ακέραιο είναι η λογική, που, στο όνομα της υπεράσπισης της «καθαρότητας», «αντικειμενικά *ή και συνειδητά οδηγεί στη διάσπαση* του κόμματος και *στον βιασμό της* κοινωνικής και λαϊκής του *βάσης*» (Π. Λαφαζάνης). Και αν ο κ. Φαράκος χαρακτηρίζει αυτή τη λογική και τις ενέργειες που απορρέουν από αυτήν σαν *«έγκλημα* σε βάρος των ευγενέστερων ιδεών... σε βάρος της Αριστεράς», το πολύ που θα καταφέρει είναι να γίνει ο ίδιος θύμα του εγκλήματος που καταγγέλλει, διαγραφόμενος ως «μη κομμουνιστής» μετά από 50 χρόνια κομματικής ζωής στο κόμμα, που κάποτε ο ίδιος πρόσφερε με έμφαση τα αρχικά του: «Κάππα - Κάππα - Έψιλον».

Ο τέως γ. γραμματέας και τέως κεντροεπίτροπος αποφάσισε να ρίξει όλο το βάρος του στο Συνασπισμό, στην ανασυγκρότηση του οποίου κάλεσε να συμβάλουν οι «νεότερες γενιές», με τη γνωστή δήλωση της παραίτησής του από την ΚΕ του ΚΚΕ, το μεσημέρι του Σαββάτου 11 Μαΐου 1991. Το διάβημα Φαράκου μπορεί να είναι και ένα ολόκληρο μοντέλο εναλλακτικής στράτευσης για όσους στο ΚΚΕ βρεθούν εκτός παιχνιδιού. Προς το παρόν, αν εκτιμήσουμε την κατάσταση με βάση το κείμενο διαλόγου του Π. Λαφαζάνη και το κείμενο του Μ. Ανδρουλάκη με το οποίο ο τελευταίος εξακολουθεί «να αναφέρεται» στο κόμμα, δεν φαίνεται πιθανό το παράδειγμα Φαράκου να βρει οπαδούς στους «ανανεωτικούς».

Ωστόσο η σύγκρουση κορυφώνεται μονομερώς από τους σταλινικούς, με τους κανόνες να ορίζονται από αυτούς από θέσεις ολοένα και μεγαλύτερου ελέγχου των μηχανισμών οργάνωσης, κινητοποίησης και πολιτικής επικοινωνίας του ΚΚΕ. Μπορεί οι «ανανεωτικοί» να έχουν δίκιο όταν κατηγορούν την πλειοψηφία ότι τρεις μήνες μετά το 13ο Συνέδριο εξακολουθούν να ασχολούνται με την προετοιμασία του «ερχόμενου Σαββάτου» ξεκαθαρίσματος λογαριασμών και ότι με τον τρόπο αυτό αφήνουν πολιτικά κενά που καλύπτονται από το δικομματισμό ή που προκαλούν απογοήτευση και ιδιώτευση· όμως γνωρίζουν πολύ καλά, ως παλαιοί «κομμουνιστές» και αυτοί...., ότι αν εξακολουθήσουν να κάνουν κριτική στους σταλινικούς αντιπάλους τους γιατί κάνουν καλά τη δουλειά που έμαθαν από τη θέση που τους έβαλαν, θα βρεθούν εκτός κόμματος χωρίς να το καταλάβουν. Γιατί τι άλλο άραγε σημαίνει η προειδοποίηση λήψης διοικητικών μέτρων ονομαστικά κατά των Καραγκουλέ - Ανδρουλάκη, στην απόφαση της πλειοψηφίας της Κ.Ε. που δημοσιοποιήθηκε τη Δευτέρα 13/5/91; Μήπως περιμένουν τώρα να διαβάσουν την ιστορία, την πρακτική και τη θεωρία του σταλινισμού για να καταλάβουν τι μέλλει γενέσθαι; Ή μήπως θα εξακολουθήσουν να κάνουν καθυστερημένα την αυτοκριτική τους για τα «μορατόρια» που πρότειναν, όπως το κάνει ο Μ. Ανδρουλάκης,

τη στιγμή που έχει σχεδόν ολοκληρωθεί ο ουσιαστικός εξοστρακισμός του;

Και η Αριστερά;

Ένα από τα κεντρικά ερωτήματα που θέτουν οι εξελίξεις στο ΚΚΕ είναι το αν ο Συνασπισμός θα είναι αυτό που από την αρχή είχαν υπόψη τους οι «συντηρητικοί», δηλαδή μία δεξαμενή υποδοχής των «εκκαθαριζόμενων» στελεχών του ΚΚΕ, στην οποία το ίδιο θα έχει τη δική του πειθαρχημένη φράξια και το μεγαλύτερο εκλογικό εκτόπισμα, με τους υπόλοιπους εταίρους πολυδιασπασμένους ή οργανωτικά άμορφους —δηλαδή μια επανάληψη του σχήματος της ΕΔΑ, κάτω από ριζικά άλλες συνθήκες και δεδομένα. Ούτως ή άλλως, η κατάσταση στον ΣΥΝ και στο ΚΚΕ δεν μπορεί παρά να αλλάξει με γοργούς ρυθμούς, διότι η εκκρεμότητα δεν εξυπηρετεί κανέναν, ενώ ως τώρα ήταν αναπόφευκτη λόγω της ρευστότητας και της αδυναμίας στον ευρύτερο χώρο της Αριστεράς.

Κανείς δεν μπορεί να προβλέψει κάποια αποκρυστάλλωση των σημερινών δεδομένων. Στον ΣΥΝ υπάρχουν οπαδοί της άμεσης ρήξης με το ΚΚΕ, υπάρχουν εκείνοι που θέλουν η ρήξη να γίνει με ευθύνη των σταλινικών του ΚΚΕ και άλλοι που, για βουλευτοθηρικούς λόγους, βλέπουν να συνεχίζεται η συνύπαρξή τους με το «οποιοδήποτε ΚΚΕ». Στο ΚΚΕ, υπάρχουν αυτοί που θέλουν πάση θυσία να «ξεκαθαριστεί» η κατάσταση με τους «σοσιαλδημοκράτες» της ΕΑΡ. Ήδη η ηγετική ομάδα της ΕΣΑΚ αποφάσισε να ανασυγκροτήσει της παρατάξιακές της επιτροπές επιστρέφοντας πάλι σε ένα «καθαρόαιμο εργατικό», «ταξικό» μέτωπο στο συνδικαλιστικό χώρο, μακριά απ' τους «αμετανόητους ρεφορμιστές», «εκσυγχρονιστές» και τα τοιαύτα, που φιλοξενούνται στην ΕΑΡ. Υπάρχουν όμως και οι «κεντριστές», με χαρακτηριστικό εκπρόσωπο την Α. Παπαρήγα, που προτιμούν να μην προχωρήσουν σε ρήξη με το ΣΥΝ, παρά μόνον να ξεκαθαρίσουν προς το παρόν το δικό τους σπίτι από τους ανεπιθύμητους επισκέπτες. Κοινό χαρακτηριστικό και των δύο αυτών αντιλήψεων στις τάξεις των σταλινικών του ΚΚΕ είναι ότι δεν επιθυμούν επ' ουδενί λόγω τη συγκρότηση του ΣΥΝ σε πολυτασικό οργανισμό με ενιαία έκφραση, πλειοψηφική λήψη αποφάσεων και ίδιους πόρους, τόσο οργανωτικούς (μέλη, κάθετο και οριζόντιο αυτοτελές οργανωτικό δίκτυο, όργανα με αποφασιστικές αρμοδιότητες κτλ.) όσο και οικονομικούς. Είναι χαρακτηριστικό από αυτή την άποψη, ότι προωθείται η σκέψη στην πλειοψηφία του ΚΚΕ, η κρατική επιχορήγηση στον ΣΥΝ να διανέμεται πλέον στα κόμματα που τον αποτελούν «κατ' αναλογίαν της δύναμής τους»...

Η κατάσταση σε ό,τι αφορά τις προοπτικές του ΣΥΝ περιπλέκεται ακόμα περισσότερο, αν ληφθεί υπόψη ότι το φαινόμενο της μοριοποίησης των δυνάμεων των ανανεωτικών μέσα στο ΚΚΕ μεταφέρεται και στις σχέσεις τους με τις άλλες δυνάμεις στα πλαίσια του ΣΥΝ· λίγα κοινά μάλλον έχει ο

Μάθε για τη ζωή

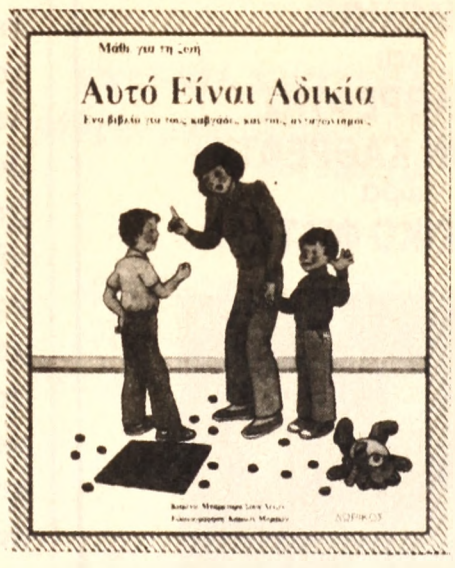

ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΑΛΗΘΕΙΕΣ
ΠΟΥ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΜΑΘΕΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ
ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ

10 Βιβλία, σύμβουλοι, για τα καθημερινά προβλήματα που αφορούν το παιδί σας:

η αυτοπροστασία, οι κανόνες ασφαλείας, η γονική εξουσία, η αλήθεια και το ψέμα, η ανεξαρτησία, η υπευθυνότητα, οι εργαζόμενες μητέρες, οι καυγάδες, τα παιδιά με ειδικές ανάγκες.

ΔΩΡΙΚΟΣ Μαυρομιχάλη 64 Τηλ. 3629675 ΑΘΗΝΑ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ

ΒΡΑΒΕΙΟ FEMINA
1988
ΑΜΟΖ ΟΖ
Μετάφραση: Μαρία Χωρεάνθη

ΜΙΧΑΕΛ ΕΝΤΕ
Μετάφραση: Μαρία Αγγελίδου
Από το συγγραφέα
των
«ΙΣΤΟΡΙΑ ΧΩΡΙΣ ΤΕΛΟΣ»
«ΜΟΜΟ»
και
«Ο ΚΑΘΡΕΦΤΗΣ
ΜΕΣ ΣΤΟΝ ΚΑΘΡΕΦΤΗ»
τώρα
«ΤΟ ΜΑΓΙΚΟ ΦΙΛΤΡΟ»

ΨΥΧΟΓΙΟΣ
ΓΙΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ
ΜΕ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ
ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 1
ΤΗΛ.: 3602535 - 3618654

Ν. Κωνσταντόπουλος με τον Μ. Ανδρουλάκη και ο Φ. Κουβέλης με τον Δ. Καραγκουλέ σε κρίσιμα θέματα, όπως οι συμμαχίες και η στρατηγική τους, ή η διαχείριση της «εναλλακτικής πρότασης».

Από την άλλη πλευρά, τα σωρευμένα αδιέξοδα στην Αριστερά τον τελευταίο χρόνο, τα άλυτα προβλήματα ταυτότητάς της επί σειρά ετών, η κρίση στο ΚΚΕ —που σημαίνει μεταξύ άλλων εξάντληση των περιθωρίων του ως συγκεκριμένου τύπου και ιδεολογίας πολιτικού σχήματος— αλλά και η διαχειριστική ανικανότητα της ΝΔ και ο αδόκιμος λαϊκισμός του ΠΑΣΟΚ, στοιχειοθετούν θετικούς όρους για την ευρύτερη Αριστερά, ίσως ένα στοίχημα που αξίζει να παιχθεί με ξεκαθαρισμένους πια κανόνες.

Υ.Γ.: Είχε γραφτεί αυτό το άρθρο όταν οι νεότερες εξελίξεις από την «επιχείρηση εκκαθάρισης» ήρθαν να επιβεβαιώσουν ότι η πλειοψηφούσα ομάδα στο ΚΚΕ επιστρέφει πίσω ολοταχώς στις ολοκληρωτικές πρακτικές και συμπεριφορές που σφράγισαν δεκαετίες ολόκληρες την ταυτότητα του σταλινισμού. Ανάμεσα στ' άλλα σημειώνουμε, για να καταγραφούν στο σημαδιακό ημερολόγιο αυτών των στιγμών:

- την απόφαση της οριακής πλειοψηφίας της ΚΕ να απευθύνει «επιστολή στα μέλη του κόμματος», με την οποία καλούνται ως λοχίες τάγματος να πάρουν μέρος στο λιθοβολισμό και στη διαπόμπευση όσων στελεχών αντιτίθενται στις *ενέργειες* της σταλινικής πλειοψηφίας του ΚΚΕ. Παράλυτος ο κομματικός οργανισμός σε πολιτικές και κοινωνικές πρωτοβουλίες, «κινητοποιείται» στον εμφύλιο πόλεμο κατά παντός «εσωτερικού εχθρού» —εχθρού που έχει ανάγκη η στείρα ομάδα της Α. Παπαρήγα και των επιτελών της προκειμένου να δικαιολογήσει την ύπαρξή της· αυτό είναι γνωστό σύνδρομο και από το ζαχαριαδικό παρελθόν...
- την *αστυνομική λογική* κατασκευής ενόχων και *άσκησης τρομοκρατίας* που χαρακτηρίζει την εισήγηση της πλειοψηφίας του ΠΓ προς την ΚΕ της 11/5/91, εναντίον όσων υπερασπίζονται αυτές τούτες τις αποφάσεις του 13ου Συνεδρίου· έτσι αποδεικνύεται από τους γόνους του σταλινισμού ότι δεν τους ενδιαφέρει η παραγωγή πολιτικής και η ιδεολογική αναζήτηση αλλά η απόλυτη κυριαρχία, ο γυμνός εργαλειακός έλεγχος του μηχανισμού, η «καθαρή» αντι-κοινωνία του «Κόμματος»·
- την ύπαρξη μηχανισμού παρακολούθησης —που κατήγγειλε και ο Γρ. Φαράκος— όπως προκύπτει π.χ. και από τις ομιλίες στην ΚΕ του μέλους της σταλινικής πλειοψηφίας Α. Καλαμπόγια και της Γ. Σεβαστιάδου·
- την παραβίαση αποφάσεων του 13ου Συνεδρίου από τους σταλινικούς, «υπερασπιστές» του κόμματος, όπως προκύπτει από όσα ανέφερε στην ομιλία του στην ΚΕ ο Γραμματέας της ΚΟΑ Ν. Χουντής για τη σεκταριστική αναδίπλωση της ΕΣΑΚ·
- την αδυναμία της σημερινής σταλινικής πλειοψηφίας της ΚΕ του ΚΚΕ να λειτουργήσει με δημοκρατικούς κανόνες μέσα στο υπάρχον πολιτικό σύστημα, αφού εκπρόσωποί της δεν μπορούν να ανεχθούν, όχι μόνο τη δημοσιότητα ενεργειών του κομματικού ιερατείου αλλά και πολιτικές απόψεις που εκφράζονται από άλλους πολιτικούς σχηματισμούς για το ΚΚΕ και την Αριστερά, απόψεις τις οποίες αντιμετωπίζουν, κατά τρόπο ολοκληρωτικό, ως «εχθρικές» κτλ.·
- την απόφαση της Α. Παπαρήγα να μη μιλάει πλέον σε άλλα μέσα ενημέρωσης εκτός των κομματικών, δείχνοντας έτσι έμπρακτα πως δεν θα ήταν και άσχημο γι' αυτήν ένα 3% για το ΚΚΕ. Και επειδή μιλάει «με άνεση» στα κομματικά μέσα ενημέρωσης κατηγόρησε ως «ανήθικο» τον κ. Φαράκο που έχει πάρει τον «κατήφορο»·
- την επιμονή του κ. Γρ. Φαράκου να ζητά όχι μόνον δημοσιότητα στα έσοδα και έξοδα στα οικονομικά του ΚΚΕ, αλλά και να επισημαίνει ότι το πρόβλημα έγκειται στην πηγή των εσόδων και στη συνεχιζόμενη αδιαφάνεια·
- την προετοιμασία καθαίρεσης του Γρ. Φαράκου ως απλού έστω μέλους του ΚΚΕ, πράγμα που σημαίνει ότι η σταλινική πλειοψηφία δεν ανέχεται ούτε και την οργανωτικά υποβαθμισμένη παρουσία των αντιπάλων της, ότι εκείνο που θέλει είναι «άκρα του τάφου σιωπή»·
- την εξοργιστική αφασία των υπόλοιπων εταίρων του ΚΚΕ στον ΣΥΝ, ένδειξη κάποιων μικροκομματικών υπολογισμών που δεν έχουν ουδεμία σχέση με τις ανάγκες και τις προσδοκίες του κόσμου της Αριστεράς· μήπως η ΕΑΡ και οι λοιποί φοβούνται ότι θα κατηγορηθούν για «επεμβάσεις» σε «αδελφό κόμμα»; Ή μήπως τάχα δεν καταλαβαίνουν ότι οι άρχοντες του Περισσού πραγματοποιούν εδώ και δύο τουλάχιστον μήνες μία επιχείρηση εκβιασμού και ωμής επέμβασης στα τεκταινόμενα της Θεμιστοκλέους;

Κατά τα λοιπά, και εν αναμονή της «επόμενης ώρας» στο ΚΚΕ, δεν λέει σχεδόν τίποτα πλέον όποιος μιλάει για κίνδυνο διάσπασης... □

ΞΕΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΕΝΤΟΥΑΡΝΤ ΛΙΤΟΝ
Το επερχόμενο γένος
Λαμπρό δείγμα προφητικής φαντασίας, γραμμένο στα μέσα του προηγούμενου αιώνα.

✍

ΤΙΜΟΘΙ ΜΟ
Γλυκόξινο
Ένα χορταστικό γλυκόξινο μυθιστόρημα με πολλές ίντριγκες.

✍

ΚΡΙΣΤΟΦ ΡΑΝΣΜΑΓΕΡ
Ο έσχατος κόσμος
«Όταν ο Οβίδιος πουλάει διακόσιες χιλιάδες αντίτυπα!»
Νίκος Μπακουνάκης, ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ

✍

ΓΚΕΡΧΑΡΝΤ ΡΟΤ
Ο ανακριτής
Ο ανακριτής βρίσκεται αντιμέτωπος με την πιο δύσκολη υπόθεση -την εξιχνίαση του εαυτού του.

✍

ΤΣΑΝ ΤΖΙΕ
Ιστορίες από τη χώρα των Μανδαρίνων
Η ζωή στη σημερινή Κίνα, τα στραβά και παράξενα, τα αστεία και παράλογα.

✍

ΤΟΜΑΣ ΜΑΝ
Μπούντενμπρόκ
Το βιβλίο που χάρισε το Νόμπελ λογοτεχνίας στον μεγάλο συγγραφέα.

✍

ΑΛΦΡΕΝΤ ΝΤΕΜΠΛΙΝ
Βερολίνο Αλεξάντερπλατς
Το μυθιστόρημα που ενέπνευσε στον Φασμπίντερ την ομώνυμη τηλεοπτική σειρά.

✍

ΑΓΚΟΥΣΤΙΝ ΓΚΟΜΕΖ ΑΡΚΟΣ
Το σαρκοβόρο αρνί
Ο αιμομικτικός έρωτας δυο αγοριών σαν σενάριο ταινίας του Μπουνιουέλ.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΝΑΠΟΛΕΩΝ ΛΑΖΑΝΗΣ
Ίχνη σιωπής
Ένα συγκλονιστικό μυθιστόρημα που μιλάει για τις ανθρώπινες συγκρούσεις, τη μοναξιά και το θάνατο.

✍

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΚΑΝΤΑΣ
Στο περιθώριο της πόλης
Επιστημονική φαντασία ή επιστημονική πραγματικότητα; Ο ήρωας θα συγκρουστεί μέχρι τέλους με το σύστημα της «Τεχνόπολης».

✍

ΚΑΛΛΙΡΟΗ ΜΑΛΛΙΩΡΗ
Συμμορίας εγκώμιον
Ένα σύγχρονο παραμύθι που περιγράφει με χιούμορ τις σκοτεινές πρακτικές της γραφειοκρατίας.

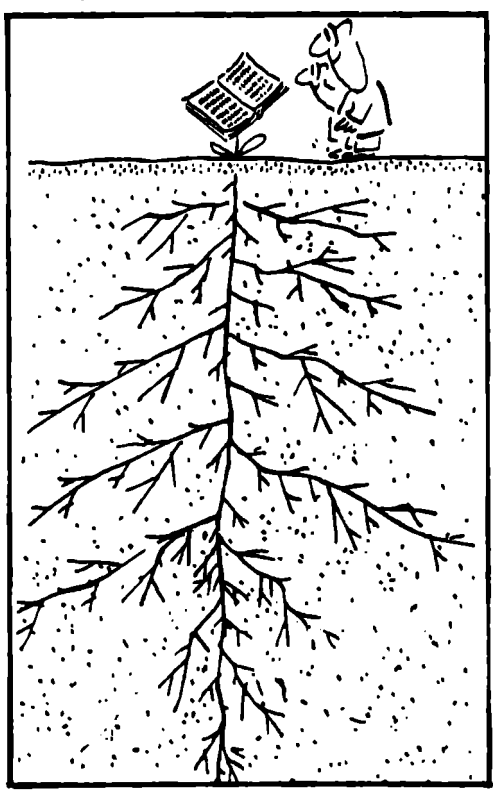

ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΗΤΣΟΥ
Ιστορίες συμπτωματικού ρεαλισμού
Δέκα ιστορίες που μιλούν για τη σουρεαλιστική στάση των ανθρώπων απέναντι στα ρεαλιστικά γεγονότα της ζωής.

✍

ΠΟΛΥ ΜΗΛΙΩΡΗ
Σηκώστε τις βαλίτσες, ξελινάμε!
Ένα παιδικό ταξιδιωτικό μυθιστόρημα που περιγράφει τις περιπέτειες μιας οικογένειας στο Λονδίνο, το Παρίσι και στη Φλωρεντία.

ΖΩΓΡΑΦΙΚΑ ΑΛΜΠΟΥΜ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΨΥΧΟΠΑΙΔΗΣ
27 Σχέδια

✍

ΤΑΣΟΣ ΜΙΣΟΥΡΑΣ
Ζωγραφική 1989-1991

✍

ΕΔΟΥΑΡΔΟΣ ΣΑΚΑΓΙΑΝ
Peintures 1985-1989

ΜΕΛΕΤΕΣ - ΔΟΚΙΜΙΑ

ΧΡΥΣΗ ΙΓΓΛΕΣΗ
Πρόσωπα γυναικών, προσωπεία της συνείδησης
Οι διαδικασίες συγκρότησης της γυναικείας ταυτότητας στη σημερινή Ελλάδα.

✍

MARTIN KARNOI
Κράτος και πολιτική θεωρία
Ένα εγχειρίδιο με όλες τίς σύγχρονες απόψεις για τον κοινωνικό ρόλο του κράτους.

✍

ΕΥΓΕΝΙΑ ΚΟΥΤΣΟΥΒΑΝΟΥ
Μορφές και τρόποι εργασίας στο νηπιαγωγείο

✍

ΕΥΓΕΝΙΑ ΚΟΥΤΣΟΥΒΑΝΟΥ
Η γλωσσική ανάπτυξη του παιδιού της προσχολικής ηλικίας και η τηλεόραση

✍

ΑΝΤΑ ΚΑΤΣΙΚΗ - ΓΚΙΒΑΛΟΥ
Φιλολογικές Διαδρομές - Από τον Παλαμά στο Βρεττάκο

✍

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΚΩΣΤΑΣ
Ιχνηλασίες Φιλολογικά δοκίμια

✍

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΑΜΠΑΤΖΟΓΛΟΥ
Ψυχιατρική και Ιατρική Τα όρια, οι ταυτότητες και οι σχέσεις

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Για το περιεχόμενο του προοδ

Το άρθρο αυτό επιχειρεί μια πρώτη προσέγγιση στο περιεχόμενο του προοδευτικού εκσυγχρονισμού. Του εκσυγχρονισμού που κατά τη γνώμη μου θα έπρεπε να έχει ως στόχο της μια σύγχρονη αριστερά.

Πρώτα - πρώτα θα έπρεπε να καθοριστούν αυτά που θεωρούμε βασικά συστατικά του προοδευτικού εκσυγχρονισμού. Αυτά, κατά τη γνώμη μου, είναι:

1. Εξορθολογισμός

Η οργάνωση της κοινωνικής - οικονομικής ζωής οφείλει να διέπεται από λογική και μάλιστα από τη λογική του στόχου που καθετί υποτίθεται ότι υπηρετεί. Το παράλογο, το εξω-λογικό ή το φαντασιακό είναι ίσως χρήσιμα στοιχεία για την ιδιωτική ζωή αλλά δεν μπορεί να διέπουν π.χ. τη σχέση κράτους - πολίτη, την παραγωγική διαδικασία ή την παροχή υπηρεσιών.

2. Αφομοίωση - χρήση νέων τεχνολογιών

Είναι ίσως εξωπραγματικά φιλόδοξο να ελπίζει κανείς για την Ελλάδα σήμερα την παραγωγή νέας τεχνολογίας (μακάρι αν σε κάποιο τομέα μπορεί να γίνει) αλλά είναι απόλυτα αναγκαίο οι νέες τεχνολογίες να αφομοιωθούν καλά και να χρησιμοποιούνται τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα.

3. Σύγχρονοι και σταθεροί κανόνες - θεσμοί

Οι κανόνες και οι θεσμοί που διέπουν τις σχέσεις των πολιτών μεταξύ τους αλλά και τις σχέσεις πολίτη - κράτους πρέπει πρώτα - πρώτα να εκσυγχρονιστούν στην κατεύθυνση του περιορισμού της πολυνομίας και πρέπει να είναι από κει και πέρα σταθεροί και με ενιαία χρήση για όλους αλλά και σεβαστοί από όλους. Αυτό εξυπονοεί και την απόρριψη της αντίληψης του κράτους - μπαμπά και του κράτους - μπαμπούλα.

4. Ανταποδοτικότητα αλλά και «προστατευτικό δίχτυ» κοινωνικής προστασίας

Η κοινωνική αλληλεγγύη οφείλει να εκφράζεται με ένα ελάχιστο αποδεκτό κάτω όριο παροχών προς όλους τους πολίτες. Η ίδια η κοινωνία μπορεί να αναπροσαρμόζει αυτά τα όρια σε ανώτερα επίπεδα αν το κρίνει εφικτό και σκόπιμο. Πάνω όμως από το

Πολλή συζήτηση γίνεται τελευταία για τον απαραίτητο εκσυγχρονισμό της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας. Οι πάντες μιλούν για εκσυγχρονισμό, ακόμα και αυτοί που στην πράξη αποτελούν φορείς αντιδραστικής καθυστέρησης ή τριτοκοσμικής περιθωριοποίησης. Είναι απαραίτητο λοιπόν να αρχίσει μια συζήτηση επί της ουσίας για να δούμε πού συμφωνούμε και πού διαφωνούμε, ποιοι πράγματι επιδιώκουν τον εκσυγχρονισμό και ποιοι τον αντιστρατεύονται, και τελικά τι είδους εκσυγχρονισμό επιδιώκει ο καθένας.

όριο αυτό η παροχή πρέπει να έχει ανταποδοτικό χαρακτήρα.

Παράλληλα και σε συνδυασμό με το στοιχείο της ορθολογικότητας βασική αρχή που πρέπει να διέπει την κοινωνική —ή και όποια άλλη πολιτική— είναι η απευθείας, και όχι η έμμεση άσκησή της ώστε να μη διαστρεβλώνει την πολιτική σε άλλους τομείς. Για παράδειγμα η ενίσχυση των πολυτέκνων μπορεί να γίνει απευθείας ή με αρνητική φορολογία, όχι όμως π.χ. εις βάρος της πολεοδομικής πολιτικής και του περιβάλλοντος με άδειες παρέκκλισης (το παράδειγμα είναι υπαρκτό).

5. Διαφάνεια και κάθαρση

Η διαπλοκή οικονομικών και κομματικών συμφερόντων και οι συνακόλουθες πολιτικές - κυβερνητικές αποφάσεις που επιδιώκουν να εξυπηρετήσουν οικονομικά συμφέροντα έναντι ποικίλων ανταλλαγμάτων αποτελούν τροχοπέδη που πρέπει να εκλείψει. Η διαφάνεια σε όλες τις αποφάσεις του κράτους και η κάθαρση από όλες τις εστίες που αναπαράγουν αυτή την αλληλεξάρτηση είναι καίριο ζήτημα για τον εκσυγχρονισμό. Προφανώς, μια και μιλάμε για την Ελλάδα σήμερα, πρωταρχικό ζήτημα είναι η κάθαρση από τα σκάνδαλα της κυβερνήσεως Παπανδρέου, που αποτέλεσαν και ακραία δείγματα διαπλοκής οικονομικών και πολιτικών συμφερόντων.

Επίσης, είναι απαράδεκτο ορισμένες στοιχειώδεις δικλείδες διαφάνειας που είχαν θεσμοθετηθεί επί κυβερνήσεως Τζαννετάκη να εξουδετερώνονται ανενδοίαστα από την, εν πολλοίς αναχρονιστική, μονοκομματική κυβέρνηση της ΝΔ.

6. Συμμετοχικότητα και Δημοκρατικότητα

Η συμμετοχή στη λήψη των αποφάσεων αυξάνει την υπευθυνότητα και μπορεί να παράγει ορθότερες αποφάσεις και κυρίως σεβασμό σε αυτές. Η συμμετοχή δεν μπορεί παρά να νοείται ως συμμετοχή τόσο στα δικαιώματα όσο και στις ευθύνες. Αυτή η συμμετοχή και η δημοκρατική και συλλογική λειτουργία της κοινωνίας απελευθερώνει δυνατότητες για ριζοσπαστικές μεταρρυθμίσεις που ωριμάζουν και δημιουργεί προϋποθέσεις για την προώθησή τους.

Ο κατάλογος των απαραίτητων εκσυγχρονισμών μπορεί να είναι πολύ μακρύς, αλλά το κάθε συγκεκριμένο μέτρο υλοποίησης του εκσυγχρονισμού απαιτεί μελέτη του συγκεκριμένου αντικειμένου. Αναφέρονται λοιπόν παρακάτω ορισμένα μόνον ζητήματα, που σηματοδοτούν όμως τις κατευθύνσεις του εκσυγχρονισμού που προτείνεται.

Από τους λιγότερο, πολιτικά και ιδεολογικά, φορτισμένους τομείς όπου ο εκσυγχρονισμός είναι απαραίτητος είναι ο τομέας της τεχνικής υποδομής στις συγκοινωνίες και επικοινωνίες. Είναι προφανές ότι, με το σημερινό οδικό και σιδηροδρομικό δίκτυο, η διακίνηση των προϊόντων (είτε του δημόσιου, είτε του ιδιωτικού τομέα) επιβαρύνεται και σε χρόνο και σε χρήμα. Είναι εξίσου προφανές ότι η κατάσταση των τηλεπικοινωνιών αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα στην παραγωγικότητα αλλά και ανασχετικό παράγοντα στην εξάπλωση της πληροφορικής. Τέλος, δεδομένης και της έλλειψης ιδίων πόρων, το θέμα της αυτοχρηματοδότησης μεγάλων έργων πρέπει να αντιμετωπίζεται με καθαρά οικονομικά κριτήρια και όχι με ψευδο-ιδεολογικούς αφορισμούς.

ικού εκσυγχρονισμού

του Σπύρου Καβουνίδη

Στην αγροτική παραγωγή είναι γνωστό ότι, ενάντια, σε αδράνειες λόγω νοοτροπίας και στο πιθανολογούμενο «πολιτικό κόστος», είναι απαραίτητες εκτεταμένες αναδιαρθρώσεις καλλιεργειών. Ακόμα, οι οικονομίες κλίμακας απαιτούν άλλα μεγέθη αγροτικής εκμετάλλευσης. Εδώ καθυστέρηση είναι, εν ονόματι ενός μίγματος ηθικοπλαστικών αρχών και φολκλορικών νοσταλγιών, η διατήρηση του μεγέθους του κλήρου στα σημερινά του επίπεδα. Εκσυγχρονισμός είναι η δημιουργία μονάδων βιώσιμων χωρίς συνεχείς επιδοτήσεις επιβίωσης. Σε συντηρητική κατεύθυνση θα είναι ο εκσυγχρονισμός αυτός αν οδηγήσει σε μονάδες καπιταλιστικής αγροτικής εκμετάλλευσης. Σε προοδευτική κατεύθυνση είναι ο συνεταιρισμός των παραγωγών. Μια σύγχρονη αριστερά δεν μπορεί παρά να επιδιώκει τον συνεταιρισμό των παραγωγών με μόνες όμως επιδοτήσεις αυτές της αναπτυξιακής κατεύθυνσης, για συνεταιρισμούς που τα μέλη του θα διαχειρίζονται και θα απολαμβάνουν τους καρπούς των κόπων τους, αλλά και θα φέρουν ακέραιη την ευθύνη των αποφάσεών τους, συμπεριλαμβανομένης και της πρόβλεψης της ασφάλισής τους έναντι των αβεβαιοτήτων, όπως σε κάθε άλλη επιχείρηση.

Είναι αδιανόητο ο έλληνας φορολογούμενος να χρηματοδοτεί κατ' εξακολούθηση επιχειρήσεις που χρόνια τώρα χάνουν χρήματα και μάλιστα όταν αυτό δεν γίνεται τουλάχιστον εν ονόματι ενός μεγαλύτερου εθνικού στόχου, αλλά απλώς λόγω του «πολιτικού κόστους» του κλεισίματός τους. Στοιχειώδης ορθολογισμός στην κατανομή των εθνικών πόρων επιβάλλει λοιπόν το κλείσιμο —ή την πώληση— των προβληματικών επιχειρήσεων εκτός από εκείνες που θα θεωρηθεί ότι καλύπτουν —έστω και με σημαντική επιβάρυνση— βασικές εθνικές ανάγκες. Στοιχειώδης επίσης κοινωνική ευαισθησία επιτάσσει οι εργαζόμενοι στις επιχειρήσεις αυτές να μην βρεθούν στο δρόμο από τη μια μέρα στην άλλη, αλλά να υπάρξει πρόβλεψη για τη μετεκπαίδευσή τους και κάποιο διάστημα για να τους δοθεί η δυνατότητα εύρεσης μιας νέας απασχόλησης.

Ο τομέας των υπηρεσιών δεν μπορεί παρά να επιδιώκει την εξυπηρέτηση των στόχων που υποτίθεται ότι έχει. Έτσι δεν είναι νοητό να υπάρχουν κλειστές συντεχνίες αλλά ασφαλώς πρέπει να υπάρχουν απαιτητικές προδιαγραφές για την ενασχόληση σε έναν τομέα, την τήρηση των οποίων οφείλει να εποπτεύει το κράτος. Με αυτή την έννοια, για παράδειγμα, είναι αναχρονιστική διαστρέβλωση το να είναι κλειστή συντεχνία οι ταξιτζήδες και η άδεια ταξί —που δίνει το κράτος— να αποτελεί αντικείμενο ιδιωτικής αγοραπωλησίας. Παρομοίως, δεν είναι νοητό οι κανόνες του εμπορίου να διέπονται από τα συμφέροντα υποομάδων εμπόρων και όχι από τον κανόνα της εξυπηρέτησης των καταναλωτών. Άρα η περσινή ρύθμιση για το ωράριο των καταστημάτων εκτιμάται ότι είναι σε εκσυγχρονιστική κατεύθυνση.

Η δημόσια διοίκηση δεν μπορεί να συνεχίσει να αποτελεί υπηρέτη του εκάστοτε κυβερνητικού κόμματος και χώρο απορρόφησης της ανεργίας, και μάλιστα χώρο κομματικά προσδιορισμένης απορρόφησης. Παράλληλα πρέπει να σπάσει ο φαύλος κύκλος όπου τη χαμηλή παραγωγικότητα τη συνοδεύουν χαμηλοί μισθοί και την επιλεκτική θεραπεία των χαμηλών μισθών την επιφέρει ανορθολογική επιδοματική πολιτική. Η αναδιάρθρωση του δημόσιου τομέα είναι εκ των ων ουκ άνευ και για την επίτευξη του στόχου αυτού, με δεδομένες και σεβαστές τις συνταγματικές επιταγές, επιβάλλεται η μετεκπαίδευση και μεταφορά πλεονάζοντος προσωπικού σε υπηρεσίες ή οργανισμούς που έχουν ελλείψεις. Είναι επίσης επιβεβλημένο, εδώ που έχουμε φτάσει, να μειωθούν κατά αρκετές χιλιάδες οι εργαζόμενοι στο δημόσιο τομέα. Η συγκεκριμένη, βέβαια, υλοποίηση των στόχων αυτών επιβάλλεται να προωθηθεί με την εποπτεία των συλλογικών οργάνων των εργαζομένων και αδιάβλητων διακομματικών επιτροπών.

Όμως ο εκσυγχρονισμός πρέπει, πριν απ' όλα, να διέπει και τον τρόπο άσκησης πολιτικής. Χαρακτηριστική αλλά και συνηθέστατη περίπτωση καθυστέρησης αποτελεί η πελατειακή σχέση του πολίτη με το κόμμα και η δι' αυτού εξυπηρέτηση των νόμιμων ή παράνομων επιδιώξεών του μέσω του κράτους. Είναι σαφές ότι ακραία περίπτωση καθυστέρησης αποτελεί η προσπάθεια —αλλά ακόμα και η ύπαρξη της δυνατότητας— ιδιοποίησης του κράτους. Με αυτή την έννοια η κάθαρση αποτελεί όχι μόνο αίτημα δικαίου και ηθικής αλλά και αίτημα εκσυγχρονισμού και είναι σαφής η μεγάλη υπηρεσία της κυβέρνησης Τζαννετάκη σ' αυτή την κατεύθυνση. Τυχόν φαλκίδευση της κάθαρσης θα αποτελέσει δεινό πλήγμα στο δίκαιο και την ηθική αλλά και εμπόδιο στο πέρασμα σε μια σύγχρονη κοινωνία.

Σε μια σύγχρονη πολιτεία είναι αδιανόητη η σημερινή διαπλοκή που υπάρχει μεταξύ εκκλησίας και κράτους και μάλιστα είτε με τη μορφή διοικητικών παρεμβάσεων του κράτους στα της εκκλησίας είτε με τον τυπικό ή άτυπο καταναγκασμό των πολιτών σε συμμόρφωση σε κανόνες και λειτουργίες που επιτάσσει η «κρατούσα» θρησκεία, έστω και αν πράγματι η μεγάλη πλειοψηφία του πληθυσμού δεν φαίνεται να ενοχλείται από αυτό. Οφείλεται λοιπόν απόλυτος σεβασμός στην παράδοση, είναι χρήσιμη η γνώση της πνευματικής κληρονομιάς της ορθοδοξίας, αλλά δεν είναι νοητός ο καταναγκασμός στην πίστη. Τελικά δηλαδή, σε μια σύγχρονη πολιτεία, είναι απαραίτητος ο πλήρης και αυστηρός χωρισμός εκκλησίας και κράτους.

Τέλος, από την οπτική γωνία μιας σύγχρονης Αριστεράς, η ένταξη στην ΕΟΚ πρέπει να θεωρείται δεδομένη και θετική. Η συμμετοχή στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες και ωφέλησε τη χώρα και μπορεί να την ωφελήσει πολλαπλά. Βασική προϋπόθεση γι' αυτό είναι ο εκσυγχρονισμός της. Η Αριστερά πρέπει να προτείνει θέσεις και κατευθύνσεις για όλη την Ευρώπη μέσα στο πλαίσια των οποίων να επιδιώκονται οφέλη για την Ελλάδα και ειδικότερα για τους εργαζόμενους. Η αντίληψη της ΕΟΚ σαν ταμείου βοηθείας, πέρα από το ότι είναι αναποτελεσματική, σήμερα πλέον είναι και αδιέξοδη. Ταυτόχρονα η Ελλάδα πρέπει να είναι έτοιμη να αξιοποιεί τις πολιτικές της ΕΟΚ, τις οποίες θα συνδιαμορφώνει, για να αποφευχθούν στο μέλλον αποτυχίες όπως των ΜΟΠ και ειδικότερα θλιβερές καταλήξεις όπως του ΜΟΠ Πληροφορικής.

Η σύγχρονη Αριστερά δεν μπορεί παρά να αποβλέπει στην ολοκλήρωση της ευρωπαϊκής ενοποίησης και στην αυτοτελή ύπαρξη και ανάπτυξη ενός ευρωπαϊκού πόλου ικανού να πρωταγωνιστήσει και όπου χρειάζεται να αντιπαρατεθεί στις άλλες δυνάμεις. Με αυτή την έννοια ή σύγχρονη αριστερά πρέπει να επιδιώκει την ανάπτυξη και ολοκλήρωση ευρωπαϊκού αμυντικού συστήματος με την ταυτόχρονη διάλυση του ΝΑΤΟ και την απομάκρυνση από την αμερικανική κηδεμονία και ηγεμονία. □

ΠΑΣΟΚ: Κραυγές μέσα στη σιωπή...

του Μ. Βικελίδη

Στην αναπαραγωγή της τελευταίας κυβερνητικής διετίας του εξαντλείται η τακτική που διαμόρφωσε το ΠΑΣΟΚ το τελευταίο διάστημα. Χωρίς λύσεις για τα μεγάλα προβλήματα και ουσιαστικά χωρίς πρόταση διεξόδου επαναφέρει μια αντίληψη αντιπολιτευτικής τακτικής και κυβερνητικής προοπτικής που στηρίζεται σε έναν κεντρώο ποπουλισμό και την ενίσχυση του δικομματισμού.

Η Κέρκυρα, παρ' όλη την ευφορία που υπάρχει στο ΠΑΣΟΚ και δικαιολογημένα εξαιτίας του αποτελέσματος των φοιτητικών εκλογών και της συγκέντρωσης στην οποία μίλησε ο Α. Παπανδρέου μετά την σύνοδο των Ευρωσοσιαλιστών, έδειξε και τα όρια αυτής της τακτικής η οποία έχει αιχμή το αίτημα για «εκλογές εδώ και τώρα».

Η επανάληψη του αιτήματος του Α. Παπανδρέου και η ανακοίνωση της πρόθεσής του να ζητήσει συνάντηση γι' αυτό το θέμα με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας προφανώς για να ενισχύσει το αίτημά του δεν αποτέλεσαν παρά ένα πυροτέχνημα, μία τελική «κραυγή μέσα στη σιωπή» από την αξιωματική αντιπολίτευση σε σχέση με τα συγκεκριμένα και γιγαντιαία προβλήματα που αντιμετωπίζει η χώρα.

Ασφαλώς το ενδεχόμενο προσφυγής στις κάλπες πριν εξαντληθεί η τετραετία της σημερινής κυβέρνησης παραμένει πάντα ανοιχτό. Η λύση των εκλογών, αν τα προβλήματα οξυνθούν και οι εξελίξεις στη δίκη ευνοούν ένα τέτοιο ενδεχόμενο, μπορεί να αποτελέσει διέξοδο για τη ΝΔ η οποία θα επιδιώξει να κερδίσει μία «αναβάπτιση στη λαϊκή επιδοκιμασία» ιδιαίτερα ενόψει νέων σκληρών και δυσάρεστων οικονομικών μέτρων.

Όμως το «κλειδί» για ένα τέτοιο ενδεχόμενο ανήκει στην κυβέρνηση. Και όσο αν η μέχρι τώρα πολιτική της κυβέρνησης προσφέρει αρκετά επιχειρήματα για να υποστηριχθεί το αίτημα των εκλογών, αυτό από μόνο του ξεφτίζει και κινδυνεύει να μείνει μετέωρο.

Φυσικά η τακτική αυτή προσφέρει μια «θωράκιση» του Α. Παπανδρέου απέναντι στη δίκη, συσπειρώνει μια μερίδα του ΠΑΣΟΚ αλλά και προσφέρει «λύση» σε ορισμένα τμήματα των υπαρκτών τάσεων μετάστροφής του εκλογικού σώματος.

Όμως τα όρια αυτής της τακτικής φθάνουν το πολύ μέχρι την εγρήγορση των αντιδεξιών και παραδοσιακών αντανακλαστικών ενός τμήματος του ΠΑΣΟΚ και την ανάδειξη μίας έως και «αβερωφικής» λογικής η οποία όσον αφορά την Αριστερά αγγίζει την αντίληψη «φωτιά και τσεκούρι» στους «προσκυνημένους» της συγκυβέρνησης αγαλλιάζοντας βέβαια την «Αυριανή» που πανηγυρίζει αλλά δημιουργώντας σοβαρά προβλήματα και μέσα στο ίδιο το ΠΑΣΟΚ αφού και οι εκσυγχρονιστές θεωρούνται ύποπτοι.

Μια τέτοια τακτική κάθε άλλο παρά μπορεί να υποστηρίζει και τώρα και στο μέλλον την πολιτική τομή που έχει ανάγκη η χώρα.

Μπορεί να συσπειρώσει πιθανόν μια μερίδα ψηφοφόρων του ΠΑΣΟΚ. Είναι αυτοί που πήγαν στη ΝΔ και τώρα επανακάμπτουν. Ή μπορεί να «αγγίξει» ορισμένους από το χώρο της Αριστεράς εξαιτίας της κρίσης στο ΚΚΕ και το Συνασπισμό (οι οποίοι όμως δεν είναι βέβαιο ότι έλκονται από μια τέτοια τακτική και όχι από το λευκό, το άκυρο και την πολιτική αποχή ή αποστράτευση περισσότερο, όπως άλλωστε δείχνουν και ορισμένες τάσεις στο φοιτητικό χώρο και άλλους κοινωνικούς χώρους). Δεν μπορεί όμως να διαμορφώσει προοπτική άλλη πλην αυτής η οποία στηρίζεται στον ιδιότυπο ρεβανσισμό και την κάλυψη των υπουργικών εδράνων από «πράσινους» αντί «γαλάζιων».

Κάτι τέτοιο κάθε άλλο παρά μπορεί να αλλάξει το πολιτικό τοπίο, να δημιουργήσει προϋποθέσεις προγραμματικών συγκλίσεων για τα εκρηκτικά πλέον προβλήματα —οικονομικά και άλλα— που αντιμετωπίζει ο τόπος, να στηρίζει ευρύτερες συμμαχίες σε κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο, να διαμορφώσει τελικά ένα πρόγραμμα προοδευτικού εκσυγχρονισμού το οποίο θα μπορούσε να αποτελέσει εναλλακτική λύση με τόλμη και προοπτική.

Η μέχρι τώρα τακτική του ΠΑΣΟΚ ευφυής ίσως για την αντιμετώπιση της τωρινής συγκυρίας όσο περνάει ο χρόνος τόσο και γίνεται πλέον αντιφατική και κινδυνεύει να μείνει μετέωρη ευνοώντας από μία άποψη μόνο τους σχεδιασμούς του κ. Μητσοτάκη και του κ. Παπανδρέου.

Μπορεί όμως μία τέτοιας μορφής σύγκρουση να προσφέρει διέξοδο στον τόπο και κυρίως στην ανάγκη εκσυγχρονισμού της χώρας την οποία φιλοδοξεί να εκφράσει το ΠΑΣΟΚ;

□

Στην Ακριτική Θράκη

του Κ. Βασιλείου

Δεν είναι εύκολο να συγκεντρώσει κανείς τις εντυπώσεις του από την ακριτική Θράκη ιδιαίτερα μάλιστα όταν πρόκειται για μια φευγαλέα επίσκεψη. Λίγες οι επαφές, αποσπασματικές οι εντυπώσεις —όσο το επέτρεπε το σφιχτό πρόγραμμα της περιοδείας του πρωθυπουργού κ. Μητσοτάκη στην περιοχή, που συνέπεσε με τους εορτασμούς των ΕΛΕΥΘΕΡΙΩΝ.

Η επίσκεψη του κ. Μητσοτάκη ήταν βέβαια κατ' εξοχήν μία υπολογισμένη κίνηση εθνικής εμβέλειας και αποσκοπούσε στο να μεταφέρει ένα μήνυμα σταθερής στάσης απέναντι στις απειλητικές και προκλητικές δηλώσεις του Οζάλ, να τονώσει το ηθικό του χριστιανικού στοιχείου και να δώσει διαβεβαιώσεις ενδιαφέροντος της κυβέρνησης της Αθήνας για την ανάπτυξη της περιοχής και ισότιμης μεταχείρησης όλων των πολιτών ως προς τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους.

Θα πρέπει κατ' αρχήν να τονιστεί ότι η επίσκεψη ενός πρωθυπουργού στη Θράκη αποτελεί αυτή καθ' αυτή σημαντικό γεγονός, χωρίς όμως να είναι και επαρκής. Γιατί ο τοπικός πληθυσμός νιώθει χορτασμένος από λόγια, θέλει να δει πράξεις και κατέχεται από ένα αίσθημα εγκατάλειψης από το Κέντρο. Η ανατροπή του αισθήματος αυτού είναι στενά συνυφασμένη με την πραγματοποίηση των υποσχέσεων και την εφαρμογή των αναπτυξιακών προγραμμάτων, κυρίως με χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Τότε οι «ντόπιοι» θα αρχίσουν να πείθονται ότι οι κυβερνώντες την Αθήνα εννοούν όσα λένε και δεν τους συμβαίνουν μόνο στην περίοδο των εκλογών. Τότε αυτή «η ευαίσθητη και ταλαιπωρημένη γωνιά της πατρίδας μας» θα αποκτήσει αυτοπεποίθηση και ελπίδα». Τα έργα υποδομής, αν υλοποιηθούν στους αναγκαίους ρυθμούς, σίγουρα θα βελτιώσουν σημαντικά τη ζωή των κατοίκων της περιοχής.

Το δεύτερο στοιχείο που πρέπει να τονιστεί από την επίσκεψη, είναι ο τρόπος με τον οποίο αντιμετώπισε η ελληνική κυβέρνηση τις πρόσφατες απειλητικές και προκλητικές δηλώσεις του Οζάλ. Ομολογουμένως υπήρξε μία ψύχραιμη και μετριοπαθής, αλλά σαφής και σθεναρή στάση που τέθηκε μάλιστα σε ευρωπαϊκό πλαίσιο και με την έννοια ότι η συμπεριφορά αυτή της Τουρκίας κάθε άλλο παρά ταιριάζει σε ένα κράτος που χτυπά την πόρτα της Κοινότητας και με την έννοια (και σαφή υπαινιγμό) ότι η Θράκη «αποτελεί και το απώτατο ευρωπαϊκό όριο προς Ανατολάς». Είναι πολύ πιο σημαντική και ουσιαστική μια τέτοια τοποθέτηση από κραυγαλέες τοποθετήσεις που απλώς ρίχνουν λάδι στη φωτιά. Και φυσικά δεν έγινε καμιά αναφορά στα «οράματα» από τα οποία κατακλύζεται ενίοτε ο κ. Μ. Θεοδωράκης.

Σοβαρή ήταν και η προσπάθεια που κατέβαλε ο κ. Μητσοτάκης να αναπτύξει μία «νέα πολιτική» ισότιμης μεταχείρισης, *από άποψη δικαιωμάτων αλλά και υποχρεώσεων*, των χριστιανών και της μουσουλμανικής μειονότητας, τονίζοντας ταυτόχρονα ότι η μειονότητα αποτελείται από τρεις σαφώς διαφορετικές εθνοτικές ομάδες —τους τουρκογενείς, τους πομάκους και τους αθίγγανους— που κάθε μία απ' αυτές έχει τη δική της ιδιαιτερότητα, τη δική της πολιτιστική παράδοση. Και εδώ δεν αρκεί η αναφορά στις διεθνείς υποχρεώσεις της χώρας (Συνθήκη της Λωζάννης) —που βέβαια κάθε άλλο παρά τήρησε η Τουρκία εξολοθρεύοντας στην κυριολεξία τις ελληνικές χριστιανικές μειονότητες της Κωνσταντινούπολης, της Ίμβρου και της Τενέδου με τους τρόπους που γνωρίζει τόσο καλά.

Εύχεται κανείς αυτή η «νέα πολιτική» να εφαρμοστεί με συνέπεια, ώστε να αφαιρεθεί κάθε σοβαρό πρόσχημα. Κι είναι ενθαρρυντική από αυτή την άποψη η στάση του Μουφτή της Κομοτηνής, θρησκευτικού ηγέτη των μουσουλμάνων.

Κυρίως όμως θα πρέπει να συνειδητοποιηθεί ότι το πρόβλημα της μειονότητας είναι αρκετά σύνθετο και απαιτεί διακομματική αντιμετώπιση, πολιτική δηλαδή συμφωνημένη που δεν θα μεταβάλλεται με την αλλαγή των κυβερνήσεων για λόγους ψηφοθηρικούς και άλλους. Είναι θέμα εθνικής σημασίας.

Σφάλματα του παρελθόντος και εσφαλμένοι χειρισμοί ενισχύουν τους φανατικούς μέσα στη μειονότητα και τα επεκτατικά σχέδια της Τουρκίας, βοηθούσης της γεωγραφικής συγκέντρωσης της μειονότητας. Το πρόβλημα δεν είναι μόνο «αναπτυξιακο» (κατά τα φαινόμενα, οι μουσουλμάνοι της Θράκης δεν είναι φτωχοί). Είναι *και* σοβαρό πολιτιστικό πρόβλημα. Η ανάπτυξη και ο εκσυγχρονισμός στον οικονομικό τομέα δεν θα συνεπιφέρουν αυτόματα και την πολιτιστική ανάπτυξη, τον σύγχρονο τρόπο ζωής.

Το τουρκικό προξενείο είναι ο κύριος φορέας μιας πολιτικής που κρατά τη μειονότητα αιχμάλωτη της πολιτιστικής καθυστέρησης και εμποδίζει την κοινωνική κινητικότητα. Εξυπηρετεί την μεγαλοϊδεατική πολιτική της Τουρκίας κι όχι τα συμφέροντα της μειονότητας. Κρατά τη μειονότητα σε γκέτο για να τη χρησιμοποιεί σαν όργανο της τουρκικής πολιτικής, υποδαυλίζοντας κίνημα απόσχισης και «απολύτρωσης». Γι' αυτό πρέπει να καταργηθεί. Όσο το γρηγορότερο τόσο το καλύτερο.

Θα πρέπει παράλληλα να τονιστεί ότι οι Πόντιοι από τη Σ. Ένωση που έρχονται και αναμένεται να εγκατασταθούν σταδιακά στην περιοχή της Θράκης, θα συντελέσουν στην ανάπτυξη του τόπου και τον πολιτιστικό πλουραλισμό, παρά τις αντιθέσεις που δημιουργούνται συνήθως σε τοπικό επίπεδο από την έλευση και ευνοϊκή μεταχείριση προσφύγων. Η πολιτιστική συνύπαρξη και ανταλλαγή θα βοηθήσει στην καλύτερη αλληλοκατανόηση και την καλύτερη συνεργασία μεταξύ όλων των πολιτιστικών ομάδων.

Αυτές οι αποσπασματικές εντυπώσεις, με αφορμή την επίσκεψη του πρωθυπουργού, δεν εξαντλούν ούτε βέβαια αναλύουν το πρόβλημα σε όλες του τις διαστάσεις. Μπορούν όμως να δώσουν την αφορμή να σκεφτούμε μία «νέα πολιτική» που πρέπει να την ακολουθήσουμε με συνέπεια και αποφασιστικότητα. Μία δικιά μας πολιτική που δεν θα δίνει την εντύπωση ότι χαράσσεται και ακολουθείται λόγω εσωτερικών ή διεθνών πιέσεων, αλλά ότι επιδιώκεται επειδή ακριβώς η Ελλάδα είναι μια σύγχρονη ευρωπαϊκή και δημοκρατική χώρα. □

ΚΥΠΡΙΑΚΟ - Μία διέξοδος. Η τελευταία;

Τα παρακάτω συνοψίζουν επισημάνσεις και παρατηρήσεις του Αλέξανδρου Ξύδη, Πρέσβη ε.τ. που προλόγιζε το διήμερο 2 και 3 Μαΐου της Επιτροπής Πολιτών για τα Εθνικά Θέματα με τίτλο: «Τα εθνικά μας θέματα μετά τον πόλεμο στον Κόλπο. Οι κίνδυνοι για τον Ελληνισμό» στο οποίο έλαβαν μέρος ο Καθηγητής Δημήτρης Κώνστας, Πρύτανης του Πάντειου Πανεπιστημίου, ο Ναύαρχος ε.α. Χρήστος Λυμπέρης, ο Δημοσιογράφος Ανδρέας Μπίστης, ο Πρέσβης Ευθ. Στοφορόπουλος, ο Καθηγητής Νεοκλής Σαρρής, και ο δικηγόρος Γιάννος Κρανιδιώτης.

Σαν θέμα εισβολής - κατοχής καθορίζουν το Κυπριακό τα πρώτα Ψηφίσματα της Γ.Σ. των Η.Ε. 3212/1-11-74, που ψηφίσθηκε με 117 ψήφους υπέρ, και το 3395/20-11-75 που πήρε 117 ψήφους υπέρ, μία κατά (Τουρκία) και 9 αποχές. Το 3212 μεταξύ άλλων *ζητεί* την «ταχεία απόσυρση όλων των ξένων ενόπλων δυνάμεων, κάθε ξένης στρατιωτικής παρουσίας και προσωπικού... και την κατάπαυση κάθε ξένης επέμβασης...».

Θεωρεί ότι όλοι οι πρόσφυγες πρέπει να επιστρέψουν στα σπίτια τους με ασφάλεια και *καλεί* όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη να αναλάβουν επείγοντα μέτρα για τον σκοπό αυτό...

Ακόμα «*Θεωρεί* ότι το συνταγματικό καθεστώς της Δημοκρατίας της Κύπρου αφορά την Ε/Κ και την Τ/Κ κοινότητα». Ένα χρόνο αργότερα το Ψ. 3395:

«*Απαιτεί* την απόσυρση χωρίς περαιτέρω καθυστέρηση όλων των ξένων ενόπλων δυνάμεων και κάθε ξένης στρατιωτικής παρουσίας ...και την κατάπαυση κάθε ξένης επέμβασης...».

Καλεί όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη να αναλάβουν επείγοντα μέτρα για να διευκολύνουν την εθελουσία επιστροφή όλων των προσφύγων εν ασφαλεία...».

«*Προτρέπει πιεστικά* όλα τα μέρη να απόσχουν από ενέργειες, αντιβαίνουσες το Ψ. 3212, συμπεριλαμβανομένης και κάθε αλλοίωσης στη δημογραφική δομή της Κύπρου».

Τα πέντε επόμενα ψηφίσματα (1976, 77, 78, 79, 83) επαναλαμβάνουν τα ίδια επιτακτικά αιτήματα. Μάλιστα το Ψ. 33/15 της 9-11-78 εισάγει μια καινούρια έννοια: «*Ζητά το σεβασμό των ανθρώπινων δικαιωμάτων όλων των Κυπρίων*».

Τέλος το Ψ. 37/253 της 13-5-83 εισάγει πέρα από τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις βασικές ελευθερίες όλων των Κυπρίων, μεταξύ των οποίων η ελευθερία της διακίνησης, η ελευθερία της εγκατάστασης, το δικαίωμα της ιδιοκτησίας. Ακόμα το Ψ. αυτό «*Υπενθυμίζει* την ιδέα μιας διεθνούς διάσκεψης για την Κύπρο».

Από το 1983 δεν έκρινε σκόπιμο η Κύπρος να προσφύγει ξανά στην Γ.Σ. Τα 8 ως τότε ψηφίσματα πάρθηκαν όλα με μεγάλες πλειοψηφίες, με *μόνη* την Τουρκία αντίθετη (και 4-5 άλλες χώρες) και τις ΗΠΑ συχνά στις αποχές. Οι επιταγές τους οι τόσο σαφείς παραμένουν γράμμα νεκρό.

Ήλθε η ώρα να τις θυμηθούμε μετά τον πόλεμο στον Κόλπο.

Υπάρχουν και 5 Ψ. ειδικά για τους αγνοούμενους. Πρέπει και αυτά να τα θυμηθούμε.

Στο Σ.Α. το Κυπριακό απασχολεί τα Η.Ε. από την ημέρα της εισβολής, 20-7-74 και ως το τέλος του 1974 άλλες 9 φορές. Από το 1975 τουλάχιστον 2 φορές το χρόνο, για να παραταθεί ανά εξάμηνο η θητεία της ΟΥΝΦΙΚΥΠ, και για να ανανεωθεί η εντολή «καλών υπηρεσιών» προς τον Γ.Γ. ντε Κουεγιάρ, που αποφασίσθηκε με το Ψ. 367/13-12-75. Από το 1975 ως τέλος 1990 ψηφίσθηκαν συνολικά 37 ψηφίσματα του Σ.Α. Και αυτά ουσιαστικά έχουν μείνει γράμμα νεκρό, πλην των ανανεώσεων των δυνάμεων του ΟΗΕ και της εντολής προς τον Γ.Γ. που αποφασίζονται περίπου αυτόματα.

Κάτω από την αιγίδα του Γ.Γ. οι διοικοτικές συνομιλίες συνεχίζονται χωρίς να καταλήγουν πουθενά, παρά τις συνεχείς και ουσιαστικές Ε/Κ παραχωρήσεις. Οι Τ/Κ (και η Τουρκία) αδιάλλακτοι εισπράττουν τις παραχωρήσεις και δεν δίνουν τίποτε.

Είναι φανερό ότι πρέπει να επανέλθουμε στα αρχικά ψηφίσματα και να επιμείνουμε εκ νέου στην άμεση αποχώρηση των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων και των τούρκων εποίκων που αλλοιώνουν θεμελιακά τη δημογραφική δομή της Κύπρου (ακόμα και της Τ/Κ μειονότητας). Αυτή περίπου, και με πολλές ταλαντεύσεις, ήταν και η γραμμή των ελληνικών κυβερνήσεων ως το Νταβός.

Το 1988, στο Νταβός, το Κυπριακό «μπήκε στο ράφι» κατά την αμερικανική έκφραση του τότε πρωθυπουργού.

Είχε στερεωθεί κιόλας η έμμονη πεποίθηση ότι ο Γ.Γ. ντε Κουεγιάρ ίσον Η.Ε., ενώ είναι απλώς ένα όργανο, ο κύριος υπηρέτης των 160 μελών του οργανισμού.

Η εξομοίωση του Γ.Γ. με το συνολικό

σώμα των Η.Ε. είναι προφανές ότι απλοποιεί τους χειρισμούς του κυπριακού προβλήματος υπέρ των Δυτικών (κυρίως των Αγγλο-Αμερικανών) που ποτέ δεν επιθυμούσαν την πλήρη «διεθνοποίησή» του, αλλά μια λύση - κλείσιμο μέσα στους κόλπους της Δυτικής, Νατοϊκής οικογένειας.

Σ' αυτή την απλοποίηση φαίνεται να προσχώρησαν τελευταία και οι Ρώσοι, λησμονώντας την από το 1974 πρότασή τους για διεθνή διάσκεψη.

Σήμερα η Αθήνα δεν αφίσταται από την αμερικανο-αγγλική γραμμή, και ακολουθεί την ήσσονα προσπάθεια του «ό,τι θέλει η Λευκωσία».

Όμως μετά το Νταβός οξύνθηκε η τουρκική επιθετικότητα στο Αιγαίο, και ιδίως στη Θράκη, ενώ στην Κύπρο η τουρκική πίεση συνεχίζεται αμείωτη.

Τώρα που οι Τούρκοι προωθούν τις θέσεις τους με την υποστήριξη των Αμερικανών, το Κυπριακό έχει χάσει την αυθυπαρξία του, κι έχει εμπλακεί με το πρόβλημα της υποστήριξης της Τουρκίας ως «θύματος» του πολέμου του Κόλπου.

Μάλιστα υποστηρίζεται ότι η Τουρκία δικαιούται ειδική μεταχείριση και μεγαλύτερη βοήθεια όχι μόνο από τις ΗΠΑ, αλλά και από την Ευρώπη, και ιδίως από την ΕΟΚ, ακόμα και για την επίσπευση της εισδοχής της στην ΕΟΚ, την οποία εμποδίζει η «κακή» Ελλάδα.

Πιο πολύ νοιάζονται οι Αμερικανοί για την υποστήριξη και προώθηση της Τουρκίας, παρά για τη ρύθμιση, σύμφωνα με τις αρχές και τους κανόνες του διεθνούς δικαίου ενός προβλήματος τουρκικής εισβολής - κατοχής που διαρκεί 17 χρόνια, και που έχει καταδικαστεί κατηγορηματικά και επανειλημμένα από τη ΓΣ. και το Σ.Α. των Η.Ε.

Επιπλέον οι Αμερικανοί βιάζονται για «επιτυχία» στο Κυπριακό, γιατί από τον προσεχή Νοέμβριο αρχίζει προεκλογικό έτος και οι Ρεπουμπλικάνοι θέλουν να είναι ευάρετοι στο ελληνο-αμερικανικό λόμπυ που κομίζει πολλές ψήφους.

Αλλά και ο ντε Κουεγιάρ θέλει «επιτυχία» γιατί η θητεία του ως Γ.Γ. λήγει στο τέλος του χρόνου.

Με τα δεδομένα αυτά η λεγόμενη «κινητικότητα» είναι δυσμενής για την Κύπρο (και για την Ελλάδα). Κινδυνεύει να καταλήξει σε ολέθρια λύση - κλείσιμο του Κυπριακού.

Τέτοιο «κλείσιμο» θα μετατρέψει το «ντε φάκτο» σημερινό «στάτους κβο» σε «ντε γιούρε» διχοτόμηση της Κύπρου, και σε ουσιαστική εξαφάνιση ενός μέλους των Η.Ε. με την κατάργηση της Δημοκρατίας της Κύπρου και του σημερινού Προέδρου της και την αντικατάσταση της από ένα Τ/Κ και ένα Ε/Κ κρατίδιο σε ένα στεγανά διχοτομημένο νησί, του οποίου πρόεδρος μπορεί να γίνει αύριο ο κ. Ντενκτάς ή άλλος Τούρκος, με πληθυσμό 80% Ε/Κ.

Το αδιέξοδο είναι φαινομενικά μόνο αξεπέραστο. Διέξοδος υπάρχει στην εκ νέου προσφυγή της Κύπρου στη Γ.Σ. των Η.Ε., κάνοντας από τώρα τις κατάλληλες προσεγγίσεις και βολιδοσκοπήσεις, ζητώντας την επαναφορά των αρχικών αιτημάτων των ψηφισμάτων 3212 και 3395, διαπιστώνοντας την αποτυχία όλων των προσπαθειών του Γ.Γ., τη ματαιότητα όλων των Ε/Κ παραχωρήσεων, και στην ουσία ανακαλώντας τις, ζητώντας την υιοθέτηση σθεναρότερης στάσης απέναντι στην τουρκική εισβολή και κατοχή.

Η προσφυγή θα μπορούσε να ζητάει ακόμα διεθνή διάσκεψη, τον ορισμό μεσολαβητή, την αποστολή ισχυρής δύναμης των Η.Ε.σε αντικατάσταση του τουρκικού στρατού για εγγύηση της ασφάλειας των Τ/Κ κ.ο.κ.

Στο μεταξύ *πρέπει: να διατηρηθεί* αναλλοίωτο το ντε φάκτο καθεστώς της πράσινης γραμμής, *να συνεχίσει* η Κύπρος να ενισχύει την αμυντική της θωράκιση.

Χρειάζεται ακόμα η Ελλάδα, κυβέρνηση και λαός, να αντιληφθεί πριν είναι αργά ότι το Κυπριακό δεν είναι μεμονωμένο πρόβλημα, «ενοχλητικό» με τη σημερινή γενικότερη κρίση, αλλά ανοιχτή πληγή στο τρίπτυχο ελληνο-τουρκικό πλέγμα (Κύπρος - Αιγαίο - Θράκη).

Πρέπει να γίνει συνείδηση σε όλους ότι αν ο τουρκικός επεκτατισμός κερδίσει τον πλήρη έλεγχο της Κύπρου, θα εντείνει την επιθετικότητά του στο Αιγαίο και στη Θράκη.

Τέλος πιστεύω ότι είναι ολέθριο να υπόσχονται οι ελληνικές κυβερνήσεις υποστήριξη στην Τουρκία για να προσεγγίσει την ΕΟΚ κάθε φορά που θα κάνει την παραμικρή «χειρονομία» στην Κύπρο. Γνωρίζουμε δα με ποιον τρόπο δεν ελευθέρωσαν οι Τούρκοι τις ελληνικές περιουσίες στην Πόλη, παρά το ότι η τότε ελληνική κυβέρνηση (το 1988) υπέγραψε το πρωτόκολλο σύνδεσης της Τουρκίας με την ΕΟΚ.

Το θέμα Τουρκία - ΕΟΚ εξαρτάται από το αν η Τουρκία ανήκει πράγματι στην Ευρώπη. Για μένα τουλάχιστον αυτό δεν είναι δεδομένο. □

Αλέξανδρος Ξύδης
3.5.91

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΔΗΜΗΤΡΗ ΓΙΑΚΟΥ
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

CLAUDE MOSSÉ
Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

Ε Κ Δ Ο Σ Ε Ι Σ
ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ
Ιπποκράτους 8, τηλ. 36.27.318

Γραφτείτε συνδρομητές στο ΑΝΤΙ

ΔΙΚΗ ΚΟΣΚΩΤΑ

Οι εκπλήξεις συνεχίζονται...

Η επικείμενη έλευση του Γεωργίου Κοσκωτά στην Ελλάδα δρομολογεί εξελίξεις σημαντικές και ενδεχομένως απρόβλεπτες στη δικαστική διερεύνηση του σκανδάλου. Όλες οι ενδείξεις όμως συγκλίνουν στην εκτίμηση ότι ο ερχομός του φυγόδικου τραπεζίτη και κυρίως η κατάθεσή του ενώπιον του Ειδικού Δικαστηρίου θα ασκήσει καθοριστική επιρροή στα πολιτικά πράγματα της χώρας.

Ο **Γ. Κοσκωτάς**, η δραστηριότητα του οποίου βρέθηκε στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος όχι μόνο της κοινής γνώμης, αλλά και των πολιτικών κομμάτων τα τελευταία τρία χρόνια, φαίνεται ότι θα αναδειχθεί και σήμερα ως σημαντικός παράγων της πολιτικής ζωής του τόπου, δημιουργώντας και νέα ερωτηματικά για τον ρόλο του, τις σκοπιμότητες που εξυπηρετούνται, την αξιοπιστία του και τις προθέσεις εκείνων κατά των οποίων βάλλει ή εκείνων για τους οποίους σιωπά.

Όπως και να 'χουν πάντως τα πράγματα ο Κοσκωτάς, κεντρικό πρόσωπο του ομώνυμου σκανδάλου με πολυσχιδή παράνομη δραστηριότητα και άγνωστες προς το παρόν στοχεύσεις, είναι σημαντικός μάρτυρας ενώπιον του Ειδικού Δικαστηρίου. Σημαντικός διότι είναι βέβαιον ότι γνωρίζει και γνωρίζει πολλά για όσους έχουν κατηγορηθεί ή δεν έχουν κατηγορηθεί προς το παρόν για ανάμιξη στο μεγαλύτερο πολιτικοοικονομικό σκάνδαλο της μεταπολεμικής Ελλάδας. Η μαρτυρία του, όμως, θα εκτιμηθεί και θα αξιολογηθεί μόνο υπό το πρίσμα ότι και ο ίδιος είναι βασικότατος κατηγορούμενος και εξ αντικειμένου δεν μπορεί παρά να είναι εν μέρει, ή εν πολλοίς, αναξιόπιστος.

Αναξιόπιστος με την έννοια ότι δεν πρόκειται, όπως πράττουν άλλωστε όλοι οι κατηγορούμενοι, να καταθέτει γεγονότα τα όποια τον ενοχοποιούν. Δεν σημαίνει βεβαίως, ότι οτιδήποτε καταθέσει ο Κοσκωτάς είναι εκ των προτέρων ψευδές, αν πρόκειται για γεγονότα ή άλλα στοιχεία τα οποία προκύπτουν και από έγγραφα ή καταθέσεις άλλων μαρτύρων.

Στην πρόσφατη «συνέντευξη» που παραχώρησε ο Κοσκωτάς στον διευθυντή του τηλεοπτικού σταθμού «Αντένα» μίλησε για *«στοιχεία που έχει για λογαριασμούς του* **Ανδρέα Παπανδρέου** και του ΠΑΣΟΚ στο εξωτερικό» και ότι *«θα δώσει λεπτομέρειες με πλήρεις καταλόγους, τα πάντα, τα οποία η ελληνική δικαιοσύνη θα μπορέσει να κρίνει, να ψάξει και να βρει»*. Πάντως διευκρίνισε *«αν μου λέτε αν υπάρχει υπογραφή του κ.* **Παπανδρέου** ότι "παρέλαβα σήμερα 150 η 90 εκ." όχι δεν υπάρχει τέτοια υπογραφή».

Αν πράγματι ο Κοσκωτάς, όπως τουλάχιστον διατείνεται, έχει στοιχεία για τον πρώην πρωθυπουργό, γιατί στην «συνέντευξή» του δεν μίλησε για άλλα πρώην κυβερνητικά στελέχη, ο χρόνος της κατάθεσής του δεν είναι μακριά. Ενώπιον του Ειδικού Δικαστηρίου, όταν έρθει, μπορεί να θέσει τα στοιχεία αυτά, τα οποία, καθώς και ο ίδιος, θα υποστούν τον έλεγχο της ακροαματικής διαδικασίας.

Αν τα στοιχεία αυτά είναι βάσιμα, σοβαρά θα συνεκτιμηθούν από το δικαστήριο. Αν όμως είναι «λόγια του αέρα» είναι βέβαιον ότι μόνον εντυπώσεις θα προκαλέσουν και δεν πρόκειται να ληφθούν υπόψη από το δικαστήριο.

Κάποιοι βεβαίως από καιρό, πριν από την έναρξη της δίκης, βασίζονται στο σαθρό

Για ένα «ρυπαρογράφημα» του ΑΝΤΙ

Από τους κατηγορούμενους και τους συνηγόρους τους στο Ειδικό Δικαστήριο χαρακτηρίστηκε ως «ρυπαρογράφημα» και «λιβελλογράφημα» το άρθρο του ΑΝΤΙ που δημοσιεύθηκε στο τεύχος της 19ης Απριλίου με τίτλο *«Να θυμόμαστε, μέρες που 'ρχονται»*. Θυμίζουμε ότι ήταν ένα άρθρο το οποίο γράφηκε με αφορμή την εκμετάλλευση —που επιχειρήθηκε σχεδόν συλλήβδην από το ΠΑΣΟΚ— του θανάτου του **Αγ. Κουτσόγιωργα** η οποία έφθασε στο σημείο να θεμελιώσει και «απόψεις» για επ' αόριστον αναβολή της δίκης, ή, γενικότερα, να χρησιμεύσει σαν συγκολλητική ουσία στο «χειμαζόμενο», «κατηγορούμενο ΠΑΣΟΚ».

Το άρθρο είχε γραφτεί σπονδυλωτά, με αναφορά στο ιστορικό και τις κατηγορίες που αντιμετωπίζει ξεχωριστά ο κάθε κατηγορούμενος και είχε «υπενθυμίσει» μία δήλωση του κατηγορούμενου Α. Παπανδρέου, την 1η Νοεμβρίου 1988. Αυτήν ακριβώς τη δήλωση ενδιαφέρθηκε να αναφέρει ρητή στο Ειδικό Δικαστήριο ο κατήγορος **Ν. Κωνσταντόπουλος** χωρίς να κάνει μνεία στην υπόλοιπη ύλη του δημοσιεύματος. Όταν όμως οι κατηγορούμενοι και οι συνήγοροί τους διάβασαν το δημοσίευμα, δημιουργήθηκε μείζον επεισόδιο. Η «ενόχλησή» τους θα πρέπει μάλλον να αποδοθεί σε μία αρχετά «ιδιόμορφη» αντίληψη που έχουν για το δικαίωμα της πολιτικής κριτικής —(μία αντίληψη που την εφαρμογή της την είδαμε και στην οκταετία της διακυβέρνησης ΠΑΣΟΚ...). Ουσιαστικά, κατηγορούμενοι και συνήγοροι ζήτησαν, σε αυτή την επεισοδιακή συνεδρίαση της 3ης Μαΐου, να «κλείσει το στόμα του» ο Τύπος.

Και αυτό ορισμένοι το έκαναν ψευδόμενοι ή παραποιώντας την πραγματικότητα. Διότι σαφώς είναι ψέμμα αυτό που είπε ο κ. **Πέτσος** ότι δηλαδή στο δημοσίευμά του ασκείται κριτική και του ζητείται να εξηγήσει *«γιατί πήγε στην κηδεία»*. Εκείνο που γραφόταν για τον εν λόγω υπόδικο ήταν ότι δεν μπορεί να αγωνισθεί μαζί με τους άλλους κατηγορούμενους για τη δικαίωσή του διότι οι τέως σύντροφοί του του ΠΑΣΟΚ στην Προανακριτική Επιτροπή έκριναν ότι θα πρέπει να παραπεμφθεί (όπως και παραπέμφθηκε τελικά με πλείστες όσες ψήφους των βουλευτών του «Κινήματος»). Και ο **Δ. Τσοβόλας** παραποιεί την πραγματικότητα όταν ισχυρίζεται ότι το άρθρο *«είναι υβριστικό για το λαό της Β' Αθηνών»*. Και, γενικότερα, ποια είναι τα *«αισχρά και συκοφαντικά δημοσιεύματα του ΑΝΤΙ»* (Τσοβόλα, δήλωση στη Θεσσαλονίκη), ποια είναι άραγε τα κείμενα *«που θίγουν την τιμή και την υπόληψη ανθρώπων με τους χαρακτηρισμούς που περιέχουν»* (Τσοβόλας, δήλωση στο Ειδικό Δικαστήριο); Ποια είναι τα «έγγραφα που προσβάλλουν φορείς εξουσίας, περιυβρίζουν αρχές» (Κατσαντώνης, συνήγορος Πέτσου), ποια είναι τα «ρυπαρογραφήματα» (Μωραΐτης, συνήγορος Τσοβόλα);

Μήπως ενοχλήθηκε ο κατηγορούμενος Τσοβόλας επειδή στο δημοσίευμα χαρακτηρίζεται ως «συνεπής αυριανιστής»; Μήπως έχει εκλείψει πλήρως η σωφροσύνη και θεωρούνται ως απαράδεκτοι, συκοφαντικοί κτλ. «χαρακτηρισμοί» εις βάρος του Α. Παπανδρέου τα στοιχεία εκείνα του δημοσιεύματος που ασκούν κριτική στο πρόσωπο του εγκαλώντας τον για συστηματικό και σωρευτικό καιροσκοπισμό και έλλειψη ήθους; Μα, αν δεν κάνουμε λάθος, ο, επί το κομψότερον, «οπορτουνισμός» είναι πολιτική κριτική, η οποία τροφοδοτείται από πλείστα όσα στοιχεία του πολιτικού βίου του αρχηγού του ΠΑΣΟΚ, ενώ δεν πέρασαν και πολλά χρόνια από τότε που σχεδόν σύμπας ο Τύπος, με εκείνα τα απεχθή κατά του τ. πρωθυπουργού, «οκτάστηλα», αναφερόταν στην «κατανόηση» του Α. Παπανδρέου για τα «δωράκια» που έκαναν στον εαυτό τους κρατικοί αξιωματούχοι του ΠΑΣΟΚ. Και το ήθος, βεβαίως, δεν έχει σχέση μόνο με τη συμπεριφορά αξιωματούχων απέναντι στο «πολιτικό χρήμα», αλλά περικλείει όλα εκείνα τα στοιχεία λόγου και πρακτικής που προσδιορίζουν την προσωπικότητα ενός δημοσίου ανδρός και τις σχέσεις του με τους συναδέλφους του του πολιτικού προσωπικού.

Υπάρχει ίσως μία εξήγηση για την επεισοδιακή συμπεριφορά των Τσοβόλα·

νομικό επιχείρημα «ένοχος ένοχον ου ποιεί» σχετικά με την αξιοπιστία του Γεωργίου Κοσκωτά. Μια τέτοια άποψη όμως ουδέποτε έχει εφαρμοστεί σε κάποιο δικαστήριο της χώρας ούτε κρίνεται ως ορθή από το νόμο και την δικαστηριακή πρακτική.

Η έκδοση του Κοσκωτά στην Ελλάδα μετά την πρόσφατη απόφαση του ομοσπονδιακού Δικαστηρίου της Βοστώνης, αναμένεται να πραγματοποιηθεί τον Ιούνιο ή το αργότερο στις αρχές Ιουλίου. Ο φυγόδικος θα εξετασθεί αρχικά ενώπιον του Ειδικού Δικαστηρίου και στη συνέχεια θα κληθεί να απολογηθεί στον ανακριτή της τακτικής δικαιοσύνης ο οποίος ερευνά τις ποινικές ευθύνες των συμμετόχων στο σκάνδαλο Κοσκωτά.

Εκτός όμως από την έλευση του φυγόδικου, η δίκη ενώπιον του Ειδικού Δικαστηρίου συνεχίζεται με αμείωτο ενδιαφέρον, έστω και αν έχουν ήδη συμπληρωθεί δύο μήνες ακροαματικής διαδικασίας. Και το θερμόμετρο αναμένεται να ανέβει με τις καταθέσεις των σωματοφυλάκων του **Κοσκωτά**, του **Γ. Λούβαρη**, του **Γιάννη Μαντζουράνη** και άλλων μαρτύρων.

Όλες οι πτυχές του σκανδάλου ερευνώνται και θίγονται από τις καταθέσεις των μαρτύρων και την επίπονη έρευνα όλων των παραγόντων της δίκης.

Οι καταθέσεις των ΔΕΚΟ στην τράπεζα Κρήτης, οι χρηματαποστολές, τα πολυσυζητημένα μάρκα του Λούβαρη ήταν αντικείμενο της δικαστικής έρευνας τις τελευταίες μέρες.

Όλοι οι μάρτυρες, στελέχη της Τράπεζας της Ελλάδας, που εξετάζεται ενώπιον του δικαστηρίου, ήταν κατηγορηματικοί για τις ευθύνες των διοικητών των δημοσίων επιχειρήσεων και οργανισμών για τις καταθέσεις των κεφαλαίων τους στην Τράπεζα του Κοσκωτά το καλοκαίρι του '88, όταν η οικονομική της πορεία ήταν φθίνουσα.

Στελέχη πρώην και νυν υπάλληλοι της Τράπεζας Κρήτης, που παρήλασαν από το βήμα των μαρτύρων την περασμένη εβδομάδα —οι περισσότεροι κατηγορούμενοι για το σκάνδαλο Κοσκωτά ενώπιον της δικαιοσύνης άμεσοι συνεργάτες του, όπως **Σακαλής, Μουρελάτος, Μαυρέτα Μαυρομάτη** και άλλοι— αναφέρθηκαν κυρίως στο χορό των δισεκατομμυρίων που έβγαιναν από την Τράπεζα με κατεύθυνση γνωστούς και άγνωστους.

Μίλησαν με λεπτομέρειες για το πώς διακινούντο τα δισεκατομμύρια μέσα σε τσάντες η φακέλους από τον πρώτο όροφο της τράπεζας στα γραφεία του **Κοσκωτά** και του **Βακάλη**. Κανένας όμως δεν είδε, δεν άκουσε τίποτα για το πού και ποιοι έπαιρναν τα κλεμμένα. Η συμπεριφορά των μαρτύρων —πρώην στελεχών της Τράπεζας Κρήτης— επισημάνθηκε από παράγοντες της δίκης και σχολιάσθηκε από μερίδα του Τύπου. Οι καταθέσεις τους με δύο λόγια έβριθαν ανώδυνων λεπτομερειών και επί της ουσίας η απάντησή τους ήταν «δεν θυμάμαι, δεν είδα, δεν ξέρω».

Σημαντικά στοιχεία για την κατηγορία που βαρύνει τον πρώην πρωθυπουργό **Ανδρέα Παπανδρέου** —ότι πήρε μέσω του **Γ. Λούβαρη** χρήματα από τον **Κοσκωτά**, όταν νοσηλευόταν στο Λονδίνο— προέκυψαν από την κατάθεση του **Δημ. Χαραλαμπάκη**, πρώην υπεύθυνου του τμήματος διατραπεζικών σχέσεων της Τράπεζας Κρήτης. Ο Χαραλαμπάκης ήταν εκείνος που μεσολάβησε σε βρεττανό τραπεζίτη για να αλλάξει ο Λούβαρης τα γερμανικά μάρκα σε λίρες. Ο Χαραλαμπάκης συγκεκριμένα, κάνει λόγο για 250 χιλιάδες γερμανικά μάρκα τα οποία άλλαξε κάποιος —ο ίδιος, είπε, δεν ήξερε το πρόσωπο αυτό— στην βρεττανική τράπεζα *BCCI* στο τέλος Αυγούστου του '88. Η αλλαγή έγινε μετά από εντολή του **Κοσκωτά** και μεσολάβηση του **Χαραλαμπάκη** στον τραπεζίτη **Χασάν**. Ο μάρτυρας ήταν κατηγορηματικός. Τα μάρκα ήταν 250 χιλιάδες και η δοσοληψία έγινε σε μετρητά τον Αύγουστο. Ο βρεττανός τραπεζίτης όμως, ο Μωχάμετ Χασάν, στην κατάθεσή του μιλάει για άλλη συναλλαγή. Για 650 χιλιάδες γερμανικά μάρκα τα οποία πήγε ο Λούβαρης στην *BCCI* σε επιταγή και τα άλλαξε σε λίρες τον Οκτώβριο του '88.

Όπερ προκύπτει ότι οι συναλλαγές του Λούβαρη δεν ήταν μία αλλά δύο. Να σημειωθεί εδώ, ότι κατά την κατάθεση του προσωρινού επιτρόπου της Τράπεζας Κρήτης **Ιω. Καμάρα**, το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης θριαμβολογούσε ότι η κατηγορία Παπανδρέου για 250 χιλιάδες γερμανικά μάρκα κατέρρευσε, αφού τα μάρκα ήταν 650 χιλιάδες και χρησιμοποιήθηκαν εξ ολοκλήρου για την αγορά διαμερίσματος από τον Λούβαρη στο Λονδίνο... Η πρόοδος της δίκης λοιπόν δικαιώνει την άποψη παράγοντα της δίκης «ότι όταν αρχίζει μια δίκη σε ένα ποινικό δικαστήριο κανείς δεν ξέρει τι μπορεί να βγάλει». Μη πρρ του τέλους λοιπόν. □

Πέτσου στο Ειδικό Δικαστήριο στη συνεδρίαση της 3ης Μαΐου: ενοχλήθηκαν μάλλον επειδή δεν θέλουν *«να θυμόμαστε, μέρες που 'ρχονται»*. Για το «στυλ» διακυβέρνησης και πολιτικής που κυριάρχησε επί χρόνια στο ΠΑΣΟΚ, ήταν απαραίτητο το μαύρο να μετατρέπεται σε άσπρο με ευκολία, να μεταμορφώνονται τα πάντα «κατά το δοκούν» χωρίς δεσμεύσεις. Και προϋπόθεση γι' αυτό είναι η λήθη... □

Υ.Γ. Το «Ποντίκι» της 10/5/91 αναφέρεται στην υπόθεση του «ρυπαρογραφήματος» επιμένοντας στο ότι παραλείψαμε σκόπιμα επτά λέξεις από τη δήλωση με την οποία ο Α. Παπανδρέου καλύπτει τους «χειρισμούς» του Α. Κουτσόγιωργα στην υπόθεση Κοσκωτά εκείνη την περίοδο. Μάλιστα, αυτή την παράλειψη το «Π» τη θεωρεί σαν άλλο ένα δείγμα «αθλιοτήτων του περιοδικού».

Παραθέτουμε λοιπόν πάλι τη δήλωση του Α. Παπανδρέου της 1ης Νοεμ. 1988, αυτή τη φορά «αλογόκριτη»: *«Ο αντιπρόεδρος της κυβέρνησης και υπουργός Δικαιοσύνης Αγαμέμνων Κουτσόγιωργας, στενός συνεργάτης μου επί 25 χρόνια απολαμβάνει της απολύτου εμπιστοσύνης μου. Ασκεί με επιτυχία και αποτελεσματικότητα την εποπτεία του εσωτερικού τομέα της κυβέρνησης και οι χειρισμοί του καθώς και των συναρμοδίων υπουργών για την υπόθεση της Τράπεζας Κρήτης - Κοσκωτά* **με την πρόσφατη αποκάλυψη του πλαστού εγγράφου** *έγιναν πάντοτε με προηγούμενη ενημέρωσή μου»*.

Παραλείψαμε λοιπόν όσα υπογραμμίζονται τώρα με μαύρους χαρακτήρες. Κατά το «Π» αυτό είναι «αθλιότητα», «παραποίηση» και «σκόπιμη ενέργεια» διότι η παράλειψη *«αλλάζει το νόημα της δήλωσης. Ο Α.Π. αναφέρεται στην αποκάλυψη του πλαστού εγγράφου»*.

Ώστε σε αυτό αναφέρεται η δήλωση του Α.Π.; Μήπως δεν καταλαβαίνουμε πλέον τα ελληνικά με τη διγλωσσία του ΠΑΣΟΚ που καταλήγει σε ηθελημένη αγλωσσία;

Ε, λοιπόν! Το νόημα της δήλωσης του Α.Π. δεν αλλάζει. Σημειώνουμε:

α) ο Α.Π. παρέχει την «**απόλυτη εμπιστοσύνη**» του συλλήβδην στον «**επί 25 χρόνια στενό συνεργάτη του**» Α. Κουτσόγιωργα.

β) Ο Α.Π. καλύπτει απόλυτα τον Α. Κουτσόγιωργα στο έργο του της «**εποπτείας του εσωτερικού τομέα της κυβέρνησης**», στο **σύνολό** του.

γ) Γνωστοποιεί σαφέστατα ότι ήταν «**πάντοτε ενήμερος**» και «**από πριν**» για τους «**χειρισμούς**» Κουτσόγιωργα στο σκάνδαλο Κοσκωτά. Για όλους τους «χειρισμούς» και όχι για την ενέργεια του Μένιου να του θέσει υπόψη το «πλαστό έγγραφο» της Μέριλ-Λυντς. Διαφορετικά, αν δηλαδή ο Α.Π. αναφερόταν μόνον σ' αυτούς τους χειρισμούς, και επειδή ο τ. πρωθυπουργός *γνωρίζει πολύ καλά ελληνικά*:

γ1. Δεν θα περιλάμβανε στη δήλωση στήριξης του Μένιου τους «συναρμόδιους υπουργούς» διότι αυτοί δεν αναμίχθηκαν καθόλου στις «πρωτοβουλίες» του Α. Κουτσόγιωργα σχετικά με το «πλαστό έγγραφο». Κι ύστερα, πως είναι δυνατό να υπάρχουν αρμόδιοι και συναρμόδιοι υπουργοί σε μια υπόθεση *κατ' ιδίαν* χειρισμού ενός «εγγράφου» που δεν άπτεται τομέων «κυβερνητικής ευθύνης» και πρακτικής;

γ2. Αν αναφερόταν μόνο στους χειρισμούς για το «πλαστό έγγραφο», και επειδή, τονίζουμε πάλι, γνωρίζει πολύ καλά ελληνικά ο Α.Π. *θα έγραφε*: «η χειρισμοί του **σχετικά με** την πρόσφατη αποκάλυψη...». Οπότε, και πάλι δεν θα υπήρχε λόγος να συμπεριλάβει «συναρμόδιους υπουργούς»...

γ3. Αν αναφερόταν μόνο στους χειρισμούς Μένιου για το «πλαστό έγγραφο», δεν είχε νόημα να τονίζει ότι οι χειρισμοί έγιναν «**πάντοτε**» με *«προηγούμενη ενημέρωσή»* του. Το πάντοτε υποδηλώνει διάρκεια, και ο πληθυντικός αριθμός στο «χειρισμοί» υποδηλώνει σειρά ενεργειών.

Όχι, δεν πρόκειται για παραποίηση, ούτε για αθλιότητα. Ο κατηγορούμενος τ. πρωθυπουργός το γνωρίζει καλύτερα από όλους τους άλλους αυτόκλητους (;) συνηγόρους του. Εμείς δεν περιλάβαμε αυτές τις επτά (7) λέξεις διότι δεν αφορούσαν την ουσία, δηλαδή την στήριξη του Α.Π. στον από 25ετίας «στενό συνεργάτη» του. Τα περί «αθλιοτήτων» και «έλλειψης δεοντολογίας» που το «Π» καταλογίζει στο ΝΤΙ τα επιστρέφουμε.

Μαγικές, υπερκομματικές μίζες

Στη δίκη που διεξάγεται (τουλάχιστον μέχρι τη στιγμή που γράφονται αυτές οι γραμμές) στο Δ΄ Τριμελές Πλημμελειοδικείο Αθηνών για το σκάνδαλο της αγοράς των πυραύλων Μάτζικ-2, όλοι οι κατηγορούμενοι, δηλαδή οι τέσσερις αξιωματικοί και ο «επιχειρηματίας» Γ. Λούβαρης, αρνούνται τα πάντα. Μάλιστα ο τελευταίος υποστηρίζει ότι τους συγκατηγορούμενούς του, εκεί τους γνώρισε.

Οι συνήγοροι υποστηρίζουν ότι «σε όλες τις αεροπορίες του κόσμου, τα Μιράζ πετάνε με Μάτζικ». Κι όμως. Οι περισσότερες αεροπορίες που χρησιμοποιούν διάφορους τύπους Μιράζ, τα έχουν εξοπλίσει με Σάϊντγουάϊντερ (Ισραηλινά *MIRAGE-III*, κτλ.). Και εν πάση περιπτώσει μια βόλτα στην Τανάγρα θα πείσει όλους τους παράγοντες της δίκης ότι τα ελληνικά Μιράζ *FICG*, χρησιμοποιούν από το 1975 μόνο Σάϊντγουάϊντερ και μάλιστα λίαν επιτυχώς.

Κι εδώ αρχίζουν κάποιες περίεργες συμπτώσεις. Μία από τις ελληνικές εταιρείες που ανέλαβαν έργο αντισταθμιστικών οφελών είναι και η *Olympic Tool Hellas AEBE* ιδιοκτησίας του κ. Κ. Σαραντόπουλου, επιχειρηματία, εργολάβου, με σοβαρές προσβάσεις στο χώρο του Τύπου (πρώην εκδότης του πρωινού φύλλου «κάθε Μέρα», μέτοχος στην «Απογευματινή») και ιδεολογικά προσκείμενου στη ΝΔ.

Η *Olympic Tool* ιδρύθηκε το 1982 από τους κ.κ. Ιπ. Σωτηρόπουλο και Κ. Σαραντόπουλο. Ο πρώτος είχε δημιουργήσει στις ΗΠΑ τη μητρική *Olympic Tool*, η οποία κατασκευάζει ανταλλακτικά. Η εταιρεία στην Ελλάδα ασχολείται με μηχανολογικές και μεταλλουργικές κατασκευές. Μέσω των *Offset* από τα *MAGIC* πήρε δωρεάν εξοπλισμό «*CLEAN ROOM*» ύψους πολλών δεκάδων εκατομμυρίων.

Το «μοίρασμα» του παιχνιδιού των αντισταθμιστικών οφελών τα οποία είναι ανάλογα με το ύψος της αγοράς (1 δις γαλλικά φράγκα), έγινε μετά την υπογραφή της σύμβασης για την αγορά των Μάτζικ-2. Ένας από τους τέσσερις κατηγορούμενους αξιωματικούς είναι κι ο υποπτέραρχος ε.α. κ. Περικλής Κοντοδιός.

Η υπογραφή του, όπως και η υπογραφή των υπολοίπων, κοσμεί την αισχρή σύμβαση. Μετά την αποστρατεία του, ο κ. Π. Κοντοδιός δεν δυσκολεύθηκε να βρει δουλειά. Προσελήφθη στην *Olympic Tool* προφανώς ως γνώστης του αντικειμένου.

Έχουμε λοιπόν τον Λούβαρη να πλασσάρει σε τιμές 6 φορές πάνω από το κανονικό τους πυραύλους, έχουμε την πολιτική ηγεσία του ΥΕΘΑ (Τ. Σεχιώτης) και τον ίδιο τον τότε πρωθυπουργό κ. Α. Παπανδρέου να δέχονται (σ' αυτό το σημείο ίσως αδικούμε τη Ματρά και τους Γάλλους. Ίσως η πρόταση για την εξωφρενική υπερτιμολόγηση να έγινε από την ελληνική πλευρά) να αγοράσουν στην τιμή των 550.000 δολαρίων τον καθένα από τους 307 πυραύλους. Στη συνέχεια οι αξιωματικοί —«εκτελώντας εντολές», υπογράφουν τη σύμβαση.

«*It's some kind of magic*» ακούγεται να λέει ο Κριστόφ Λαμπέρ στο κοριτσάκι που μόλις έχει σώσει από τις σφαίρες ενός Ναζί στη ταινία «Χαϊλάντερ ο Αθάνατος». Το ίδιο θα μπορούσαμε να αναφωνήσουμε κι εμείς σήμερα μη μπορώντας να εξηγήσουμε πώς η κανονική διεθνής τιμή πώλησης (90-95.000 δολάρια) αντίστοιχων ή και καλύτερων πυραύλων από τους περίφημους Μάτζικ-2, που αγόρασε η Πολεμική Αεροπορία, εκτοξεύθηκε —ειδικά για την Ελλάδα— στις 550.000 περίπου δολάρια ανά μονάδα (1.000.000 γαλλικά φράγκα για 307 πυραύλους, εξοπλισμό και πιστοποίηση). «*It's some kind of magic*» βεβαιώνουν οι «αθάνατοι» μεσάζοντες. Που, συν τοις άλλοις, αποδεικνύονται και... υπερκομματικοί.

Και όταν έρχεται η ώρα των αντισταθμιστικών οφελών, δεξιοί και σοσιαλιστές, ενωμένοι και αποφασισμένοι, μοιράζουν την πίττα. Αξιοσημείωτο είναι ότι μέχρι πριν λίγους μήνες η ανάκριση δεν είχε εντοπίσει την σημερινή απασχόληση του κ. Π. Κοντοδιού.

Έτσι έχουμε έναν αξιωματικό της Π.Α. να υπογράφει για την πραγματοποίηση ενός αμυντικού προγράμματος οφθαλμοφανώς και αυταπόδεικτα επιζήμιου για τις Ένοπλες Δυνάμεις και στη συνέχεια να προσλαμβάνεται από μία ιδιωτική εταιρεία από αυτές που ευεργετούνται από το πρόγραμμα.

Για να γίνει καλύτερα αντιληπτό το ύψος της υπερτιμολόγησης, αναφέρουμε ότι ο αμερικανικός πύραυλος αέρος - αέρος μεσαίας ακτίνας δράσης Σπάροου *AIM-7M* δεν ξεπερνάει τις 180.000 δολάρια. Και ο γαλλικός *Super-530D* της ίδιας κατηγορίας τις 200-220.000 δολάρια. Οι παραπάνω πύραυλοι, λόγω του ρόλου για τον οποίο κατασκευάστηκαν (μεγαλύτερη ακτίνα, ημιενεργός καθοδήγηση) και του είδους της κατασκευής (περίπλοκη κατασκευή, ανεπτυγμένα ηλεκτρονικά), θεωρούνται οι πιο ακριβοί από όλους τους πυραύλους αέρος - αέρος —εξαιρούμενου του αμερικανικού πυραύλου μεγάλης ακτίνας δράσης, Φοίνιξ *AIM-54C*. Οι Μάτζικ-2, που στοίχισαν στους Έλληνες φορολογούμενους 550.000 δολάρια ο καθένας —όσο στοιχίζει περίπου ένας Εξοσέτ!— είναι απλοί στην κατασκευή τους παράγονται σε πολλαπλάσιους αριθμούς και είναι πολύ πιο φτηνοί. Όσο για το ότι τα Μιράζ 2000 «φοράνε» μόνο Μάτζικ-2, είναι μια άλλη ιστορία.

Το κόστος των 550.000 δολ. ανά πύραυλο Μάτζικ-2 προκύπτει ως εξής: Σύμφωνα με την επίμαχη σύμβαση αγοράσθηκαν 307 πύραυλοι έναντι 999.990.000 γαλλικών φράγκων. Δηλ. 3,3 εκ. γαλλικά φράγκα ανά πύραυλο ή 550.000 δολ. (λόγος δολαρίου προς φράγκο κατά μέσο όρο 1:6). Με τα ίδια χρήματα θα μπορούσαμε να αγοράσουμε 6 φορές περισσότερους πυραύλους ιδίων ή και καλύτερων δυνατοτήτων: Τι 300 τι 1800, **λοιπόν;** □

Οι φοιτητές «γύρισαν στο σπίτι»;

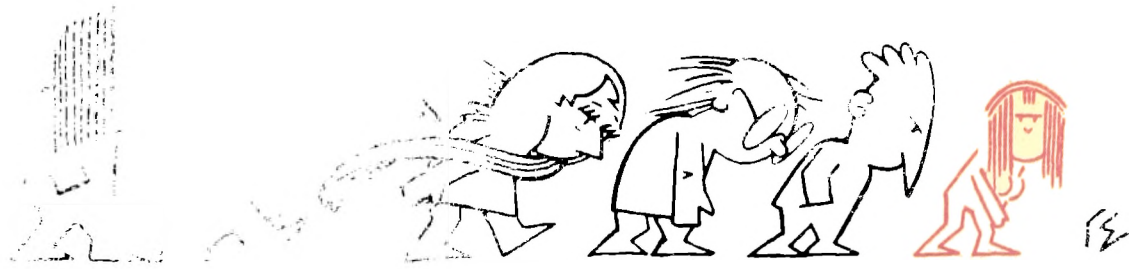

του Ρεπόρτερ

Η διοτροπία που έχει αφήσει η παλαιότερη αθέσμιτη «υπερπολιτικότητα» των Ρωμιών είναι οι φοιτητικές εκλογές να εκλαμβάνονται ως ένδειξη τάσεων στο εκλογικό σώμα· και το λέμε αυτό διότι η προβολή αυτή γίνεται στο κενό αφού γι' άλλη μια φορά φέτος δεν έχουμε επίσημα αποτελέσματα. Κάθε παράταξη έβγαλε τα δικά της αποτελέσματα, ενώ η «Ελευθεροτυπία» ανέλαβε το ρόλο του «εκλογοδικείου» αφού εξέδωσε τα «σωστά», τα οποία «είναι διασταυρωμένα τόσο από τις ίδιες τις παρατάξεις όσο και από εφορευτικές επιτροπές κυρίως μέσω των ανταποκριτών της». («Ε», φ. 10/5/91, σ. 21, α' στήλη). Σκεφθείτε τι θα γινόταν αν κάθε εφημερίδα έδειχνε το ίδιο ενδιαφέρον και έστελνε το δικό της «εκλογικό αντιπρόσωπο» (βλ. «ανταποκριτή») στα φοιτητικά εκλογικά τμήματα!

Βεβαίως, είναι άδικο να μέμφεται κανείς τις παρατάξεις ότι δεν συμφωνούν σε κάποια οριστικά αποτελέσματα, παρουσιασμένα σαν επίσημα αποτελέσματα της ΕΦΕΕ. Αν το έκαναν αυτό οι παρατάξεις, θα ήταν σα να αυτοκτονούσαν, αφού στην ΕΦΕΕ το κάθε μαγαζάκι έχει τα δικά του συμφέροντα—και γι' αυτό ακριβώς υπάρχει και η ΕΦΕΕ έτσι όπως υπάρχει, αλλιώς θα είχε... διαλυθεί. Και επειδή ακριβώς της καταμαρτυρούν ότι το μόνο που της είχε απομείνει πλέον ήταν να βγάλει «αντικειμενικά τα αποτελέσματα», ξεμπέρδεψε και μ' αυτό αφημένη στις φροντίδες που της περιποιεί ο κάθε εραστής της. Για φανταστείτε πόσο πιο υστερήφανοι θα είμαστε για τις βουλευτικές εκλογές, αν το κάθε κόμμα έβγαζε τα δικά του αποτελέσματα, χωρίς τη ρύθμιση του κράτους - «νταβατζή»...

Με αυτά κατά νου, δεν είναι να απορεί κανείς για την ικανοποίηση που έδειξαν όλες οι παρατάξεις με τις επιδόσεις τους. Είναι όλοι ευχαριστημένοι. Ακόμα και η ΝΔ που στειλε ολόκληρο πρωθυπουργό να ζητήσει την ψήφο των «παιδιών» για την ΔΑΠ, διαβεβαίωσε διά του Β. Πολύδωρα ότι «η κυβέρνηση έλαβε το μήνυμα»· τι κοστίζει να πει όταν τα «παιδιά της», η ΔΑΠ, είδαν το αποτέλεσμα των εκλογών να επιβεβαιώνει την τηλεοπτική της διαφήμιση: οι φοιτητές μήνυσαν «στην κυβέρνηση να τολμήσει, στην αντιπολίτευση να σοβαρευτεί, στους πανεπιστημιακούς να δουλέψουν περισσότερο». Ευθεία μετάφραση της φοιτητικής ψήφου σε κομματικά κουκιά, αν και ο πρόεδρος της ΔΑΠ, που κάνει κι αυτός τη δική του «προβολή», ισχυρίζεται στην αρχή της δήλωσής του ότι οι φοιτητές έδειξαν να τους απασχολεί τι θα γίνει με το πτυχίο και τις σπουδές τους...

Για να σοβαρέψουμε λίγο τα ασόβαρα, όμως, εμείς λέμε ότι είναι πολύ σοβαροί αυτοί που αντιμετώπισαν ως ήδη σοβαρή την αντιπολίτευση, τουλάχιστον του ΠΑΣΟΚ, και της έδωσαν κάποιες χιλιάδες ψήφους περισσότερες από πέρυσι, όταν το σύνολο των ψηφισάντων υπολείπεται κατά κάποιες εκατοντάδες ή και χιλιάδες από το περυσινό...

Και δεν είναι απλώς η μόνη κερδισμένη η ΠΑΣΠ στις φετεινές φοιτητικές και, κυρίως, σπουδαστικές εκλογές: **πλησίασε φέτος το ποσοστό του 25%, δηλαδή μια επιρροή που είχε να την καταγράψει από το** 1985, όταν μάλιστα την τελευταία 10ετία η δύναμή της δεν ξεπέρασε το 27%. Ας σοβαρευτούν λοιπόν οι λογής - λογής μαθητευόμενοι μάγοι του μάρκετινγκ. Η ΠΑΣΠ έδειξε φέτος μια δύναμη ριζικής αναστροφής της πτωτικής της πορείας τα τελευταία 5-6 χρόνια, που είχε φτάσει σχεδόν στην περιθωριοποίησή της το 1988 και 1989. Και αυτό μάλιστα όταν ο πατρικός της σχηματισμός, το ΠΑΣΟΚ, δεν διακρίνεται από καμιά δυναμική επανάταξης του οργανισμού του. Οι επιτυχίες της παράταξης του ΠΑΣΟΚ είναι σαφέστερες στα αβέβαιης τύχης και «λαϊκότερα» ΤΕΙ.

Στο «στρατόπεδο των χαμένων» καταχωρούνται οι «δεξιοί» και οι «αριστεροί». Οι πρώτοι βλέπουν τη δύναμή τους στα ΑΕΙ να μειώνεται στα επίπεδα του 1989, παραμένοντας ωστόσο σε μια θέση που συγκρίνεται με τις υψηλότατες επιδόσεις της αριστεράς στην περίοδο 1984-1986. Εκείνο που άλλαξε για την φοιτητική παράταξη της ΝΔ —παρά την «πρωθυπουργική ένεση»— φαίνεται να είναι κάποια αντιστροφή της τάσης στα πρώτα έτη, που μέχρι τώρα αποτελούσαν μια σταθερή και πλούσια δεξαμενή επιρροής, διαμορφωμένη από τις επιδόσεις της ΜΑΚΙ στις τελευταίες τάξεις των Λυκείων. Ελαφρώς μικρότερη πτώση έχει η γαλάζια γενιά στα ΤΕΙ, όπου όμως είναι και κατά πολύ μειωμένη η διαφορά της από το ΠΑΣΟΚ.

Για την Αριστερά, το μόνο θετικό σημείο είναι η διατήρηση της επιρροής της στα ΤΕΙ, όπου αν συνυπολογισθεί το μέτωπο Ν.Α.Ρ. - ΚΚΕ Α.Α. - Συσπειρώσεις καταγράφεται και μια ελαφρά άνοδος σε σχέση με πέρυσι, χωρίς όμως να φαίνεται ικανή να ακυρώσει μια τάση προς τον «διπολισμό» που καταγράφεται στη μικρή διαφορά δύναμης ανάμεσα στις δύο «μεγάλες παρατάξεις» της ΔΑΠ και της ΠΑΣΠ. Στα ΑΕΙ οι δυνάμεις της Αριστεράς σημείωσαν παραπέρα πτώση φέτος.

Τα αποτελέσματα αυτά εγγράφονται σε ένα πλαίσιο μείωσης της εκλογικής συμμετοχής στα ανώτατα και τα ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Σε σχέση με πέρυσι, όμως, το ποσοστό συμμετοχής εκτιμάται ότι έχει πολύ λιγότερο μειωθεί από ότι το 1990 σε σχέση με το 1989. Γενικότερα δε, αν δει κανείς την εκλογική συμμετοχή στα ΑΕΙ από το 1986 και μετά θα διαπιστώσει μια συνεχή πτώση της —από 87.000 φοιτητές το 1986, στις 52.000 περίπου φέτος. Το σταθερό αυτό φαινόμενο δείχνει πως το εκλογικό σώμα στα ΑΕΙ (αλλά και στα ΤΕΙ, όπου παρατηρείται παρόμοιο φαινόμενο «αποχής») παρουσιάζει συμπτώματα απόστασης από το συλλογικό και τις διαδικασίες του, όπως αυτές εκφράζονται κυρίαρχα μετά τη μεταπολίτευση μέσα από το σχήμα των «παρατάξεων», του λόγου τους, της οργάνωσής τους, της πρακτικής τους.

Από την άλλη πλευρά όμως, τα ποσοστά συμμετοχής πριν το 1988 ήσαν ήδη πολύ υψηλά, ενδεικτικά ίσως των συγκεχριμένων αντοχών που η «πολιτικοποίηση» εξακολουθούσε να διαθέτει στο στρώμα των φοιτητών - σπουδαστών. Δεδομένου δε ότι η ψηφοφορία δεν είναι υποχρεωτική, το στρώμα αυτό έχει ακόμα αρκετά περιθώρια μέχρι να εξομοιωθεί με τους «απαθείς εργαζόμενους», αν μάλιστα ληφθεί υπόψη ότι το σχήμα που λέγεται παράταξη έχει προ πολλών ετών πάψει να λειτουργεί σαν «σφιχτός» μηχανισμός μαζικής ενσωμάτωσης και κινητοποίησης. Είναι ίσως νωρίς να ειπωθεί ότι «οι φοιτητές πάνε σπίτια τους».

□

Η μακρόσυρτη αποσύνθεση

Η ρευστότητα που επικράτησε μετά το θάνατο του Τίτο υπέσκαψε τα θεμέλια της ομοσπονδιακής διάρθρωσης που είχε θέσει ο ίδιος, έφερε σε πρώτο πλάνο την αντιπαράθεση Σερβίας - Κροατίας, και το στρατό σε ένα αυτόνομο - ενοποιητικό ρόλο που αλλοιθωρίζει προς τα σερβικά συμφέροντα.

Οι εντάσεις που προκαλούνται από τις εθνικιστικές έριδες κλιμακώνονται και αποκλιμακώνονται με βάση μια ά-λογη περιοδικότητα στην οποία συμβάλλουν πλείστοι παράγοντες. Η κατάσταση στην Κράϊνα της Κροατίας παραμένει άκρως τεταμένη καθώς το δημοψήφισμα της προηγούμενης Κυριακής μεταξύ των Σέρβων απέβη κατά 90% υπέρ του ερωτήματος που είχαν θέσει οι διοργανωτές. Χαρακτηριστικό του κλίματος που επικρατεί στην Γιουγκοσλαβία ήταν και το περιεχόμενο του δημοψηφίσματος με το οποίο ερωτούντο οι ψηφοφόροι εάν *«επιθυμούν η Κράϊνα να ενσωματωθεί στη Σερβία και να παραμείνει στη Γιουγκοσλαβία από κοινού με το Μαυροβούνιο και τη Σερβία και όσους άλλους θέλουν να διαφυλάξουν την ενότητα της Ομοσπονδίας»*.

Από την πλευρά της η κροατική κυβέρνηση δεν φαίνεται διατεθειμένη να αναγνωρίσει το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος και απευθύνει ταυτόχρονα προειδοποιήσεις ότι θα λάβει κατασταλτικά μέτρα εάν δεν αποκατασταθεί η έννομη τάξη.

Και ενώ παραμένει ανεκτέλεστη η απόφαση του ομοσπονδιακού προεδρείου και της κυβέρνησης για τον αφοπλισμό των πολιτοφυλακών που έχουν συγκροτηθεί και την αποστράτευση των αστυνομικών εφεδρειών —για το οποίο θα φρόντιζε ο ομοσπονδιακός στρατός— ήλθε να προστεθεί και η συνταγματική κρίση.

Οι «συνοδοιπόροι» της Σερβίας στο ομοσπονδιακό προεδρείο ματαίωσαν προχθές, Τετάρτη, την ανάδειξη του Κροάτη **Στίπε Μέσιτς** στη θέση του προέδρου του συλλογικού προεδρείου. Πρόκειται για την έμπρακτη αμφισβήτηση ενός θεσμού που λειτούργησε στην μετατιτοϊκή περίοδο και προέβλεπε την εκ περιτροπής ανάληψη για ένα έτος της προεδρίας της χώρας από τους εκπροσώπους των επί μέρους Δημοκρατιών.

Καθημερινώς πλέον τα διεθνή μέσα ενημέρωσης κατακλύζονται από ανταποκρίσεις για εντάσεις και συγκρούσεις σε περιοχές όπου συνυπάρχουν διαφορετικές εθνότητες. Η συνύπαρξη τόσο εντός των επί μέρους Δημοκρατιών όσο και στο σύνολο της γιουγκοσλαβικής επικράτειας έχει καταστεί αδύνατη. Πρόκειται για μία συνεχή και επώδυνη κρίση την οποία άλλοι χαρακτηρίζουν «παράλογη», άλλοι «αναπόφευκτη» και άλλοι «υποκινούμενη». Ποιοι προσπαθούν να λύσουν και ποιοι περιπλέκουν ακόμη περισσότερο τον «γόρδιο δεσμό» που περισφίγγει την μετατιτοϊκή Γιουγκοσλαβία; Και ποιοι είναι αυτοί που διατίθενται να πάρουν το σπαθί και να τον κόψουν; Θα είναι ο «εμφύλιος πόλεμος» η κορύφωση της κρίσης; Κάθε απάντηση είναι ταυτόχρονα ρηξικέλευθη και πιθανή.

Μετά από αυτή την εξέλιξη ίσως να μην έχει απομείνει κανένα πλέον στοιχείο από την «κληρονομιά» του **Τίτο** το οποίο να μην έχει τεθεί υπό αμφισβήτηση.

Την Κυριακή οι Κροάτες καλούνται σε δημοψήφισμα προκειμένου να αποφανθούν εάν επιθυμούν την παραμονή στην ενιαία Γιουγκοσλαβία ή την αυτονόμηση. Σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις το αποτέλεσμα θα είναι σαφώς υπέρ της πολιτικής του προέδρου **Φράνκο Τουτζμάν** και μάλιστα θα αποτελέσει με τη σειρά του έναν ακόμη λίθο στον πόλεμο θέσεων και νεύρων —και όχι μόνο— που διεξάγεται αυτή την περίοδο σ όλη τη γιουγκοσλαβική επικράτεια.

Στην επικείμενη γενίκευση της αντιπαράθεσης η Σερβία υπό τον **Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς** που συνεπικουρείται στις εθνικιστικές του βλέψεις από τον ηγέτη της σερβικής αντιπολίτευσης **Ντράσκοβιτς**, διαθέτει σημαντικά πλεονεκτήματα: *πρώτον* τους σερβικούς «πυρήνες», όπου στην Κροατία αντιπροσωπεύουν το 11,5% του πληθυσμού, στη Βοσνία - Ερζεγοβίνη τ 32,20%, στη Βοϊβοντίνα το 54,12%, στ Κοσσυφοπέδιο το 13,2%, ενώ στις υπόλο πες Δημοκρατίες το ποσοστό τους δεν υπερβαίνει το 5% και *δεύτερον*, το στρατό, η γεσία του οποίου είναι στην πλειοψηφία τ σερβικής καταγωγής.

Σημαντικό ρόλο στα τεκταινόμενα στη Γιουγκοσλαβία διαδραματίζει ο εξωτερικ παράγοντας καθώς τόσο η Ευρωπαϊκή Κο νότητα όσο και οι ΗΠΑ, αλλά και η ΕΣΣ τάσσονται υπέρ της ενότητας του γιουγκοσ λαβικού κράτους. Ήδη το Συμβούλιο τω υπουργών Εξωτερικών της ΕΟΚ έδωσε τ λικά την συγκατάθεσή του στην πραγματ ποίηση της αναβληθείσας επίσκεψης τ προέδρου της Κομισιόν **Ζακ Ντελόρ** κ του πρωθυπουργού του Λουξεμβούργ **Ζακ Σαντέρ** στο Βελιγράδι. Αντικείμε του ταξιδιού είναι η υπογράμμιση των κο νοτικών θέσεων για τη διατήρηση της εδ φικής ακεραιότητας και την ενθάρρυνση τ πολιτικών και οικονομικών μεταρρυθμίσ ων.

Ο μόνος που συνδυάζει αυτές τις δύο κα τευθύνσεις είναι ο ομοσπονδιακός πρωθ πουργός **Άντε Μάρκοβιτς** πλην όμως τ στηρίγματά του θα πρέπει να αναζητηθού εκτός των συνόρων της χώρας του. Ο Άν Μάρκοβιτς δέχεται επανειλημμένως τα π ρά —είτε συνδυασμένα είτε μεμονωμένα των Μιλόσεβιτς και Τούτζμαν.

«Ο μόνος τρόπος για να μην εκλεγ πρόεδρος είναι να ξεσπάσει πόλεμος, αλλ δεν υπάρχει αρκετός χρόνος για κάτι τ τοιο» δήλωνε την Τρίτη ο Στίπε Μέσιτς, ε νώ την Τετάρτη αποτύγχανε. Όλα πλέο είναι πιθανά.

Νίκος Χίο

ΕΥΓΕΝΙΑ ΦΑΚΙΝΟΥ

Ζάχαρη στην άκρη

Μυθιστόρημα

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

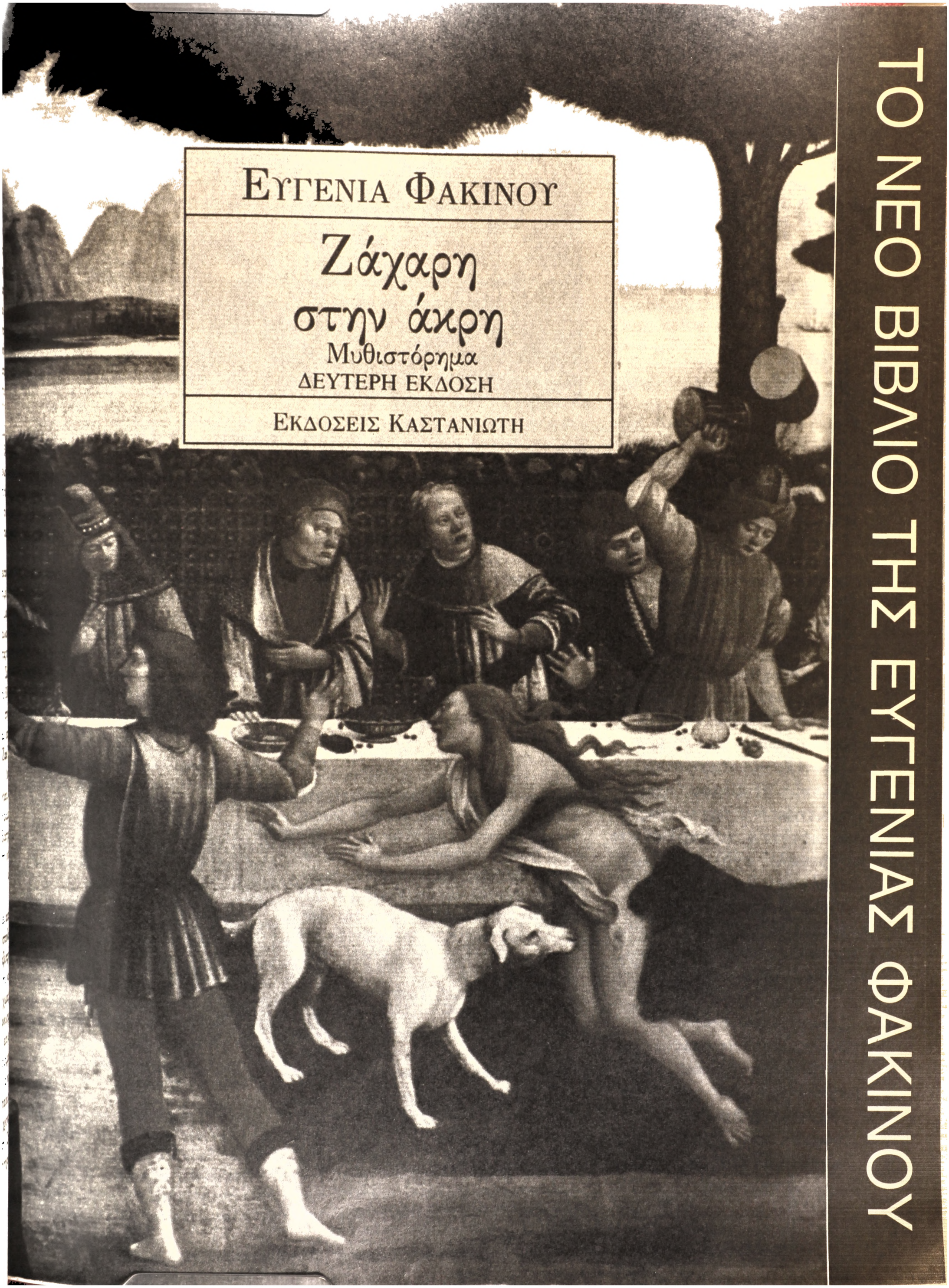

ΤΟ ΝΕΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΓΕΝΙΑΣ ΦΑΚΙΝΟΥ

Στη χώρα των Οζάλ

του Τάκη Παππά

Οι εχθροί της τη συγκρίνουν με την Εύα Περόν. Οι φίλοι της την υποδεικνύουν σαν το νέο μοντέλο γυναίκας στην Τουρκία. Η Σέμρα Οζάλ, πρώτη κυρία της χώρας, είναι ωστόσο συνηθισμένη στο να προκαλεί σχόλια. Κομψή παρόλο τον όγκο της, έγινε συχνά στο παρελθόν αντικείμενο συζητήσεων στις κοσμικές εκδηλώσεις όπου συνήθιζε να συχνάζει, με την έντονα δυτικότροπη συμπεριφορά και την προκλητική της προτίμηση στα πούρα Αβάνας. Το μεγαλύτερο όμως σκάνδαλο δημιουργήθηκε με την απόφαση της κας Οζάλ να αναμιχθεί ενεργά στην πολιτική.

Στις αρχές του χρόνου, η σύζυγος του τούρκου προέδρου και ιδρυτή του κόμματος της Μητέρας Πατρίδας έθεσε υποψηφιότητα για την προεδρία της νομαρχιακής επιτροπής Κωνσταντινούπολης. Παρά την άμεση και δημόσια υποστήριξη του συζύγου της ο ελεγχόμενος από δογματικά μουσουλμανικά στοιχεία κομματικός μηχανισμός της πόλης αντέδρασε με σφοδρότητα στην υποψηφιότητα της κας Οζάλ. Μεσούσης της κρίσης στον Κόλπο, το εσωτερικό μέτωπο της χώρας είχε βρεθεί διχασμένο μεταξύ των συντηρητικών ισλαμιστών που ζητούσαν ουδετερότητα και εκείνων (του προέδρου Οζάλ προεξάρχοντος) που διείδαν στη δυναμική συμμετοχή της Τουρκίας τη χρυσή ευκαιρία να επιδείξουν τα εχέγγυα της πίστης τους προς τη Δύση. Με αυτά τα δεδομένα, η υποψηφιότητα της **Σέμρα Οζάλ** αποτέλεσε μια καλή δοκιμή για να μετρήσουν οι δύο τάσεις τις δυνάμεις τους. Έτσι, εκτός από τον έγγαμο βίο, το μέλλον του ζεύγους Οζάλ συνδεόταν άρρηκτα και στον πολιτικό βίο. Για τους πολιτικούς τους αντιπάλους η αποτυχία της προεδρικής συζύγου θα ήταν ταυτόσημη με την αποτυχία ολόκληρης της πολιτικής του ίδιου του προέδρου.

Ο πραγματιστής **Τουργκούτ Οζάλ** γνωρίζει καλά ότι η μοναδική προοπτική της χώρας του για να διατηρήσει τις —έστω ισχνές— ελπίδες που έχει για την είσοδό της στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα είναι η εγκατάλειψη του φανατικού ισλαμισμού και η δημιουργία ενός φιλελεύθερου, κοσμικού κράτους. Όμως, απέναντί του έχει την οργανωμένη προσπάθεια των θρησκευτικών ζηλωτών και των εθνικιστών οι οποίοι έχουν αποκτήσει σημαντικά ερείσματα στον μηχανισμό του κόμματος που ο ίδιος ίδρυσε, τη διοίκηση, τα σχολεία και το στράτευμα. Πρόσφατες είναι ακόμη οι φοιτητικές διαδηλώσεις εναντίον της απαγόρευσης της παραδοσιακής μαντήλας για τις γυναίκες στα πανεπιστήμια της χώρας. Αντικείμενο τεράστιας συμβολικής σημασίας, η επιμονή στη χρήση της μαντήλας υποδηλώνει την άρνηση των κοσμικών αρχών που πρώτος ο **Κεμάλ Ατατούρκ** εισήγαγε στη χώρα και ο Τουργκούτ Οζάλ θέλει να παγιώσει. Συχνές είναι εξάλλου και οι τακτικές εκκαθαρίσεις του στρατού και της διοίκησης από δογματικούς ισλαμιστές —μια τακτική που επισημοποιήθηκε από τον προηγούμενο πρόεδρο Κενάν Εβρέν, και συνεχίζεται στις μέρες του κ. Οζάλ.

Στις 28 Απριλίου, η Σέμρα Οζάλ κατόρθωσε (αποβοηθούμενη από τις πιέσεις του συζύγου της ο οποίος, ας σημειωθεί, βρίσκεται σύμφωνα με το σύνταγμα της χώρας, υπεράνω κομμάτων και κομματικών αναμετρήσεων), να κερδίσει την εκλογική της μάχη. Παρά τις προσβολές που είχε δεχτεί το προεδρικό ζεύγος τις προηγούμενες εβδομάδες —με πλέον χαρακτηριστική την άρνηση των ηγετικών στελεχών του Κόμματος της Μητέρας Πατρίδας να παρακαθήσουν σε γεύμα που οργάνωσε η κ. Οζάλ —η εκλογική νίκη της τελευταίας αναμένεται να αυξήσει την επιρροή του τούρκου προέδρου στο κόμμα και να ενδυναμώσει τις πιέσεις κατά των εθνικιστικών και θρησκευτικών τάσεων που δρουν σ' αυτό.

Πάντως, τόσο η εκλογική περιπέτεια της κας Οζάλ όσο και η τελική απόκτηση ενός σοβαρού δημοσίου αξιώματος απ' αυτήν, επανέφεραν στις συζητήσεις της Άγκυρας το θέμα της επιρροής που ασκεί η προεδρική γενιά σε ολόκληρη την εθνική πολιτική

Γιατί η οικογένεια Οζάλ όχι μόνο ελέγχει την κυβέρνηση της χώρας και όλες σχεδόν τις αποφάσεις που λαμβάνονται σ' αυτήν αλλά και αποτελεί μικρογραφία των ιδεολογικών τάσεων που έχουν διαμορφωθεί στην Τουρκία. Ο πρόσφατος πραγματισμός του Τουργκούτ Οζάλ έχει, ωστόσο, να αντιμετωπίσει τις έντονες αποκλίσεις απόψεων στους κόλπους της οικογένειάς του αλλά και τη συλλογική μνήμη των υπηκόων του. Γιατί κανείς, βέβαια δεν φαίνεται διατεθειμένος να λησμονήσει ότι στη δεκαετία του '70 ο σημερινός πρόεδρος και η οικογένειά του ήσαν από τα ηγετικά στελέχη του ισλαμικού Κόμματος Εθνικής Σωτηρίας που δεν υπάρχει πια.

Εκείνος που αντέδρασε εντονότερα στις πολιτικές φιλοδοξίες της Σέμρα Οζάλ ήταν ο κουνιάδος της **Γιουσούφ Οζάλ**, μικρότερος αδελφός του τούρκου προέδρου. Ο ίδιος είναι σήμερα μέλος της Βουλής ενώ στο παρελθόν είχε τεθεί επικεφαλής του οργανισμού κρατικής ανάπτυξης της χώρας. Στη διάρκεια εκείνης της θητείας του, στενός του συνεργάτης είχε συλληφθεί κατηγορούμενος για τη μυστική οργάνωση ενός ισλαμικού μαχητικού πυρήνα στον οποίο συμμετείχαν άλλοι είκοσι υψηλοί δημόσιοι υπάλληλοι. Αλλά και οι αντιδράσεις του **Χοϋσνου Ντόγκαν** δεν ήσαν ηπιότερες. Ορφανός και υιοθετημένος από τον Τουργκούτ Οζάλ, είναι σήμερα υπουργός άμυνας της Τουρκίας, με όχι ιδιαίτερα προοδευτικές αντιλήψεις. Ο **Κορκούτ Οζάλ**, δεύτερος κατά σειρά αδελφός του προέδρου, θεωρείται από τα πλέον επιφανή πρόσωπα της οικονομικής και χρηματιστηριακής ζωής στη χώρα. Έχει αναπτύξει στενούς δεσμούς συνεργασίας με τον αραβικό κόσμο και, ιδιαίτερα, με τη Σαουδική Αραβία. Αν και απέφυγε να κάνει δημόσιες δηλώσεις για την εκλογή της νύφης του, η στάση του είναι κατανοητό να καθορίζεται από τα οικονομικά του συμφέροντα και την επιθυμία του να μη μειωθούν οι σχέσεις της Τουρκίας με τα γειτονικά της αραβικά κράτη.

Ανήψια, γιοί, ξαδέλφια και κάθε λογής συγγενείς του προέδρου νέμονται καίριες θέσεις στον κρατικό μηχανισμό αλλά οι απόψεις τους δεν συμφωνούν υποχρεωτικά με αυτές του ευεργέτη τους. Στο στενότερο περιβάλλον του προέδρου κινούνται τρεις γυναίκες που θεωρούνται ότι έχουν την αποφασιστικότερη επιρροή στον Τουργκούτ Οζάλ και —συνεπώς— στην πολιτική γραμμή της χώρας. Εκτός από τη Σέμρα Οζάλ, υπάρχει η ογδοντηκοντούτις μητέρα του προέδρου **Χαφιζέ**, που δεν διστάζει να κάνει εκκλήσεις στους συμπατριώτες της για πίστη στο Κοράνι και συμμόρφωση στις ενδυματολογικές παραινέσεις του Ισλάμ. Αντίθετα, η προεδρική κόρη **Ζεϊνέπ**, έχει συμμαχήσει με τη μητέρα της. Η φήμη της προέρχεται από μια σειρά κοσμικών σκανδάλων, το γάμο της με έναν μουσικό της ροκ και την πολυτέλεια της μπουτίκ που διευθύνει στην Κωνσταντινούπολη.

Οι κατηγορίες για νεποτισμό και έλλειψη αξιοκρατίας δεν φαίνονται ικανές να πτοήσουν τον κ. Οζάλ. Άλλωστε η οικογενειακή αυλή πάντα έπαιξε σημαντικό ρόλο σε όλη της διάρκεια της Οθωμανικής αρχής. Και, όπως έδειξε η εκλογική επιτυχία της Σέμρα Οζάλ, η οικογένεια που διαχειρίζεται τις τύχες της Τουρκίας τα καταφέρνει αρκετά καλά. Ίσως δε οι ενδο-οικογενειακές διαφωνίες να αποτελέσουν και τον ασφαλέστερο δείκτη για το μέλλον της χώρας και την τελική εθνική επιλογή που πρόκειται να κάνει. Θα περιμένουμε —κοσμικογράφοι, σκανδαλοθήρες και πολιτικοί αναλυτές μαζί. □

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ
Κυκλοφόρησε

ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ
Πρόταση Δημοκρατικού Εκσυγχρονισμού

Μια συλλογική μελέτη για τον δημοκρατικό εκσυγχρονισμό της Δημόσιας Διοίκησης.
Ένα σχέδιο προγράμματος που φιλοδοξεί να αποτελέσει μια ολοκληρωμένη και τεκμηριωμένη πολιτική πρόταση για να ξεφύγει η Δημόσια Διοίκηση από το σημερινό τέλμα, να γίνει κοινωνικά χρήσιμη και αποδοτική.

Κυκλοφορούν ακόμη:

- Χρ. Ρουπακιώτης: Η κρίση της κοινωνικής ασφάλισης
- Γ. Τόλιος: Σύγχρονος καπιταλισμός
- Κ.Μ.Ε.: Ανεργία και απασχόληση στην Ελλάδα
- Κ. Χριστόπουλος: Τάσεις ανάπτυξης του Κεφαλαίου στην Ελλάδα

Στα βιβλιοπωλεία Σύγχρονη Εποχή τηλ. 36.40.713, 36.29.835
και ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

1991-2000

Το νέο δεκαετές αναπτυξιακό πρόγραμμα της ΔΕΗ δίνει ισχυρή ώθηση στα υδροηλεκτρικά (36 νέα έργα) και στις ήπιες – ανανεώσιμες μορφές ενεργειας. Κατά την πενταετία 1991-1995 οι επενδύσεις για νέα έργα θα φτάσουν τα 1240 δις δρχ. με υψηλό βαθμό αυτοχρηματοδότησης και για το περιβάλλον τα 100 δις δρχ. Με ευαισθησία για το περιβάλλον και αίσθημα κοινωνικής ευθύνης η ΔΕΗ δημιουργεί τις προϋποθέσεις για αρμονική συνύπαρξη ανάπτυξης και περιβάλλοντος.

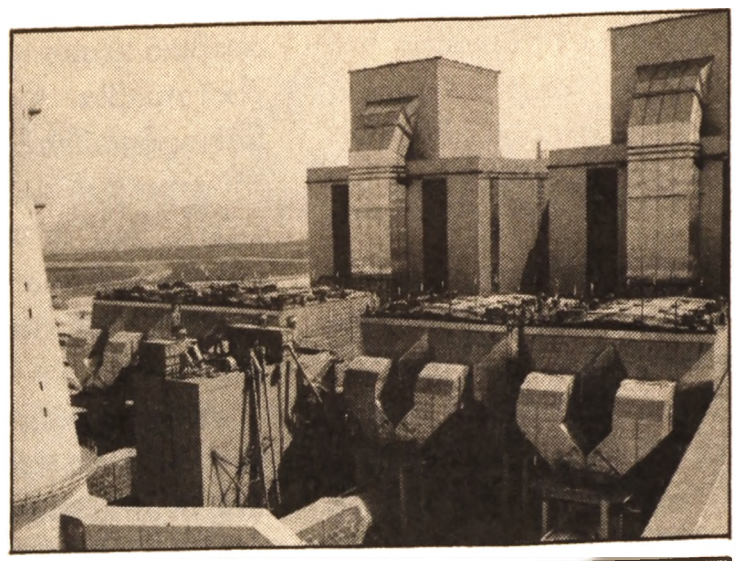

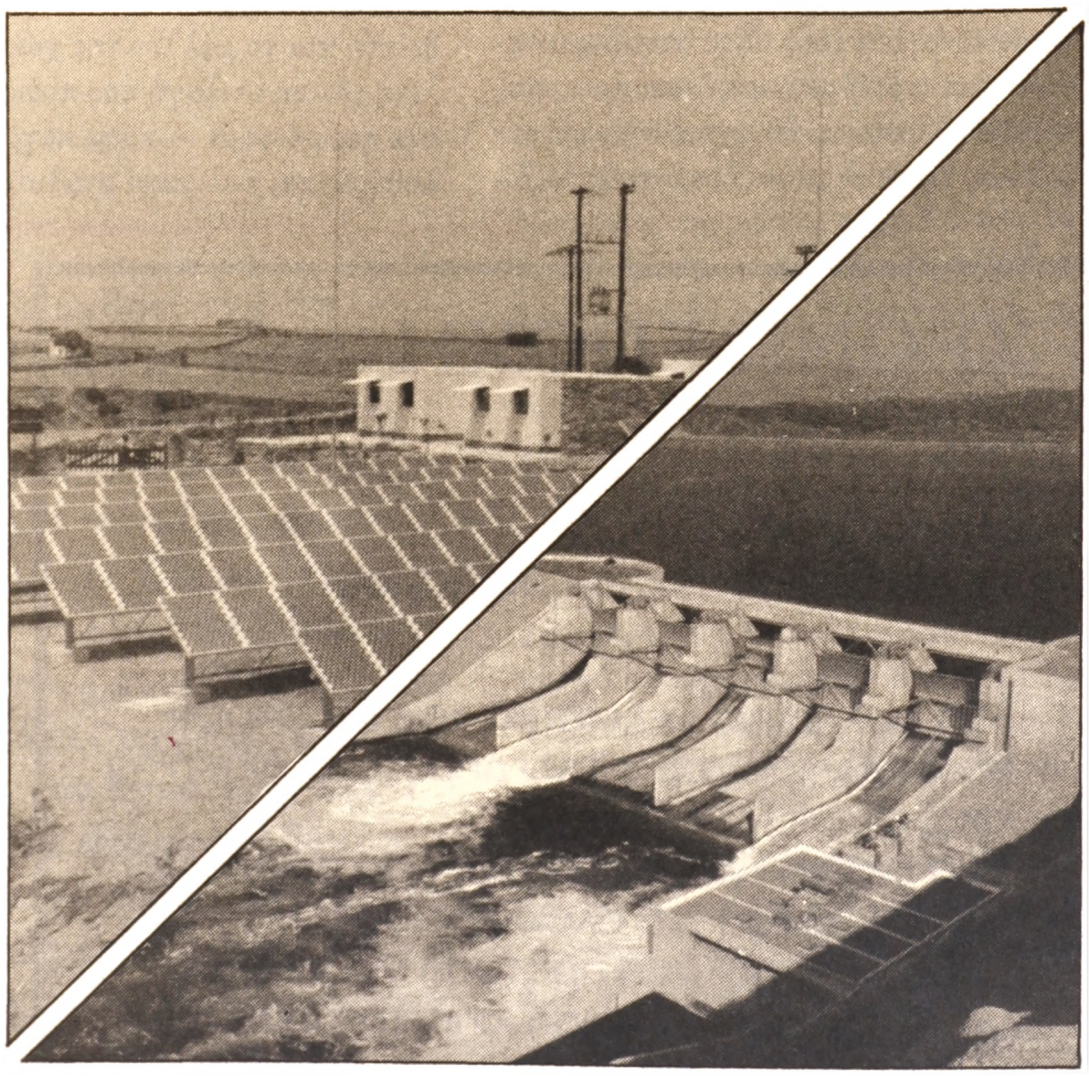

ΣΕΒΑΣΜΟΣ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ
ΣΤΟΥΣ ΠΟΛΥΤΙΜΟΥΣ ΦΥΣΙΚΟΥΣ ΜΑΣ ΠΟΡΟΥΣ

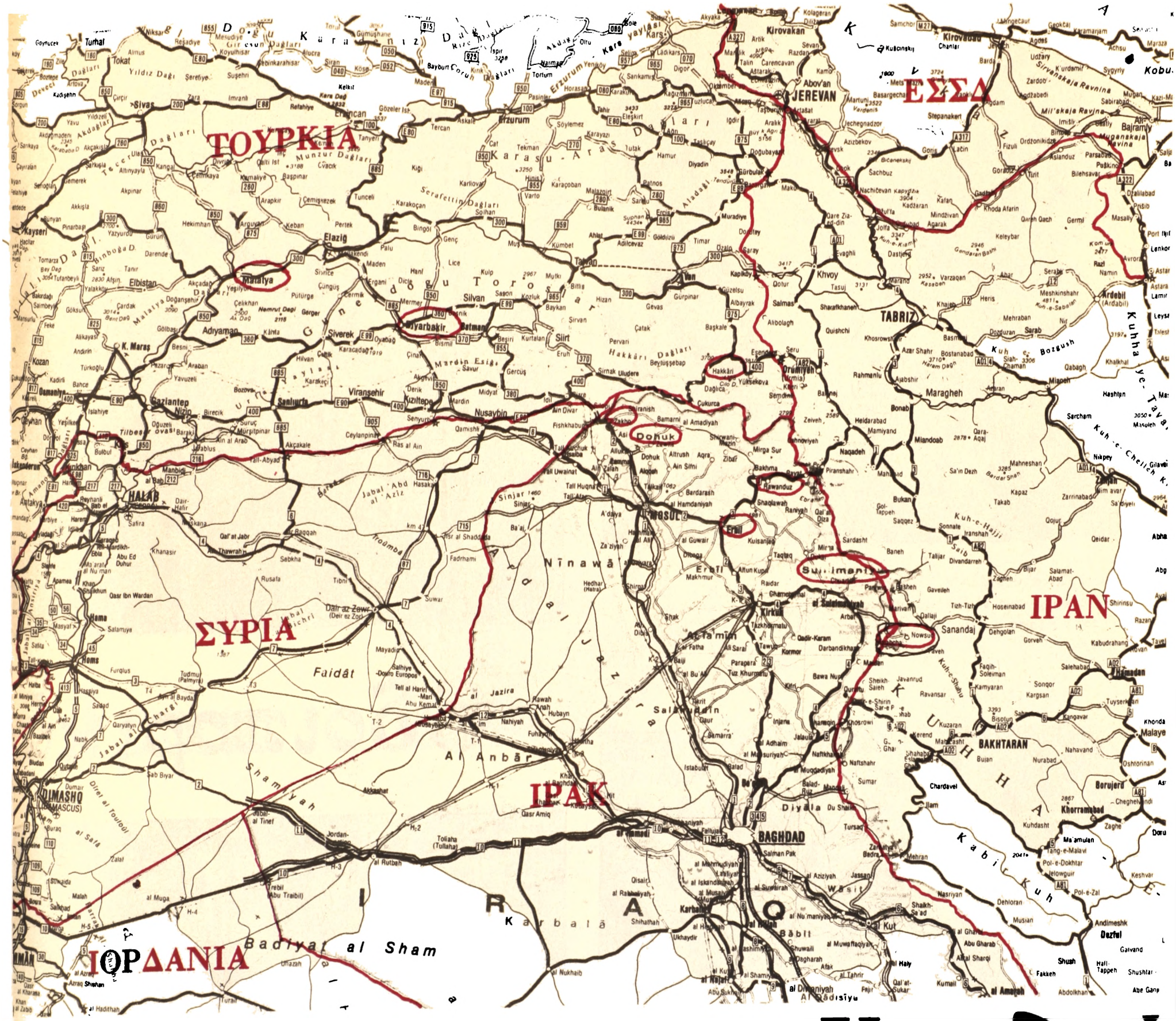
ΤΟΥΡΚΙΑ
ΣΥΡΙΑ
ΙΡΑΝ
ΙΡΑΚ
ΙΟΡΔΑΝΙΑ
ΕΣΣΔ
Kirovakan
Kirovabad
JEREVAN
Abov'an
Stepanakert
Lachin
Kubinskij
Sevan
Razdan
Artik
Talin
Carencavan
Basargechar
Martuni
Vardenis
Jechegnadzor
Azizbekov
Sachbuz
Nachičevan
Kapyzlia
Kafan
Mindzivan
Agarak
Jolfa
Khoda Afarin
Qareh Qach
Germi
Meshkinshahr
Ardebil
(Ardabil)
Khvoy
Salmas
TABRIZ
Marand
Varzaqan
Kaleybar
Dastjerd
Evaghli
Qotur
Tasuj
Sharafkhaneh
Alibolagh
Quishchi
Khosrowshah
Azar Shahr
Bostanabad
Maragheh
Rahmanlu
Ajabshir
Miandoab
Bonab
Heidarabad
Mamiyand
Naqadeh
Mahneshan
Bijar
Zanjan
Sarcham
Miapeh
Hashtjin
Qabagh
Khalkhal
Ardebil
Namin
Razi
Germi
Masally
Bajramly
Sabirabad
Mugan
Mil'skaja Ravnina
Sirvanskaja Ravnina
Kurdamir
Sygnyly
Kobu
Agdam
Fizuli
Jabrail
Gorad
Tirit
Bilehsavar
Parsabad
Pushkino
Ordzonikidze
Aslanduz
Imishli
Beylly
Sabirabad
Mugan
Kazi-Mu
Kuh-e-Sabalan
Kuh-e-Bozqush
Kuhha-ye-Talvar
Kuh-e-Chelleh K.
Kuh-e-Hajji
Kuh-e-Shahu
Kabir Kuh
Kuh-e-Sefid
Kuh-e-Garu
Kuh-e-Dinar
Kuh-e-Gilavand
Kuh-e-Dena
Kuh-e-Zard
Kuh-e-Kiar
Kuh-e-Rang-e-Malavi
Kuh-e-Dokhtar
Kuh-e-Zal
Kuh-e-Hajji
Kuh-e-Shahu

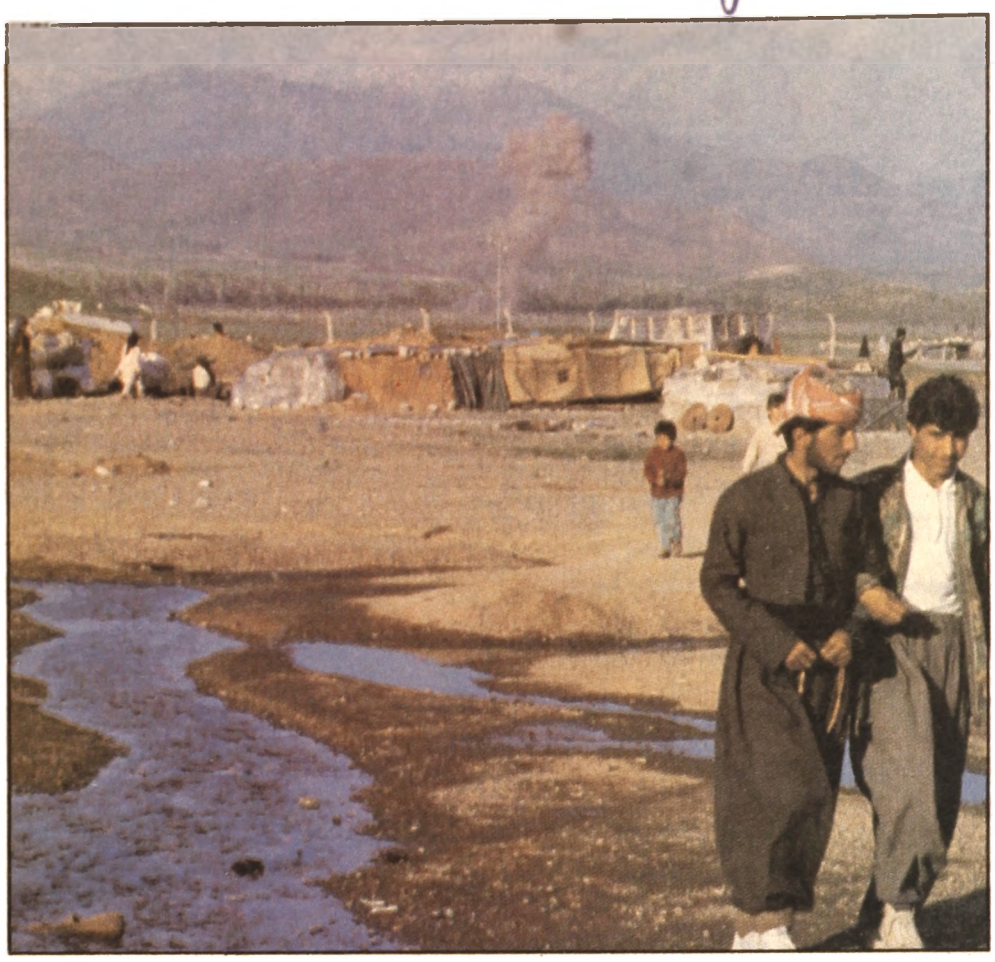

Πέντζουιν, Παρασκευή 26/4/91, ώρα 17.50. Μια νάρκη από τις τόσες που έχουν υπονομεύσει το έδαφος του Κουρδιστάν εκρήγνυται. Στο βάθος διακρίνεται ο κρατήρας με τον καπνό και τη σκόνη.

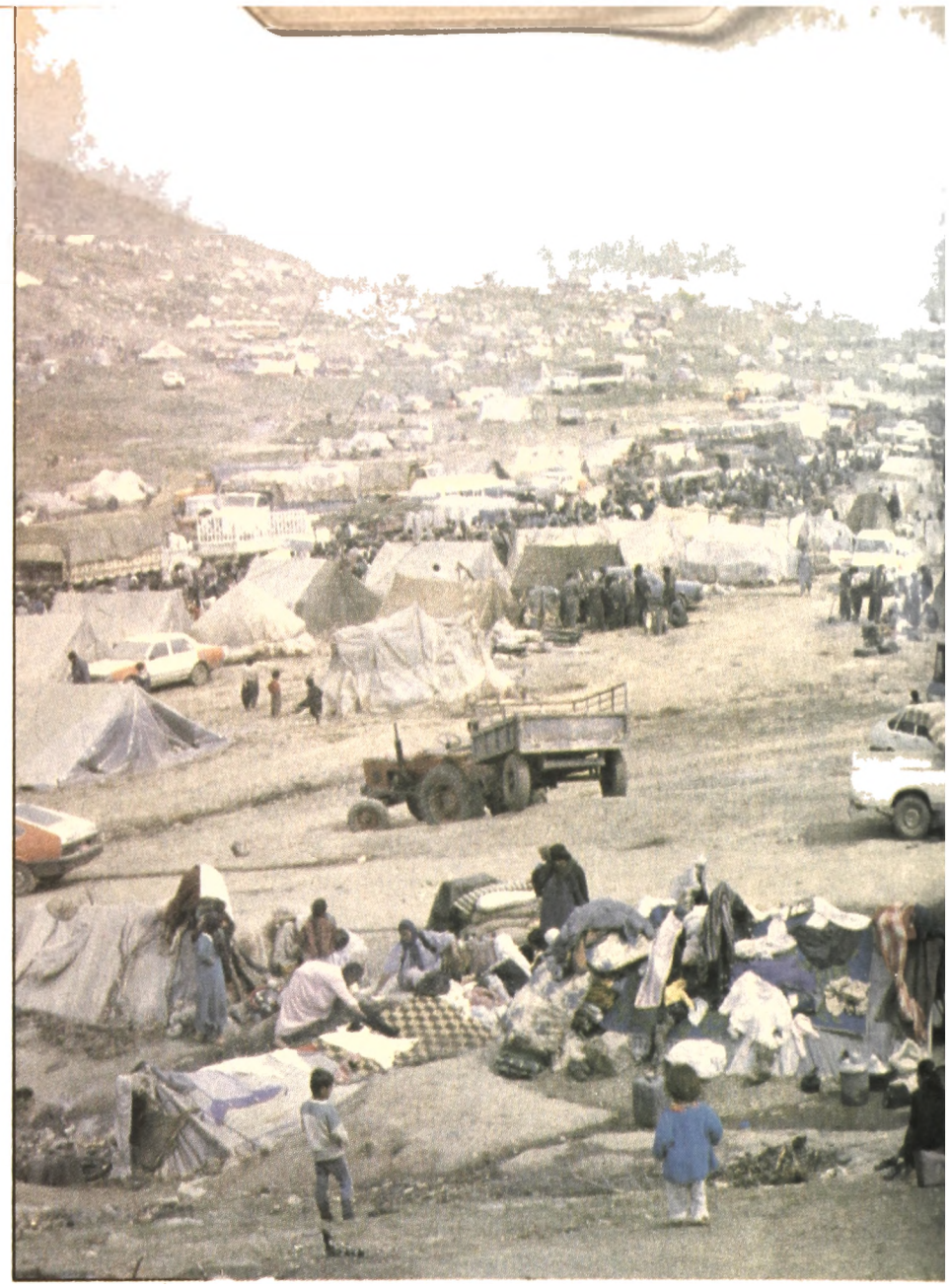

Οδοιπορικό

Τα μωροπαίδια υποσιτισμένα, τρομαγμένα, εγκαταλειμμένα σέρνονται στα ερείπια των καταστραμμένων οικισμών που προσφέρουν προσωρινό κατάλυμμα στους πρόσφυγες στην ίδια τους τη χώρα. Ποιος μίλησε για παιχνίδια; Δεξιά, η τελετή της κηδείας ενός παιδιού που πέθανε από το κρύο και την πείνα. Δίπλα στον νιόσκαφτο τάφο, άλλοι τάφοι από τις προηγούμενες ημέρες.

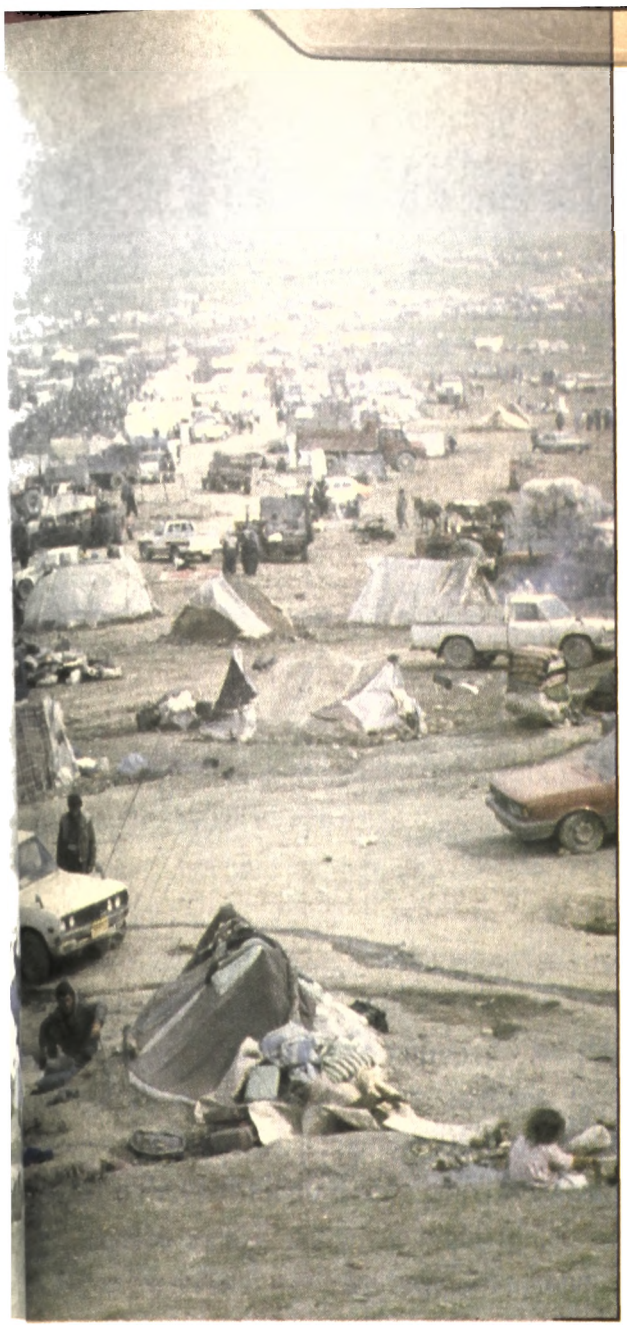

Αριστερά, καταυλισμός προσφύγων στο Ιράκ στη θέση Νόουσαντ, δίπλα στα σύνορα με το Ιράν. Αυτή η «προσωρινή» στρατοπέδευση υπάρχει εδώ και ένα μήνα και οι Κούρδοι διαβιούν σε άθλιες συνθήκες και χωρίς να έχουν πάρει καμιά βοήθεια. Κάτω, στιγμιότυπο από μια ποταμιά. Πλένουν και πίνουν από τα ίδια νερά. Η δυσεντερία θερίζει.

Ιράκ

Αυτά είναι τα έργα του Σαντάμ. Κατά την περίοδο 1982 - 1988 ισοπέδωσε ανατινάζοντας ένα προς ένα όλα τα σπίτια σε 5.000 χωριά και 50 κωμοπόλεις του Κουρδιστάν. Η έκταση των καταστροφών —άγνωστη στην ανθρωπότητα— έχει ξεπεράσει το ιστορικό προηγούμενο της Τουρκίας, όσον αφορά το τουρκικό Κουρδιστάν, και του Τσαουσέσκου, στην περιοχή της Τρανσυλβανίας όπου κατοικούν Ούγγροι.

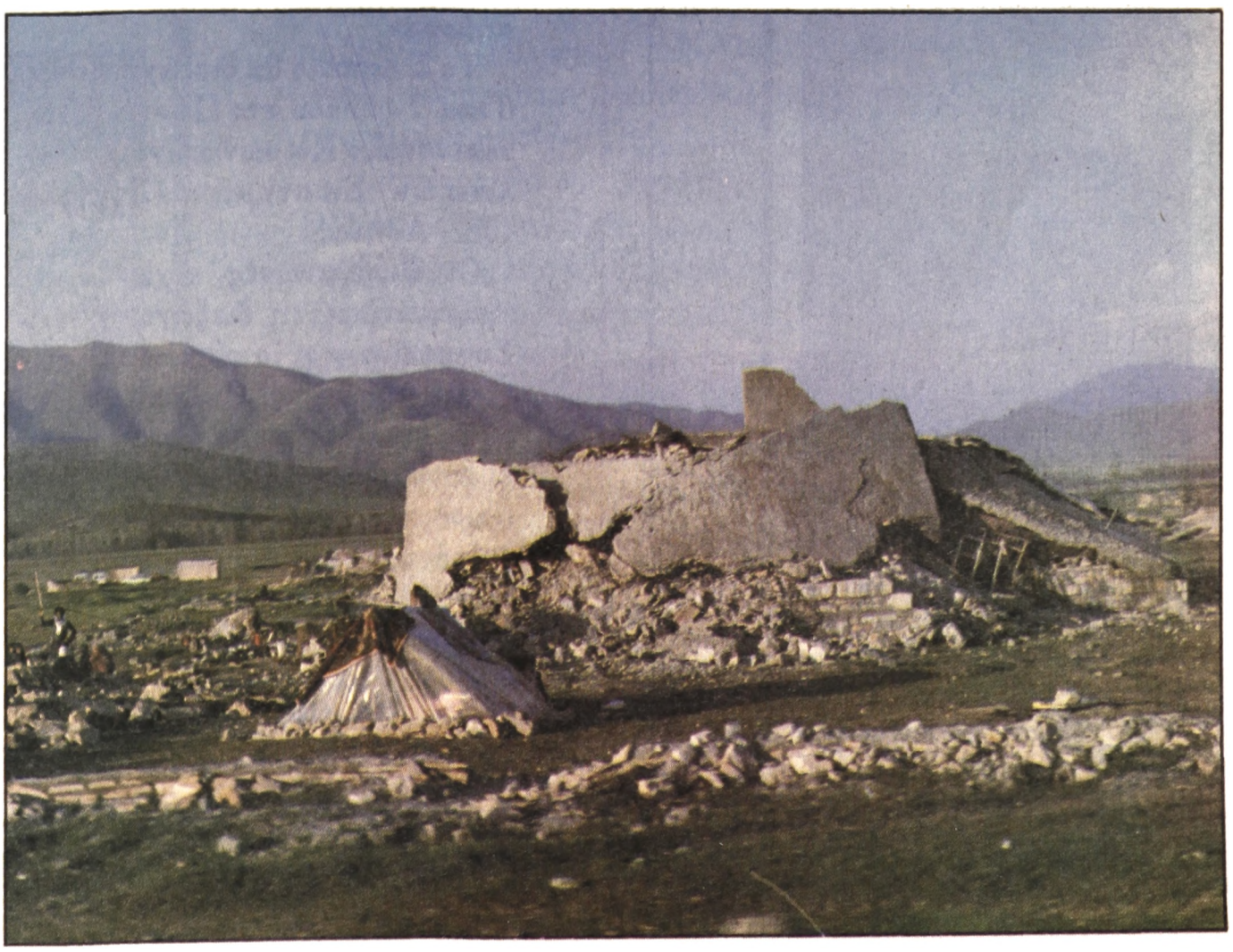

ξασφάλισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αυτονομία ή πλήρης ανεξαρτησία είναι τα δυο στοιχεία του διλήμματος του κουρδικού κινήματος —δίλημμα που διατρέχει από πολλά χρόνια τώρα τους αγώνες του κουρδικού λαού. Φαίνεται όμως ότι αν οι χώρες που περιλαμβάνουν τμήματα του Κουρδιστάν στα όριά τους δεν προβούν σε άμεσες παραχωρήσεις και στην εγγυημένη εξασφάλιση των ανθρώπινων δικαιωμάτων στους Κούρδους της επικράτειάς τους, τότε το αίτημα της ανεξαρτησίας θα προβληθεί ως το μόνο «ρεαλιστικό» προς επίλυση του προβλήματος.

Στον χάρτη φαίνεται αποτυπωμένο το «Μεγάλο Κουρδιστάν» όπως τουλάχιστον το αναγνωρίζουν τα περισσότερα από τα κουρδικά κινήματα. Οι Κούρδοι της Τουρκίας, στην πλειοψηφία τους, επεκτείνουν αυτά τα ιδεατά όρια ακόμα βορειότερα και περιλαμβάνουν και τις περιοχές του Ερζερούμ αφού και εδώ ζουν πολλοί Κούρδοι. Στο σημείο αυτό αντιτείνουν οι Αρμένιοι ότι πρόκειται για κομμάτι της Μεγάλης Αρμενίας. Έγινε αυτή η αναφορά πιο πολύ για να δειχτεί πόσοι είναι οι σκόπελοι που αντιμετωπίζει αυτή τη στιγμή το κουρδικό κίνημα. Από την άλλη, τις ημέρες αυτές έγινε πολύς λόγος για την αποδοχή εκ μέρους του Σαντάμ της συμπερίληψης του Κιρκούκ στο ιρακινό Κουρδιστάν. Ο απομονωμένος εγκληματίας μπορεί να συμφωνεί σε ο,τιδήποτε. Όμως το πρόβλημα είναι να εξασφαλιστεί η συγκατάθεση της διάδοχης πολιτικής κατάστασης στο αίτημα των Κούρδων του Ιράκ. Ο διπλωματικός κλεφτοπόλεμος που διεξάγεται αυτόν τον καιρό στο Ιράκ μπορεί τελικά να εξελιχθεί σε αληθινό κλεφτοπόλεμο. Οι πεσμεργκά ανασυντάσσονται, εξασφαλίζουν τα νώτα τους στους «θύλακες» των συμμάχων —από μεθαύριο του ΟΗΕ— και η διεθνής κοινή γνώμη όλο και περισσότερο συντάσσεται στην ιδέα ενίσχυσης και υπεράσπισης της κουρδικής ενότητας.

Στο μεταξύ οι εκκρεμότητες του πολέμου παραμένουν: αρρώστειες, πείνα, μιζέρια, διακρίσεις και καταπίεση στα στρατόπεδα των προσφύγων. Η βοήθεια φτάνει σε μικρές ποσότητες στους τελικούς αποδέκτες και μετά από «φιλτράρισμα». Και όμως οι «εσωτερικοί πρόφυγες» στο ιρακινό Κουρδιστάν είναι αυτοί που υποφέρουν περισσότερο αλλά και αυτοί που τους αγνόησε περισσότερο η εκστρατεία βοηθείας. Τι θα γίνει μ' αυτούς; Δεν είναι μόνον η αγνόησή τους στην παροχή κάποιας βοήθειας. Είναι και η παγίδευσή τους σε μια ύπαιθρο χώρα που είναι όλη ναρκοθετημένη (βλ. και προηγούμενο ΑΝΤΙ). Στο σημείο αυτό πρέπει να σημειώσουμε την θετική πρόταση του ευρωβουλευτή Μιχ. Παπαγιαννάκη που αναφέρει ότι πρέπει να ζητηθεί από τα όμορα κράτη η «διασφάλιση διόδων χωρίς καμιά διαμεσολάβηση» ώστε η όποια βοήθεια να φτάσει στους Κούρδους πρόσφυγες και από την άλλη να ζητηθούν από την ιρακινή κυβέρνηση οι χάρτες των ναρκοθετήσεων και να συμβάλει η Ευρωπαϊκή Κοινότητα στην απεναρκοθέτηση του Κουρδιστάν. Το τελευταίο δεν μπορεί να γίνει άραγε αίτημα της ελληνικής κυβέρνησης στα διεθνή *Fora* όπως σημειώναμε και στο προηγούμενο τεύχος;□

ΑΝΔΡΕΑ ΛΕΝΤΑΚΗ

ΡΩΜΑΝΟΣ Ο ΜΕΛΩΔΟΣ
ΚΩΣΤΑΣ ΒΑΡΝΑΛΗΣ
ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΕΥΜΕΝΗ
ΤΕΧΝΗ

Ως ποιο σημείο η στράτευση είναι θεμιτή, με την έννοια ότι η τέχνη διασώζεται και λειτουργεί ως τέχνη, και πότε είναι αποτυχημένη γιατί σκοτώνει την τέχνη και καταντά φτηνό κήρυγμα;

ΔΩΡΙΚΟΣ
Μαυρομιχάλη 64
Τηλ.: 3629675 ΑΘΗΝΑ

6 και 7 Ιουνίου ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΠΟΣΙΟ
Το Κουρδικό Ζήτημα σήμερα

Το περιοδικό ΑΝΤΙ μαζί με το Πάντειο Πανεπιστήμιο και την Ελληνική Επιτροπή Διεθνούς Δημοκρατικής Αλληλεγγύης διοργανώνουν Διεθνές Συμπόσιο με θέμα: «Το Κουρδικό Ζήτημα σήμερα».

Το Συμπόσιο θα διεξαχθεί στις 6 και 7 Ιουνίου στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών (Συγγρού 136 - Αθήνα).

Οι διοργανωτές είχαν προγραμματίσει τη διεξαγωγή του Συμποσίου για το φθινόπωρο του τρέχοντος έτους. Οι δραματικές όμως εξελίξεις στην περιοχή και οι συνεχιζόμενες δοκιμασίες του κουρδικού λαού οδήγησαν στην επίσπευση του Συμποσίου ώστε να υπάρξει η ευρύτερη δυνατή ενημέρωση της ελληνικής και διεθνούς κοινής γνώμης για τα όσα συντελούνται σήμερα σε βάρος του κουρδικού λαού.

Το Συμπόσιο εντάσσεται στο πλαίσιο ανάλογων προσπαθειών που είχαν γίνει στο παρελθόν στη Βρέμη (1989), το Παρίσι (1990) και την Στοκχόλμη (Μάρτιος 1991). Στο Συμπόσιο θα συμμετάσχουν έγκριτοι Έλληνες και ξένοι πανεπιστημιακοί καθώς και εκπρόσωποι των κουρδικών οργανώσεων.

Από τους βασικούς στόχους του Συμποσίου είναι η καταγραφή των προβλημάτων των Κούρδων που ζουν στις πέντε χώρες (Ιράκ, Ιράν, Συρία, Τουρκία και ΕΣΣΔ), των προβλημάτων της κουρδικής διασποράς, της σημερινής κατάστασης και των προοπτικών του κουρδικού κινήματος.

Στα πλαίσια του Συμποσίου θα υπάρξει προσπάθεια στην ανάπτυξη και τον συντονισμό των προσπαθειών για την παροχή κάθε είδους βοήθειας και στήριξης στον χειμαζόμενο κουρδικό λαό στο Ιράκ.

Στο επόμενο τεύχος θα δημοσιευθεί το πρόγραμμα του Συμποσίου.

ΑΠΟ ΣΗΜΕΡΑ ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

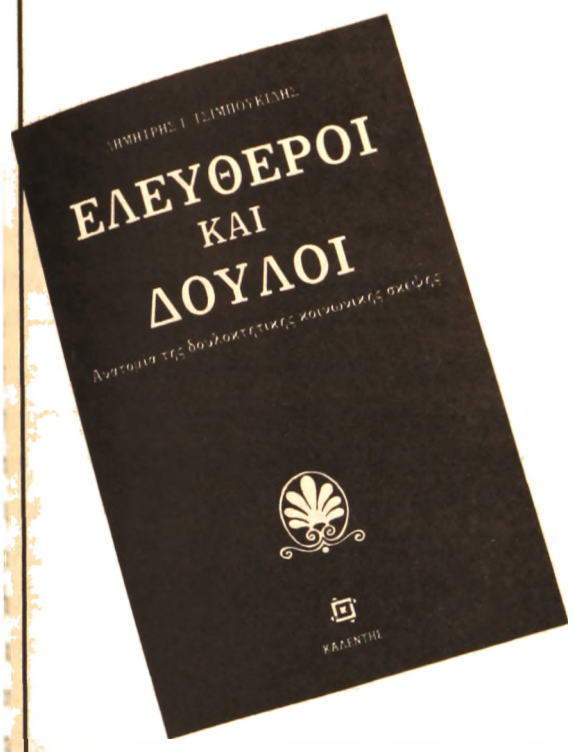

Δημήτρης Τσιμπουκίδης

ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΚΑΙ ΔΟΥΛΟΙ

Ανατομία της δουλοκτητικής κοινωνικής σκέψης

Στα μεταλλεία του Λαυρίου, στις ανασκαφές μιας στοάς, βρέθηκαν λείψανα σκελετών που είχαν χειροπέδες στα χέρια και αλυσίδες στα πόδια. Βέβαια αυτό δεν σημαίνει ότι όλοι ήταν δεμένοι κατά τη διάρκεια της εργασίας τους. Το μακάβριο όμως αυτό εύρημα αποτελεί μιά συγκλονιστική μαρτυρία ανθρώπινης αγωνίας και πόνου.

Το μαρτυρολόγιο των δούλων θα μπορούσε να χαρακτηριστεί μυκηναϊκό, ομηρικό, αρχαϊκό, κλασικό, ελληνιστικό, ρωμαϊκό. Αναρίθμητες ανθρώπινες υπάρξεις πορεύτηκαν το βασανιστικό δρόμο της καταπίεσης, χωρίς να νιώσουν τη χαρά της ζωής. Ο μέσος όρος ζωής γι' αυτούς δεν ξεπερνούσε τα 30-35 χρόνια.

Πίσω από τη βάσανο και τα άλλα μέσα καταστολής πρόβαλλε ο άνθρωπος, ο δούλος, που δίπλα στον απελεύθερο ή στον ελεύθερο φτωχό διαμαρτυρόταν για τις σκληρές συνθήκες της ζωής του.

Η μονογραφία του Δημήτρη Τσιμπουκίδη «ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΚΑΙ ΔΟΥΛΟΙ» φωτίζει μερικές νέες πλευρές του προβλήματος της δουλοκτησίας, κάνοντας μια νέα διερεύνηση του θέματος. Και δείχνει ότι η αρχαία κοινωνία δεν μπορούσε να μην είχε το βάρβαρο δουλικό θεσμό, ανεξάρτητα από το βαθμό ανάπτυξης της δουλείας.

Το νέο αυτό έργο του Δ. Τσιμπουκίδη ενδιαφέρει, όχι μόνο τους ιστορικούς και τους φιλολόγους, αλλά και το ευρύτερο αναγνωστικό κοινό.

ΣΤΗΝ ΙΔΙΑ ΣΕΙΡΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ **ΚΑΛΕΝΤΗΣ**
ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 5 • 1ος ΟΡ. • 106 79 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 3623553

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΝΕΦΕΛΗ, ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 9, ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 3604793 • **ΠΑΤΑΡΙ,** Χ. ΤΡΙΚΟΥΠΗ 31, ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 3602542 • **ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ -ΚΑΝΑΚΗΣ,** Ζ. ΠΗΓΗΣ 2, ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 3623113 • **ΧΡΙΣΤΑΚΗΣ,** ΣΟΛΩΝΟΣ 81, ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 3607876 • **Α. ΠΟΥΛΟΥΚΤΣΗ & ΣΙΑ,** ΛΑΣΣΑΝΗ 9, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΤΗΛ.: 285857.

Ένας έλληνας «Βαλέσα»...

του Στέλιου Κούλογλο

Οι ανθρακωρύχοι της Σιβηρίας θεωρούν τον Αλέξανδρο Βαλεντίνοβιτς Ασλανίδη σαν τον «μικρό Βαλέσα» της Σοβιετικής Ένωσης. Επικεφαλής της απεργιακής επιτροπής που συσπείρωνε 100 χιλιάδες περίπου ανθρωκωρύχους, ο Ασλανίδης θα καθοδηγήσει την δίμηνη απεργία που άλλαξε το σοβιετικό πολιτικό χάρτη. Οι συντηρητικές, φιλοκομμουνιστικές σοβιετικές εφημερίδες υπολογίζουν ότι οι ζημιές που προκάλεσε η απεργία στην οικονομία ξεπερνούν αυτές από την καταστροφή του Τσερνομπίλ, αλλά τα πολιτικά κέρδη είναι ανυπολόγιστα: ζητώντας την παραίτηση του Γκορμπατσώφ, οι απεργοί ανάγκασαν τον σοβιετικό πρόεδρο να έρθει σε συμφωνία με τον Γιέλτσιν, τον μοναδικό πολιτικό που μπορούσε να πείσει τους ανθρακωρύχους να ξαναπιάσουν δουλιά.

Με βάση τη συμφωνία μεταξύ του Γκορμπατσώφ, του Γιέλτσιν και των άλλων 8 προέδρων των δημοκρατιών, η ιδιοκτησία των ορυχείων πέρασε από τα χέρια του Κρεμλίνου σ' αυτά της Ρωσικής Ομοσπονδίας. Ακόμη σημαντικότερο, στις 6 από τις 15 δημοκρατίες της ΕΣΣΔ που θέλουν να αποχωρήσουν, δίνεται η δυνατότητα να διαλέξουν τον τρόπο της σύνδεσής τους με την «νέα» Σοβιετική Ένωση, εξέλιξη που απομακρύνει την προοπτική χρήσης βίας από τον Κόκκινο Στρατό. Γενικές βουλευτικές και προεδρικές εκλογές προβλέπεται να διεξαχθούν μέσα σε 6 περίπου μήνες σε όλη την Σοβιετική Ένωση, γεγονός χωρίς προηγούμενο στην ιστορία της χώρας, που αισιοδοξεί τώρα ότι μπορεί να αποφύγει την αιματοχυσία και τον εμφύλιο πόλεμο και να ακολουθήσει μια πορεία ανάλογη με αυτήν των υπόλοιπων ανατολικοευρωπαϊκών χωρών. Οι σκληροπυρηνικοί που χαίρονταν από την συντηρητική στροφή του Γκορμπατσώφ, μοιάζουν να έμειναν στα κρύα του λουτρού...

Ο Αλέξανδρος Ασλανίδης γεννήθηκε από πατέρα Έλληνα και μητέρα Ρωσίδα. Ο πατέρας του Βαλεντίν Ασλανίδης, κατάγεται από την Τσάλκα, ένα ελληνικό χωριό της Γεωργίας. Απόφοιτος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου της Μόσχας, στέλνεται να διδάξει στη Σιβηρία, όπου και γνωρίζει την μητέρα του Αλέξανδρου Βαλεντίνα. Ο Βαλεντίν Ασλανίδης διαδάσκεται τα ελληνικά ως μητρική γλώσσα και τα ρωσικά ως ξένη, αλλά σήμερα «καταλαβαίνει καλά τα ελληνικά, αλλά δεν μπορεί να μιλήσει γιατί έχει να μιλήσει χρόνια», όπως εξηγεί. Ο ίδιος δεν μιλάει καθόλου ελληνικά «Υπάρχουν και πολλοί άλλοι Έλληνες εδώ στη Σιβηρία», προσθέτει, «οι οποίοι έχουν αποξενωθεί από την γλώσσα τους. Το ίδιο συμβαίνει και με μένα».

«Πολλοί από τους Έλληνες αναγκάσθηκαν να αλλάξουν τα ονόματά τους για να αποφύγουν τις διώξεις του Στάλιν και έτσι δεν είναι εύκολο να ξεχωρίσεις σήμερα όλους του Έλληνες που βρίσκονται εδώ. Ξέρω αρκετούς Έλληνες γείτονες και συνάδελφους μου που έχουν τώρα ρωσικά ονόματα. Από τους Έλληνες που έχουν κρατήσει τα ονοματά τους, υπάρχουν ορισμένοι που κατέχουν καλές θέσεις στο κράτος. Ο Σευτουκίδης είναι διευθυντής ενός ανθρακωρυχείου. Ο Κριώνης γενικός αστυνομικός διευθυντής στην περιοχή του Κεμέρεβο (ειρύτερη βιομηχανική περιοχή στην Σιβηρία σ.σ.). Ο γιος του Βαλεντίν και της Βαλεντίνας θα γεννηθεί το 1944 στο Κουσμπάς το κέντρο των ανθρακωρυχείων και τ πρόσφατης εργατικής αναταραχής στην Σβηρία, «παρ' ό,τι είναι η σημαντικότερ βιομηχανική περιοχή της ΕΣΣΔ, οι συνθκες είναι άθλιες», λέει ο Αλέξανδρος. «Δ έχω πάει σε άλλα μέρη για να σας πω διαφορές. Αλλά ορισμένοι γάλλοι ειδικ που έκαναν έρευνες εδώ, μας είπαν ότι αυ η περιοχή θα μπορούσε να μπει στο βιβλ Γκίνες, ως η πιο βρώμικη και μολυσμέ περιοχή του κόσμου».

Η άνοδος του νεαρού Έλληνα στο εργτικό κίνημα έχει την ιστορία της. Απόφοιτ της πολυτεχνικής σχολής του Κουσμπάς, Αλέξανδρος δουλεύει στην αρχή ως μηχακός στην διοίκηση των ορυχείων. Λόγω τσυγκρούσεών του με τις αρχές και την γρφειοκρατία θα αναγκασθεί να εγκαταλείψ την προνομιακή του θέση και περνώντας πό διάφορα επαγγέλματα θα καταλήξει στστοές των ορυχείων. «Με εξέλεξαν αντιπρεδρο της απεργιακής επιτροπής ολόκληρης Σιβηρίας, επειδή γνώριζαν την προγούμενη δράση μου», εξηγεί σήμερα.

«Για πρώτη φορά κατεβήκαμε σε απεγία τον Ιούνιο του 1989 (η πρώτη μεγάλ απεργία στην ιστορία της Σοβιετικής Ένσης, που κράτησε δυο μήνες—σ.σ.). Τόστις απεργιακές επιτροπές είχαν εκλεγεί άθρωποι που οι περισσότεροι δεν τους γνώζαν. Όσο όμως προχωρούσε η απεργία, τσο οι εργάτες καταλάβαιναν ποιος άξιζε κποιος όχι. Έτσι λοιπόν αυτοί που εκλέχθκαν σ' αυτήν την τελευταία απεργία είχτην εμπιστοσύνη όλων. Επί πλέον φρονσαμε να προσλάβουμε ειδικευμένους ανθρπους, λογιστές και κυρίως δικηγόρους.

Σιβηρία

ικονομική συμπαράσταση του πληθυσμού ταν συγκινητική. Μαζεύαμε 4 χιλιάδες ούβλια την ημέρα από δωρεές (ο μισθός ενός ανθρακωρύχου είναι 300 περίπου ούβλια-σ.σ.). Συνεισέφεραν ακόμη και υνταξιούχοι, που παίρνουν 60 ρούβλια 100 δρχ. περίπου) σύνταξη το μήνα».

Όμως στην απεργία του 1991 υπήρχε αι μια άλλη μεγάλη διαφορά με αυτήν του 989. «Η διαφορά ήταν ότι από την πρώτη τιγμή κυριάρχησε το πολιτικό αίτημά μας ια την παραίτηση του Γκορμπατσώφ», έει ο Ασλανίδης. «Ασφαλώς έκανε πολλά ια τη χώρα, αλλά σήμερα έχει δώσει ό,τι πορούσε να δώσει. Έτσι ο αγώνας μας πήε αμέσως πολιτική χροιά. Μας απείλησαν ε την επιβολή του στρατιωτικού νόμου, λλά εγώ τότε είπα σε μια δήλωσή μου: οιν κηρύξουν την κατάσταση πολιορκίας, ας σκεφθούν ποια ήταν η κατάληξη του Γιαρουζέλσκι στην Πολωνία».

Παρ' όλα αυτά, χωρίς να ικανοποιηθεί το κεντρικό πολιτικό αίτημα, οι ανθρακωρύχοι θα επιστρέψουν στη δουλειά, μετά την συμφωνία Γκορμπατσώφ - Γιέλτσιν. Τις πρώτες μέρες, η κίνηση του δημοφιλούς μεταξύ των ανθρακωρύχων Ρώσου προέδρου μοιάζει με προδοσία ή υποχώρηση άνευ όρων. «Η συμφωνία των 9 + 1 ήταν κάτι που δεν περιμέναμε. Τον καλέσαμε (τον Γιέλτσιν-σ.σ.) με ένα τηλεγράφημά μας νά έρθει εδώ για να μας δώσει εξηγήσεις. Η συνάντηση κράτησε 3,5 ώρες. Απάντησε πειστικά σε όλες τις ερωτήσεις. Έτσι συμφωνήσαμε να σταματήσουμε την απεργία και να δημιουργήσουμε μια επιτροπή για την υποστήριξη της υποψηφιότητάς του, εν όψει των ρωσικών προεδρικών εκλογών στις 12 Ιουνίου». Πολλοί υποστηρίζουν όμως, ότι η νίκη του Γιέλτσιν επί του Γκορμπατσώφ και η υπαγωγή των ορυχείων στην δικαιοδοσία της Ρωσίας ήταν μια πύρρειος νίκη: με ποιο τρόπο τα πεπαλαιωμένα αναχρονιστικά ορυχεία θα γίνουν παραγωγικά και τι θα γίνει μ' αυτούς που θα χρειασθεί να απολυθούν ώστε τα ορυχεία να γίνουν κερδοφόρα, δουλεύοντας με βάση τούς νόμους της αγοράς; «Πολλά ορυχεία είναι αρχετά μοντέρνα και δεν χρειάζονται μεγάλες αλλαγές. Αλλαγές πρέπει να γίνουν, αλλά στο σύστημα διοίκησης. Το κάρβουνο που βγάζουμε είναι πολύ καλής ποιότητας και δεν μολύνει παρά ελάχιστα την ατμόσφαιρα. Επί πλέον μπορεί στην περιοχή να γίνουν επενδύσεις με μακροπρόθεσμη προοπτική, γιατί υπάρχουν ακόμη τεράστιες ποσότητες κάρβουνου. Όσο για την ανεργία, αυτό είναι πράγματι ένα πρόβλημα που θα πρέπει να αντιμετωπίσουμε».

Άπιστοι Θωμάδες οι ανθρακωρύχοι θα επιστρέψουν μετά από πολλή περίσκεψη στη δουλειά τους, απειλώντας ότι αν δεν υλοποιηθούν οι υποσχέσεις του Κρεμλίνου για την αλλαγή της ιδιοκτησίας των ορυχείων και του Γιέλτσιν για την βελτίωση των μισθών και συνθηκών εργασίας τους, θα κατεβούν ξανά σε απεργία. «Η απεργία δεν είναι αυτοσκοπός», λέει ο Ασλανίδης. «Ο σκοπός μας είναι να επιτύχουμε τις οικονομικές και πολιτικές μεταρρυθμίσεις που θέλουμε. Αν βέβαια οι υποσχέσεις δεν υλοποιηθούν». □

Κυκλοφορούν από τις
Εναλλακτικές Εκδόσεις «Κομμούνα»

Μπ. Σούγκαρμαν – Φ. Ζαφειρίδης
ΟΙ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΕΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ:
ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΑ ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ
(από το Daytop στην «Ιθάκη»)

Το βιβλίο αποτελεί μια προσπάθεια σφαιρικής παρουσίασης της εμπειρίας των θεραπευτικών κοινοτήτων αποτοξίνωσης από τα ναρκωτικά. Περιλαμβάνει μια εκτεταμένη εισαγωγή, τη μελέτη του Μπ. Σούγκαρμαν για τη θεραπευτική κοινότητα Daytop στις ΗΠΑ και ένα εκτεταμένο κείμενο του εμπνευστή του κινήματος των θεραπευτικών κοινοτήτων στην Ελλάδα, Φοίβου Ζαφειρίδη, που εξετάζει την ελληνική εμπειρία και τα συμπεράσματά της από το 1983, που ιδρύθηκε η «Ιθάκη», μέχρι σήμερα.

Κώστας Παπαϊωάννου
ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ
(ο διάλογος Μαρξ-Χέγκελ)

Το βιβλίο αποτελεί το δεύτερο τόμο των «Θεμελίων του μαρξισμού», του σημαντικότερου έργου για τον μαρξισμό που γράφτηκε ποτέ στα ελληνικά – και μάλιστα σε ανύποπτο χρόνο – στη δεκαετία του 1950. Ο Κ. Παπαϊωάννου παρουσιάζει όλη τη μαρξιστική θεωρία για το κράτος, τόσο στις κατακτήσεις όσο και στις αντιφάσεις της σε ένα διαρκή διάλογο-αντιπαράθεση με τη σκέψη του μεγάλου δασκάλου του Μαρξ, του Χέγκελ.

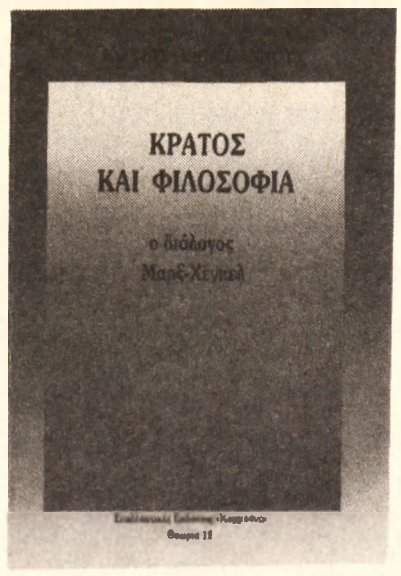

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Εναλλακτικό βιβλιοπωλείο «Κομμούνα», Θεμιστοκλέους 37, Αθήνα, τηλ. 3602644
Εναλλακτικό βιβλιοπωλείο «Πράξη», Αρμενοπούλου 24, Θεσσ/νίκη, τηλ. 202349.

Αποκλειστική συνέντευξη στο ΑΝΤΙ του Προέδρου του Ρεπουμπλι

Ρωσική αντιπολίτευση: μεγάλα όνειρα, μικρή απήχηση

Παρά το γεγονός ότι η Σοβιετική Ένωση βυθίζεται με ταχύτατους ρυθμούς σε χαώδη κρίση και παρά το γεγονός ότι και επίσημα πλέον έχει τερματιστεί το μονοπώλιο του κομμουνιστικού κόμματος στην εξουσία η αντιπολίτευση δεν κατόρθωσε μέχρι στιγμής να έχει την πολιτική απήχηση που είχαν άλλες συγγενείς δυνάμεις στις υπόλοιπες χώρες του πρώην υπαρκτού σοσιαλισμού. Αυτός ήταν ο βασικός άξονας της συζήτησης που είχαμε με τον πρόεδρο του ρεπουμπλικάνικου κόμματος της Ρωσίας Βλαντιμίρ Λισένκο. Ο Λισένκο γεννήθηκε το 1956 στην Ουκρανία και μεγάλωσε στην βιομηχανική πόλη Ζαπόροζετς. Είναι τελειόφοιτος της ιστορικής σχολής του Πανεπιστημίου της Μόσχας κι έχει τελειώσει μεταπτυχιακά την φιλοσοφική σχολή του ίδιου πανεπιστημίου. Το 1987 μαζί με άλλους φίλους του οργάνωσε τον σύλλογο «*Memorial*» που αποτέλεσε την βάση για την μετέπειτα δημιουργία αρκετών κομμάτων και πολιτικών κινημάτων. Το όνομά του έγινε πλατύτερα γνωστό τον περασμένο Ιούνιο στο 28ο συνέδριο του ΚΚΣΕ ως ενός από τους ηγέτες της δημοκρατικής πλατφόρμας.

Τα στελέχη της δημοκρατικής πλατφόρμας μαζί με άλλα μέλη που αποχώρησαν τον περασμένο χρόνο από το κομμουνιστικό κόμμα ίδρυσαν τον Νοέμβριο το ρεπουμπλικανικό κόμμα της Ρωσίας που έχει τρεις Προέδρους. Τον Βλαντιμίρ Λισένκο, τον Βιατσές Βετσεσλάβ Σοστακόφσκι πρώην πρύτανη της κομματικής σχολής Μόσχας του ΚΚΣΕ και τον λαϊκό βουλευτή Στεπάν Σουλάκσιν. Αυτή τη στιγμή το ρεπουμπλικανικό κόμμα της Ρωσίας που έχει οργανώσεις σε όλους τους νομούς της χώρας αριθμεί περίπου 20.000 μέλη και είναι το δεύτερο μεγαλύτερο κόμμα της αντιπολίτευσης μετά το δημοκρατικό κόμμα του οποίου ηγείται ο Τράφκιν. Ο Λισένκο στα τέλη του περασμένου Δεκέμβρη εκλέχτηκε πρόεδρος του κινήματος «Δημοκρατικό Κογκρέσσο» που αποτελεί ένωση κομμάτων και κινημάτων δέκα σοβιετικών δημοκρατιών.

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

ΕΡ: Θα μπορούσατε να καθορίσετε σε λίγες γραμμές τους στόχους του Ρεπουμπλικανικού Κόμματος της Ρωσίας;

ΑΠ: Κεντρικός πολιτικός μας στόχος είναι να επιτύχουμε την διάλυση εκείνων των αυταρχικών δομών που εδώ και πέντε χρόνια δήθεν αλλάζουν αλλά στην ουσία παραμένουν άθικτες. Θέλουμε να αλλάξουμε τις δομές της εξουσίας για να μπορέσουν οι νέες δυνάμεις που έχουν την εμπιστοσύνη του λαού να εφαρμόσουν βαθειές πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές μεταρρυθμίσεις όπως συνέβηκε στην Ανατολική Ευρώπη. Το Ρεπουμπλικανικό Κόμμα έχει αντιπροσώ-

ύ κόμματος της Ρωσίας Βλαντιμίρ Λισένκο

πους σε όλα σχεδόν τα τοπικά Σοβιέτ. Σε πολλά σημεία συμφωνούμε με το σοσιαλδημοκρατικό κόμμα καθώς και με το δημοκρατικό. Εμείς έχουμε ισχυρές θέσεις στον χώρο της διανόησης. Κι έχουμε αρκετούς πυρήνες στα εργοστάσια.

ΕΡ: Το Ρεπουμπλικάνικο, το σοσιαλδημοκρατικό και το δημοκρατικό κόμμα αποτελούν τον κόσμο της αντιπολίτευσης στην ΕΣΣΔ. Ποιες όμως είναι οι διαφορές που έχετε μεταξύ σας;

ΑΠ: Με τους σοσιαλδημοκράτες έχουμε πολύ καλές και στενές σχέσεις και μάλιστα συζητείται η συγχώνευση των δύο κομμάτων. Προσωπικά πιστεύω ότι δεν έχουμε ουσιαστικές διαφορές ούτε στον θεωρητικό ούτε στον πολιτικό ούτε στον οργανωτικό τομέα.

Όσον αφορά το δημοκρατικό κόμμα παρά το γεγονός ότι ανήκουμε στον Συνασπισμό της αντιπολίτευσης έχουμε και κάποιες διαφορές μαζί τους. Πρώτα απ' όλα δεν συμφωνούμε με την σκληρή οργανωτική δομή του κόμματος αυτού που έχει μόνον έναν πρόεδρο, τον Νικολάϊ Τράφκιν που, από ό,τι γνωρίζω, καθοδηγεί με στρατιωτικό τρόπο. Μετά έχουμε και προγραμματικές διαφορές. Το Δημοκρατικό κόμμα τάσσεται υπέρ της διατήρησης της ΕΣΣΔ με κάποια ανανεωμένη μορφή, ενώ εμείς πιστεύουμε ότι η μοναδική λύση που θα μπορούσε να ικανοποιήσει όλες τις δημοκρατίες είναι η διαμόρφωση μιας κοινοπολιτείας ή συνομοσπονδίας. Οι δημοκρατικές δυνάμεις στην περιφέρεια δεν θα συμφωνήσουν με άλλη λύση. Και να επιστρέψουμε στον Νικολάϊ Τράφκιν αφού ορισμένες απόψεις του σίγουρα δεν βοηθούν την συνεργασία. Ο Τράφκιν προβάλλει το κόμμα του σαν το πιο καλό και το πιο προοδευτικό και προσπαθεί να υποβαθμίσει τον ρόλο των άλλων δυνάμεων της αντιπολίτευσης.

ΕΡ: Σε όλες σχεδόν τις πρώην σοσιαλιστικές χώρες με τις πρώτες ελεύθερες κοινοβουλευτικές εκλογές η αντιπολίτευση ανήλθε στην εξουσία. Μπορούμε να περιμένουμε ότι κάτι παρόμοιο θα συμβεί και στην Σοβιετική Ένωση; Κι αν όχι, γιατί, κατά τη γνώμη σας;

ΑΠ: Δεν μπορώ να σας απαντήσω κατηγορηματικά. Κι εμείς για πολύ καιρό τρέφαμε τέτοιες ελπίδες. Όταν το 1989-1990 σημειώθηκαν οι σημαντικές αλλαγές στην Ανατολική Ευρώπη περιμέναμε ότι θα επεκταθούν και στην δική μας χώρα. Αλλά το δικό μας σύστημα εξουσίας που είχε διπλάσια χρόνια ζωής απ' ό,τι στις άλλες χώρες της Ανατολικής Ευρώπης αποδείχτηκε ανθεκτικότερο και πιο βιώσιμο. Εκτός αυτού οι πολίτες στις χώρες αυτές διατηρούσαν κάποιες δημοκρατικές παραδόσεις κι εκτιμούσαν τις δημοκρατικές αξίες που υπήρχαν πριν την εγκαθίδρυση των κομμουνιστικών καθεστώτων. Στην χώρα μας η νέα γενιά είχε διαπαιδαγωγηθεί πλήρως με τις ιδέες του Λένιν και του Στάλιν και των άλλων ηγετών του ΚΚΣΕ. Μέσα στον λαό δεν έγινε ακόμα η ποιοτική στροφή και αυτό είναι φανερό δια γυμνού οφθαλμού στις πιο καθυστερημένες περιοχές. Γι' αυτό υπήρχε πάντα η εντύπωση ότι οι συντηρητικές δυνάμεις είναι συσπειρωμένες στο ΚΚΣΕ ενώ οι ριζοσπαστικές που δεν μπορούν να έχουν την ίδια οργάνωση δεν μπορούν να πάρουν με το μέρος τους και πλατιές μάζες λαού.

ΕΡ: Σήμερα η Σοβιετική Ένωση διέρχεται μία από τις κρισιμότερες περιόδους της σύγχρονης ιστορίας της. Πιστεύετε ότι υπάρχουν ακόμα τα περιθώρια για τις ριζοσπαστικές δυνάμεις να τα βρουν μεταξύ τους ώστε να κλείσει ο δρόμος σε οπισθοδρομήσεις και ποιος είναι ο ρόλος που μπορεί να παίξει ο Μιχαήλ Γκορμπατσώφ σε μια τέτοια διαδικασία;

ΑΠ: Αντικειμενικά δεν μπορούμε να ταυτίζουμε τον Γκορμπατσώφ με εκείνες τις δυνάμεις, τις συντηρητικές και αντιδραστικές δυνάμεις που παλεύουν για την παλινόρθωση του καθεστώτος που υπήρχε πριν το 1985. Προσωπικά δεν συμφωνώ με τις ενέργειες του Γκορμπατσώφ τους τελευταίους μήνες, αλλά οι δυνάμεις της αντιπολίτευσης νομίζω ότι δεν έχουν το δικαίωμα να τον αποκλείουν εκ των προτέρων από μια μεγάλη συνάντηση στρογγυλής τραπέζης, όπου όλοι μαζί θα ψάξουμε να βρούμε το δρόμο που θα μας βγάλει από την κρίση. Ο Γκορμπατσώφ, ο αντιπρόεδρος της χώρας Γιανάεφ, ο πρωθυπουργός Παβλώφ, ο πρόεδρος του κοινοβουλίου Λουκιάνοφ και ο αναπληρωτής γραμματέας του ΚΚΣΕ Ιβάσκο είναι κατά την προσωπική μου γνώμη άτομα που δεν πρέπει να αποκλειστούν από τον μεγάλο διάλογο σε αντίθεση με πολιτικούς τύπου Πολοζκόφ (Γραμματέας του ΚΚ Ρωσίας).

Μόλις κυκλοφόρησε

Bruce A. Bolt

Πανεπιστήμιο Berkeley, California

Σεισμοί

Μετάφραση-Επιμέλεια-Πρόλογος:
Ελένη Ιωαννίδου, *Δρ. Σεισμολογίας*

- Ένα βιβλίο που με τα 12 κεφάλαιά του, τα παραρτήματά του, την πλούσια εικονογράφησή του, απαντάει σ' όλα τα ερωτήματα που σχετίζονται με ένα τόσο κρίσιμο θέμα. Η έκδοσή του στα ρωσικά, τα κινέζικα, τα ιταλικά, τα γαλλικά, τα ισπανικά και τα γερμανικά, χαιρετίσθηκε με ενθουσιασμό για την πληρότητα και την απλότητα της γραφής.
- Μπορούν οι σεισμολόγοι να προβλέψουν τον χρόνο και το επίκεντρο των σεισμών;
- Μπορούν οι μηχανικοί να σχεδιάσουν αντισεισμικές κατασκευές;
- Πώς οργανώνεται η αντίδραση της πολιτείας μετά τον σεισμό και ποιες οι καλύτερες μέθοδοι διάσωσης;
- Πώς χρησιμοποιούνται οι «τεχνητοί σεισμοί» στην εξερεύνηση και τη μελέτη του εσωτερικού της γης;

Τα παραπάνω και πολλά άλλα ερωτήματα απαντώνται από τον Bruce A. Bolt, τα οποία συνδυάζονται με την περιγραφή και απαρίθμηση όλων των καταστρεπτικών σεισμών της ανθρώπινης ιστορίας, ενώ ταυτόχρονα διατυπώνονται πρακτικές συμβουλές, πώς να προφυλάξουμε τα σχολεία, τα νοσοκομεία και τα σπίτια μας από την καταστρεπτική μανία του Εγκέλαδου.

100 Εικόνες, σελ. 388, 2.800 δρχ.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ *τροχαλία* ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ
Γριβαίων 5 (πάροδος Σκουφά 64)
106 80 Αθήνα - Τηλ. 36.46.426

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΘΕΣ/ΝΙΚΗ
Λέσχη του βιβλίου
Χρ. Οκλαλιώτης - Στ. Ζήκας
Καλαποθάκη 13
546 24 Θεσ/νίκη - Τηλ. 235.584

ΕΡ: Αρκετοί ισχυρίζονται ότι ο Γκορμπατσώφ είναι μια προσωπικότητα που κατά κάποιο τρόπο σιμφιλιώνει τον λαό με το κομμουνιστικό κόμμα κι αν δεν ήταν αυτός γραμματέας του ΚΚΣΕ θα είχατε μεγαλύτερες αντιδράσεις στην κοινωνία. Πώς θα σχολιάζατε αυτήν την άποψη:

ΑΠ: Ίσως ο Γκορμπατσώφ να είναι το τελευταίο φράγμα που χωρίζει τα συντηρητικά από τα ριζοσπαστικά στοιχεία της κοινωνίας μας. Κι αν αποχωρήσει από την ενεργό πολιτική ίσως να εμφανιστεί ένα κενό, μια ρευστότητα. Θα μπορούσα μάλιστα να την παρομοιάσω με ορισμένες σκηνές που σημειώθηκαν στο πρόσφατο μεγάλο συλλαλητήριο της 28 Μάρτη όταν μερικοί διαδηλωτές έπεφταν πάνω στους αστυνομικούς και τους προκαλούσαν να τους χτυπήσουν. Δεν αποκλείω στο μέλλον τέτοια φαινόμενα να σημειωθούν σε μεγάλη κλίμακα.

ΕΡ: Αρκετά έχουν ακουστεί τους τελευταίους μήνες περί επικείμενης δικτατορίας ενώ πολλοί παρατηρητές μιλούν για επανάληψη των γεγονότων της Ρουμανίας σε ρωσική παραλλαγή σε σύντομο χρονικό διάστημα αν συνεχιστεί η σημερινή κρίση στην ΕΣΣΔ. Εσείς πώς διαβλέπετε το μέλλον:

ΑΠ: Νομίζω ότι είμαστε πιο κοντά στο δρόμο που χάραξε η Πολωνία τη δεκαετία του '80. Στην Πολωνία όμως ο Γιαρουζέλσκι τα έκανε όλα πολύ προσεκτικά και δεν είχαμε αιματοκύλισμα, κάτι που δεν μπορώ να το εγγυηθώ και για τη δική μας χώρα. Θέλω όμως να πιστεύω ότι τελικά θα ακολουθήσουμε τον κοινοβουλευτικό δρόμο.

ΕΡ: Ας γυρίσουμε λίγο πίσω το χρόνο κι ας επιστρέψουμε στο 28ο Συνέδριο του ΚΚΣΕ τον περασμένο Ιούνιο. Όπως είναι γνωστό η «δημοκρατική πλατφόρμα» είχε τότε προτείνει για την θέση του γραμματέα του ΚΚΣΕ τον στενό συνεργάτη του Γκορμπατσώφ τον Αλεξάντρ Γιάκοβλεφ. Εκείνος όμως δεν δέχτηκε. Σήμερα έχετε κάποιες επαφές με τον Γιάκοβλεφ:

ΑΠ: Ο Γιάκοβλεφ ήταν τότε το μοναδικό μέλος του πολιτικού γραφείου του ΚΚΣΕ που δέχτηκε να συναντηθεί με τους εκπροσώπους της δημοκρατικής πλατφόρμας. Η συνάντηση έγινε στην αίθουσα «Σβερντλόφσκ» του Κρεμλίνου αλλά στην συνέχεια ο Αλεξάντρ Νικολάεβιτς πλήρωσε ακριβά αυτή την συνάντηση γιατί οι «κομμουνιστές της Ρωσίας» διαστρέβλωσαν το περιεχόμενό της κι άρχισαν να τον κατηγορούν ότι δήθεν μίλησε ενάντια στον Γκορμπατσώφ, στο ΚΚΣΕ κλπ. Πάντως αν τότε ο Γιάκοβλεφ δεχόταν την πρόταση για την θέση του γενικού γραμματέα, μπορεί ίσως να μην εκλεγόταν αλλά θα παίρναμε με το μέρος μας το σύνολο των ριζοσπαστικών και προοδευτικών δυνάμεων του ΚΚΣΕ. Ο Γιάκοβλεφ μας είπε τότε ότι συμμερίζεται τις απόψεις της «δημοκρατικής πλατφόρμας» κι ότι το μέλλον μας ανήκει, αλλά ότι ο ίδιος δεν μπορούσε να φερθεί με τέτοιο τρόπο στον Γκορμπατσώφ που του έχει απεριόριστη εμπιστοσύνη... Σε πρόσφατη συνάντηση που είχα με τον Αλεξάντρ Γιάκοβλεφ μου είπε ότι στις παραμονές του 28ου Συνεδρίου του ΚΚΣΕ ο Γκορμπατσώφ του είχε εκμυστηρευτεί ότι ήταν έτοιμος για άμεσες επαφές με τους δημοκράτες και να συμμαχήσει μαζί μας). Αλλά όπως μου είπε ο Γιάκοβλεφ μερικές μέρες πριν το συνέδριο δημοσιεύτηκε κάποιο άρθρο στελέχους της δημοκρατικής πτέρυγας με σκληρή κριτική ενάντια στον Γκορμπατσώφ. Πηγαίνει λοιπόν μ' αυτό το άρθρο στον Γιάκοβλεφ ο Γκορμπατσώφ και του λέει: «Κοίταξε τι γράφουν κι εσύ μου λες να συμμαχήσουμε μαζί τους». Ο Γιάκοβλεφ του απάντησε ότι είναι άρθρο ενός ατόμου, κι όχι όλης της δημοκρατικής παράταξης. Αλλά ήδη ο Μιχαήλ Γκορμπατσώφ είχε πάρει την απόφασή του αρκετά ενοχλημένος από το συγκεκριμένο άρθρο.

ΕΡ: Σαν επίλογο θα θέλατε να μας δώσετε την προσωπική σας γνώμη για τις δύο αντιμαχόμενες προσωπικότητες της σοβιετικής ένωσης, τον Μιχαήλ Γκορμπατσώφ και τον Μπόρις Γιέλτσιν:

ΑΠ: Ο Γκορμπατσώφ έκανε πάρα πολλά. Ακόμα κι αν σήμερα όλα καταρρεύσουν και πάρουν την εξουσία οι στρατιωτικοί, πιστεύω ότι πρόσφερε τεράστιες υπηρεσίες στην απελευθέρωση της Ανατολικής Ευρώπης από αυταρχικά καθεστώτα κι έκανε τους πολίτες αυτών των χωρών να κοιμούνται ήσυχα. Αυτό δεν πρέπει να το υποτιμάμε. Σαν πολιτικός έδειξε μεγάλη ικανότητα στην καταστροφή των παλιών δομών αλλά τα οικονομικά προγράμματα που επεξεργάστηκαν οι σύμβουλοί του δεν ήταν αυτά που θα έβγαζαν τη χώρα από την κρίση.

Όσον αφορά τον Γιέλτσιν νομίζω ότι τον ωφέλησε πολύ η συνεργασία με στελέχη του δημοκρατικού κινήματος όπως οι Ποπώφ, Αφανάσεφ και άλλοι· τα τελευταία τρία χρόνια έχει βελτιώσει το επίπεδό του. Παρά το γεγονός ότι συνεργάζεται με τα περισσότερα κόμματα της αντιπολίτευσης δεν ακούει με την δέουσα προσοχή τις απόψεις.

Τη συνέντευξη πήρε
ο Παναγιώτης Λυπημένος

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Γ. Γενναδίου 3 – Τηλ. 36.02.007

ΦΡΑΝΣΟΥΑ ΖΑΚΟΜΠ
ΣΜΙΛΕΥΟΝΤΑΣ ΤΟ ΕΣΩΤΕΡΟ ΑΓΑΛΜΑ

«Φέρνω έτσι μέσα μου, σμιλεμένο από τα παιδικά μου χρόνια, κάτι σαν εσώτερο άγαλμα που δίνει μια συνέχεια στη ζωή μου, που είναι το πιο μύχιο μέρος, ο πιο σκληρός πυρήνας του χαρακτήρα μου. Αυτό το άγαλμα το έπλασα σε όλη μου τη ζωή. Δεν έπαψα να το ρετουσάρω. Το λέπτυνα. Το λείανα. Ρυθμοί που συνωθούνται. Σκόρπια φύλλα ενός κεφαλαίου, που παρεισφρύουν μέσα σ' ένα άλλο, στο ημερολόγιο των συγκινήσεων. Τρόμοι που ανακαλούνται από μια κατάσταση γεμάτη γλύκα. Μια ανάγκη απείρου που αναδύεται μέσα στα θραύσματα μιας μουσικής. Μια ηδονή που έρχεται ξάφνου στην επιφάνεια κάτω από την αυστηρότητα ενός βλέμματος. Μια έξαρση γεννημένη από ένα συνδυασμό λέξεων. Όλες οι ταραχές και όλοι οι καταναγκασμοί, τα σημάδια που άφησαν και οι μεν και οι δε, η ζωή και το όνειρο».

Φ.Ζ.

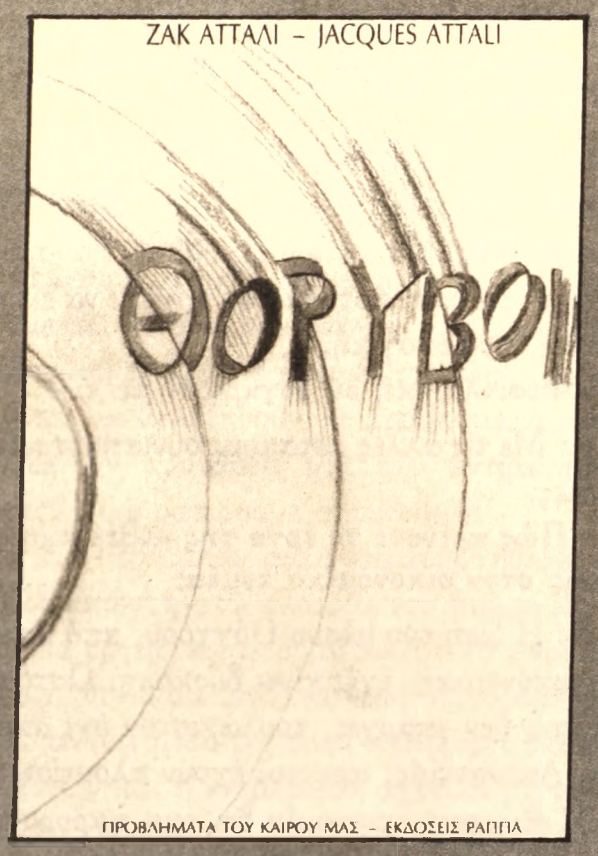

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΡΑΠΠΑ

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΑΙΡΟΥ ΜΑΣ

ΖΑΚ ΑΤΤΑΛΙ
ΘΟΡΥΒΟΙ

Η μουσική έχει με το χρήμα σχέσεις παράξενες, διφορούμενες και προφητικές.
Ο μουσικός, από τον ραψωδό ως τη βεντέτα του «σόου-μπίζνες», περνώντας από τον μεσαιωνικό ζονγκλέρ, τον τροβαδούρο και τον συνθέτη του 19ου αιώνα, βρισκότανε πάντοτε κάτω από την πίεση των λογοκριτών του πολιτικού κατεστημένου και του χρήματος. Έγινε, μάλιστα, ένα ουσιαστικό στοιχείο της καταναλωτικής κοινωνίας, ένας από τους πρώτους καλλιτέχνες που εμπορευματοποιήθηκαν.
Αν και μαντρωμένος, έμεινε, ωστόσο, επαναστατικός γιατί είναι προφητικός. Παραγωγός απλού σημείου, έχει προαναγγείλει όλες τις μεγάλες αλλαγές στην οικονομική, πολιτική και ιδεολογική οργάνωση, όλες τις μεγάλες κρίσεις της κοινωνίας. Το έργο του, θόρυβος για το κυρίαρχο στιλ, δημιουργεί το στιλ και την τάξη του μέλλοντος.

ΡΟΛΑΝ ΜΠΑΡΤ
ΣΥΜΒΑΝΤΑ

«Μπαίνω στη θέση εκείνου που *κάνει* κάτι, και όχι σ' εκείνου που μιλάει *για* κάτι: δεν μελετάω ένα προϊόν, αναλαμβάνω μια παραγωγή. Καταργώ τον λόγο περί του λόγου. Ο κόσμος δεν έρχεται πια προς εμένα με τη μορφή ενός αντικειμένου, αλλά με τη μορφή γραφής, δηλαδή μιας πρακτικής. Περνάω σ' έναν άλλον τύπο γνώσης (σ' εκείνον του Ερασιτέχνη)...»

R. B.

Γκιόργκι Κόνραντ:

«Θα ξεπεράσει η Κεντρική Ευ

Μυθιστοριογράφος, δοκιμιογράφος, κοινωνιολόγος, ο Γκιόργκι Κόνραντ είναι μια από εκείνες τις προσωπικότητες της Ουγγαρίας που, όπως ο Άνταμ Μίχνικ στην Πολωνία ή ο Βάτσλαβ Χάβελ στην Τσεχοσλοβακία, διαδραμάτισαν κύριο ρόλο στην μακρόχρονη προετοιμασία και την έξοδο της χώρας τους από τον «υπαρκτό σοσιαλισμό». Μετά το ιστορικό '89 αποφασίζει, αν και ιδρυτικό μέλος του κόμματος «Συμμαχία των Ελεύθερων Δημοκρατών», να μην αφιερωθεί στην πολιτική. Ο Γκιόργκι Κόνραντ είναι πρόεδρος του Διεθνούς Πεν Κλαμπ.

ΕΡ: Πριν ένα χρόνο, σε συνέντευξή σας στο ΑΝΤΙ, επ' ευκαιρία της διεξαγωγής των πρώτων ελεύθερων εκλογών στην Ουγγαρία, είχατε αναφερθεί και στην προσωπική σας επιλογή λέγοντας «είμαι υποψήφιος της Συμμαχίας των Ελεύθερων Δημοκρατών, αλλά ζήτησα να είναι το όνομά μου τελευταίο στον κατάλογο γιατί σε καμιά περίπτωση δεν θα ήθελα να εκλεγώ»[1]. Θεωρείτε και τώρα σωστή την επιλογή αυτή;

Γκιόργκι Κόνραντ: Ασφαλώς. Δεν ήθελα να γίνω βουλευτής και δεν έχω μετανιώσει. Έχω τη δουλειά μου. Είμαι συγγραφέας. Αυτό διόλου δεν σημαίνει ότι αδιαφορώ για τις πολιτικές εξελίξεις, απεναντίας. Δεν μπορώ όμως να αφιερώσω όλο το χρόνο μου στην πολιτική, γιατί αυτό ακριβώς θα συνέβαινε εάν ήμουν βουλευτής.

ΕΡ: Ποια είναι η εκτίμησή σας, σε γενικές γραμμές, για την κατάσταση στην Ουγγαρία σήμερα;

Γ.Κ: Η ζωή έχει τώρα περισσότερο χρώμα, γι' αυτό δεν χωρά καμιά αμφιβολία. Ωστόσο δεν είμαι πολύ αισιόδοξος.

ΕΡ: Συνεχίζεται λοιπόν «η μελαγχολία της αναγέννησης»[2], όπως είχατε χαρακτηρίσει το διάστημα που ακολούθησε μετά τον ενθουσιασμό από την κατάρρευση του κομμουνιστικού καθεστώτος;

Γ.Κ: Όχι, τώρα πια έχουμε ξεπεράσει το στάδιο της μελαγχολίας. Τώρα παρά την πληθώρα προβλημάτων έχουμε να κάνουμε με μια πραγματικότητα που αρχίζει να είναι ομαλή, φυσιολογική.

ΕΡ: Φυσιολογική εν συγκρίσει με τι;

Γ.Κ: Με τις άλλες μετακομμουνιστικές κοινωνίες.

ΕΡ: Πώς κρίνετε το έργο της κυβέρνησης ιδίως στον οικονομικό τομέα;

Γ.Κ: Η ζωή του μέσου Ούγγρου, από άποψη οικονομική, έχει γίνει δύσκολη. Ωστόσο μιζέρια δεν υπάρχει, τουλάχιστον όχι ακόμα. Απεναντίας, αρκετοί έχουν πλουτίσει.

Η ιδιωτική οικονομία δεν έχει παρουσιάσει έως τώρα σημαντική δραστηριότητα, ενώ η κρατική προσπαθεί να προσαρμοσθεί στις νέες συνθήκες και να ξεπεράσει το σοκ που προκάλεσε η απότομη διακοπή των ανταλλαγών με τις άλλες χώρες της παλιάς Κομεκόν. Γεγονός είναι επίσης ότι οι οικονομικές σχέσεις μας με τις χώρες της Δύσης, αν και βελτιώθηκαν, παραμένουν σε χαμηλά επίπεδα.

Η κυβέρνηση υποστηρίζει ότι μετά από ένα χρόνο θα αρχίσει η ανάκαμψη. Εγώ δεν συμμερίζομαι την αισιοδοξία της. Αντιθέτως νομίζω ότι στο άμεσο μέλλον θα έχουμε περισσότερες δυσκολίες.

ΕΡ: Δεδομένου ότι οι μετακομμουνιστικές κοινωνίες έχουν σε μεγάλο βαθμό κοινά προβλήματα, πώς σχολιάζετε τη συμφωνία συνεργασίας την οποία υπέγραψαν οι πρόεδροι της Πολωνίας, Τσεχοσλοβακίας και Ουγγαρίας προ ολίγων μηνών στο Βίσεγκραντ;

Γ.Κ: Η συνάντηση κορυφής στο Βίσεγκραντ

έχει κατά τη γνώμη μου μάλλον συμβολι παρά ουσιαστικό χαρακτήρα. Αλλά ξέρ τα σύμβολα έπαιζαν πάντα πολύ σημαντι ρόλο στην Κεντρική Ευρώπη. Χρειάζεται μως, εκτός από τα σύμβολα, να δημιουρ θούν δεσμοί συγκεκριμένοι και πραγμα κοί. Αφού λοιπόν το αντικείμενο της σι φωνίας του Βίσεγκραντ είναι η «συνεργα για την ευρωπαϊκή ενσωμάτωση» πρέπει τρεις χώρες να συντονίζουν την πολιτι τους προς αυτή την κατεύθυνση.

ΕΡ: Με την κατάρρευση του υπαρκτού «σοσιαλισμού» ήρθε στο προσκήνιο η ξεχασμένη επί μισό αιώνα Κεντρική Επιτροπή. Ποια είναι η μεγάλη πρόκληση για την Κεντρική Ευρώπη σήμερα;

Γ.Κ: Αυτή η απέραντη περιοχή εκτός α το ότι βρίσκεται ανάμεσα στην Ρωσία κ την Γερμανία, πράγμα που καθόρισε α αιώνες τη μοίρα της, έχει επίσης συσσωρι μένα δικά της προβλήματα. Προβλήμα στις σχέσεις μεταξύ των χωρών, αλλά κ μεταξύ των εθνών και εθνοτήτων μιας χι ρας. Δείτε λόγου χάριν τι συμβαίνει στ Τσεχοσλοβακία. Οι Σλοβάκοι ζητούν γίνουν ανεξάρτητοι. Σε μια τέτοια περίπτ ση η χώρα θα διαλυθεί. Η τύχη της Τσ χοσλοβακίας ασφαλώς ενδιαφέρει και επ ρεάζει τους Ούγγρους.

Εάν η Τσεχοσλοβακία κοπεί στα δύο θα γίνει η συμφωνία συνεργασίας Πολ

Βουδαπέστη '91

η το παρελθόν της;»

Συνέντευξη
στην Τέτα Παπαδοπούλου

ών, Ούγγρων και Τσεχοσλοβάκων; Θα την υποστηρίξουν οι Σλοβάκοι; Άραγε η Σλοβακία θα βρει τη θέση της ανάμεσα στις λίες δημοκρατίες της Κεντρικής Ευρώπης ή α ακολουθήσει το δρόμο του εθνικισμού;

Η Κεντρική Ευρώπη είναι μια ζώνη ιστοικής κρίσης και οριακών καταστάσεων. Το ρώτημα που τίθεται σήμερα είναι αν θα πορέσει η Κεντρική Ευρώπη να γίνει μια ώνη στέρεα και σταθερή, δηλαδή αν θα πορέσει να ξεπεράσει το παρελθόν της...

EP: Ας επιστρέψουμε στις προτεραιότητες της Ουγγαρίας. Σύμφωνα επίσης με ρόσφατα δημοσιεύματα η αποχώρηση ων σοβιετικών στρατευμάτων αφήνει ίσω της οδυνηρές οικολογικές κληξεις.

Γ.Κ: Οι Ρώσοι αποχωρώντας εγκατέλειαν παντού εκρηκτικές ύλες και μεγάλες οσότητες πολεμικού υλικού. Κατά τη γνώη μου δεν το έκαναν σκόπιμα αλλά αυτό δεν άλλαξε σε τίποτα την κατάσταση που άφησαν πίσω τους.

Υπάρχουν όμως διάφορες «μικρές» οικολογικές καταστροφές σε όλη τη χώρα για τις οποίες δεν μπορούμε να πούμε ότι φταίνε οι Ρώσοι (λέει γελώντας). Σε πολλά χωριά το νερό δεν είναι πλέον πόσιμο, διότι έχει μολυνθεί από τα χημικά λιπάσματα που χρησιμοποιούνται στις καλλιέργειες. Επίσης βιομηχανικά απόβλητα που είχαν ενταφιασθεί χωρίς φροντίδα, στα χρόνια του λεγόμενου υπαρκτού σοσιαλισμού, έχουν κυριολεκτικά δηλητηριάσει μεγάλες εκτάσεις γης, οι οποίες βρίσκονται κοντά σε κατοικημένες περιοχές. Νέα προβλήματα θα προκύψουν από τα έργα εκτροπής του Δούναβη που θέλουν να κάνουν οι Σλοβάκοι. Σε μια τέτοια περίπτωση θα καταστραφούν ενδεχομένως τεράστια υπόγεια αποθέματα πόσιμου νερού στην Ουγγαρία.

EP: Πώς αντιδρά ο κόσμος σε όλα αυτά;

Γ.Κ: Οι άνθρωποι έχουν πράγματι ευαισθητοποιηθεί και στη Βουδαπέστη αλλά και στην επαρχία. Σε όλα τα χωριά, π.χ., που το νερό έχει μολυνθεί από τα χημικά λιπάσματα γίνονται μεγάλες κινητοποιήσεις. Δεν αρκεί όμως η ευαισθητοποίηση. Χρειάζεται να μελετηθούν τα προβλήματα, να υπάρξουν προτάσεις για την αντιμετώπισή της. Εδώ υστερούμε σημαντικά.

Για το λόγο αυτό δημιουργήθηκε στη Βουδαπέστη στα πλαίσια του δήμου μια ομάδα εργασίας με συμβουλευτικό χαρακτήρα η οποία απαρτίζεται από διανοούμενους. Το αντικείμενό της είναι η επεξεργασία προτάσεων και η ενημέρωση σχετικά με τα περιβαλλοντικά και τα άλλα μεγάλα θέματα της πόλης.

EP: Εσείς έχετε κάποια σχέση με αυτή την ομάδα;

Γ.Κ: Είμαι ο πρόεδρος και κατά κάποιο τρόπο η πρωτοβουλία αυτή ήταν δική μου ιδέα γιατί πιστεύω ότι μετά τις βουλευτικές και τις δημοτικές εκλογές πρέπει να αρχίσουν να δημιουργούνται άλλες μορφές, άλλα σχήματα πολιτικής και κοινωνικής παρέμβασης. Η ομάδα μας διοργανώνει δημόσιες συζητήσεις όπου οι ομιλητές δεν εκπροσωπούν κόμματα αλλά τον εαυτό τους, όπου οι απόψεις των μεν είναι πολύ διαφορετικές από των δε και όπου συχνά γίνονται έντονες αντιπαραθέσεις.

EP: Μιλήσατε για μόλυνση της ατμόσφαιρας. Ακόμα κι αν έρχεται κανείς από μια πόλη σαν την Αθήνα αισθάνεται ότι και στη Βουδαπέστη η αναπνοή δεν είναι εύκολη υπόθεση...

Γ.Κ: Μα είναι το υπ' αριθμόν ένα πρόβλημα της Βουδαπέστης. Ας σκεφθούμε λογικά. Τα οικονομικά προβλήματα είναι μεγάλα αλλά δεν πρόκειται να ταχτοποιηθούν γρήγορα και εν πάση περιπτώσει υπάρχουν κοινωνικά στρώματα που δεν πλήττονται ιδιαίτερα. Γιατί το λέω αυτό; Διότι η μολυσμένη ατμόσφαιρα, ο δηλητηριασμένος αέρας πλήττει όλους ανεξαιρέτως.

EP: Είπατε στην αρχή «δεν ήθελα να γίνω βουλευτής, έχω τη δουλειά μου, είμαι συγγραφέας». Ποιες είναι όμως οι μετακομμουνιστικές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι συγγραφείς, που αντιμετωπίζετε εσείς σήμερα;

Γ.Κ: Η αγορά του βιβλίου έχει καταρρεύσει και στις δεδομένες συνθήκες σχεδόν όλα τα βιβλία είναι παθητικά. Το κράτος δεν επιδοτεί πλέον τις εκδόσεις. Το σύστημα διανομής παραμένει ακόμα αρχετά μονοπωλιακό. Τα βιβλία είναι ακριβά και οι αναγνώστες έχουν λιγότερα χρήματα. Δεν θα είναι όμως πάντα έτσι, κάποια ισορροπία θα βρεθεί. Αργά ή γρήγορα το κόστος των βιβλίων θα μειωθεί και η αγοραστική δύναμη του αναγνωστικού κοινού θα αυξηθεί. Δεν ανησυχώ· πιστεύω ότι, παρά τις δυσκολίες, η λογοτεχνία τελικά θα επιβιώσει. Αυτό το διάστημα πάντως γράφω ένα μυθιστόρημα που ίσως το εκδώσω σε πολύ μικρό αριθμό αντιτύπων με δικά μου έξοδα.

EP: Το δοκίμιό σας «η αντι-πολιτική» επηρέασε σημαντικά τους διανοούμενους της αντιπολίτευσης στην Ανατολική Ευρώπη στη δεκαετία του '80. Διαμορφώνετε ενδεχομένως τώρα μία νέα αντι-πολιτική;

Γ.Κ: Πραγματικά δεν ξέρω ποιος από εμάς —σε όποια χώρα του πρώην ανατολικού μπλοκ κι αν βρίσκεται— θα μπορούσε να εντοπίσει και να ανιχνεύσει τις τάσεις και τα υπό διαμόρφωση νέα φαινόμενα. Τώρα είναι πιο δύσκολο να διακρίνουμε πώς σκέφτεται ο μέσος άνθρωπος από ό,τι πριν από δύο ή τρία χρόνια. Βρισκόμαστε σε μια νέα κατάσταση που αλλάζει τόσο γρήγορα. Δεν μπορούμε να κάνουμε προβλέψεις. □

---

1. ΑΝΤΙ, τχ. 434, σ. 30-31
2. Άρθρο του Γκιόργκι Κόνραντ στο ΑΝΤΙ, τχ. 452, σ. 10-11

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Γ. Γενναδίου 3 – Τηλ. 36.02.007

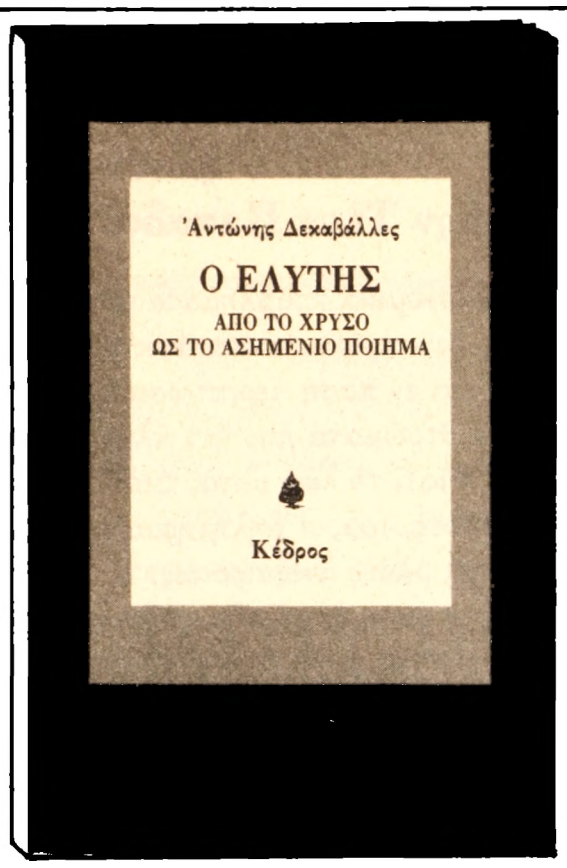

ΑΝΤΩΝΗΣ ΔΕΚΑΒΑΛΛΕΣ
Ο ΕΛΥΤΗΣ
ΑΠΟ ΤΟ ΧΡΥΣΟ ΩΣ ΤΟ ΑΣΗΜΕΝΙΟ ΠΟΙΗΜΑ

Τα δοκίμια στον τόμο αυτό, υπήρξαν το καθένα απ' αυτά προϊόν διαφορετικού χρόνου και διαφορετικών περιστάσεων μέσα σε μια δεκαπενταετία, με την πρόθεση να καλύψει ένα θέμα, μια περίοδο, ένα συγκεκριμένο βιβλίο του ποιητή, σε σχέση με ό,τι προηγήθηκε.

Ας σημειωθεί ακόμα το πως τα δοκίμια αυτά είναι μεταφράσεις μου των αγγλικών μου πρωτοτύπων, που πρωτοδημοσιεύτηκαν τα περισσότερα απ' αυτά σε αμερικανικά λογοτεχνικά περιοδικά να πληροφορήσουν κατά καιρούς τον αγγλόφωνο αναγνώστη και μελετητή ως προς την ποίηση του Ελύτη, τα βάθρα της, τον κόσμο της, τους τρόπους της, τις αντιλήψεις και πεποιθήσεις που αποτελούν το ιδεολογικό και συναισθηματικό της περιεχόμενο.

Α.Δ.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Abdus Salam
Νόμπελ Φυσικής

ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ
ΤΩΝ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

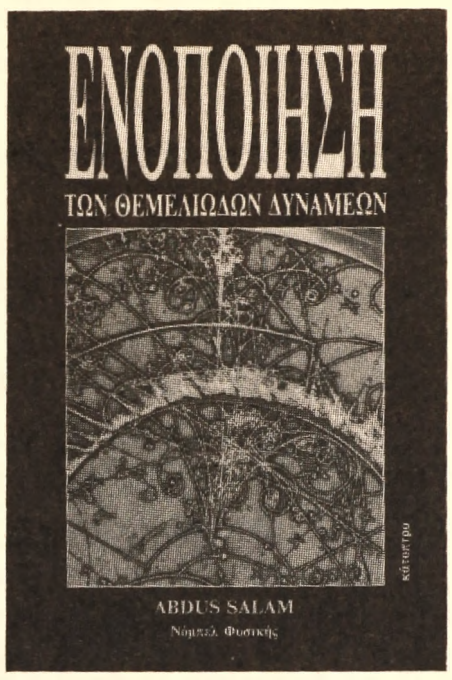

- «Το βιβλίο προσφέρει μια συναρπαστική εικόνα της φύσης της σύγχρονης θεωρητικής φυσικής αλλά και του τρόπου σκέψης των μεγάλων δημιουργών της. Το συνιστούμε ανεπιφύλακτα τόσο στους επαγγελματίες φυσικούς, όσο και στο ευρύ κοινό...»

The New Scientist – 30 Νοε. 90

Ένας νομπελίστας φυσικός, ο Abdus Salam μιλά για το μεγαλύτερο όνειρο της φυσικής επιστήμης. Περιγράφει την πορεία ενοποίησης των τεσσάρων θεμελιωδών δυνάμεων της φύσης και τον τρόπο με τον οποίο οι θεωρητικοί φυσικοί προσεγγίζουν το θέμα της τάξης σ' έναν φαινομενικά χαοτικό κόσμο.

Στο ίδιο βιβλίο δύο ακόμη νομπελίστες φυσικοί, οι πρωτοπόροι της κβαντομηχανικής Werner Heisenberg και Paul Dirac, μιλούν για τη φιλοσοφία που διαπερνά την εργασία των θεωρητικών φυσικών αλλά και τις μεθόδους που χρησιμοποιούν σ' αυτήν.

Το βιβλίο δεν παρουσιάζει τεχνικές δυσκολίες και είναι προσιτό στο ευρύ κοινό που ενδιαφέρεται για την πρόοδο της μοντέρνας φυσικής.

σελ. 140, 1.600 δρχ.

Εκδόσεις **κάτοπτρο**
Ισαύρων 10 και Δαφνομήλη
114 71 Αθήνα – Τηλ. 3643272, Fax 3641864

ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΣΕΙΡΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΨΗΦΙΔΕΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΡΓΥΡΙΟΥ · ΓΙΩΡΓΟ ΙΩΑΝΝΟΥ · ΣΤΡΑΤΗΣ ΤΣΙΡΚΑΣ · ΝΤΙΝΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ
Επτά κείμενα για το Νίκο Καββαδία.
Συναγωγή άρθρων για τον ποιητή Νί Καββαδία.

ΔΑΝΙΗΛ Ι. ΙΑΚΩΒ
Η αρχαιογνωσία του Οδυσσέα Ελύτη.
Συστηματική καταγραφή των αρχαιοελλ νικών πηγών του Οδυσσέα Ελύτη.

Μ.Ζ. ΚΟΠΙΔΑΚΗΣ
«ΑΡΙΑΔΝΗ». Μια σπουδή στον ερωτικό φέρη.
Προσπάθεια αποκρυπτογράφησης της ρωτικής ποιητικής του Γ. Σεφέρη, μέσα πό την προσέγγιση του ποιήματος ριάδνη».

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ
«Εις την οδόν των Φιλελλήνων» τ Α. Εμπειρίκου.
Ανάγνωση φιλολογική και κριτική του ήματος και διερεύνηση των μορφών α γησης.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και πνευ τική ζωή.
Συναγωγή κειμένων για το Αριστοτέλ Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΛΙΟΡΗΣ
Ο γλωσσικός αφελληνισμός. Πέραν του μισοξενισμού και της υπο λείας.
Εξέταση του θέματος της συστηματι χρήσης ξένων λέξεων, οι οποίες παρα νουν έξω από τη μορφολογία της ελλ κής γλώσσας.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ
«Ο έρωτας στα χιόνια» του Αλ. Παπαδ μάντη
Υφολογική προσέγγιση του διηγήμα «Ο έρωτας στα χιόνια».

ΑΝΤΕΙΑ ΦΡΑΝΤΖΗ
Ούτως ή άλλως: Αναγνωστάκης, Εγγο πουλος, Καχτίτσης, Χατζής.
Τέσσερις μεταπολεμικοί συγγραφείς, ποιητής και δυο πεζογράφοι επιλεγμέ παραδειγματικά αλλά και παρουσιασ νοι με υποδειγματικά διαφοροποιημέ μεθοδεύσεις.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
Δεινοκράτους 131
Αθήνα 115 21 τηλ.: 7249300

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΡΗΤΗΣ
Τ.Θ. 1527, 71110 Ηράκλειο, τηλ. (081) 210035, 232299. ΦΑΧ: 239735

Βιβλία για τον επιστήμονα, τον δάσκαλο, τον φοιτητή, τον πολίτη με επιστημονικά ενδιαφέροντα

Frank Shu
ΑΣΤΡΟΦΥΣΙΚΗ
ΤΟΜΟΣ Ι

Ένα κλασικό πανεπιστημιακό σύγγραμμα για την επιστήμη της Αστρονομίας, από τα ελάχιστα της ελληνόγλωσσης βιβλιογραφίας, σχεδιασμένο για διδασκαλία σε φοιτητές τόσο των θετικών, όσο και των ανθρωπιστικών επιστημών. Κατάλληλο επίσης και για τη Μέση Εκπαίδευση, καθώς και για όσους έχουν γενικότερο ενδιαφέρον για την αστροφυσική· η επιστημονική ακρίβεια και η απλότητα και γλαφυρότητα του κειμένου, κάνουν το βιβλίο ιδιαίτερα προσιτό στον αναγνώστη.

G.B. Field-E.J. Chaisson
ΤΟ ΑΘΕΑΤΟ ΣΥΜΠΑΝ

Με τα νέα δορυφορικά τηλεσκόπια, τα ευαίσθητα στις αόρατες ακτινοβολίες, αρχίζει μέσα στη δεκαετία που διανύουμε να αποκαλύπτεται το Αθέατο Σύμπαν, αφήνοντας τους αστρονόμους περισσότερο έκθαμβους απ' όσο ήταν ο Γαλιλαίος όταν έστρεφε για πρώτη φορά το τηλεσκόπιό του στον ουρανό, 4 αιώνες πριν... Με έγχρωμες φωτογραφίες από δορυφόρους και διεθνή αστεροσκοπεία - μεταξύ αυτών και οι πρώτες φωτογραφίες από το αστεροσκοπείο του Πανεπιστημίου Κρήτης στον Ψηλορείτη - το βιβλίο συνιστά ένα επίκαιρο και συναρπαστικό ανάγνωσμα.

Βασίλη Ξανθόπουλου
ΠΕΡΙ ΑΣΤΕΡΩΝ
ΚΑΙ ΣΥΜΠΑΝΤΩΝ
3η Εκδοση

Πώς έγιναν τα αστέρια; Πόσο ζουν τα μικρά και πόσο τα μεγάλα; Γιατί πεθαίνουν; Πώς μοιάζουν μετά τον θάνατό τους; Γιατί χρωστάμε τη ζωή μας σε κάποιον σουπερνόβα; Και τι είναι, τέλος πάντων, οι μαύρες τρύπες;

Στο ΠΕΡΙ ΑΣΤΕΡΩΝ ΚΑΙ ΣΥΜΠΑΝΤΩΝ ο αναγνώστης θα βρει την απάντηση της σύγχρονης Φυσικής σε πολλά τέτοια ερωτήματα. Το βιβλίο κυκλοφορεί σε 3η έκδοση, με πρόλογο του Σ. Τραχανά. Τα έσοδα από την πώλησή του θα διατεθούν υπέρ του βραβείου ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ - ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ, εις μνήμην των δύο εξαίρετων δασκάλων που δολοφονήθηκαν σε ώρα διδασκαλίας.

Michael Spivak
ΔΙΑΦΟΡΙΚΟΣ
& ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΚΟΣ
ΛΟΓΙΣΜΟΣ
Μια εισαγωγή
στην Ανάλυση
(κυκλοφορεί τέλος Απριλίου)

Μια σημαντική προσφορά για όσους διδάσκουν, μελετούν ή απλώς αγαπούν αυτό το σημαντικό μαθηματικό εργαλείο. Μακρυά από τη συνήθως ξύλινη γλώσσα παρόμοιων έργων, με εκατοντάδες παραδείγματα και ασκήσεις, είναι ιδανικό για την παρουσίαση και αφομοίωση των θεμελίων των μαθηματικών. Οι ενδιαφερόμενοι, είτε τελειόφοιτοι Λυκείου και υποψήφιοι για θετικές σχολές, είτε καθηγητές της Μέσης Εκπαίδευσης, είτε φοιτητές των Μαθηματικών, είτε πανεπιστημιακοί δάσκαλοι, θα βρουν σ' αυτό ένα μοναδικό διδακτικό σύγγραμμα.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΕΠΙΣΗΣ:

Richard Feynman:	Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΝΟΜΟΥ
Γιώργου Γραμματικάκη :	Η ΚΟΜΗ ΤΗΣ ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ σε 2η έκδοση
Στέφανου Τραχανά :	ΚΒΑΝΤΟΜΗΧΑΝΙΚΗ I, II, III
" :	ΔΙΑΦΟΡΙΚΕΣ ΕΞΙΣΩΣΕΙΣ
" :	ΣΧΕΤΙΚΙΣΤΙΚΗ ΚΒΑΝΤΟΜΗΧΑΝΙΚΗ
Ελευθέριου Οικονόμου:	Η ΦΥΣΙΚΗ ΣΗΜΕΡΑ ΤΟΜΟΣ Ι
"	ΠΥΡΗΝΙΚΑ ΟΠΛΑ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ
Συνεργασία επιστημόνων:	ΕΜΕΙΣ ΚΑΙ Η ΡΑΔΙΕΝΕΡΓΕΙΑ
Ελένη Σαββάκη :	ΟΙ ΠΑΡΑΛΛΗΛΟΙ ΕΑΥΤΟΙ ΜΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΒΟΥΒΟ ΔΕΞΙ ΗΜΙΣΦΑΙΡΙΟ
Συνεργασία επιστημόνων :	ΓΛΩΣΣΑ PASCAL - ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΘΕΩΡΙΑΣ ΑΛΓΟΡΙΘΜΩΝ

Κεντρική διάθεση : Βιβλιοπωλείο ΤΡΟΧΑΛΙΑ, Γριβαίων 5 (Πάροδος Σκουφά 64) 106 80 ΑΘΗΝΑ, τηλ. 3646426.
Για ταχυδρομικές παραγγελίες με αντικαταβολή απευθυνθείτε :
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ, Τ.Θ. 1527, 711 10 ΗΡΑΚΛΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

ΠΟΛΙΤ-ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΑ

● Για να επανορθώσει μία ανακρίβεια στο σημείωμά μας «Συντεχνίες δασοκτόνων, συνέχεια» (τχ. 469, 19/4/1991, σελ. 45) μας γράφει ο κ. Γ. Ριτζούλης, εκ μέρους της Συντακτικής Επιτροπής του περιοδικού «Οικοτοπία»:

Αγαπητοί φίλοι,

Ο Γιάννης Τζιόλας, ο οποίος πράγματι παραπέμφθηκε στο Πειθαρχικό Συμβούλιο του ΤΕΕ-Τμήμα Κεντρικής Μακεδονίας για φιλοδασική (και «αντισυναδελφική») συμπεριφορά, ήταν όντως υποψήφιος δήμαρχος Θεσσαλονίκης, όχι όμως της *«εκτός του ΣΥΝ Αριστεράς»* όπως γράφετε. Ο Συνδυασμός *«Οικολογική Θεσσαλονίκη»* του οποίου ήταν επικεφαλής ήταν *αμιγώς οικολογικός*, πράγμα που αποτελούσε μία διαφορά σε σχέση με την Αθήνα. Δεν συμμετείχαν, ούτε τον υποστήριξαν δυνάμεις της λεγόμενης εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς (ούτε του ΚΚΕ εσωτ.—Α.Α.) και με ποσοστό 2,5% είχε σαφώς καλύτερο αποτέλεσμα από τους άλλους μεγάλους δήμους.

Φιλικά
Γ. Ριτζούλης

ΣΟΥΗΔΙΑ: ΜΜΕ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΑ

● Από τη Στοκχόλμη, ένα γράμμα αναφέρεται στην αντικειμενικότητα των σουηδικών *media*, με αφορμή δημοσίευμα του ΑΝΤΙ:

Ο υπαινιγμός ότι η σουηδική τηλεόραση απέρριψε τηλεοπτικό υλικό που «αποδείκνυε τη βία στο Ιράκ εις βάρος των Κούρδων, γιατί τα συμφέροντα της σουηδικής πολεμικής βιομηχανίας συντονίζονταν με το καθεστώς Σαντάμ» (ΑΝΤΙ τ. 165, σελ. 14) είναι κάτι περισσότερο από ατυχής.

Τούτη τη στιγμή αγνοώ αν η Σουηδία πουλούσε όπλα το '88 στο Ιράκ. Αλλά κι έτσι να είχαν όντως τα πράγματα για την πολεμική της βιομηχανία, τίποτα δεν μου φαίνεται περισσότερο ξένο, ως προς τον τρόπο που λειτουργούν τα σουηδικά μέσα ενημέρωσης, από μια τέτοιου είδους επέμβαση σε αυτά της σουηδικής πολιτείας. Πολύ περισσότερο από μια τέτοιου είδους υποταγή, των *mass media* εδώ, στην κυβερνητική εξουσία. Αυτό τουλάχιστον μου λέει η εμπειρία μιας δεκαετούς και πλέον συνεργασίας μου με την σουηδική ραδιοφωνία.

Ανέκδοτο έχει μείνει το παράπονο που εξέφρασε για το ελληνόφωνο τηλεοπτικό πρόγραμμα τέως έλληνας πρωθυπουργός στον Πάλμε. Ότι ήταν υπέρ του δέοντος αντικυβερνητικό, και του ζητούσε να παρέμβει... «Εγώ;» —έκανε θορυβημένος ο Πάλμε...

Αλίκη Τσιλιχρήστου
Στοκχόλμη

Ο Κώστας Τσολάκης λίγο πριν τη συνεδρίαση της Κ.Ε. του ΚΚΕ το πρώτο Σαββατοκύριακο του Ιουνίου. (Αποκλειστική φωτογραφία που μας έστειλε φίλος - αιθεροβάμων ομοϊδεάτης).

ΑΝΑΝΑΔΕΣ, ΒΟΡΕΙΑ ΚΥΠΡΟΣ ΚΙ Ο ΤΟΥΡΚΟΣ ΚΟΣΚΩΤΑΣ

● Τι μπορεί να κρύβεται πίσω από ένα φαινομενικά ανώδυνο δημοσίευμα; Ακόμη κι ο Τούρκος Κοσκωτάς. Διαβάστε την παρακάτω επιστολή:

Κύριε Διευθυντά
Στο τεύχος 1069 —Απρίλιος '91— του περιοδικού «ΓΥΝΑΙΚΑ» υπάρχει δημοσίευμα σχετικό με τους ανανάδες —το εξωτικό και αρωματικό φρούτο, και με τίτλο «Άνθρωποι και ανανάδες».

Μέχρις εδώ όλα καλά. Κοιτάζοντας πίσω από τους ανανάδες, όμως, ανακαλύπτει κάποιος την *Del Monte*.

«Πρέπει να την ξέρετε», παρατηρεί η συντάκτρια του κειμένου —και αρχισυντάκτρια παρακαλώ του περιοδικού— κ. Λιάνα Ελευθερουδάκη.

Και αφού μας λέει ότι ως προσκεκλημένοι της *Del Monte* έφαγαν «όλων των ειδών τα ψητά κρέατα, από κοτόπουλο και αρνί μέχρι καμηλοπάρδαλη και χροκόδειλο» είδαν και τις φυτείες ανανά της εταιρείας, στη συνέχεια, μετά το φαΐ.

Παρακάτω διαπιστώνει η «δημοσιογράφος», ότι όποια φωνή «υψώνεται από την αντιπολίτευση δεν αφήνεται να δυναμώνει πολύ». Εδώ διαπιστώνεται η «δημοκρατική ευαισθησία» της δημοσιογράφου, καθόλου άσχετη με την ιδιότητα του χροκόδειλου που έφαγαν.

Προσθέτει αόριστα για τους βρεφονηπιακούς σταθμούς που έχει ιδρύσει η *Del Monte* για τα παιδιά των μαύρων εργατών της, τάχα μου επειδή ενδιαφέρεται για τα παιδιά και όχι για εργατικά χέρια και μας μιλά ακόμα για την ετήσια παραγωγή ανανά της *Del Monte*.

Και τελειώνει με το πόσους ανανάδες (ούτε ξέρει πόσους καταβρόχθισαν, εύγευστους, γεμάτους χυμό) και συγκεκαλυμμένα λέει —προτείνει για όσους δεν έχουν θέσεις - κλειδιά να επισκεφθούν την Κένυα— ότι «καλοί είναι» και οι ανανάδες από την κονσέρβα, της *Del Monte* φυσικά.

Τυχαίνει, όμως, να ξέρουμε κι εμείς την *Del Monte* και να μην εξαγοραζόμαστε, ούτε φτηνά, ούτε ακριβά.

Είναι η εταιρεία του περιβόητου Τουρκοκύπριου του Λονδίνου Ασίλ Ναδίρ, η εταιρεία που κατέκλεβε χρόνια τα εσπεριδοειδή της βόρειας Κύπρου —της κατεχόμενης— και εθησαύριζε με τα κλεμμένα με τις καταβολές —όποτε κατέβαλλε— χαμηλότατων ημερομισθίων στους Τουρκοκύπριους εργάτες, η τουρκοκυπριακή εταιρεία που εθησαύριζε με τις περιουσίες Ελλήνων της Κύπρου.

Κώστας Χατζηκωστής
Αθήναι

ΑΣΠΙΡΙΝΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

● Δεν είναι μόνο τα αυτοκίνητα που επιβαρύνουν το αστικό περιβάλλον· το πρόβλημα είναι διαρθρωτικό και δεν θα λυθεί χωρίς να μπει βαθιά το νυστέρι, υποστηρίζει ο αρχιτέκτων Ι. Ροηλίδης.

Αγαπητό ΑΝΤΙ,
Πριν από λίγο καιρό ο υπουργός ΠΕΧΩΔΕ ανήγγειλε τα μέτρα κατά του νέφους. Τα μέτρα συνοψίζονται βασικά στην βελτίωση των μεταφορικών μέσων και των καυσίμων. Μετά από λίγο καιρό το ΤΕΕ εξαγγέλλει αυτό μια δέσμη μέτρων που κινούνται λίγο πολύ πάνω στις ίδιες γραμμές, με μόνη διαφορά πως τα μέτρα που ζητά το ΤΕΕ είναι πιο ριζοσπαστικά. Στο ΑΝΤΙ (462/23.3.1991), με τίτλο «Κλειδί για το περιβάλλον ή λύση του συγκοινωνιακού», ο καθ. Νίκος Μαρκάτος, στην συνέντευξή του, αναφέρεται, και πολύ σωστά από την άποψη του Χημικού - Μηχανικού, στην συμμετοχή του αυτοκινήτου, των καυσίμων και των ατμοσφαιρικών χημικών διεργασιών στην δημιουργία του νέφους. Σε όλα τα παραπάνω κανείς απροκατάληπτος δεν θα είχε αντίρρηση: το ιδιωτικό αυτοκίνητο συμμετέχει, το ταξί το ίδιο, η βιομηχανία έχει το μερίδιό της και πάει λέγοντας. Φοβάμαι πως όλα αυτά αποτελούν

χ συμπτώματα της αρρώ-
τειας και όχι τα αίτια και ανα-
ωτιέμαι μήπως απλώς προ-
παθούμε να απαλύνουμε τα
μπτώματα χωρίς να αγγίζου-
ε —είτε από άγνοια είτε από
μφέρον— τα αίτια.

Εξηγούμαι. Από την δεκαε-
α του '50 επικράτησε ένα σύ-
τημα δομής των πόλεών μας,
που θεωρήθηκε μάλιστα ως «α-
πτυξιακό», το οποίο αποδε-
ειγμένα κατέστρεψε αφ' ενός
ην ανθρώπινη κλίμακα των
όλεων και κωμοπόλεων χωρίς
φ' ετέρου να έχει τη δυνατότη-
χ να δημιουργήσει καμιά
ροϋπόθεση για μια ορθολογική
ντιμετώπιση του προβλήματος
ης ανάπτυξης. Ο νυν Πρόεδρος
ης Δημοκρατίας και τότε
ρωθυπουργός δεν έχανε την
καιρία να χρησιμοποιεί σε κά-
ε περίσταση το σύνθημα της
ανάπτυξης»: «κτίστε... κτί-
τε... κτίστε...». Και από τότε
τίζουμε... κτίζουμε... κτίζου-
ε... όπου λάχει και όπως λά-
ει. Χωρίς κανόνες, χωρίς σχε-
ασμό, χωρίς επιστήμη. Με
γαλείο την αντιπαροχή —μο-
ιδικό φαινόμενο σε παγκόσμια
λίμακα— και με τους συνεχώς
ερχόμενους μετά από κάθε ε-
λογική αναμέτρηση συντελε-
ές του ΓΟΚ, πνίξαμε τις πό-
εις μας στο τσιμέντο. Έτσι
ννήθηκαν όλα εκείνα τα συμ-
τώματα που μας ταλανίζουν
ημερα: νέφος, κυκλοφοριακό,
λυρύπανση, κορεσμός των
όλεων. Οι πόλεις και οι οικι-
μοί μας φούσκωσαν σαν τα
παλόνια που είναι έτοιμα να ε-
ραγούν. Κάθε ελεύθερος χώ-
ος κτίστηκε με μοναδικό κρι-
ήριο την πλέον βάρβαρη αντί-
ηψη περί ατομικής περιουσίας,
ην «αξιοποίηση». Έπρεπε να
αξιοποιηθεί» κάθε τετραγωνι-
ό μέτρο γης, να μετατραπεί σε
ρήμα. Ένα χρήμα που άλλω-
τε μοιράζεται: θα πάει στον οι-
οπεδούχο, στον εργολάβο, στο
ράτος. Έμειναν έτσι όλοι ευ-
αριστημένοι. Προς τι η αντί-
ταση;

Θεμελιώδης νόμος της Φυσι-
ής είναι η αρχή του αδιαχωρή-
ου. Με απλά λόγια δεν μπο-
είς να στριμώξεις σε ένα χώρο
ερισσότερα αντικείμενα από
υτά που μπορεί να χωρέσει
(εννοείται κάτω από κανονικές συνθήκες). Ο νόμος όμως αυτός φαίνεται πως μπορεί να παραβιαστεί σε άλλες, εκτός Φυσικής περιοχές, όταν έχεις να κάνεις με υλικό άκρως συμπιεστό, όπως είναι η ανθρώπινη μάζα, ανεβάζοντας με αυτόν τον τρόπο τις πυκνότητες σε δυσθεώρητα ύψη. Αργά ή γρήγορα όμως το υλικό αυτό εκρήγνυται λόγω υψηλών πιέσεων. Και τότε αλοίμονο στους κρατούντες.

Φτάσαμε στο σημείο ένα 5% του πληθυσμού, οι ονομαζόμενοι εργολάβοι, με την νομοθετική κάλυψη της πολιτείας, να υπερεκμεταλλεύονται ληστρικά τον χώρο και να καθορίζουν ουσιαστικά αυτοί την εξέλιξη και το μέλλον των πόλεών μας, πλουτίζοντας σε βάρος των οικισμών και ενός ανθρώπινου τρόπου ζωής. Όταν μπορεί ο καθένας, εντελώς απροϋπόθετα, να γκρεμίσει το παλιό του σπίτι και να κτίσει στη θέση του, στον ίδιο στενό δρόμο, μια πολυόροφη (συνήθως κακόσχημη) πολυκατοικία, όπου θα συσσωρευτεί εκεί μέσα ένας πολλαπλάσιος αριθμός ανθρώπων από αυτόν που έμενε προηγουμένως στον ίδιο χώρο, περιορίζοντας τον πρώην κατά κανόνα δενδροφυτεμένο κήπο του σπιτιού σε ένα 30% (αμφισβητούμενο κι αυτό στις περισσότερες περιπτώσεις) «ακάλυπτο» χώρο, σκουπιδότοπο κυρίως, τότε ας μη γίνεται καμιά σκέψη πως θα μπορέσουν οι πόλεις μας να ξεφύγουν από την τρομακτική υποβάθμιση που τις μαστίζει. Σε λίγο μάλιστα θα πρέπει να ανακηρύξουμε τους εργολάβους σε εθνικούς ευεργέτες, γιατί αυτοί είναι που «λύνουν» το στεγαστικό πρόβλημα στην Ελλάδα, υποκαθιστώντας έτσι το ανύπαρκτο κράτος. Και ενώ είναι γνωστό πως δια της αντιπαροχής καταστράφηκαν οι ελληνικές πόλεις και πρώτη η Αθήνα, παρ' όλα αυτά καμιά κουβέντα δεν ακούγεται για την κατάργησή της. Εξακολουθεί να παραμένει εν ισχύει παρά την τρομακτική καταστροφή που προκάλεσε, ανεβάζοντας τις πυκνότητες σε τεράστια ύψη, παραβιάζοντας και αυτόν ακόμη τον νόμο της Φυσικής για το Αδιαχώρητο.

Έννοιες όπως χωροταξικός σχεδιασμός, πολεοδομικός σχεδιασμός, διαχείριση του χώρου, εθνική και κοινωνική στεγαστική πολιτική, διερεύνηση πληθυσμιακών τάσεων και μετακινήσεων, καθορισμός πυκνοτήτων, ανάπλαση ιστορικών κέντρων, καθορισμός χρήσεων γης, επανασχεδιασμός οικοδομικών τετραγώνων και τόσες άλλες που εδώ και πολλές δεκαετίες αποτέλεσαν το αναπτυξιακό υπόβαθρο όλων των ευρωπαϊκών χωρών, εδώ είναι παντελώς άγνωστες —στην πράξη φυσικά.

(Θα μου συγχωρήσετε εδώ ένα σχόλιο για να προλάβω μια αντιπαρατήρηση: πολεοδομικός σχεδιασμός βέβαια δεν σημαίνει ένταξη αυθαιρέτων!).

Βιβλία για νέους

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

ΒΟΛΤΑΙΡΟΣ *Μικρομέγας*
ΑΝΤΟΥΑΝ ΝΤΕ ΣΑΙΝΤ ΕΞΥΠΕΡΥ
Ο μικρός Πρίγκιπας
ΤΖΑΙΗΜΣ ΘΕΡΜΠΕΡ *Μύθοι για την εποχή μας — Το άσπρο ελάφι*
ΛΙΟΥΙΣ ΚΑΡΟΛ *Η Αλίκη στη χώρα των θαυμάτων*
ΕΛΕΝΗ ΜΑΝΤΕΛΟΥ *Το Δακράκι,*
ΕΛΕΝΗ ΜΑΝΤΕΛΟΥ *Εντάξει Ελευθερίτσα,*
και όπως είπαμε
ΒΟΥΛΑ ΜΑΣΤΟΡΗ *Η ψυλλοελένη*
ΦΙΛΙΠ ΜΠΑΡΜΠΩ *Ο Τυφλοπόντικας*
ΕΒΕΛΥΝ ΜΠΡΙΖΟΥ-ΠΕΛΕΝ *Ο θησαυρός των Αζτέκων*
ΠΙΕΡ ΜΑΚ ΟΡΛΑΝ *Η άγκυρα της σωτηρίας*
ΠΑΥΛΙΝΑ ΠΑΜΠΟΥΔΗ *Ο σιγανός που μιλάει με τα πράγματα*
ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ *Τα ψηλά βουνά*
ΣΑΝΤΡΙΝ ΠΕΡΝΥΣ *Τα Μελένια λόγια*
ΡΟΜΠΕΤ ΛΟΥΙΣ ΣΤΗΒΕΝΣΟΝ *Το νησί του θησαυρού*
ΜΑΡΚ ΤΟΥΑΙΝ *Οι περιπέτειες του Χωκ Φιν*

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ

ΟΣΚΑΡ ΟΥΑΪΛΝΤ *Το σπίτι με τις ροδιές*

Εννιά μαγευτικά παραμύθια που δείχνουν τον κόσμο μέσα από το πρίσμα της αλληγορίας, του συμβολισμού και της ποίησης

ΛΙΟΥΙΣ ΚΑΡΟΛ *Μέσα απ' τον καθρέφτη*

Το δεύτερο και ίσως το πιο μαγευτικό βιβλίο του Λιούις Κάρολ, με την ίδια ηρωίδα την *Αλίκη της χώρας των Θαυμάτων*. Ένα υπέροχο παραμύθι γεμάτο ευαισθησία και χιούμορ που συναρπάζει τα παιδιά και μαγεύει τους μεγάλους.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ
Μαυμιχάλη 9, Αθήνα, Τηλ. 360.77.44

Παραδέχομαι πως αυτού του είδους η «αναπτυξιακή» διαδικασία έχει γίνει ένα με το πετσί του Νεοέλληνα εδώ και σαράντα χρόνια. Είναι τρομακτικά δύσκολο να του αμφισβητήσεις έννοιες όπως «αξιοποίηση» ή πρακτικές όπως η αντιπαροχή οι οποίες έχουν γίνει μέσα του κάτι σαν το απωθημένο όνειρο του χρυσοθήρα: πάντα ελπίζει να ανακαλύψει χρυσάφι.

Είναι λοιπόν τουλάχιστον αστείο να κυνηγάμε τα συμπτώματα (νέφος, κυκλοφοριακό χάος, κλπ.) νομίζοντας πως θεραπεύουμε την αρρώστια. Όσο εξακολουθεί να ισχύει το δεδομένο οικονομικοκοινωνικό σύστημα της μέγιστης εκμετάλλευσης του χώρου, όπου ιδιοκτήτης και εργολάβος αναδεικνύονται σε κύριους ρυθμιστές του οικιστικού προβλήματος και σε απόλυτους κυρίαρχους του χώρου, και όσο εξακολουθεί να μην υπάρχει καμιά συνολική, μακρόπνοη, δημιουργική χωροταξική και πολεοδομική προοπτική για τον υπάρχοντα αστικό χώρο, τόσο οι πόλεις μας θα αργοπεθαίνουν μέσα στο νέφος, στο κυκλοφοριακό χάος, στα σκουπίδια και στα αδιέξοδα που δημιουργεί ο καταναλωτισμός.

Όσα καθαρά αυτοκίνητα κι αν μπουν σε κυκλοφορία, όσο κι αν βελτιωθούν τα καύσιμα και οι συγκοινωνίες, ακόμη κι αν κατασκευαστεί το μετρό, η συνολική βελτίωση που θα επέλθει θα είναι δυσανάλογη προς το οικονομικοκοινωνικό κόστος που θα δημιουργηθεί όσο παραμένουν ανέπαφοι οι μηχανισμοί και οι μέθοδοι που δημιουργούν το σημερινό αστικό περιβάλλον. Όλες οι λύσεις θα είναι εμβαλωματικές, απλές ασπιρίνες για την απάλυνση του πόνου σε έναν ασθενή που πάσχει από καρκίνο.

Με εκτίμηση
Ιωσήφ Ροηλίδης
Αρχιτέκτων

«Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ» ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ»

● Πικρές σκέψεις για τη σύγχρονη ελληνική κοινωνία, την πολιτική και τους πολιτικούς κάνει ο φανατικός αναγνώστης του ΑΝΤΙ (έτσι δηλώνει) Π. Μπαμπατζάνης, ο οποίος προτρέπει να παραγκωνίσουμε τα στενά μικροκομματικά συμφέροντα, ως πρώτη πράξη για ένα νέο πολιτικό ξεκίνημα. Μεταξύ άλλων γράφει:

Αγαπητό ΑΝΤΙ,
Ως πολίτης αυτής της μίζερης και φτωχής χώρας έχω διαμορφώσει την άποψή μου απέναντι στην Κοινωνική κατάσταση που επικρατεί σήμερα, στα ακόλουθα σημεία:

1. Αναθεματίζω την πολιτική - κοινωνική συμπεριφορά του συνόλου των Ελλήνων Πολιτικών. Αυτών που χρόνια τώρα ενίσχυσαν μίση και εχθρότητες. Αυτών που αδυνάτισαν και αδυνατούν να εκπροσωπήσουν τον έλληνα πολίτη και εκπροσωπούν τον εαυτούλη τους. Αυτών που τις πιο κρίσιμες ώρες συνεχίζουν αναμασώντας την ίδια καραμέλα, να διαχωρίζουν την ελληνική κοινωνία σε (καλό - κακό, άσπρο - μαύρο, Εθνικόφρων - Ανθέλλην). Την στιγμή που όλα τα σύγχρονα κράτη παρουσιάζουν μια απαραίτητη ενότητα σε ύψιστα εθνικά ζητήματα (Πόλεμος Περσικού) Αυτή λοιπόν η «*πολιτική των πολιτικών*» (Φαλάτσι) διαβρώνει συνεχώς τον τρόπο σκέψης της Ελληνικής κοινωνίας αφού: φορείς, μηχανισμοί, κέντρα εξουσίας, οργανισμοί, Κόμματα, Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, λειτουργούν και εκσυγχρονίζουν την «πολιτική των πολιτικών» εκτός από ελάχιστες περιπτώσεις (βλ. και «ΑΝΤΙ»), ώστε τις περισσότερες φορές να αισθανόμαστε απέχθεια ακόμα και για την λέξη πολιτική, αλλά το χειρότερο, να μη ενδιαφερόμαστε για την ίδια μας την Κοινωνία.

2. Αμφιβάλλω για αυτό που συνέχεια μας παρουσιάζουν σαν το καλό, το αδιαμφισβήτητο σημάδι κοινωνικής ισορροπίας την Εθνική Συνείδηση. Όταν η Κοινή Γνώμη εμφανίζεται διχασμένη και αποπροσανατολισμένη (κυρίως με τον άμεσο και έμμεσο επηρεασμό των ΜΜΕ κατευθυνόμενων από τα Κέντρα Προπαγανδισμού, *CNN*, Ριγίλλη, Ταύρος κτλ.). Όταν ο διπολισμός των κομμάτων μυθοποιεί την μία ή την άλλη πλευρά (ο καλός προστάτης των ατομικών ελευθεριών και δικαιωμάτων του ανθρώπου καλός θείος «Κοκκινοσκουφίτσα» ΜΠΟΥΣ κι ο κακός αυταρχικός Δικτάτορας μιασμένος στην Σύγχρονη Ιστορία Σαντάμ, «λύκος»). Άραγε το σύνθημα *ο λαός ξέρει και κρίνει, ο λαός μας είναι σοφός*, μπορεί να είναι βάσιμο και αληθινό;

3. Αμφισβητώ τα παραπάνω για το λαό, γιατί ο λαός μας αντιμετωπίζεται σαν μια άμορφη μάζα. Σαν όχλος, χωρίς κριτική ικανότητα, άποψη, απροδιοργανωμένος, ανεύθυνος που παραδίδεται στα χέρια των αετονύχηδων πολιτικών φωστήρων. Αλληλοσυγχρουόμενα μικροκομματικά συμφέροντα που δυστυχώς έχουν καταφέρει να παραπλανήσουν τον ελληνικό λαό στο σύνολό του (δεν λείπουν οι εξαιρέσεις φυσικά).

Πάνος Μπαμπατζάνης
Θεσσαλονίκη

ΗΛΙΑ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ ΑΠΑΝΤΑ
ΝΕΦΕΛΗ

Όλα τά βιβλία
ΤΟΥ ΗΛΙΑ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ
ἀπό τήν Νεφέλη

Τώρα
ΤΟ ΑΓΙΟ ΧΑΣΙΣΑΚΙ

Μιά *λαογραφική* μελέτη, πού περιέχει τίς προσωπικές ἀπόψεις τοῦ Ἠλία Πετρόπουλου γιά τό χασίσι, τό ρεμπέτικο, τόν ὑπόκοσμο, τή φυλακή, τήν Ἀργκό.

Ἕνα βιβλίο ἀποκαλυπτικό, πού θίγει χωρίς σκοπιμότητες καί δισταγμούς θέματα καθημερινά, πού τόσο πολύ μᾶς ἀγγίζουν ὅλους καί τόσο λίγο τολμᾶμε νά τά πλησιάσουμε.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ "ΝΕΦΕΛΗ"
Μαυρομιχάλη 9, 106 79 Ἀθήνα, Τηλ. 360 77 44

Εν χορδαίς και οργάνοις υποδέχθηκε η Εύβοια τον κ. Τζαννετάκη για να εγκαινιάσει το Μουσείο της Ερέτριας, του οποίου η νέα πτέρυγα αλλά και η εν γένει ανακαίνιση έγινε από την Ελβετική Αρχαιολογική Σχολή. Ωστόσο, την δόξα των Ελβετών φαίνεται ότι εξήλωσε η Έφορος της περιοχής κ. Έφη Σαπουνά - Σακελλαράκη, η οποία έσπευσε να ορίσει την ίδια μέρα τα εγκαίνια του Μουσείου της Χαλκίδας, το οποίο ήταν έτοιμο από το 1987, αλλά δεν λειτούργησε, άγνωστο για ποιο λόγο... Έτσι, για μεν τον υπουργό Πολιτισμού η όλη υπόθεση λειτούργησε ως μ' ένα σμπάρο δυό τρυγόνια, ενώ για τους καημένους τους Ελβετούς που είχαν καταβάλει κόπο και χρήμα, εντελώς προβοκατόρικα... Να 'τανε η ζήλεια ψώρα, τότε, να μη σας πούμε τι θα συνέβαινε...

Ο ΠΟΛΙΤΗΣ ΚΑΙΗΝ
Ο ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ, Ο ΤΥΠΟΣ, Η ΕΠΙΤΥΧΙΑ, Η ΙΔΙΟΦΥΪΑ

Πενήντα χρόνια πέρασαν από τη θριαμβευτική πρώτη προβολή του «Πολίτη Καίην» —η πρώτη ταινία του Όρσον Ουέλλες που άλλαξε τις αντιλήψεις πολλών για τον κινηματογράφο. Ένα κείμενο του Φρανσουά Ίρυφφώ πλησιάζει πολύ κοντά τούτη τη σπουδαία ταινία. ΣΕΛ. 58-60

ΓΡΑΦΟΥΝ

Μ. ΘΕΟΔΟΣΟΠΟΥΛΟΥ
Β. ΚΑΠΕΤΑΝΓΙΑΝΝΗΣ
Π. ΚΟΥΝΕΝΑΚΗ
Ν. ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ
Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΟΣ
F. SHAKELY
Δ. ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ
ΑΝΤ. ΦΡΑΝΤΖΗ
Β. ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
και ένα κείμενο του
ΦΡ. ΤΡΥΦΦΩ

ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΑΚΟΜΗ:
- ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ: ΠΑΙΞΤΕ ΜΑΖΙ ΜΑΣ ΕΝΑ ...ΚΟΥΪΖ
- ΝΕΟΙ: Η ΣΤΕΛΛΑ ΓΑΔΕΔΗ
- 3 ΣΕΛΙΔΕΣ ΒΙΒΛΙΟ
- ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΣΕΛΙΔΑ: ΕΠΙΜΕΝΟΥΜΕ...

ΚΟΥΡΔΟΙ

Το Κουρδιστάν είναι μία χώρα με μεγάλο και σπουδαίο πολιτισμό. Ο καθηγητής *F. Shakely* γράφει για την ποίηση των Κούρδων, τέχνη με μεγάλη και πλούσια παράδοση και με εξίσου ενδιαφέρουσα προοπτική...

ΣΕΛ. 52-53

ΚΡΗΤΗ...

Το ΥΠΠΟ ανέγειρε, ο Μίκης Θεοδωράκης θα χρησιμοποιήσει. Η Πέγκυ Κουνενάκη γράφει για την ανεπίτρεπτη χρήση ενός απαράδεκτου λυόμενου στα Χανιά.

ΣΕΛ. 55

ΒΟΓΙΑΤΖΗΣ

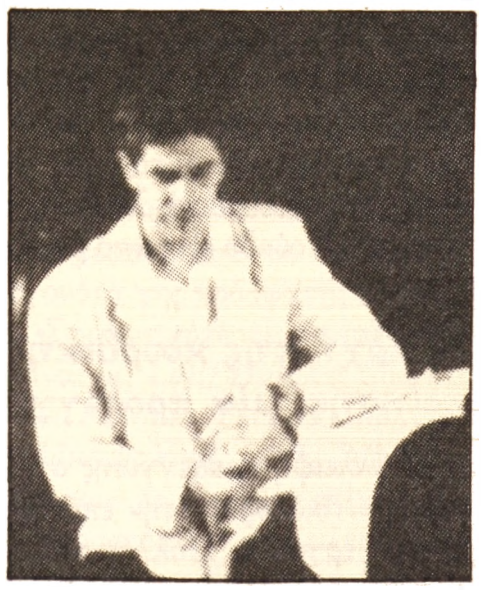

Ο Λευτέρης Βογιατζής ανεβάζει στη Νέα Σκηνή το έργο «Ρίττερ, Ντένε, Φος» του Μπέρνχαρντ. Κι η Μ. Θεοδοσοπούλου μας ξεναγεί στα «παρθένα δάση της μοναξιάς» του συγγραφέα.

ΣΕΛ. 56-57

Κλασική και μοντέρνα ποίηση των Κούρδων

του Ferhad Shakely

Η ποίηση είναι ο στύλος της κουρδικής γραμματολογίας. Εξετάζοντας την ιστορία της κουρδικής ποίησης μέσα από την ποικιλία των θεμάτων της και των μορφών της έκφρασης και μέσα από τις διάφορες περιόδους και της εξάπλωσης και της ακινησίας, καθένας θα μπορούσε να σχηματίσει μια ολοκληρωμένη εικόνα του ρόλου και της κοινωνικής συμβολής της λογοτεχνίας σε ένα καταπιεσμένο έθνος.

Όταν ο Κούρδος ποιητής *Ahmed-i Xani* (1651-1707) έγραψε το έπος *Mem û Zim* «*Μαμ και Ζιν*», το 1694, δεν αφηγήθηκε μόνο μια πανέμορφη ιστορία αγάπης, αλλά κυρίως έκφρασε τις ιδέες του, περιγράφοντας τις πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές όψεις μιας πολύ ενδιαφέρουσας περιόδου της κουρδικής ιστορίας.

Ο *Xani* ευχόταν για τους Κούρδους να έχουν «το δικό τους ηγέτη, έναν ηγέτη που να κατέχει το δικό του θρόνο και να φέρει το δικό του στέμμα, έναν ηγέτη που να ξέρει να εκτιμά την επιστήμη, την τέχνη και την ποίηση, τα βιβλία που σε μαθαίνουν και ασκεί σοφά την εξουσία».

Ο *Xani* ήταν ένας πιονιέρος που άνοιξε το δρόμο στην κουρδική λογοτεχνική ιστορία. Όταν ο *Xani* στα έπη του ανέφερε τους Κούρδους ποιητές *Mala-i Jaziri*, *Ali Hariri* και *Faqe Tayran*, αυτό ήταν η πρώτη αναφορά στην Κουρδική λογοτεχνία που είχε γίνει από Κούρδο είτε από μη Κούρδο (...).

Η αρχή της κουρδικής ποίησης: μία προσέγγιση

Η έλλειψη προσέγγισης στις πηγές θέτει περιοριστικά όρια στην επιστημονική φιλολογική εργασία. Πολλές από τις δυσκολίες οφείλονται στο ότι το Κουρδιστάν εκτείνεται σε διάφορες χώρες όπου και η κοινωνική κατάσταση είναι διαφορετική αλλά και η πολιτική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη ποικίλλει.

Ένας μεθοδικός τρόπος για να επιτευχθεί αυτή η προσέγγιση είναι η εξεύρεση ενός κοινού τρόπου μελέτης των κειμένων. Οι Κούρδοι γράφουν σε δύο διαφορετικές διαλέκτους και χρησιμοποιούν όχι λιγότερα από τρία διαφορετικά αλφάβητα. Τροποποιημένοι αραβικοί χαρακτήρες χρησιμοποιούνται στο ιρανικό και στο ιρακινό Κουρδιστάν, το λατινικό αλφάβητο στο τουρκικό και στο συριακό Κουρδιστάν ενώ οι Κούρδοι της Σοβιετικής Ένωσης γράφουν χρησιμοποιώντας το κυριλλικό αλφάβητο. Επιπλέον, αρκετοί Κούρδοι χρησιμοποιούν εβραϊκούς και αρμενικούς χαρακτήρες. Εξάλλου, το γεγονός του διασκορπισμού του κουρδικού λαού σε πολλές χώρες βοηθάει στην ύπαρξη διαφορετικών πολιτισμικών εκφράσεων και διαφορετικών γλωσσών.

Από την σκοπιά των Κούρδων, κάτι τέτοιο ήδη είναι αρνητικό και περιπλέκει τη γλωσσική έκφραση ακόμα περισσότερο. Η περιπλοκή αυτή, άλλωστε, είναι η αιτία αρκετών γλωσσικών αντιθέσεων που αποβλέπει στην επιβολή κάποιας από τις γλωσσικές εκφράσεις, ως της αυθεντικής και της κλασικής Κουρδικής γλώσσας. Μια από τις κουρδικές διαλέκτους που είναι αιτία αμφισβήτησης είναι η διάλεκτος *Luri*. Οι περισσότεροι Κούρδοι κριτικοί και ιστορικοί λογοτεχνίας υποστηρίζουν ότι η Κουρδική ποίηση ξεκίνησε με τον ποιητή *Baba Tahir Hamadani* (935-1010), ο οποίος έγραψε σ' αυτή τη διάλεκτο. Αρκετοί ευρωπαίοι ειδικοί έχουν υποστηρίξει ότι η *Luri* υπήρξε η γλώσσα της νοτιοδυτικής Περσίας, αντίθετα με τους Κούρδους, που θεωρούν ότι ανήκει στις γλώσσες του βορειοδυτικού Ιράν.

Η κλασική περίοδος: η σχολή του Βορείου *KURMANDJI*

Έτσι, γενική είναι η παραδοχή πως η κουρδική ποίηση συνδέεται με την ίδρυση των Κουρδικών ηγεμονιών του 16ου αι.

Η ίδρυση της αυτοκρατορίας των Σαφαβιδών ως μίας ανταγωνιστικής δύναμης για την Οθωμανική αυτοκρατορία, στις αρχές του 16ου αι., δημιούργησε μια νέα κατάσταση, η οποία επέφερε μεγάλες αλλαγές στην Μέση Ανατολή. Ένας πόλεμος ξέσπασε σύντομα ανάμεσα στις δύο αυτοκρατορίες που οδήγησε στην ήττα της αυτοκρατορίας των Σαφαβιδών, μετά την μάχη του *Chaldiran*, στις 23 Αυγούστου 1514.

Η Οθωμανική αυτοκρατορία αμέσως άρχισε να ενισχύει τις Κουρδικές ηγεμονίες που βρίσκονταν στα όρια του κράτους της και γρήγορα ιδρύθηκαν νέα κουρδικά κράτη. Το δόγμα του Οθωμανού σουλτάνου ήταν το χτίσιμο ενός «*τείχους από σάρκα και αίμα*» μεταξύ της αυτοκρατορίας του και των εχθρών του, που θα προφύλασσε το κράτος του από τις επιβουλές των επίδοξων εισβολέων.

Ένα από τα περισσότερο ακμάσαντα κράτη στην ιστορία του Κουρδιστάν ήταν το *Botan*, με την πρωτεύουσά του, την *Jazira*. Περιοχή ευημερούσα, γρήγορα το *Botan* έγινε κέντρο του κουρδικού πολιτισμού. Εδώ δημιουργήθηκε και η πρώτη σχολή ποίησης που τα δημιουργήματά της είναι στη διάλεκτο του βορείου *Kurmadji*.

Ο *Malaye Jaziri* (1570-1640) ήταν ο ιδρυτής αυτής της σχολής και, επιπλέον, ένας εξαιρετικός εκπρόσωπος της κλασικής Ανατολικής ποίησης —ένας ερωτικός ποιητής.

Στη σχολή του δεν υπήρχαν διακριτά όρια μεταξύ του ανθρώπινου και του θείου έρωτα. Έτσι, ο αναγνώστης ήταν συχνά υποχρεωμένος να αναρωτηθεί εάν ήταν η αγάπη του Θεού ή η όμορφη Σέλμα (η κόρη ή η αδελφή του βασιλιά της *Jazira*) που πυρπολούσε την καρδιά του ποητή.

Εκτός από αυτά τα τυπικά στοιχεία της ανατολικής έκφρασης, η ποίηση του *Jaziri* ήταν προσκολλημένη στο ρομαντικό πατριωτισμό. Έγραφε ποιήματα που τα αφιέρωνε στους ηγεμόνες και, συχνά, ανέφερε και την ονομασία του Κουρδιστάν.

«Δεν θα ανήκουν στο βασίλειό σου μόνο το *Tabriz* και το *Kurdistan*. Θα έχεις εκατό βασίλεια που όπως στον βασιλιά του Χοράσάν, θα υποκλίνονται στο στέμμα σου.

Είμαι ένα άνθος στην *Botan*, στον κήπο

Κούρδοι: ένας λαός με μεγάλο πολιτισμό. Στη φωτογραφία τελετή σ' ένα γάμο, σε πόλη του Ιρανικού Κουρδιστάν.

ης Εδέμ. Είμαι ένα αστραφτερό πετράδι
τη νύχτα του Κουρδιστάν».
Τον *Malaye Jaziri* ακολούθησαν ποιητές
πως ο *Mala Ahmat-i Batayi* (1414-1495), *Faqe Tayran* (1590-1660) και, αργότερα ο *Ahmad-i Xani* (1651-1707) (...).

Μια νέα εποχή: μεγάλες αλλαγές

Το τέλος του 19ου αιώνα και η αρχή του 20ού αι. ήταν μια περίοδος κατά την οποία ανέβησαν δραστικές αλλαγές τόσο στους Κούρδους όσο και στους υπόλοιπους λαούς της Μέσης Ανατολής. Όταν μάλιστα ο σουλτάνος και οι Τούρκοι ενέτειναν τις σωβινιστικές τους τάσεις, οι Κούρδοι αντέδρασαν με το να περιχαρακωθούν περισσότερο πίσω από την εθνική τους ταυτότητα, από τις εθνικές τους γλώσσες, από τον πολιτισμό και την ιστορία τους. Την περίοδο αυτή εκδόθηκε και η πρώτη κουρδική εφημερίδα —στις 22 Απριλίου 1898. Λεγόταν «*Κουρδιστάν*» και εκδιδόταν στο Κάιρο. Ακολούθησαν δεκάδες άλλα κουρδικά φύλλα. Στο μεταξύ το 1920, με την συνθήκη των Σεβρών διαλύθηκε η Οθωμανική αυτοκρατορία...

Κάτω από αυτές τις συνθήκες αναπτύχθηκε η Κουρδική ποίηση των νέων καιρών. Ο πρώτος αξιοσημείωτος μοντέρνος ποιητής ήταν ο *Nari Sheh Salih* (1905-1958). Όμως, εκείνος που η παρουσία του σήμανε μια επανάσταση για την κουρδική ποίηση ήταν ο *Goran* (1904-1962), ο οποίος ονομάζεται και πατέρας του κουρδικού μοντερνισμού.

Ως τότε, η κουρδική ποίηση κουβαλούσε τις χρόνιες επιρροές των ξένων, κυρίως των Αράβων. Ο *Goran* καθάρισε την κουρδική ποίηση από αυτές τις επιμιξίες, και της έδωσε φόρμα, ρυθμό, γλώσσα και περιεχόμενο που βασίζονταν στην κουρδική πραγματικότητα, στην κουλτούρα στα ήθη και τα έθιμα. Το αραβικό μέτρο (ουρούζ), σε χρήση από ολόκληρη την μουσουλμανική ανατολίτικη ποίηση το οποίο χρησιμοποιούσαν οι Κούρδοι ποιητές, αντικαταστάθηκε από τα παλιά κουρδικά λαϊκά τραγούδια και το λεξιλόγιο καθάρθηκε από τις αραβικές και άλλες γλωσσικές επιρροές.

Τα θέματα του *Goran* αντλούνταν από τις ιδέες του για την ελευθερία και για την αγάπη του στο Κουρδιστάν, στις γυναίκες και στη φύση. Το έργο του το έχουν χωρίσει σε τρεις περιόδους. Στην πρώτη, τη ρομαντική του περίοδο, οι γυναίκες και η φύση ήταν τα αγαπημένα του θέματα. Αργότερα, υιοθέτησε τον ελεύθερο στίχο για να εκφράσει την ανθρώπινη επιθυμία για ελευθερία, αλλά και για να χαιρετίσει τους αγώνες της εργατικής τάξης. Τα τελευταία χρόνια θα μπορούσε να παρατηρήσει κανείς την υιοθέτηση μιας όλο και πιο άμεσης πολιτικής στάσης, που όμως επισκίασε την αισθητική

Ο Ferhad Shakely, ποιητής, γεννήθηκε το 1951. Είναι καθηγητής της κουρδικής γλώσσας στο πανεπιστήμιο της Ουψάλα. Το κείμενό του που δημοσιεύει το ΑΝΤΙ είναι εισήγησή του στο συνέδριο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στο Κουρδιστάν που διεξήχθη στη Βρέμη, 14-16/4/1989.

που καλλιεργούσε η ποίησή του.

Η καταλυτική παρουσία του *Goran* έδωσε την αφορμή, όλη η ποιητική γενιά που δημιούργησε, μεταξύ 1920-1970 να ονομαστεί «γενιά του *Goran*». Τα χαρακτηριστικά της ποίησης αυτής της γενιάς ήταν παραπλήσια με του προτύπου τους. Ποιητές - εκπρόσωποι αυτής της εποχής υπήρξαν οι *Piremerd, Ahmad Muxtar Jaf, F. Bekas, Dildar, Zewar, Ahmad Hardi, Asiri, Osman Sabri, Jasine Jalil, Qani, Ali Bapir Agha, Bauthiar Zewar, Axol* —και, μεταξύ αυτών, σημαντικότεροι οι *Jigarxwin Hazar* και *Hemin*.

Δύο άγνωστοι μοντέρνοι

Επειδή η καταπίεση των Κούρδων, έχει υπάρξει ακόμη πιο σκληρή στα άλλα μέρη του Κουρδιστάν, εκτός του Ιράκ, οι Κούρδοι συγγραφείς σε αυτά τα μέρη δεν ήταν έτοιμοι να παίξουν το ρόλο τους στο σύγχρονο Κουρδικό πολιτισμό. (...).

Οι ποιητές *Qadrijan* (1916-1972) και *Suwara-y Elxani* (1949-1976) είναι μεταξύ αυτών των εκπλήρωσαν αυτόν τον προορισμό.

Ο *Qadrijan* ήρθε από το συριακό Κουρδιστάν. Υπήρξε σημαντικός μοντερνιστής και καινοτόμος τόσο στη μορφή όσο και στο περιεχόμενο, στην κουρδική ποίηση. Εν τούτοις, παρέμεινε άγνωστος ενόσω ζούσε, αφού κι η ποίησή του δεν είχε δει το φως της δημοσιότητας.

Ο *Suwara-y Elxani* υπήρξε ένας νέος χαρισματικός ποιητής από το ιρανικό Κουρδιστάν. Στο σύντομο διάστημα της ζωής του άφησε πίσω του υψηλής ποιότητας φιλολογικές εργασίες, όλες άγνωστες στους σύγχρονούς του. Εκτός από μία χαρακτηριστική συλλογή μοντέρνας ποίησης, έγραψε νουβέλες, μικρές ιστορίες, λυρική ποίηση και θέατρο.

Η νέα γενιά

Η νέα ποιητική γενιά, που την εκπροσωπούν 30 τουλάχιστον νέοι ποιητές, που άρχισαν να δημοσιεύουν στη δεκαετία του '70, δεν έμεινε ανεπηρέαστη από τα πολλά και δραματικά γεγονότα της πρόσφατης κουρδικής ιστορίας. Σημαντικότεροι ποιητές της γενιάς αυτής είναι οι: *Latif Halmet, Sherko Bekas, Abdulla Pashew, Ferhad Shakely, Anwar Qadir Muhammad, Rafiq Sabir.*

Συνήθως γράφουν σε ελεύθερο στίχο, κάποτε ωστόσο προσφεύγουν στο μέτρο ενώ άλλοτε γράφουν πρόζα. Συχνά τα θέματά τους αναφέρονται στους αγώνες του κουρδικού λαού για αυτοδιάθεση. Μολονότι ακόμα αναζητούν ένα ύφος και έναν τρόπο έκφρασης, μολονότι είναι ακόμα νέοι, η νέα γενιά των Κούρδων ποιητών έχει αρχίσει να δίνει υποσχέσεις για μια μελλοντική σημαντική παρουσία. □

Στέλλα Γαδέδη

Μόνη της, με τον ήχο του φλάουτου

Σημαντική εκπρόσωπος της σημερινής γενιάς ελλήνων μουσικών η Στέλλα Γαδέδη, εξαιρετική φλαουτίστα με πλούσια και ποικίλη δράση στους χώρους της μουσικής. Γνώριμη από την παρουσία της ως σολίστ σε συναυλίες και ρεσιτάλ με την ιδιότητά της αυτή, αλλά και ως τραγουδίστρια στα «Τραγούδια του 1936» με τον Γιώργο Κουρουπό. Πρόσφατα κυκλοφόρησε ο πρώτος της δίσκος με έργα για σόλο φλάουτο των Bach, Hindemith, Debussy, Ibert, Varese, Berio. Έργα που συγκαταλέγονται ανάμεσα στα πλέον φημισμένα του ρεπερτορίου του φλάουτου, και μέσω των οποίων η Στέλλα Γαδέδη δίνει μια εξαιρετική εικόνα των τεχνικών δυνατοτήτων της και της μουσικής της ευαισθησίας. Με την ευκαιρία της έκδοσης αυτής —σημειώνουμε πως πρόκειται για την πρώτη ελληνική δισκογραφική παραγωγή με έργα για σόλο φλάουτο— η Στέλλα Γαδέδη μας μίλησε μεταξύ άλλων για την πορεία και την επιλογή αυτού του εγχειρήματος.

— Είναι λίγο ασυνήθιστο που ηχογραφώ τον πρώτο μου δίσκο με έργα για σόλο φλάουτο. Η ιδέα γεννήθηκε την περίοδο των καλοκαιρινών διακοπών όταν μακριά από ορχήστρες και συγκροτήματα βρίσκω τον εαυτό μου, τον ήχο μου, εκφράζομαι απερίσπαστα. Οι φλαουτίστες συνήθως μετά από μια μεγάλη καριέρα, και αφού έχουν παίξει τα πάντα κάνουν κι ένα δίσκο με σόλο φλάουτο. Εγώ όμως αρχίζω απ' αυτόν. Πρώτον γιατί ένιωσα ότι έχω παίξει αρκετά με άλλους, κι ακριβώς τώρα ήταν μια στιγμή στη ζωή μου που ήθελα να λειτουργήσω αυτόνομα. Κι έπειτα με συγκινεί η ιδέα να παίξω ένα μονοφωνικό όργανο χωρίς να έχω ανάγκη συνοδείας. Είναι μια πρόκληση να ακούω τις παύσεις του κομματιού, να βρίσκω τον εσωτερικό ρυθμό μου.

● Όπως ειπώθηκε τα έργα για σόλο όργανο και η ερμηνεία τους, κρύβουν μια διαρκή και τεταμένη προσπάθεια να δώσουν μουσική, εκθέτοντας τον εκτελεστή σε μια εξαιρετικά αποκτητική πρόκληση.

— Διάλεξα κάποια από τα σημαντικότερα κομμάτια για φλάουτο· όταν ταυτίστηκα και άρχισα να εκφράζομαι μαζί τους, διαλύθηκαν οι αρχικοί φόβοι για το αν θα μπορέσω να κρατήσω το ενδιαφέρον του ακροατή με μόνο τον ήχο του φλάουτου. Εξάλλου στην μουσική δωματίου λένε πως «παίξαν καταπληκτικά γιατί παίζουν σαν ένας άνθρωπος». Εγώ θέλησα να παίξω ως ένας άνθρωπος.

● Προκαλεί ενδιαφέρον η διάταξη των έργων μέσα στο δίσκο αυτό. Διάταξη που προβάλλει μια άλλη διαδοχή των έργων πέρα από την χρονολογική.

— Η διάταξη αυτή προτείνει κάποιους δικούς μου συσχετισμούς. Θέλησα να δείξω πόση σχέση π.χ. μπορεί να έχει ένα έργο του 20ού αιώνα με ένα έργο της εποχής μπαρόκ, τις συγγένειες, τις αντιθέσεις, την εξέλιξη. Για μένα ο Μπαχ είναι «μοντέρνος», ο *Varese* είναι μια κορύφωση του 20ού αιώνα.

Μου αρέσουν οι δίσκοι που έχουν μιαν ενότητα. Σ' αυτή την περίπτωση ο κρίκος ήταν το φλάουτο. Με ενδιέφερε να μιλήσω με αυτό το όργανο με όλους τους τρόπους του, να εκφραστώ απεριόριστα.

● Στη σημερινή πραγματικότητα του θεάματος, ποιος είναι ο «λόγος» που μπορεί να έχει ένα ρεσιτάλ;

— Αν είναι αφαίρεση στην εποχή μας να γίνεται ένα ρεσιτάλ με πιάνο και φλάουτο, σε σχέση με όλα αυτά τα οπτικοακουστικά εφέ που μας κατακλύζουν εμένα με προκαλεί να εμφανίζομαι μόνο με ένα φλάουτο. Να μπορώ με ένα τέτοιο λιτό μέσο να γεμίζω μία παράσταση. Να παίζω μουσική και να είναι κάτι το ολοκληρωμένο.

● Παρά τις κατά καιρούς εμφανίσεις σας στο εξωτερικό και τις πολύ καλές κριτικές που αποσπάσατε δεν επιχειρήσατε μια καριέρα έξω από την Ελλάδα.

— Δεν αισθάνομαι ότι κάνω καριέρα, λέω μόνο ότι παίζω μουσική. Εξάλλου δεν με ενδιαφέρει να είμαι στο εξωτερικό ένας απρόσωπος μουσικός που προσπαθεί να κάνει «καριέρα».

Νιώθω ελληνίδα μουσικός που σημαίνει ότι λειτουργώ στον τόπο μου αντλώντας ερεθίσματα από αυτόν, επέλεξα να λειτουργώ σ' αυτόν το χώρο με όλες τις δυσκολίες που υπάρχουν, και θέλω να παλέψω εδώ, παρότι καμιά φορά νιώθω ότι είμαι σε λάθος τόπο σε σχέση με αυτό που κάνω. Ο λόγος που επιμένω όμως, είναι ότι η μουσική που παίζω είναι διαχρονική και πανανθρώπινη. Υπάρχει μέσα της μια τέτοια ποιότητα που εμένα με καλύπτει. Όποια άλλη μουσική μολονότι για κάποιες στιγμές μπορεί να είναι ελκυστική, θα την είχα βαρεθεί.

● Είπατε πως σαν «ελληνίδα μουσικός» αντλείτε ερεθίσματα από τον τόπο μας. Η Ελλάδα όμως πατάει σε Ανατολή και σε Δύση. Εσείς

— Αισθάνομαι ένα κράμα Ανατολής και Δύσης. Και αυτό πρέπει να φαίνεται. Όταν ένας μουσικός παίζει, στην ερμηνεία του μπαίνει η προσωπικότητά του. Ως παιδί στο χώρο που ζούσα άκουγα δημοτική μουσική και την αρνήθηκα ζώντας μ το όνειρο της «κλασικής» πο σπούδαζα.

Τώρα πλέον (που παίζ κλασική) επιτρέπω στον εαυτ μου να αγαπήσει τη δημοτική

Πιστεύω πως όταν παίζω αυ τό το κράμα, αυτά τα βιώματ βγαίνουν προς τα έξω.

Ν. Μητρόπουλο

ΣΕ ΝΕΟΥΣ καλλιτέχνες και διανοούμενους έχει ανοίξει τις σελίδες του το ΑΝΤΙ ήδη από το τεύχος 456. Σε ανθρώπους που, στα πρώτα βήματα της δημιουργικής τους πορείας, έχουν καταφέρει να αναπτύξουν φρέσκες ιδέες, να ανοίξουν πρωτότυπους εκφραστικούς δρόμους, ώστε δικαίως να προσβλέψουμε σε αυτούς για μια εξίσου δημιουργική και ενδιαφέρουσα συνέχεια. Στο σημερινό τεύχος φιλοξενούμε τη φλαουτίστα Στέλλα Γαδέδη

Μάχη της Κρήτης

Κατά παράβαση του νόμου και της τάξης...

της Πέγκυ Κουνενάκη

Ένα ακαλαίσθητο λυόμενο θέατρο δεσπόζει πλέον στην βενετσιάνικη τάφρο της πόλης των Χανίων. Υπεύθυνο για την κατασκευή του φέρεται το ΥΠΠΟ —ο θεματοφύλακας δήθεν της ελληνικής παράδοσης και του Πολιτισμού— και χρήστης ο ντόπιος μουσικοσυνθέτης Μίκης Θεοδωράκης, ο οποίος θα παρουσιάσει σε αυτό συμφωνικό έργο του για την επέτειο της Μάχης της Κρήτης, με ακροατήριο τους υψηλούς ευρωπαίους προσκεκλημένους του κ. Μητσοτάκη. Αν η Μάχη της Κρήτης έγινε για να διαφυλαχθούν τα ιερά και τα όσια του νησιού οι τωρινοί τιμητές της έρχονται να τα καταλύσουν...

Σε αναστάτωση βρίσκονται εδώ και μερικές εβδομάδες οι κάτοικοι των Χανίων, καθώς αντικρύζουν καθημερινά το εξάμβλωμα ενός λυόμενου θεάτρου δίπλα στα ενετικά τείχη της πόλης. Το θέατρο αυτό, δυναμικότητας τρισήμισυ περίπου χιλιάδων θέσεων, περιμένει αγέρωχο και αντιαισθητικό, μέσα σε αρχαιολογικό χώρο —συγκεκριμένα στη βενετσιάνικη τάφρο— να φιλοξενήσει τους υψηλούς ευρωπαίους ηγέτες που έχει προσκαλέσει η κυβέρνηση Μητσοτάκη, για να γιορτάσει πανηγυρικά την 50ή επέτειο της Μάχης της Κρήτης.

Ποιος παρήγγειλε και ποιος κατασκεύασε αυτό το εξάμβλωμα; Μια ταμπέλα που βρίσκεται εκεί μπροστά αναγγέλει ότι πρόκειται για έργο του υπουργείου Πολιτισμού, για το οποίο δαπανήθηκε το ποσό των 45.000.000 δρχ.

Στο δεύτερο ερώτημα, για το ποιος θα χρησιμοποιήσει αυτό το τέρας, η απάντηση κυριολεκτικά ξαφνιάζει: ο ντόπιος μουσικοσυνθέτης Μίκης Θεοδωράκης, ο οποίος θα παρουσιάσει εκεί επικό έργο του προς τέρψιν των υψηλών ξένων!

Το θέμα αποκάλυψε κατ' αρχήν η τοπική εφημερίδα «Χανιώτικη Ελευθεροτυπία», μετά από συζήτηση που έγινε στο Δημοτικό Συμβούλιο της πόλης.

Ας σημειωθεί ότι, ενώ αναγράφεται το ποσόν των 45 εκ. δρχ. στην ταμπέλα που έχει τοποθετήσει το υπουργείο Πολιτισμού, στην πραγματικότητα, όπως ειπώθηκε στον Δήμο, το ποσόν που πραγματικά δαπανήθηκε φτάνει τα 80 εκ. δρχ. Κι αυτό το τεράστιο για τα σημερινά οικονομικά μας δεδομένα ποσό, δόθηκε κατά παρέκκλιση κάθε νομιμότητας, αφού οι ενδιαφερόμενοι δεν κατέθεσαν καν την τυπική αίτηση στην Αρχαιολογική Υπηρεσία της πόλης, αλλά αντίθετα κινήθηκαν αυτοβούλως, με μόνη σύμφωνη γνώμη —όπως τουλάχιστον έχει διαρρεύσει— αυτήν του νομάρχη, και του υπεύθυνου για τα Γράμματα και τις Τέχνες στο ΥΠΠΟ κ. Ζωρογιαννίδη. Ο οποίος, ειρήσθω εν παρώδω, πραγματοποίησε πολλά ταξίδια στην Κρήτη για την ολοκλήρωση αυτού του εξαμβλώματος. Ανατρέχοντας σε ιστορικά στοιχεία, θα πρέπει να αναφέρουμε ότι, στα τέλη του 15ου αιώνα, οι Τούρκοι είχαν κατακτήσει ολόκληρη τη Βαλκανική Χερσόνησο και τα νησιά του Αιγαίου. Ωστόσο, μόνον η Κρήτη, τα Επτάνησα και λίγα φρούρια που είχαν υπό την κατοχή τους οι Ενετοί, έμειναν εκτός των συνόρων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Ήταν εμφανές λοιπόν πως το επόμενο κτύπημα των Τούρκων προοριζόταν για την Κρήτη. Έτσι, ο διαγραφόμενος κίνδυνος αλλά και η αύξηση του πληθυσμού της πόλης των Χανίων ήταν οι αιτίες που ανάγκασαν τους Ενετούς να οικοδομήσουν τείχος, που θα εξασφάλιζε τον πληθυσμό της πόλης και θα την καθιστούσε απόρθητη. Στα Χανιά σχεδιαστής των μεγάλων οχυρώσεων ήταν ο Βερονέζος μηχανικός *Michele Sanmicheli,* που σχεδίασε άλλωστε και τα περισσότερα φρούρια της Κρήτης.

Η οικοδόμηση του εξωτερικού τείχους άρχισε στις αρχές του 16ου αιώνα και τελείωσε σχεδόν στο τέλος του, το έτος 1590. Ο οχυρωματικός περίβολος της πόλης είναι βασικά ένα τετράπλευρο με ενισχυμένες τις γωνίες με προμαχώνες καρδιόσχημους, στραμμένο προς τη θάλασσα. Στο μέσο της νότιας μακράς πλευράς, είναι ο μεγάλος προμαχώνας, γνωστός σαν *Pitaforma* (εκεί που βρίσκεται σήμερα η αγορά της πόλης). Το τείχος ζώνεται από τάφρο, βάθους δέκα μέτρων και πλάτους πενήντα. Σ' αυτήν λοιπόν την τάφρο, η οποία θεωρείται αρχαιολογικός χώρος, αυτοί οι οποίοι κόπτονται για την παράδοση και τον Πολιτισμό έστησαν το παράνομο λυόμενο θέατρό τους. Κατά παράβαση κάθε αρχής, νομιμότητος, αλλά και αισθητικής.

Το πλέον απαράδεκτο βέβαια όλων είναι, ότι ο ίδιος ο κ. Θεοδωράκης αποδέχτηκε να παρουσιάσει το έργο του στον συγκεκριμένο χώρο. Δέχτηκε συνειδητά να παρανομήσει, με το να γίνει συνένοχος των ανόμων, μόνο και μόνο για να εξυπηρετήσει την προσωπική του φιλοδοξία και προβολή του, αλλά να συμβάλλει και σε αυτήν την οποία επιδιώκει ο κ. Μητσοτάκης που διοργανώνει τη φιέστα. Ακόμα μια φορά λοιπόν φάλτσος ο κ. Θεοδωράκης, και μάλιστα μετά τις γνωστές δηλώσεις του στην Τουρκία —για τις οποίες τον άφησε κυριολεκτικά ακάλυπτο η κυβέρνηση— και την διοργάνωση συναυλίας του στο Ηρώδειο με σπόνσορα τον ΟΤΕ, που και αυτή ματαιώθηκε μετά τον σάλο που προκλήθηκε από τον Τύπο. Ωστόσο, εκείνος επιμένει: χωρίς να ερυθριά καθόλου, δηλώνει πνευματικός άνθρωπος, ενώ ταυτόχρονα συμμετέχει σε ό,τι πιο αντιπνευματικό επιχειρείται σε βάρος αυτού του τόπου.

□

ΡΙΤΤΕΡ, ΝΤΕΝΕ, ΦΟΣ : ΜΙΑ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ

Στη δίνη ενός γλωσσικού στροβίλου

Λ. Βογιατζή, Λ. Κονιόρδου, Ολ. Λαζαρίδου: Ρίττερ.

της Μάρης Θεοδοσοπούλου

Τόμας Μπέρνχαρντ
«Ρίττερ, Ντένε, Φος» στη Νέα Σκηνή

Όλα συμβαίνουν στο εορταστικό για την επιστροφή του Φος στο πατρικό του σπίτι, σ' ένα διάλειμμα της νοσηλείας του. Στην οικογενειακή εστία, κάτω από τα αυστηρά πορτραίτα των προγόνων, οι δύο αδελφές και ο Φος αλληλοσπαράζονται μιλώντας ακατάσχετα, ανίκανοι να επικοινωνήσουν.

Το έργο του Τ. Μπέρνχαρντ ανεξάρτητα από τη μήτρα σύλληψής του, λειτουργεί αυτόνομα και δοκιμάζει την αντοχή του στα όρια του χώρου και του χρόνου που μπορεί να προσεγγίσει. Ο ίδιος πολέμιος της σοβαροφάνειας —ιδιαίτερα του γερμανόφωνου κοινού— προτείνει στην αστική διανόηση ένα πρόσφορο πεδίο αναζήτησης απώτερου φιλοσοφικού και κοινωνικού νοήματος και ίσως αυτό ακριβώς αποτελεί ένα ακόμη ιδιοφυές τέχνασμα για να χλευάσει έναν σπαραξικάρδιο κόσμο. Η τραγικότητα της ανθρώπινης κατάστασης, όπως σπρώχνεται στα όριά της, συναντά με τον κερματισμό των χαρακτήρων τον αντίποδά της, την κωμωδία, όπου απελπισμένες μαριονέτες με φαρσικά χαμόγελα και σπασμωδικές κινήσεις σείουν επικίνδυνα τα νήματα.

Αδιέξοδα, ανία, ματαιότητα

Το αποπνικτικό κέλυφος της οικογένειας που μέσα του οι παγιωμένες σχέσεις αναπαράγουν νοσηρές καταστάσεις· το αδιέξοδο ενός τόπου που ωθεί στην επίσης ανέλπιδη φυγή· το αφόρητο της ανίας· τη ματαιότητα των πάσης φύσεως συστημάτων παράλληλα με την ανοησία των ανθρώπινων συμβάσεων. Αλλά και την αυταπάτη της καλλιτεχνικής δημιουργίας, την ταυτολογία των λογικών προτάσεων και τα επισφαλή πέρατα της σκέψης, την επίγνωση του απονενοημένου κάθε προσπάθειας που αναπόδραστα αφανίζεται στη θανατική χοάνη. Αυτά εισπράττει ο πάσχων αποδέκτης, ανεξαρτήτως τόπου και φιλοσοφικής σκευής.

Αδιάφορο αν προς ιδία διασκέδαση, ο Τ.Μ. υπονομεύει το οικοδόμημα με μιαν αμφίσημη ονοματοθεσία που φέρνει από τον κεντρικό ήρωα Φος στο οδοιπορικό του Αυστριακού φιλόσοφου Λ. Βιτγκενστάιν αλλά και του ανιψιού του, έμπρακτου ηδονιστή Πάουλ.

ΤΟΜΑΣ ΜΠΕΡΝΧΑΡΝΤ

Περιπλάνηση στα παρθένα δάση

ΟΙ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ συντεταγμένες ορίζουν ώς ένα βαθμό το έργο, καθώς δημιουργούν τις συνθήκες του θερμοκηπίου· το αποτέλεσμα επαφίεται στη δεκτικότητα και την ευαισθησία της συγκεκριμένης ψυχοσύστασης. Ο **Τόμας Μπέρνχαρντ** έχει την τύχη να βιώσει την ανθρώπινη κατάσταση σε μια ιδιαίτερα απαισιόδοξη εκδοχή της: Νόθος γιος, απορρίπτεται βάναυσα από τη μητέρα, συνειδητοποιεί νωρίς τον ακρωτηριασμό της πατρικής απουσίας, αντικρίζει, παιδί ακόμη, το απελπισμένο αδιέξοδο της δημιουργίας μέσα από τον παππού —αποτυχημένο συγγραφέα— αλλά και προσφιλές πατρικό υποκατάστατο. Μαθητής αποκτά άμεση εμπειρία του χιτλερικού εθνικοσοσιαλισμού· εσωτερικός σε οικοτροφείο παίρνει μια πρώτη γεύση όλων των μετέπειτα εγκλεισμών. Στην εφηβεία μια μακρόχρονη ασθένεια τον εξοικειώνει με την απειλή του θανάτου. Μόλις ενήλικος, η οριστική αποχώρηση του παππού και της μητέρας από καρκίνο φέρνει την αίσθηση της απομόνωσης μέσα σε μια χώρα όμοια αποκλεισμένη.

Στα 58 χρόνια και δυο ημέρες που κατορθώνει να επιβιώσει μένει σταθερά προσκολλημένος στην αυστριακή ύπαιθρο. Τόπος σε πλήρη παρακμή, με μοναχικούς αριστοκράτες δίπλα σε έναν τραυματισμένο και φοβισμένο λαό, καταδικασμένο να ζει στην πατρογονική ειρκτή με την καθημερινή επίδειξη της βλακείας και της αδιακρισίας, μοναδικό κληροδότημα το χάος. (Παραλλάσσοντας τα λόγια του ίδιου του Τ.Μ. προς τον υπουργό Πολιτισμού, το 1968, όταν του απονεμήθηκε το βραβείο του αυστριακού κράτους).

Ο Τ.Μ. σώζεται από την οικειοθελή ή καταναγκαστική μόνωση φτύνοντας στο πρόσωπο των συγχαιρινών του τη δυσαρέσκειά του. Αρνητής ενός ερημωμένου και ψυχρού κόσμου, καταπιάνεται με την εμμονή του καλλιτέχνη να χρωματίσει τα εσωτερικά τοπία. Από νωρίς, έχει φανερωθεί μια πολυδιάστατη καλλιτεχνική προσωπικότητα που αποζητά εκφραστικούς τρόπους στη μουσική, στη σκηνοθεσία, στην υποκριτική. Α-

σφυκτιώντας στην πατρώα γη περιπλανάται στη Μεσόγειο· η φωτεινότητα του χώρου δεν κατορθώνει να διασκεδάσει τη ζοφερή διάθεση του συγγραφέα. 26 χρονώ γράφει άρθρα κριτικής· τα πρώτα ποιητικά σκιρτήματα έρχονται με πεισιθανάτιους τίτλους. Έχει αρχίσει η εξερεύνηση των ορίων της γλώσσας που θα εξαπλωθεί σε 4 ποιητικές συλλογές, 17 πεζογραφήματα, 20 θεατρικά έργα και 4 αυτοβιογραφικούς τόμους που ανασκάπτουν τη μνήμη σε αναζήτηση της *«Αιτίας»* που οδήγησε μέσα από το *«Υπόγειο»* και την εναγώνια *«Αναπνοή»* στο δημιουργικό *«Κρύο»*. Οι θεματικοί πυρήνες επανέρχονται και μετατοπίζονται, οι ήρωες επανεμφανίζονται και παραλλάσσουν. Η γλώσσα αφήνεται ορμητική· τα σημεία στίξεως απαλείφονται και οι παράγραφοι συμπαρασύρονται. Τίποτα δεν αντιστέκεται στην εσωτερική αγωνία· ένας κυρίαρχος μονόλογος προσπαθεί να εξορκίσει την ασθένεια, την παράνοια, το θάνατο.

Η πρώτη νουβέλα του Τ.Μ. μεταγγίζει αυτούσια την *«Παγωνιά»* του 32χρο-

και το ιστορικό της εξέλιξης της λογικής από τον Καντ μέχρι τον Κύκλο της Βιέννης ενυπογράφεται, μεταξύ άλλων, στο όνομα του θεράποντα γιατρού, Φρέγχε· προσωπείο του αλγεβριστή που συσκότισε —κατά την άποψη του Λ. Βιτγκενστάιν— τον προορισμό της Φιλοσοφίας, αν και πρώτος αποσαφήνισε τον ορισμό της αριθμητικής μονάδας. Αυτό είναι ένα επιθετικό παιχνίδι του συγγραφέα με τους άσπονδους συντοπίτες του· η άγνοιά του δεν μειώνει την «οικεία ηδονή» —ο «Οδυσσέας» του Τζ. Τζόυς λειτουργεί και χωρίς τη γνώση των δαιδάλων του Δουβλίνου, όμοια όπως η αναγνωστική απόλαυση του Π. Χάντκε, συμπατριώτη και συνομήλικου του συγγραφέα, δεν προϋποθέτει τη μαθητεία στο φιλοσοφικό στοχασμό του Λ. Βιτγκενστάιν.

Άσχετο αν οι διαλογισμοί εμφανίζουν
ιταφυσική συγγένεια με τις παρατηρήσεις
ης λογικής πραγματείας του φιλόσοφου,

Τα γλωσσικά όρια

Εφαπτόμενοι μονόλογοι σε κεντρομόλο διάταξη χωρίς πυρήνα, αντιπαλεύουν την αποσύνθεση του λόγου· επαναλαμβανόμενες λέξεις και φράσεις με συνεχείς και ανεπαίσθητες νοηματικές μετατοπίσεις αναπλάθουν την αυτοκαταστροφική παλίρροια. *«Τα γλωσσικά όρια είναι τα ακρότατα σημεία του σύμπαντός μου»* —η εμμονή κοινωνείται με τη βαρύτητα του γερμανικού ουσιαστικού αλλά και τη μουσικότητα που ενέχει η δομική κατασκευή του. Η μεταγλώττιση (Λ. Βογιατζής - Σ. Ματζίρη) εκμεταλλεύτηκε, τις περισσότερες φορές εύστοχα, τις γειτονικές δυνατότητες της γλώσσας μας. Παρά την τάση που παρατηρείται στην αλλοδαπή, το κείμενο διατηρήθηκε ακέραιο και η παράσταση του Λ. Βογιατζή επιμένει στην ανάδειξη της λεπτομέρειας που άλλωστε αποτελεί και την ουσία των έργων του Μπέρνχαρντ.

Οι συντελεστές της παράστασης

Οι ήρωες, στο ρυθμό του γλωσσικού στροβίλου, συνάπτουν σαδομαζοχιστικές δυάδες με τον επικρατέστερο να ομιλεί και τον ασθενέστερο να υφίσταται. Η προσκόλληση στον αδελφό δίνει τη σαδική διάσταση της υπερπροστατευτικής μεγαλύτερης αδελφής, ενώ η εσωτερίκευση του αιμομικτικού ερωτισμού βρίσκει διέξοδο με την έμμονη προσήλωση στα επουσιώδη. Η Ντένε της Λ. Κονιόρδου, μάλλον θύτης παρά θύμα, φαίνεται να συγκεντρώνεται περισσότερα στα επιφανειακά χαρακτηριστικά της μαζοχιστικής της νεύρωσης. Αδιαφορία και επιθετικότητα φτιάχνουν το προστατευτικό περίβλημα της μικρότερης αδελφής, προκάλυμμα σε μια άσκοπη ύπαρξη ώς ένα βαθμό συνειδητοποιημένη. Η Ρίττερ της Ο. Λαζαρίδου τείνει προς την αμυντική ελαφρότητα, αναπτερυγίζοντας την γκάμα των ειρωνικών στοιχείων, κάπου όμως ατονεί ο εσώκλειστος χαρακτήρας. Ο αδελφός, ταυτόχρονα φιλόσοφος και ανατροπέας, με την πολυτέλεια του παράφρονα βάλλεται και βάλλει, βασανίζεται και τυραννεί. Ο Φος του Λ. Βογιατζή ισορροπεί τον τραγικό ήρωα με το κοινωνικά δέσμιο ανδρείκελο. Ταυτόχρονα, πείθει πως δεν επέλεξε το έργο για να δημιουργήσει το καλλιτεχνικό γεγονός, αλλά γιατί συναπαντήθηκε με μια συγγενή ευαισθησία.

Διαβάζουμε πως στη διαθήκη του ο συγγραφέας απαγορεύει το ανέβασμα των έργων του στην αυστριακή επικράτεια. Άραγε, τι θα έλεγε για την αθηναϊκή εγκεφαλικότητα που φαίνεται πως έμεινε απαθής απέναντι στην εναγώνια και διαχρονική γραφή του; □

...μοναξιάς

...ου συγγραφέα της, στο πρό-
...ωπο ενός ζωγράφου που βυ-
...ίζεται σταδιακά στις παραι-
...θήσεις του. Έτσι αρχίζει *«η
...εριπλάνηση στα παρθένα
...άση της μοναξιάς»*· η μεγα-
...ομανής φαντασίωση του
...αλλιτέχνη που αποσυντίθε-
...αι μαζί με τη χώρα του σε έ-
...α σκοτεινό παγωμένο τοπίο,
...νώ μια σχεδόν άγρια ειρω-
...εία διαποτίζει το κείμενο.

Ο σαρκασμός θα παραμεί-
...ει κύριο χαρακτηριστικό της
...γραφής του Τ.Μ. στην πυρε-
...ική παραγωγή της εικοσιπεν-
...αετίας που θα ακολουθήσει,
...ε ρυθμό συνεχώς επιταχυνό-
...ενο, σαν να προσεγγίζεται η
...χρηξη. Αυτόχειρες καγχά-
...ουν, όταν ο εξωτερικός κό-
...μος αντανακλάται παραμορ-
...ωτικά στην εσωτερική ανα-
...αρχή. Ο αναγνώστης, ό-
...ως και ο θεατής, υφίσταται
...ον πειθαναγκασμό μιας σχε-
...όν παραληρηματικής ροής
...του χλευάζει την αυτοκατα-
...προφή των ηρώων —έρμαια
...της βία της φύσης, αυτόκλει-
...στοι σε μια πνιγηρή κοινωνία
...από όπου απουσιάζει ο έρωτας
...αι η γυναικεία παρουσία ανα-
...ιδει τη μυρωδιά της φθοράς.

Το 1975 με τη *«Διόρθω-*

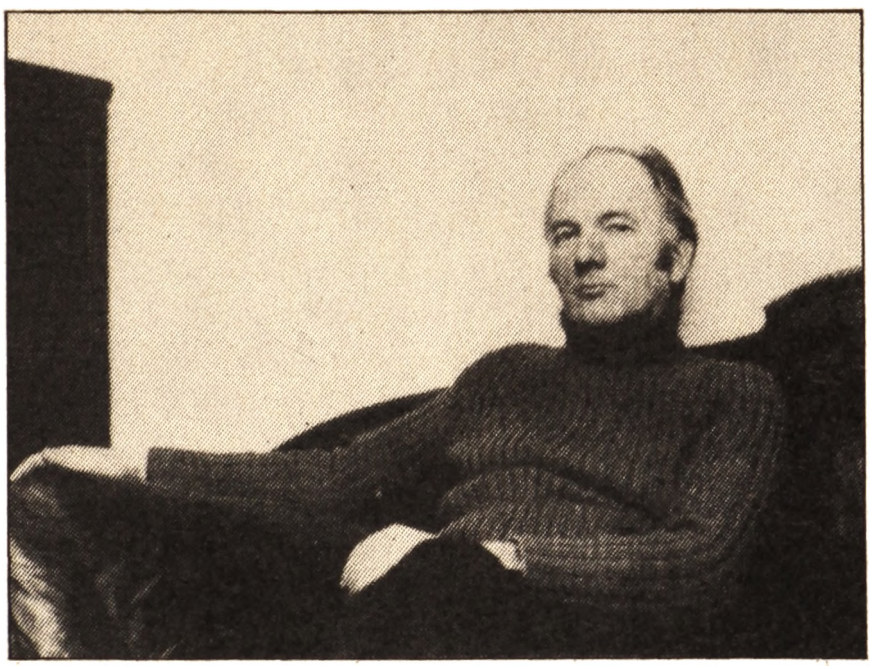

Ο Τόμας Μπέρνχαρντ

ση» εμφανίζεται για πρώτη φορά στη μυθοπλασία του Τ.Μ. ο αυστριακός φιλόσοφος Λούντβιχ Βιτγκενστάιν κυρίως μέσα από την ανεπάρκεια της γλώσσας ως όργανο αυτοσυνειδησίας. Φαίνεται πως ανεξάρτητα από τη φιλοσοφική επιρροή, ο Τ.Μ. διαισθάνεται βαθύτερη ιδιοσυγκρασιακή συγγένεια. Το 1951 πεθαίνει ο στοχαστής —κι αυτός από καρκίνο— κι ο συγγραφέας συνδέεται φιλικά με τον ανιψιό του, Πάουλ. Δυο πρόσωπα που θα περάσουν με πολλαπλές διαθλάσεις και αντικατοπτρισμούς —σπάνια ακέραια, συχνότερα ως θραύσματα εμπειρίας και στοχασμού— στο έργο του.

Μέχρι τέλους, ο Τ. Μπέρνχαρντ παραμένει αδιάκτος κριτής της κοινωνίας του. Όσο την περιγελά, τόσο αυτή τον επιβραβεύει. Όσο γίνεται περισσότερο υβριστικός τόσο κερδίζει την αποδοχή της. Όμως ο λόγος του δεν στέκεται ικανός να ραγίσει τα στεγανά της συμβατικότητας· το χειροκρότημα μάλλον δεν πηγάζει από την αυτογνωσία αλλά από την ψευδαίσθηση πως αποδέχονται την επίκριση και εμβαθύνουν στο φιλοσοφικό πυρήνα. Ως δίκαιη ετυμηγορία, έρχεται η μετά θάνατον αποκλήρωση.

Μ.Θ.

Ο εὐθραυστος γίγας

Πενήντα χρόνια μετά, μια ταινία ορόσημο που παρήγαγε το Χόλλυγουντ κα που υπονόμευσε όσο καμιά τα κλισέ της τεράστιας παραγωγικής μηχανής των Αμερικανών, συνεχίζει να είναι κέντρο αναφοράς, σεβασμού και θαυμασμού όσω το πάθος για τον κινηματογράφο είναι άσβεστο και «καθαρό». Κυρίες και κύριοι, «Ο Πολίτης Καίην» του Ὀρσον Ουέλλες...

του Φρανσουά Τρυφώ

Γυρίστηκε στο Χόλλυγουντ, ανάμεσα Αὐγουστο και Οκτώβριο του 1940, προβλήθηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες την επομένη χρονιά, ο Πολίτης Καίην δεν έφτασε στο Παρίσι παρά έξι χρόνια αργότερα εξαιτίας του πολέμου. Στο Παρίσι, η προβολή του Πολίτη Καίην στις αρχές Ιουλίου 1946 ήταν ένα εξαιρετικό γεγονός για τους φίλους του κινηματογράφου της γενιάς μας. Από την απελευθέρωση και μετά ανακαλύπταμε τον αμερικανικό κινηματογράφο και καίγαμε τον έναν μετά τον άλλον τους γάλλους σκηνοθέτες, που, στη διάρκεια του πολέμου, τόσο θαυμάζαμε. Πιο ζωηρή ήταν ακόμη η αποστροφή μας για τους γάλλους ηθοποιούς, σε αντίθεση με τους αμερικανούς: κάτω οι Πιέρ Φρεναί, Ζαν Μαραί, Εντ. Φεγιέρ, Ρεμύ, Αρλεττύ, ζήτω οι Κάρυ Γκραντ, Χάμφρεϋ Μπόγκαρτ, Τζαίημς Στιούαρτ, Γκάρυ Κούπερ, Σπένσερ Τραίησυ, Λωρήν Μπακόλ, Τζην Τίρνεϋ, Ίνγκριντ Μπέργκμαν, Τζόαν Μπενέττ κ.ά.

Η δικαιολογία μας για μια τόσο ριζική θέση ήταν ότι τα περιοδικά για τον κινηματογράφο, και κυρίως το *'Ecran Francais* εφάρμοζαν έναν συντεχνιακό αντι-αμερικανισμό που μας ερέθιζε. Στη διάρκεια της κατοχής, ο γερμανικός κινηματογράφος ήταν πολύ μέτριος και ο αγγλο-σαξωνικός απαγορευμένος. Ο γαλλικός κινηματογράφος άνθησε και τα έργα, μόνο στη γαλλική αγο-

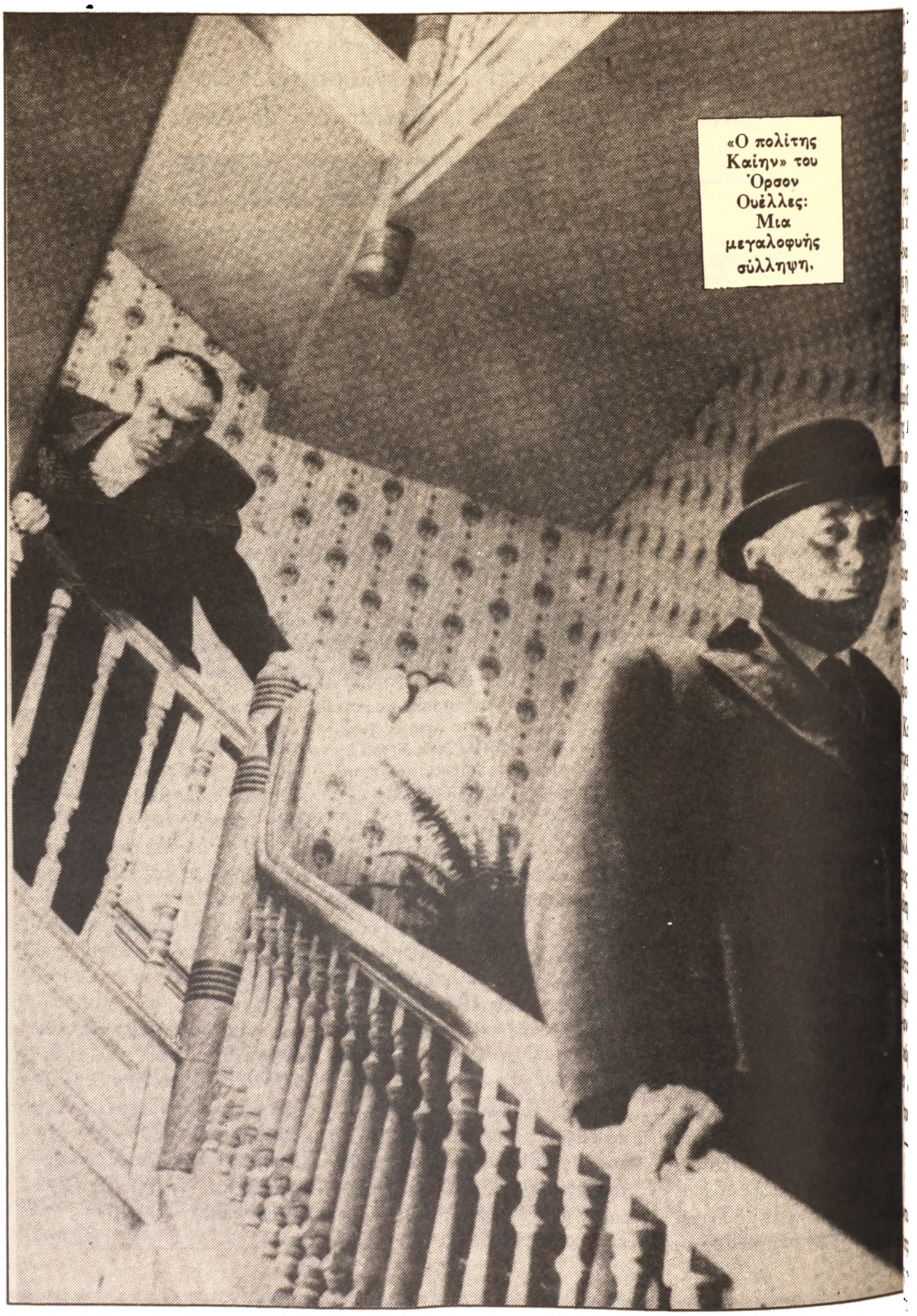

«Ο πολίτης Καίην» του Ὀρσον Ουέλλες: Μια μεγαλοφυής σύλληψη.

ρά, κάλυπταν τα έξοδά τους, οι αίθουσες ήταν συχνά γεμάτες. Μετά την απελευθέρωση, οι πολιτικές συμφωνίες «*Blum-Byrnes*» είχαν επιτρέψει έναν μεγάλο αριθμό αμερικανικών ταινιών στις οθόνες μας, τα κέρδη των γαλλικών μειώνονταν και δεν ήταν σπάνιο να βλέπει κανείς να παρελαύνουν, στους δρόμους του Παρισιού, γάλλοι σταρ και σκηνοθέτες ζητώντας τη μείωση του αριθμού των εισαγόμενων αμερικάνικων ταινιών.

Είχαμε λοιπόν, *από* αγάπη για τη φυγή, από δίψα για καινούριο, *από* ρομαντισμό, από πνεύμα αντιπαράθεσης βέβαια, αλλά και *από* αγάπη για τη ζωτικότητα, αποφασίσει πως θα μας άρεσαν όλα, αρκεί να ήταν χολλυγουντιανά. Και σ' αυτό το πλαίσιο, το καλοκαίρι του 1946, μάθαμε το όνομα του Όρσον Ουέλλες. Νομίζω πως η σπανιότητα του ονόματός του συνέτεινε στο να καμπωθούμε —για τους Γάλλους *Orson*, νομίζε *Ourson* (αρκούδι)— και μαθαίναμε ταυτόχρονος πως αυτό το «αρκούδι» που ήταν μόλις 30 χρονών, είχε γυρίσει τον *Πολίτη Καίην* στα 26 του —όσο ήταν ο Αϊζενστάιν όταν γύρισε το *Θωρηκτό Ποτέμκιν*.

Οι γάλλοι κριτικοί ήταν εξαιρετικά κολακευτικοί —ένα άρθρο του Ζαν-Πωλ Σάρτρ, ο οποίος είχε ήδη δει το έργο στις Ηνωμένες Πολιτείες, είχε προετοιμάσει το έδαφος— μα μπερδεύτηκαν αφηγούμενοι το σενάριο, σε τέτοιο σημείο που αντίφασκαν από μια εφημερίδα στην άλλη πάνω στο νόημα της λέξης *Rosebud*. Μερικοί γράφανε πως ήταν το όνομα της γυάλινης σφαίρας χιονονιφάδες που ο Καίην αφήνει να πέσει από το χέρι του πριν πεθάνει. Ο Κριστιανί Μαριόν και ο Αντρέ Μπαζέν ήταν αυτοί που έκαναν τη δημοσιογραφική έρευνα και παρότρυναν την «*R.K.O.*» —που διένειμε την ταινία— να προσθέσει τον υπότιτλο «*Rosebud*» τη στιγμή που οι φλόγες γλείφουν το έλκυθρο των παιδιών (...).

Ο Πολίτης Καίην που ποτέ δεν μεταγλωττίστηκε, μας αποτοξίνωσε από τον φανατικό χολλυγουντιανισμό μας, και μας έκανε απαιτητικούς φίλους του κινηματογράφου. Πολλών κινηματογραφιστών η μετάβαση προς τον κινηματογράφο σε ολόκληρο τον κόσμο, οφείλεται σ' αυτή την ταινία. Αυτό ίσως φανεί παράξενο αφού περιγράφουμε πάντα, και σωστά, το έργο του Ουέλλες ως αμίμητο και επειδή η επιρροή που άσκησε —αν καμιά φορά ήταν ορατή: «Η ξυπόλητη κόμησσα» του *Mankievicz*, *Les Mauvaises Rencontres*" του *Astruc*, *Lola Montes*" του *Max Ophuls*, «Οκτώμισι» του *Fellini* —είναι, συχνότερα έμμεση και υπόγεια.

Η χολλυγουντιανή παραγωγή, για την οποία μιλήσαμε πρωτύτερα και που τόσο απαρνούμαστε, μας γοήτευε αλλά μας φαινόταν άφταστη: μπορούσαμε να δούμε και να ξαναδούμε τον *Μεγάλο ύπνο*, το *Νοτόριους*, το *Μια γυναίκα όπως η Εύα*, αλλά τα έργα αυτά δεν μας άφηναν να φανταστούμε πως μια μέρα θα φτάναμε και εμείς με τη σειρά μας, στην κινηματογραφική πρακτική, μας έδειχναν μόνο πως ο κινηματογράφος ήταν μια χώρα και το Χόλλυγουντ η πρωτεύουσά του. Ο Πολίτης Καίην μας ταρακούνησε τόσο πολύ, πιθανόν χάρη στη διπλή του όψη: ταινία χολλυγουντιανή, αλλά και αντι-χολλυγουντιανή. Και, επίσης, για την αυθάδη νεότητά του και τέλος για ένα ισχυρό στοιχείο, το ευρωπαϊκό πνεύμα του Ουέλλες. Πιο πολύ από τα ταξίδια του εκτός Αμερικής σκέφτομαι ότι η πρώιμη και έντονη συναναστροφή του με τον Σαίξπηρ του έδωσε μια αντιμανιχαϊστική άποψη του κόσμου, τον έκανε να μπλέξει και να ξαναμπλέξει την έννοια του ήρωα, αυτή του καλού και αυτή του κακού. Θα κάνω εδώ μια εξομολόγηση αυτοδίδακτου: ήμουν 14 χρονών το 1946 και είχα ήδη σταματήσει το σχολείο και μέσα από τον Ουέλλες ανακάλυψα τον Σαίξπηρ όπως και η αγάπη για τη μουσική του Μπ. Χέρμαν με οδήγησε να ακούσω αυτή του Στραβίνσκυ, από την οποία τόσο συχνά εμπνέεται.

Εξαιτίας της νεότητας και του ρομαντισμού της, η μεγαλοφυΐα του Όρσον Ουέλλες μας φάνηκε πιο κοντινή από το ταλέντο των παραδοσιακών αμερικανών σκηνοθετών.

Αγαπήσαμε συνολικά το έργο αυτό γιατί ήταν συνολικό: ψυχολογικό, κοινωνικό, ποιητικό, δραματικό, μπαρόκ. Ο Πολίτης Καίην είναι ταυτόχρονα μια επίδειξη της θέλησης για δύναμη και του χλευασμού της θέλησης για δύναμη, ένας ύμνος στη νεότητα και μια σκέψη για τα γεράματα, ένα δοκίμιο για την ματαιότητα κάθε ανθρώπινης φιλοδοξίας, μαζί και ένα ποίημα για τον ξεπεσμό.

Και πίσω από όλα αυτά, είναι ένας συλλογισμός για την μοναξιά των εξαιρετικών ανθρώπων, μεγαλοφυών ή τεράτων, μεγαλοφυϊών και τεράτων.

Ο Πολίτης Καίην, είναι ταυτόχρονα ένα «πρώτο» έργο, λόγω του πειραματικού του χαρακτήρα και ένα έργο «διαθήκη» λόγω της ολικής απεικόνισης του κόσμου.

Δεν κατάλαβα, πάρα πολύ αργότερα, το μεγάλο σοκ του Ιουλίου του 1946, γιατί ο Πολίτης Καίην ήταν «το» έργο, πώς και γιατί ήταν μοναδικό: είναι το μόνο πρώτο έργο σκηνοθετημένο από έναν διάσημο άνθρωπο. Ο Τσάρλυ Τσάπλιν δεν ήταν παρά ένας μικρός μίμος μετανάστης όταν ξεκίνησε μπροστά στην κάμερα, ο Ζαν Ρενουάρ δεν ήταν —για τους ανθρώπους του επαγγέλματος— παρά ένας γιος του μπαμπά που πετούσε τα λεφτά της οικογένειας, όταν γύριζε τη Νανά. Ο Χίτσκοκ δεν ήταν παρά ένας σχεδιαστής τίτλων που άρχισε να ανεβαίνει στην ιεραρχία όταν γύρισε το *Blackmail*. Ο Ουέλλες ήταν γνωστός σε όλη την Αμερική, πολύ πριν αρχίσει τον *Πολίτη Καίην* —και όχι μόνο από την εκπομπή για την εισβολή των Αρειανών. Ήταν ήδη ένας περίφημος άνδρας και τον περιμένανε στη γωνία.

«*Ησυχία! Μια μεγαλοφυΐα εργάζεται*» έγραφαν ειρωνικά οι κορπορατίστικες εφημερίδες του Χόλλυγουντ. Συνήθως γίνεσαι διάσημος αφού γυρίσεις καλά έργα, είναι σπάνιο να είσαι διάσημος στα 25 σου, και, όντας διάσημος στα 25, να σου αναθέτουν τη σκηνοθεσία μιας ταινίας.

Γι' αυτό ο *Πολίτης Καίην* είναι επίσης το μόνο πρώτο έργο που έχει σαν θέμα την ίδια τη διασημότητα. Πρόκειται βέβαια για τη θρυλική πρωιμότητα του Όρσον Ουέλλες που του επέτρεψε να δείξει με αλήθεια το ξετύλιγμα μιας ζωής ολόκληρης, αφού παρακολουθούσε τον Τσαρλς Φόστερ Καίην από τα παιδικά του χρόνια μέχρι το θάνατό του... Σε αντίθεση με το φοβισμένο πρωτάρη, που προσπαθεί να γυρίσει ένα καλό έργο που θα του επιτρέψει να εισχωρήσει στη βιομηχανία, ο Ουέλλες εξαιτίας της μεγάλης διασημότητάς του, ήταν αναγκασμένος να γυρίσει ΤΟ έργο, αυτό που θα ήταν μια περίληψη όλων και θα προανήγγειλε τα επόμενα. Το βλέπουμε Θεέ μου, πως αυτό το ντελιριακό στοίχημα, το κέρδισε.

Τα τεχνικά ζητήματα που αφορούν τον Όρσον Ουέλλες έχουν γίνει αντικείμενο πολλών συζητήσεων. Τα έμαθε όλα μερικές εβδομάδες πριν γυρίσει;

Είχε ήδη δει πολλές ταινίες; Πρόκειται για ένα ψεύτικο πρόβλημα. Το Χόλλυγουντ είναι γεμάτο σκηνοθέτες που έχουν γυρίσει σαράντα ταινίες και που δεν ξέρουν να κάνουν δύο πλάνα, να διαδέχεται αρμονικά το ένα το άλλο, όπως ο Ντάνιελ Μαν ή ο Ντέλμπερ Μαν... Για να κάνεις μια καλή ταινία χρειάζεσαι μόνο εξυπνάδα, ευαισθησία, διαίσθηση και κάποιες ιδέες. Ο Ουέλλες είχε και με το παραπάνω. Στον Τάτσερ, που του πετάει: «*Έτσι λοιπόν αντιλαμβάνεσθε τη διεύθυνση μιας εφημερίδας;*», ο νεαρός Καίην απαντάει: «*Δεν έχω καμιά πείρα για τη διεύθυνση μιας εφημερίδας,*

* 50 χρόνια από την α' προβολή του *Πολίτη Καίην* το έξοχο κείμενο του Φρανσουά Τρυφώ δεν μπορεί παρά να είναι μια όμορφη στιγμή για τους φίλους του κινηματογράφου. Ο Τρυφώ πριν γίνει ένας από τους περισσότερο αγαπητούς Γάλλους σκηνοθέτες, άσκησε με αγάπη το επάγγελμα του κριτικού. Το κείμενο που δημοσιεύουμε έμεινε ανέκδοτο μέχρι το 1975, οπότε ο Τρυφώ αποφάσισε να συγκεντρώσει στη συλλογή, *Les Films de ma Vie* (Οι ταινίες της ζωής μου), τα καλύτερά του άρθρα, απ' όπου και το παρόν.

κύριε Τάτσερ. Δοκιμάζω απλώς, όλες τις ιδέες που μου περνούν από το μυαλό».

Ξαναβλέποντας σήμερα τον *Πολίτη Καίην* αντιλαμβάνομαι πως τον γνώριζα απ' έξω, αλλά πιο πολύ σαν ένα δίσκο παρά σαν μια ταινία. Δεν ήμουν πάντα σίγουρος για την εικόνα που θα επακολουθούσε, αλλά ήμουν σίγουρος για τον ήχο που θα έσκαγε, για τη φωνή του τάδε προσώπου που θα έπαιρνε το λόγο, για τη μουσική συνέχεια που θα έφερνε την επόμενη σκηνή. (Πριν από τον *Πολίτη Καίην* κανείς στο Χόλλυγουντ δεν ήξερε να εντάξει σωστά τη μουσική μέσα στα έργα). Από αυτή την άποψη ο *Πολίτης Καίην* θα ήταν το πρώτο —και μόνο— μεγάλο ραδιοφωνικό έργο. Πίσω από κάθε σκηνή υπάρχει μια ηχητική ιδέα που του δίνει το χρώμα του: η βροχή στην τζαμαρία του καμπαρέ «*El Rancho*», όταν ο ερευνητής επισκέπτεται την ξεπεσμένη τραγουδίστρια αποσυρμένη στο Ατλάντικ Σίτυ, η ηχώ στα μάρμαρα της βιβλιοθήκης Τάτσερ, οι φωνές που αναμειγνύονται συστηματικά, σε όλες τις πολυπρόσωπες σκηνές κλπ. Πολλοί κινηματογραφιστές ξέρουν πως πρέπει να ακολουθείς τη συμβουλή του Ωγκύστ Ρενουάρ: «*να γεμίζεις την εικόνα πάση θυσία*», αλλά ο Ουέλλες είναι ένας από τους λίγους που κατάλαβαν πως πρέπει επίσης να γεμίζεις την ηχητική ταινία πάση θυσία.

Πριν διαλέξει τον *Πολίτη Καίην* ο Ουέλλες είχε ετοιμάσει τη σκηνοθεσία του «*Heart of Darkness*» του Τζόζεφ Κόνραντ, που σχεδίαζε να γυρίσει χωρίς να δείχνει τον αφηγητή, του οποίου τη θέση θα έπαιρνε η υποκειμενική κάμερα. Έχει μείνει κάτι από αυτή την ιδέα στον *Πολίτη Καίην* όπου δεν βλέπουμε παρά την πλάτη του ερευνητή Τόμσον σε όλο αυτό το έργο που απορρίπτει τους κανόνες του κλασικού τεμαχισμού με σαμ-κόντρ-σαμ, η ιστορία προχωρεί όπως ένα ψεύτικο δημοσιογραφικό ρεπορτάζ και περιγράφοντας την οπτική όψη της ταινίας θα μπορούσαμε να μιλήσουμε για σελιδοποίηση όσο και για σκηνοθεσία.

Ένα τέταρτο των πλάνων είναι τεχνητό σε αυτό το έργο που σχεδόν γίνεται κόμικς από τη συνεχή επέμβαση πάνω στο φιλμ της ταινίας. Πόσα πλάνα βασισμένα στο βάθος πεδίου —αρχίζοντας με αυτό του ποτηριού με το δηλητήριο στο δωμάτιο της Σούζαν— επιτυγχάνονται πάνω στο τρυκάζ «κασέ-κοντρ κασέ» που είναι το κινηματογραφικό αντίστοιχο του φωτομοντάζ των λαϊκών εφημερίδων. Μπορούμε λοιπόν να δούμε τον *Πολίτη Καίην* ως έργο επεμβάσεων αντιθετικά με την επόμενη ταινία του Ουέλλες τους *Υπέροχους Άμπερσον*, που χαρακτηρίζονται από «αφηγηματικότητα»: μακρές σκηνές, προτεραιότητα του ηθοποιού στην κάμερα, διαστολή του πραγματικού χρόνου κλπ.

Στους Άμπερσον βρίσκουμε λιγότερα από 200 πλάνα που περιγράφουν μια ιστορία 25 χρόνων —έναντι 562 του *Πολίτη Καίην*. Σαν το δεύτερο έργο να είχε γυριστεί από έναν άλλο κινηματογραφιστή που μισούσε το πρώτο και ήθελε να του δώσει ένα μάθημα μετριοφροσύνης. Όντας συγχρόνως πολύ καλλιτέχνης και πολύ κριτικός, ο Όρσον Ουέλλες είναι ένας κινηματογραφιστής που απογειώνεται εύκολα και που, αργότε-

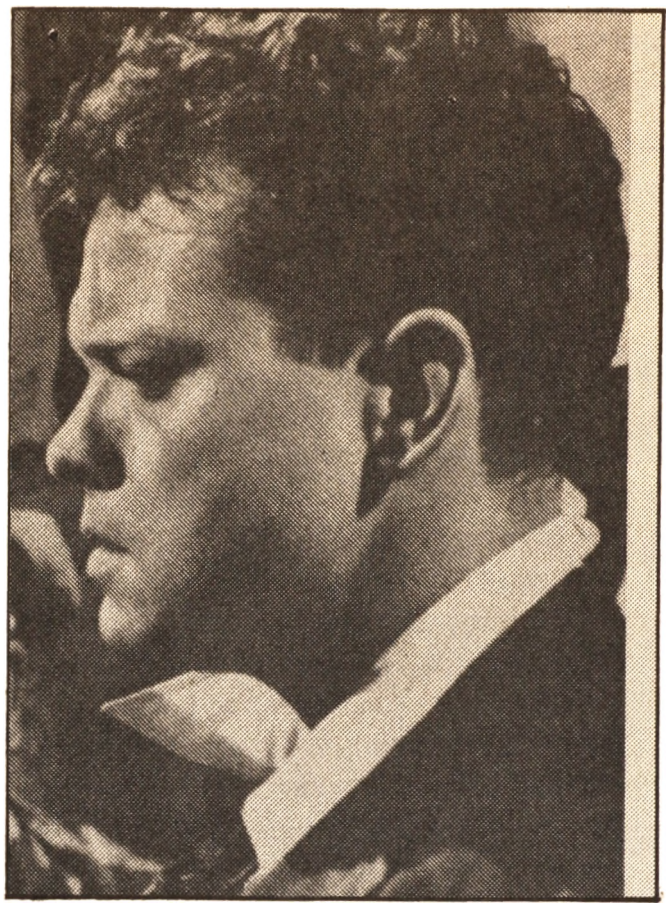

Μολονότι νέος ο Όρσον Ουέλλες καταπιάστηκε με τον κινηματογράφο όχι ως ένας νεαρός που ξεκινούσε, αλλά ως ένας διάσημος και μεγαλοφυής καλλιτέχης.

ρα, κρίνει αυστηρά τις εξάρσεις του, από όπου και η αυξανόμενη σημασία της δουλειάς στο μοντάζ στα επόμενα έργα του. Πολλές από τις πρόσφατες ταινίες του, δίνουν την εντύπωση πως γυρίστηκαν από έναν επιδειξία και πως μονταρίστηκαν από έναν λογοκριτή.

Ας επανέλθουμε στον *Πολίτη Καίην* στον οποίο όλα συμβαίνουν σαν ο Ουέλλες μέσα στην περίφημη περηφάνειά του, να είχε αρνηθεί τους κανόνες του κινηματογράφου, τα οπτικά του όρια και σαν με κόλπα —το ένα πιο ευρηματικό και πετυχημένο από το άλλο— να είχε καταφέρει να κάνει το έργο να μοιάσει —πλαστικά— στα αμερικανικά κόμικς, όπου η φαντασία του σχεδιαστή επιτρέπει να θέσεις ένα πρόσωπο σε γκρο πλάνο και πίσω του, τον συνομιλητή του «*ENPIED*» και στο βάθος του σχεδίου δέκα άτομα των οποίων το κόψιμο των γραβατών είναι τόσο καθαρό, όσο το σπυρί στη μύτη του πρώτου προσώπου στο γκρο πλάνο. Αυτό το μοναδικό —γιατί άφταστο από τότε— θαύμα που πενήντα φορές συντελείται μπροστά μας δίνει στο έργο ένα στυλ, μια οπτική εξιδανίκευση καινούρια που δεν είχε ποτέ επιδιωχθεί μετά τον *Τελευταίο των ανθρώπων* και την *Ανατολή* του Μουρνάου. Οι μεγάλοι πλαστικοί κινηματογραφιστ —Μουρνάου, Λάνγκ, Αϊζενστάιν, Ντρ γιερ, Χίτσκοκ— ξεκίνησαν όλοι πριν την νακάλυψη του ομιλούντος. Δεν είναι υπε βολικό να δούμε στον Ουέλλες το μόνο μ γάλο οπτικό ταμπεραμέντο που ήρθε με την καθιέρωση του ομιλούντος κινηματ γράφου.

Αν δείτε μια πολύ καλή σκηνή γουέστερ μπορεί να ανήκει στον Τζων Φορντ, αλλά σως και στον Ραούλ Γουώλς ή, ακόμα σ Γουίλλιαμ Γουέλμαν ή στον Μάικλ Κέρ ενώ το στυλ του Ουέλλες όπως και του τσκοκ είναι αναγνωρίσιμα σε μία και μι σκηνή. Το οπτικό στυλ του Ουέλλες του νήκει αποκλειστικά και είναι αμίμητο αυτό —μεταξύ των άλλων— γιατί, ό και στον Τσάπλιν, συνθέτει μια τεχνική γανωμένη γύρω από τη φυσική παρου του δημιουργού - ηθοποιού στο κέντρο οθόνης.

Ο Όρσον Ουέλλες είναι που περπατ σαν κάβουρας μέσα στην εικόνα. Ο Όρ Ουέλλες είναι που οργανώνει μια δυν βοή την οποία σταματάει για να πάρει λόγο ξαφνικά με πολύ χαμηλή φωνή. Όρσον Ουέλλες είναι που λέει τις ρεπλ κοιτώντας πάνω από τα κεφάλια των σ μιλητών του —σαν να μη δεχόταν παρά μιλήσει με τα σύννεφα (Σαιξπηρική ε ροή). Ο Όρσον Ουέλλες είναι που ελε ρώνει το οριζόντιο μπλοκάρισμα της κά ρας με τέτοιο τρόπο που, καμιά φορά ό προοπτική γυρίζει τυχαία, με αποτέλε να φαίνεται η γη που τρέμει μπροστά ήρωα, ο οποίος περπατάει με μεγάλο σκελισμό προς τον φακό.

Ο Όρσον Ουέλλες θα είχε το δικαί να κρίνει όλα τα μαλθακά, επίπεδα και τικά έργα, αφού τα δικά του είναι απολύ δυναμικά και ξετυλίγονται σαν μου μπροστά στα μάτια μας.

Ξαναβλέποντας τον *Πολίτη Καίην* σή ρα κάνουμε μια άλλη αποκάλυψη: έργο που φαινόταν τρελά πολυτελές πλούσιο είναι φτιαγμένο με πρόχειρα μέ σχεδόν με σπαγγάκια. Υπάρχουν ελάχι κομπάρσοι, αλλά πολλά «*Stocks-Sho* πολλά μεγάλα έπιπλα, αλλά και πολ ζωγραφιστοί παραπλανητικοί τοίχοι και ρίως πολλά γκρο πλάνα «κουδουνιών τυμπάνων»: αμέτρητες εφημερίδες, σουάρ, φωτογραφίες, μινιατούρες... Η α θεια είναι πως ο *Πολίτης Καίην* αν δεν ή φτωχή ταινία δεν ήταν δα και πλούσια, λά έγινε πλούσια πάνω στη μηχανή μοντάζ, χάρη σε μια εκπληκτική δουλει νάδειξης όλων των στοιχείων και, κυρίω μια εξαιρετική ενίσχυση της οπτικής ται με την πιο ευρηματική ομιλούσα ταινία ιστορίας του κινηματογράφου.

Μετάφραση: Παναγής Παναγιωτόπουλ

ΗΤΑΝ ΜΙΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Μια ενδιαφέρουσα ιστορία κι ένα ακόμη πιο ενδιαφέρον κουίζ, για μια επιτροπή, ένα μισοτελειωμένο εξάμβλωμα κι έναν αρχιτέκτονα.

ΚΑΠΟΤΕ, ΣΕ ΕΚΕΙΝΗ τη υθική πόλη που λέγεται Άνη- α, βρέθηκε μια αρχιτεκτονική πιτροπή που πεισμάτωσε και ρνήθηκε να «εγκρίνει» τα σχέ- ια ενός κτιρίου. Το βρήκε τε- ατούργημα, εξάμβλωμα, τροπή για την πόλη. Και τα παν κατάμουτρα στον αρχιτέ- τονα που το είχε σχεδιάσει, θύς μόλις παρουσιάστηκε προστά τους. Το κτίριο είχε ην κακή τύχη να βρίσκεται σε ριοπτη θέση της πόλης, πάνω κυκλοφοριακό κόμβο, και η τροπή έπρεπε να δείξει τη δέ- σα αυστηρότητα. Αλίμονο αν ρηναν τον κάθε τυχάρπαστο στήσει σε ένα τέτοιο σημείο τι του κάπνιζε. Έπρεπε να αφυλαχτεί, με κάθε θυσία, η υμάσια εντύπωση που άφηνε Άνηθα στους αμέτρητους επι- πτες και στους κατοίκους κ.

Έδειξαν θυμωμένοι και από- κροι, χειρονομούσαν νευρικά ος τη μεριά του αρχιτέκτονα ι απέκλεισαν οποιονδήποτε μβιβασμό. Το ότι είχε ήδη υ- ωθεί ο σκελετός με τα τούβλα υ κτιρίου δεν τους συγκινούσε όλου. Ίσα ίσα, τους έκανε να μώσουν ακόμα περισσότερο. εν χωρούσε καμιά συζήτηση. φάτσα του κτιρίου, έτσι όπως οτεινόταν και έτσι όπως την δαν να υψώνεται στο γιαπί, υς αποτρόπιαζε. Απορρίπτε- ι, τελεία και παύλα.

Ο αρχιτέκτονας αναγνώρισε πόσο μάταιο θα ήταν να δοκιμάσει να τους εξηγήσει. Τα μάζεψε άφωνος και βγήκε από την αίθουσα συνεδρίασης της επιτροπής. Πήρε το πρώτο αεροπλάνο και έφυγε στο εξωτερικό, επιστρέφοντας στη χώρα που δούλευε εδώ και τόσα χρόνια. Οι δεσμοί του με την πατρίδα, για να πούμε την αλήθεια, δεν ήταν σπουδαίοι. Δεν είχε έτσι τρόπο να επηρεάσει τα πράγματα, χωρίς διασυνδέσεις. Η ιστορία, πώς να το κάνουμε, ήταν δυσάρεστη, αλλά ευτυχώς είχε τόσα άλλα ενδιαφέροντα πράγματα να ασχοληθεί! Και το γιαπί έμεινε όπως το ξέρουν πια όλοι οι κάτοικοι της πόλης, μήνες και μήνες τώρα, σε αυτή την άθλια κατάσταση.

Πέρασαν μερικά τέρμινα, και ο αρχιτέκτονας δέχτηκε να οργανώσει μια έκθεση με το έργο του —που είχε τόσες φορές εκτεθεί σε ξένες πόλεις— στην Άνηθα. Του παραχώρησαν το χώρο και εκεί μέσα έστησε ένα μαγικό κόσμο, τον κόσμο του. Ανάμεσα σε άλλα, κρέμασε και την πρόσοψη του τερατουργήματος —έτσι όπως θα ήταν τελειωμένο, με τα χρώματά του και τις τελικές επιφάνειες. Ήταν ένα όμορφο παιχνίδι ανάμεσα στα τόσα άλλα που το περιτριγύριζαν.

Την έκθεση επισκέφθηκε και ένας δύσπιστος Θωμάς, μακρινός ξάδελφος εκείνου στα Ευαγγέλια. Είδε το σχέδιο της πρόσοψης του κτιρίου και του άρεσε. Μάλιστα, δοκίμασε να τη συγκρίνει νοερά με πολλά από τα σύγχρονα κτίρια της πόλης που στολίζουν τα κεντρικά της σημεία. Τα λαμπρά ξενοδοχεία της, τα εξυπηρετικά κτίρια γραφείων της, τις χιβωτούς της τέχνης της. Στην πλειοψηφία τους, τα βρήκε ασπόνδυλα και γκρίζα. Και έβγαλε το συμπέρασμα πως σε αυτό συνέβαλλε με τον τρόπο της και η αρχιτεκτονική επιτροπή της πόλης, που ελέγχοντας την ποιότητα της νέας αρχιτεκτονικής, φρόντιζε τη διατήρηση της καλής της φήμης. Σίγουρα τέτοια αδιάφορα κτίσματα δεν δημιούργησαν ποτέ αντιδράσεις, δεν κινδύνεψαν ποτέ να ντροπιαστούν με μια απόρριψη. Ήταν ασφαλή για εκείνους που τα σχεδιάζουν, για εκείνους που τα εγκρίνουν και, γιατί όχι, για εκείνους που τα βλέπουν ή τα χρησιμοποιούν.

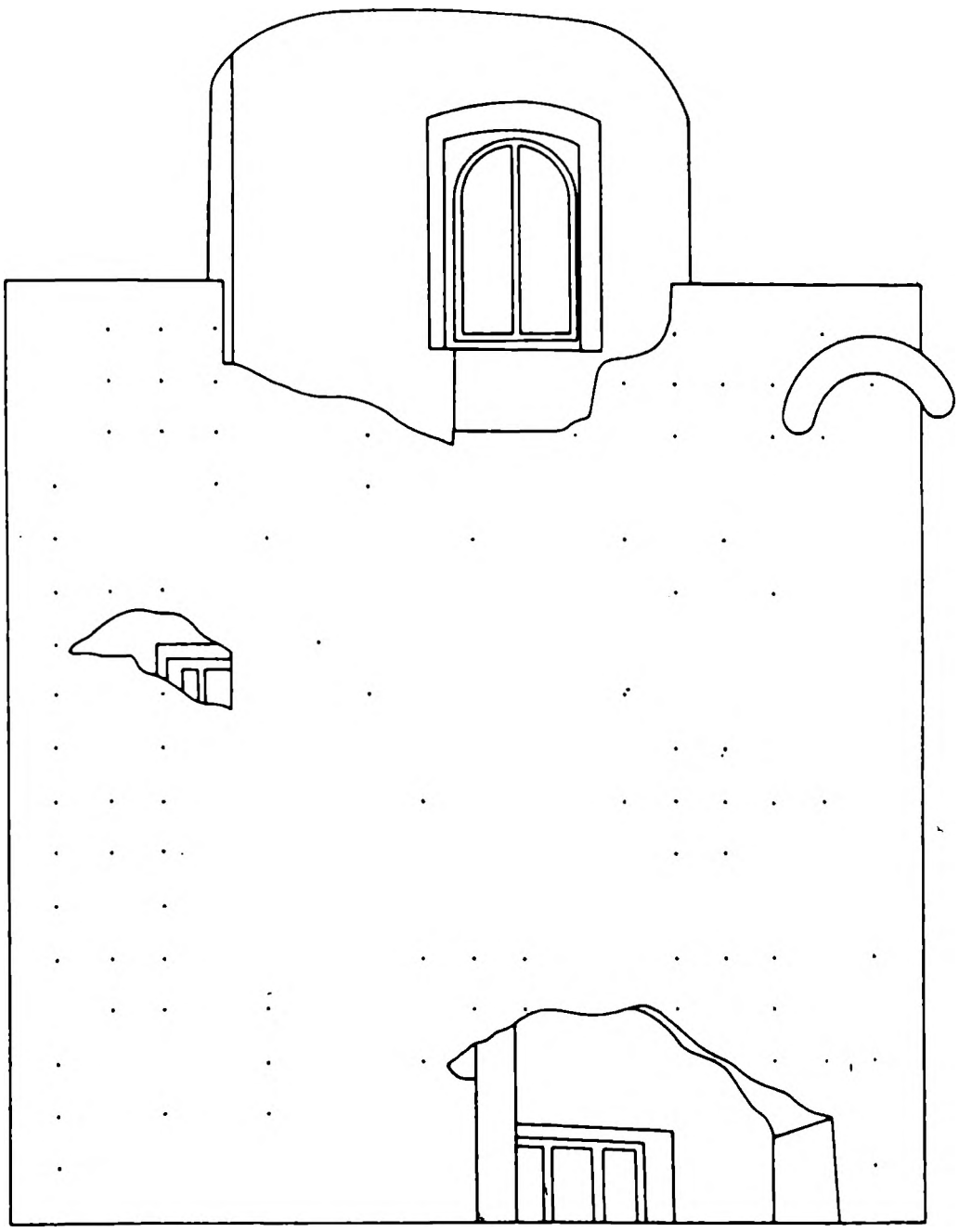

Το σχέδιο του αυθαιρέτου, Κατεχάκη και Κηφισίας γωνία.

Ηθικόν δίδαγμα: Ό,τι ξεφεύγει από όσα θέλουμε να ξέρουμε ή να φτάσουμε είναι ύποπτο. Για όλα τα πράγματα υπάρχουν κανόνες που οφείλουμε να σεβόμαστε. Πάνω από όλα πρέπει να διατηρούμε τη σοβαρότητά μας —απαγορεύεται το παίζειν. Δηλαδή, η πολλή ελευθερία είναι βλαβερή ιδίως όταν δεν πηγάζει από εμάς. Η υγιής κοινωνία πρέπει να αποβάλει ό,τι δεν είναι σύμφωνο με τις αιώνιες αξίες της. Όσο περισσότερο φυλαγόμαστε, τόσο πιο αμόλυντη διατηρούμε την αρχιτεκτονική μας.

. . . . . .

Η παραπάνω ιστορία δεν ανταποκρίνεται σε πραγματικά γεγονότα, ακόμα και αν φαίνεται αληθοφανής. Για όποιον διατηρεί αμφιβολίες, ως μη ώφειλε, ας κάνει τον κόπο να διαβάσει το τυπωμένο ανάποδα κείμενο.

Δημήτρης Φιλιππίδης

ΑΥΣΗ: Ο αρχιτέκτονας είναι ο Ευθύμης Βαρδάκης, καθηγητής της ακαδημίας Καλών Τεχνών της Βιέννης. Το έργο του είναι το κτίριο στη γωνία Κατεχάκη και Κηφισίας, για το οποίο έχουμε ξαναγράψει. Είναι «αυθαίρετο», γιατί άρχισε να χτίζεται χωρίς να έχει εγκριθεί η αναθεώρηση της αρχικής μελέτης. Και η επιτροπή ήταν η αρμόδια δευτεροβάθμια ΕΠΑΕ. Όσο για την εκθεση, έγινε στο Ζάππειο από 29/4 ως 10/5.

Η Κύπρος εις το πεζόν

Χρίστος Χατζήπαπας, Το χρώμα του γαλάζιου υάκινθου, 1989
Πάνος Ιωαννίδης, Η αβάσταχτη φιλοπατρία του Π.Φ.Κ., 1990
Γιάννης Κατσούρης, Στυλιανού Ανάβασις, 1990
(Εκδ. Καστανιώτη).

Τρία μυθιστορήματα, γραμμένα από λογοτέχνες που γεννήθηκαν και κατοικούν στην Κύπρο, και τυπωμένα από αθηναϊκό εκδοτικό οίκο, συνιστούν σοδειά πλούσια, η οποία ερεθίζει όποιον παρακολουθεί τα βιβλιογραφικά πράγματα και, σχεδόν εκβιαστικά, μας υποχρεώνει να σταθμίσουμε για μιαν ακόμη φορά τις σχέσεις του Ελλαδίτη αναγνώστη με την κυπριακή λογοτεχνική παραγωγή. Κανένας, βέβαια, από τους τρεις πεζογράφους δεν είναι άγνωστος στα εκδοτικά του ελληνικού κέντρου: ο Πάνος Ιωαννίδης πρωτοεμφανίζεται, μάλιστα, στα 1964 από τις εκδόσεις Φέξη· ο Γιάννης Κατσούρης δίνει διηγήματά του στο Θεμέλιο (1979), ο Χρίστος Χατζήπαπας στη Σύγχρονη Εποχή (1981). Πρόκειται, ωστόσο, για παρουσίες άπαξ· ένα σημαντικό τμήμα του έργου τους, το εκδομένο εντός των κυπριακών τειχών, απουσιάζει από τις προθήκες και τα ράφια των ελλαδικών βιβλιοπωλείων.

Δεν είναι όμως μόνον το κυπριακό διαβατήριο των συγγραφέων που καθιστά θεμιτή την παρουσίαση των τριών τόμων σε ένα σημείωμα· με γνώμονα τη θεματική τους έχουμε να κάνουμε με πεζογραφήματα κυπροκεντρικά: οι ήρωές τους είναι ως επί το πλείστον Κύπριοι που παρακολουθούν τις ιστορικές τύχες του νησιού από το τέλος του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου έως την εναπόθεση των ελπίδων στους διπλωμάτες του ΟΗΕ. Τα τρία μυθιστορήματα προτείνουν, σε τελευταία ανάλυση, ένα χρονογραφικό ψηφιδωτό της σύγχρονης κυπριακής ιστορίας —όχι δίχως χάσματα, εύγλωττο ωστόσο· ψηφιδωτό το οποίο αναδεικνύει, κατά τη γνώμη μου, ως σκαρίφημά του εκείνο το ερμηνευτικό σχήμα που το διηγηματογραφικό έργο του Γ. Φιλίππου Πιερίδη επιστρέφει στην ιστορική επιστήμη ως υπόθεση εργασίας: οι *Ασάλευτοι καιροί* της Αγγλοκρατίας, οι *Σκληροί καιροί* του αγώνα '55-'59, *Ο καιρός των Ολβίων* μετά την ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας και ο μεταπολεμικός *Καιρός της δοκιμασίας*.

Η αβάσταχτη φιλοπατρία του Π.Φ.Κ. οδηγεί τον αναγνώστη στη δύση της δεκαετίας του '70, και ο Ιωαννίδης με σπάνιο σατιρικό οίστρο εξαντλεί ένα θέμα, το οποίο προς διαφορετική κατεύθυνση είχε δοκιμάσει ο Γ. Φιλίππου Πιερίδης στο διήγημα *Κοσμική συγκέντρωση*: το θέμα των νεότερων ολβίων, αυτ που επέζησαν της δοκιμασίας. Ο Πωλ και η Τζέ Φ. Καρόλου, αμφιτρύονες στο «κυπριώτικο κονά II» (το παλαιότερο κονάκι Ι έπεσε θύμα της εισβ λής, ενώ το νεότευκτο κονάκι ΙΙΙ, ένα είδος υπόγει καταφυγίου, υπόσχεται ασφάλεια στα γυρίσματα τ καιρών) θα επιχειρήσουν να αποσπάσουν τη συμμ τοχή των προσκεκλημένων τους σε ένα —όντ αριστοφάνειον— Σχέδιο για την επίλυση του Κ πριακού. Ευωχούμενοι για την πατρίδα και εργα μενοι για την παρτίδα τους από τα ποσά που θα δ θέσουν οι χορηγοί, οι οικοδεσπότες θα αντιστρέψ αυτό που γνώριζαν καλά οι αριστοφανικοί ειρη ποιοί, ο Δικαιόπολης και ο Τρυγαίος, ότι το γλέ πρέπει να έρχεται στο τέλος.

Αν στο επίκεντρο του μυθιστορήματος του Ιωα δη βρίσκεται η μύηση του ήρωα Νίκου Κέη, του τ ασυμβίβαστου δημοσιογράφου, στη χορεία τού των πιραντελλικών πατριωτών, στο *Χρώμα του λάζιου υάκινθου* γινόμαστε μάρτυρες μιας ιδεολ κής μεταστροφής αντίθετης φοράς. Ο Πέτρος, ποίος νοσηλεύεται στο νοσοκομείο της Λευκωσίας τά την εισβολή, θα αποδεχθεί την ένταξή του χώρο της κομμουνιστικής Αριστεράς, έναν χ «που του κληροδοτήθηκε από τις περιστάσεις... σως κι από την πολεμική σφαίρα, που μιας και του πήρε τη ζωή, του δυνάμωσε τη μνήμη» 302). Η απομνημονευματογραφική αφήγηση συ νει την ανάγκη του να «αναθεμελιώσει, να βυθ τρήσει με το νέο του Εγώ, το Εγώ της τόσης εμ ρίας» την οποία απέκτησε (σ. 242) τα περιστα του βίου του ισαμε εκείνη την αποκαλυπτική στι κατά την οποία ο Σαύλος μεταμορφώνεται σε Πα (σ. 91), και καθίσταται ορατό «πως είμαστε όλ μέχρι που ανακαλύπτουμε την αληθινή ιστορία» 185). Σε αντίθεση όμως με την αποκτημένη αι γνωσία του ήρωά του, ο ίδιος ο Χατζήπαπας δεν τορθώνει να πειθαρχήσει τις συνθετικές φιλοδ του, με αποτέλεσμα να αποδεικνύεται συχνά απε τεχνος. Οι ήρωές του έτσι, ακόμη και όταν η αι βιογραφική καταγωγή τους μοιάζει έκδηλη, δείχ επινοημένοι: προτιμούν, για να χρησιμοποιήσω δική του φράση, «λέξεις ξένες παρά τις δικές τους περισσότερη ευκολία» (σ. 220).

Μια μεταμόρφωση επίσης, λιγότερο ηρωική λυρική ωστόσο, σκιαγραφεί η *Στυλιανού Ανάβ* με χρονολογικά όρια τη μεταπολεμική Αγγλοκρ και «τον πρώτο χειμώνα», την κρίση του Δεκεμβ του 1963. Ο Κατσούρης παρακολουθεί την «: δεία» του Γιάννη από τα χρόνια της εφηβικής π σφαιρικής ομάδας και την «ανάβασή» του (Μικ πάτες / Μικροκαβγάδες, για να θυμηθούμε την *Γ*

Στη θάγχη εαρινή· δεν πρόκειται για ανίατη αρρώστια Σ' αυτή την κατάσταση δεν με οδήγησαν μόνο οι *Συμπτώσεις* της Λουίζ Ρίνσερ (εκδ. *Aquarius*) αλλά και οι *Ποιητικός Κύκλος · Μυθολογίες · Το χρώμα του ουρανού* του Δημήτρη Γιλιβάκη (εκδ. Οδυσσέας, 1990).

Το βιβλίο του Στέφανου Ν. Μπέττη κάπως διορθώνει την κατάσταση· άλλωστε, ένα βιβλίο που περίμενε υπομονετικά (!) δεκατέσσερα χρόνια την εκδοσή του δημιουργεί «ηθικούς» ενδοιασμούς στην κόψη μου: *Ζωσιμάδες: Η συμβολή τους στη Νεοελληνική αναγέννηση. Η ζωή και το έργο τους*, (εκδ. Ζωσιμαίας Κεντρικής Βιβλιοθήκης Ιωαννίνων, 1990)

Υπό τους όρους αυτούς *Η Ελλάς τω 1887 υπό Καρόλου Τσέστων* (ανατύπωση: βιβλιοπωλείο Διονυσίου Νότη Καραβία) μετατρέπεται σε ενδιαφέρον ανάγνωσμα. Και όμως!

«Φεγγαροτρόπιο. Δύσκολο να εκφραστώ με ακρίβεια όταν πρόκειται για το φεγγαροτρόπιο. Γεγονός είναι ότι από τότε που βρέθηκα κάτω από την επιρροή του μου συνέβη μια ανεξήγητη αλλαγή. Μιλούσα χωρίς να έχω τίποτε να πω»: Αργύρης Νικολάου, *Φεγγαροτρόπιο* (Θεσσαλονίκη 1991). Σωπαίνω για να μην πάθω το ίδιο.

«Χασμωδία, Ν.Υ., 1956: Ο Νικολαΐδης, ποιητής / από τους πιο σπουδαίους / γράφει: Νιου Γιορκ / σ' ελληνοδάκτυλους κι ένδοξους / στίχους θα δε καταδείξω / με λέξεις της εσχάτης γλώσσας / εξαίσια, πορνεπίπορνη / Νέα Υόρκη, χασμωδία / στη γλώσσα των Ελλήνων»: Αριστοτέλης Νικολαΐδης, *Συγκεντρωμένα Ποιήματα. 1952-1990* (εκδ. Πλέθρον, 1991).

Νεκροί από τουρκική Ναπάλμ. Τάφηκαν στη Λάρνακα.

αρμογή του Τίτου Πατρίκιου) σε Γιάννη Στυλιανού, ανερχόμενο βιομήχανο και επίδοξο επενδυτή στις τουριστικές επιχειρήσεις.

«Και όμως τον παρακολουθεί στη ζωή του με συμπάθεια»· «τίποτε δεν είναι άσπρο ή μαύρο», και τούτο «έχει να κάνει με την αντιφατικότητα μιας κοινωνίας που δεν αφέθηκε να προχωρήσει με τα δικά της μέσα» —συντάκτης των φράσεων αυτών είναι ο ίδιος ο Κατσούρης (περ. *Ο Κύκλος* 21-22 (1986), σ. 76) και αποδέκτης του ο Γ. Φιλίππου Πιερίδης για το διήγημά του *Μηδένα προ του τέλους...*· έχω τη γνώμη πως, τηρουμένων των αναλογιών, θα μπορούσαν να χαρακτηρίσουν εξίσου τη σχέση του μυθιστοριογράφου Κατσούρη με τον ήρωα και αφηγητή του Γιάννη Στυλιανού, του οποίου το τέλος παραμένει, ίσως, επίσης ανοικτό σε εκπλήξεις. Μόνον στις τελευταίες σελίδες αυτού του αξιοσημείωτα άρτιου μυθιστορήματος ο Στυλιανού θα αισθανθεί το εύθραυστο των ισορροπιών: «Και μ' έπιασε πανικός και μαζί μια αγανάκτηση για τη βλακεία και την ασχετοσύνη μου. Δεν πήρα χαμπάρι ότι οι Τούρκοι, αν όχι και οι δικοί μας, εξοπλίζονταν για πόλεμο. Μέσα στον καιρετό μου για την επέκταση της «Αφροδίτης» και για την κομπίνα του ξενοδοχείου δεν μου έμεινε, βλέπεις, καιρός γι' άλλα πράγματα» (σ. 279).

★ ★ ★

Στα στενά όρια μιας βιβλιοπαρουσίασης τα χρισιμότερα ζητήματα είναι σχεδόν αναπόφευκτο να ασφυκτιούν· το σημείωμα τούτο δεν συνιστά εξαίρεση, ιδιαίτερα μάλιστα όσον αφορά σε ένα αποφασιστικής σημασίας ερώτημα: με ποιον τρόπο εισπράττει, πώς προσλαμβάνει ο Ελλαδίτης αναγνώστης (ανεξοικείωτος, κατά κανόνα, με το διακειμενικό πλαίσιο και τα πραγματολογικά δεδομένα των κυπριακών γραμμάτων) τα κυπριακά λογοτεχνικά προϊόντα που εισάγονται στην ελλαδική βιβλιαγορά; Θα διαβάσει το έργο των Κυπρίων πεζογράφων με την ασφάλεια της οικειότητας που του διασφαλίζει συνήθως η πεζογραφία της ελληνικής μητρόπολης, ή θα πρυτανεύσει κατά την ανάγνωσή του η αίσθηση εκείνης της ετερότητας που του επιφυλάσσει συχνά η ξένη, μεταφρασμένη λογοτεχνία; Τα ερωτήματα θα μπορούσαν να πολλαπλασιαστούν και προς διαφορετικές κατευθύνσεις. Για παράδειγμα: ευστοχεί η γνώμη του Π. Βουτουρή (περ. *Ο Κύκλος 6* (1980), σ. 221) ότι η εκ των προτέρων διάθεση εγκωμιασμού της κυπριακής λογοτεχνίας αποτελεί γνώρισμα της ελλαδικής φιλολογίας, κάτι που ερμηνεύεται ως προϊόν εκείνου του πλέγματος ενοχών το οποίο διακατέχει τους Ελλαδίτες σε σχέση με τα της Κύπρου; Κι ακόμη, έστω ότι κάτι τέτοιο ισχύει για τη διαμεσολαβητική ανάγνωση του φιλολόγου, τι συμβαίνει με την ανάγνωση του μη επαγγελματία αναγνώστη;

Ως δεδομένο, πάντως, νομίζω ότι θα μπορούσε κανείς να θεωρήσει μόνον ένα: ότι το απόμακρο είναι πάντοτε δυσανάγνωστο και, ως εκ τούτου, πολλαπλώς παρερμηνεύσιμο —κίνδυνο που, κατά πάσα πιθανότητα, δεν απέφυγε και το σημείωμά μου. Ό,τι, ίσως, θα έπρεπε απλώς να υπογραμμιστεί εδώ είναι ότι τα πεζά τούτα ερωτήματα δεν είναι δυνατόν να τα αντιπαρέλθεις με την επίκληση και μόνον μιας υποστασιοποιημένης, ενοποιητικής ταυτότητας του Ελληνισμού. Κατά τρόπον απροσδόκητο, ένα δευτερεύον επεισόδιο από το *Χρώμα του γαλάζιου υάκινθου* είναι ιδιαιτέρως πρόσφορο, για να σκιαγραφηθεί το γιατί: ο Πέτρος, που βρίσκεται στο τελευταίο στάδιο της ανάρρωσής του, παίρνει μια επιστολή από τη μητέρα του «με τα γνωστά ορνιθοσκαλίσματα»:

> »Ο πατέρας σου άρρωστος τζιαι πέθανεν (ή πεθαίνει, δεν μπόρεσε να το βγάλει) από διπλό μαράζιν. Αμ μπορείς έλα...«
>
> — Την Ευτέρπη! είπε, εδώ λείπει ένας τόνος. Πέθανε, λέει ή πεθαίνει; Μα και πάλι δε γίνεται, αν ήθελε να πει πεθαίνει, θα 'γραφε πεθανίσκει στη γλώσσα μας (σ. 268).

Οι παλαιογραφικές προσπάθειες του Πέτρου και της Ευτέρπης θα αποβούν άκαρπες, και μόνον μέσω της αυτηκοΐας θα σταθεί δυνατόν να αρθεί η ερμηνευτική απορία. Ο Πέτρος βέβαια, θα ησυχάσει, μόλις πληροφορηθεί πως στην προκείμενη περίπτωση η μητέρα του είχε επιλέξει την πανελλήνια δημοτική (πεθαίνει) και όχι το ιδίωμα. Θα μπορούσε, όμως, να είναι κι αλλιώς· και το χειρότερο: πρόκειται για ζητήματα ζωής και θανάτου.

Μίλτος Πεχλιβάνος

«Ψυχή δεύτερο χέρι»: Ένας ωραίος τίτλος μπορεί να είναι ό,τι σημαντικότερο διαθέτει ένα ποίημα. Ερρίκος Μπελιές, *Τα εισόδια του φόβου* (εκδ. Καστανιώτης, 1990).

«Ώσπου φιμώνει το σκοτάδι τον άνεμο / το κοινόχρηστο ήμαρ». Θανάσης Χατζόπουλος, *Το Άφωτο* (εκδ. Καστανιώτη, 1990).

Αντώνης Δεκαβάλλες, *Ο Ελύτης από το χρυσό ώς το ασημένιο ποίημα* (εκδ. Κέδρος, 1990). Όταν διαβάζω διατυπώσεις όπως: «Η πρώτη ποίηση του Ελύτη τραγούδησε το ξύπνημα μιας άδολης και ξέγνοιαστης νιότης, τη φύση, την ομόρφιά και τον έρωτα, σε έναν κόσμο νησιώτικο, πελαγίτικο, δοσμένο στη ζεστασιά και το φως του ήλιου, κάτω από έναν γαλανό ουρανό κατακάθαρο, που κατεβαίνει κάποτε στα βάθη του άλλου γαλανού, του υδάτινου —δυο ουρανοί αντικρυστοί»... πλαντάζω. Αλλά όταν διαβάζω ότι: «Η ποίηση εκείνη ανακάλυπτε το Αιγαίο, το ανάσερνε από το τέλμα του μετασυμβολισμού και του καρυωτακισμού...» θυμώνω. Επιτέλους, ακόνισε την αιχμή σου, χαρτοκόπτη!

Βρίσκω καταφύγιο και δουλειά στις σελίδες μιας έξοχης έκδοσης: Διονυσίου Σολωμού, *Η Γυναίκα της Ζάκυθος. Όραμα του Διονυσίου Ιερομονάχου εγκατοίκου εις ξωκλήσι Ζακύνθου* (εκδ. Βικελαίας Δημοτικής Βιβλιοθήκης, Ηράκλειον 1991). Εισαγωγή, αναλυτική έκδοση, σημειώσεις και σχόλια από την Ελένη Τσαντσάνογλου που κεντά αριστοτεχνικά και με διαύγεια το δυσιεπίλυτο ζήτημα της έκδοσης. Ένα καλό βιβλίο ημερεύει όσο σχεδόν κι η μουσική!

Για τη *μουσικολογία*, περιοδική έκδοση μουσικής θεωρίας και πράξης, θα άξιζε να γίνει μια εκτενέστερη μνεία.

Διαφωτιστικά τα *Κρητικά Χρονικά* (τ. ΚΗ΄-ΚΘ΄, 1988-1989) —επιστημονικό περιοδικό υψηλής στάθμης— μου έδωσαν την ευκαιρία να μάθω περισσότερα για το βιβλίο της Ντίας Φιλιππίδου, *Η θυσία του Αβραάμ στον υπολογιστή. Λεξιλογικοί πίνακες και υφολογικά σχόλια* (εκδ. Ερμής, 1986), από την κατατοπιστική βιβλιοχρισία του Ι.Ν. Καζάζη (σσ. 405-410).

Ενώ η πρόσκληση από το «*Εργαστήρι Ανατολικής Μουσικής* (22 Μαΐου, 8 μ.μ., αίθουσα «Ελληνικών Χορών Δόρας Στράτου. Σχολείου 8 κα. Επιχάρμου στην Πλάκα) σε μουσική βραδιά με κανονάκι, ούτι, ταμπουρά, λύρα και κρουστά —μ' έκανε πάλι να σκέφτομαι τη βαριά μου μοίρα ως χαρτοκόπτη / χαρτοπόντικα!

Ζάλη, περιοδική έκδοση που κυκλοφορούσε σίγουρα το 1985. Αναζητείται το τεύχος 3. Αν κάποιος στοργικός αναγνώστης το έχει στην κατοχή του ας μου το στείλει

Η *Μεσόγειος και ο μεσογειακός κόσμος την εποχή του Φιλίππου Β΄ της Ισπανίας*. Το θεμελιώδες έργο του Γάλλου ιστορικού *Fernand Braudel* κυκλοφόρησε (Τ.Α΄: Ο ρόλος του περίγυρου) σε πολύ ωραία ελληνική απόδοση της Κλαίρης Μιτσοτάκη (η μετάφραση, δυστυχώς, δεν μπορεί να ελεγχθεί χωρίς αντιβολή). Μια θαυμάσια έκδοση του Μορφωτικού Ιδρύματος της Εθνικής Τραπέζης (Αθήνα 1991).

Θάνατος - ζωή στη συνεχή διαπλοκή τους. Η μυθιστοριογράφος Μαρία Πολενάκη αναφωνεί *Μη... είμαι ακόμη ζωντανή* (εκδ. Καστανιώτη, 1991) και αμφιβάλλει με τον τρόπο της για τον «ανθρωπισμό», οδηγώντας την ιδέα της δωρεάς σώματος στην ακραία λογική της συνέπεια (εκδ. Καστανιώτη, 1991).

Ίδωμεν!

() Χαρτοκόπτης

Το θεατρικό έργο ως ανάγνωσμα

Bernard - Marie Coltes. **Στη μοναξιά των κάμπων με βαμβάκι. Μετάφραση: Δημήτρης Δημητριάδης. (Εκδ. «Άγρα»), Αθήνα 1990.**

Το θεατρικό έργο του *Coltes* είναι ένας πυκνός διάλογος μεταξύ «ντήλερ» και «πελάτη» σε έναν τόπο χωρίς σκηνικό, με οικουμενικές —αν μπορώ να το πω έτσι— διαστάσεις. Πρόκειται για έναν ανελέητο αγώνα επιβίωσης ανάμεσα σε δύο πρόσωπα με τεράστια αποθέματα αντοχής. Ο θεατής —εν προκειμένω ο αναγνώστης— παρακολουθεί με κομμένη την ανάσα τη μάχη τους, η οποία διεξάγεται κατ' αποκλειστικότητα στο πεδίο των ιδεών. Οι γοργές εναλλαγές των θέσεων προκαλούν μιαν ένταση που παραμένει αμείωτη καθ' όλη την διάρκεια της εξέλιξης. Ο συγγραφέας οικοδομεί τους «χαρακτήρες» του ερήμην κάποιας πλοκής ή δράσεως με την παραδεδομένη έννοια των όρων.

Βασικό του μέλημα (και μοναδικό κίνητρο των πράξεων των ηρώων) είναι η γλώσσα, όπως προσφυώς παρατηρεί ο Μίλλερ σε σημείωμά του που δημοσιεύεται στο επίμετρο της έκδοσης. Προσοχή, όμως: η γλώσσα του *Coltes* δεν έχει την παραμικρή σχέση με τους πειραματισμούς του Έλιοτ ή με τον μετα-εξπρεσιονιστικό ιδίωμα που χρησιμοποιούσε ο Ντύλαν Τόμας στα δικά του θεατρικά έργα. Οι διάλογοί του, γράφει ο *Patrice Chéreau,* αντιπροσωπεύουν ένα εξαιρετικά εύρωστο δείγμα ελεύθερης γραφής, που συναιρεί όχι μόνον διαφορετικά στυλ, αλλά και διαφορετικά είδη: από τη μολιερική παράδοση ως την ακαταληψία ή το κλοουνίστικο ύφος των πρωταγωνιστών του Μπέκετ και του Ιονέσκο. Και αυτό είναι το πιο σημαντικό, διότι ο *Coltes* απορρίπτει από την πρώτη στιγμή την ιστορική «αναδρομή» και την ακαδημαϊκή αντίληψη, για να αναχθεί με επιτυχία σε μια προσωπική σύνθεση, που αποτελεί και το κυριότερο χαρακτηριστικό του έργου του.

Βαγγέλης Χατζηβασιλείου

Ποιητικός ρεαλισμός;

Ανδρέας Μήτσου. Ιστορίες συμπτωματικού ρεαλισμού. (Εκδ. «Οδυσσέας»), Αθήνα 1990.

Αν έπρεπε να χαρακτηρίσω οπωσδήποτε με κάποιο τρόπο τα διηγήματα του τελευταίου βιβλίου του Ανδρέα Μήτσου, θα ξεκινούσα από τον τίτλο, μιλώντας για ιστορίες όχι «συμπτωματικού», αλλά ασύμπτωτου ρεαλισμού: ασύμπτωτου, κατ' αρχήν με τα ειωθότα και τα κοινώς παραδεκτά της νεότερης πεζογραφίας μας και κατά δεύτερον με το ίδιο το θεματικό υλικό της συλλογής. Οι ήρωες, ο τόπος και ο χρόνος της δράσης, όπως και η γλώσσα του αφηγητή, θα μπορούσε κάλλιστα να μας οδηγήσουν σε ένα είδος λυρικής ηθογραφίας, αν δεν προσδιορίζονταν εμμέσως —πλην σαφώς— από ένα στοιχείο υπέρβασης, το οποίο παρεμβάλλεται αποφασιστικά στα πιο κρίσιμα σημεία της πλοκής.

Επί παραδείγματι, η εκτέλεση των γερμανών στρατιωτών στα βουνά της Ηπείρου από τους αντάρτες θα ήταν μια κοινοτοπία της αντιστασιακής φιλολογίας χωρίς την καίρια σκηνή της «νεκρόφιλης», δαιμονικής τελετής, με τον παράλογο χορό της νεαρής πρωταγωνίστριας γύρω από τα γυμνά σώματα των σκοτωμένων («Ο έκτος άντρας»). Αλλά και η μοναξιά του πρωτευουσιάνου αστυνομικού, που κατέφυγε στην επαρχία για να ξορκίσει την ερωτική του α-
ποτυχία, θα εξέπιπτε σε συναισθη-
ματική αυτοβιογραφία, αν δεν έ-
βρισκε ζωτική διέξοδο στη νυχτε-
ρινή πάλη με το φίδι (σύμβολ-
και, ταυτοχρόνως, έδρα ανέλιξη-
των αφηγηματικών γεγονότων)
του χωριάτικου σπιτιού («Οικου-
ρός Όφις»). Ο Μήτσου μετέρχε-
ται κοινόχρηστα μέσα και θέματα
κατορθώνοντας να αποφύγει τι-
συμβάσεις που τα επιβαρύνουν: ο
συχνές αναφορές στη φύση και
προβολή μιας μοναχικής, περιχα-
ρακωμένης συνείδησης στο τοπί-
της (συνειδητή η οποία τις περισ-
σότερες φορές ταυτίζεται με τ-
συγγραφικό εγώ) κερδίζουν το εν
διαφέρον του αναγνώστη χάρη σ
έναν μηχανισμό πειστικής μυθο
ποίησης των ιδεών και λειτουργι-
κής χρήσης των συμβόλων. Πρό-
κειται για τον ρεαλισμό ενός πεζο-
γράφου που δεν έχει αποβάλει τ-
ποιητική πρόθεση. Το αποτέλε-
σμα είναι, ευτυχώς, αίσιο.

Βαγγέλης Χατζηβασιλείο

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

Α. Μάνεσης - Γ. Παπαδημητρίου, Το Σύνταγμα του 1975/1986 (εκδ. Σάκκουλα) Αθήνα - Κομοτηνή 1989.

Χρήσιμο βιβλίο για όλους όσους ασχολούνται περί τα συνταγματικά. Ο χρονολογικός πίνακας της συνταγματικής ιστορίας της χώρας, η παράλληλη παρουσίαση των άρθρων του Συντάγματος στις δύο γλωσσικές μορφές του, καθαρεύουσα και δημοτική, καθώς και ορισμένα κείμενα για την αναθεώρηση του 1986, ολοκληρώνουν την αίσθηση μιας επιμελημένης έκδοσης.

Βασίλης Καπετανγιάννης

Σημειωματάριο

ΜΟΥΣΙΚΗ

□□□ Το «Πολεμικό Ρέκβιεμ» του Μπ. Μπρίτεν, με την ευκαιρία των 50 χρόνων από τη μάχη της Κρήτης, θα ερμηνεύσει η Κρατική Ορχήστρα Αθηνών με διευθυντή τον Αλ. Συμεωνίδη και τη συνδρομή δυο βρετανικών χορωδιών, την προσεχή Τρίτη, 21 Μαΐου, στο Μέγαρο Φίλων της Μουσικής.

□□□ Στο μανιάτικο μοιρολόϊ και στο τραγούδι της περιοχής είναι αφιερωμένη η εκδήλωση που θα γίνει αύριο στις 8.40 μ.μ., στο Δημοτικό Πνευματικό Κέντρο Καλαμάτας. Προλογίζει ο Κυριάκος Μ. Κάσσης.

□□□ Το εργαστήρι σύγχρονης μουσικής του Θόδωρου Αντωνίου και ο συνθέτης θα δώσουν απόψε στις 9 μ.μ. μια συναυλία στην αίθουσα τελετών του Πανεπιστημίου Πατρών, στο πλαίσιο των εκδηλώσεων που συνδιοργανώνουν οι φοιτητικοί σύλλογοι μαζί με το ίδρυμα Τοπάλη.

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

□□□ Λίγο πριν αρχίσουν οι θερινοί κινηματογράφοι, οι φίλοι του ελληνικού κινηματογράφου ...καρδιοχτυπούν στις Κάννες, περιμένοντας με αγωνία την προβολή της ταινίας του Θόδωρου Αγγελόπουλου «Το μετέωρο βήμα του πελαργού» που θέτει σοβαρή υποψηφιότητα για βραβείο. Καλή επιτυχία.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

□□□ Ό,τι έφερε στο φως η αρχαιολογική σκαπάνη, στην ανασκαφή της Σύναξης Μαρωνείας από τη 12 Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, εκτίθεται αυτές τις μέρες (και μέχρι τις 14 Ιουνίου) στο αναπαλαιωμένο Μέγαρον Τόκου της Καβάλας. Στον ίδιο χώρο, εξάλλου, εκθέτει τη ζωγραφική του, εμπνευσμένη από την ανασκαφή στη Σύναξη Μαρωνείας, ο Γιώργος Χατζημιχάλης.

□□□ Ένας από τους σημαντικούς και πολυβραβευμένους Έλληνες ζωγράφους, που ζει και δουλεύει στην Ιταλία, ο Κώστας Κοντογιάννης, επέλεξε για να εκθέσει την καινούρια του δουλειά στην Ελλάδα τη Φλώρινα. Η έκθεση διοργανώνεται από τη Στέγη Φιλότεχνων Φλώρινας και το Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης και θα διαρκέσει ώς τις 27 Μαΐου.

□□□ Μεγάλο ενδιαφέρον έχει η έκθεση του Γιάννη Μητράκα, που διοργανώνει η ΔΕΗ στο πνευματικό κέντρο του Δήμου Αθηναίων (Ακαδημίας 50). Βυζαντινή τεχνοτροπία, παγανισμός, η ελληνική παράδοση, η παρουσία ενός λαϊκού ζωγράφου που εντυπωσιάζει. Διάρκεια, έως 31 Μαΐου.

□□□ Έκθεση φωτογραφίας του Κύπριου Σωκράτη Περικλέους με θέμα το Άουσβιτς φιλοξενείται στο σπίτι της Κύπρου (Ηρακλείτου 10, Κολωνάκι), στο πλαίσιο των εκδηλώσεων «Κύπρος —Το πολιτιστικό

Αντιπροσωπευτικό έργο του Κώστα Κοντογιάννη.

□□□ «Να παγιδέψεις το αόρατο στην ορατότητα» προτρέπει το φωτογραφικό τμήμα των φοιτητών Πανεπιστημίου Πάτρας που, σε συνεργασία με το Ίδρυμα Ιωάννου και Ευτέρπης Τοπάλη, διοργανώνουν έκθεση φωτογραφιών, στο χώρο του Πανεπιστημίου. Εξάλλου, στο πλαίσιο των ίδιων εκδηλώσεων, απόψε εγκαινιάζεται έκθεση εικαστικών έργων του Παντελή Ξαγοράρη.

Εκδόσεις Παπαζήση από το 1929

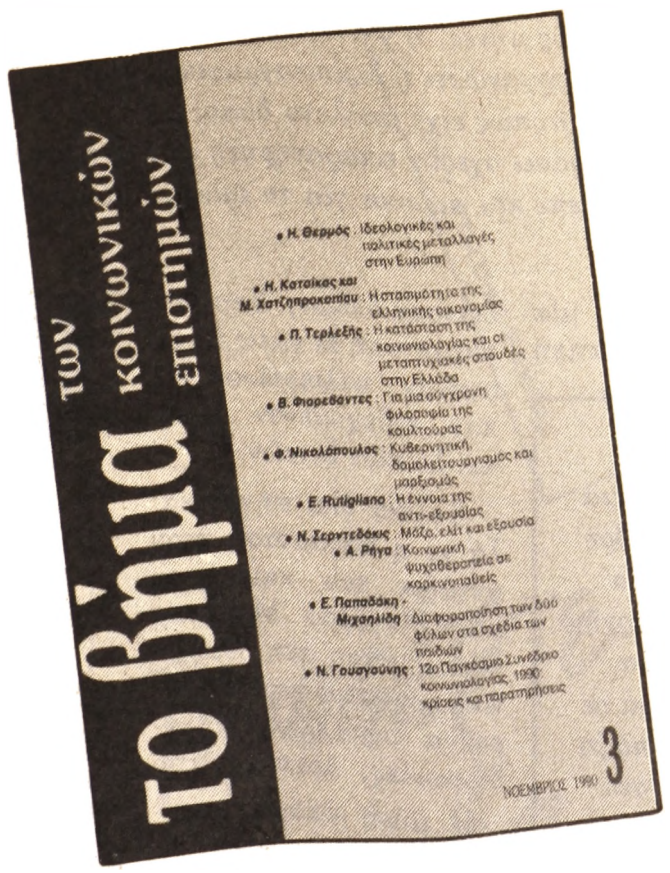

Εκδόσεις Παπαζήση Α.Ε.Β.Ε.,
Νικηταρά 2 106 78
Αθήνα, Τηλ.: 36.22.496 - 36.09.150

«ΤΟ ΒΗΜΑ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ»

Κυκλοφόρησε από τις ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ το 3ο τεύχος της τριμηνιαίας επιστημονικής επιθεώρησης «Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών», που εκδίδεται από την Κατεύθυνση Κοινωνιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Κρήτης, υπό τη διεύθυνση του καθηγητή Πανταζή Τερλεξή.

Την επιστημονική επιτροπή της έκδοσης απαρτίζουν σημαντικά ονόματα του χώρου των Κοινωνικών Επιστημών στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, όπως λ.χ. του Κ. Καστοριάδη, του Ν. Αλιβιζάτου, του Γ. Κουμάντου, του Κ. Ψυχοπαίδη, του Ηλ. Κατσούλη, του Αθ. Παπαχρήστου κ.ά., ενώ στην συντακτική επιτροπή συμμετέχουν οι Ηλ. Θερμός, Δ. Μαρκής, Ν. Μουζέλης και Αν. Καζαμίας.

Σκοπός του νέου και φιλόδοξου αυτού περιοδικού —όπως αναφέρεται και στο γράμμα σύνταξης— είναι η δημιουργία ενός υπεύθυνου μέσου επικοινωνίας όλων των επιστημόνων, που δουλεύουν στο χώρο των Κοινωνικών Επιστημών. Και, συνεπώς, είναι ανοικτό σε όλους τους σχετικούς επιστήμονες με βάση τους όρους, τις πληροφορίες συγγραφής, που αναφέρονται στο τεύχος αυτό.

ΠΑΝΕΠΙΣΤ.-ΗΛΙΘΕΟΥ ΒΙΒΛ.-ΠΑΝΤΕΙΟΝ

Την προηγούμενη Δευτέρα, 17/5, από την ΕΤ1 παρακολουθήσαμε με ενδιαφέρον το ντοκυμανταίρ παραγωγής του ΑΝΤΙ για τις πρόσφατες εξελίξεις του Κουρδικού. Κι εκεί που είχαμε «μπει» μέσα, που λένε, τσουπ, διακόπτεται η προβολή, όλως τυχαίως, για να μπει... διαφήμιση! Δεν θα έπρεπε να απορούμε, άλλωστε προσπαθούν εδώ και καιρό να μας καταστήσουν αναίσθητους στο συγκεκριμένο θέμα. Εκείνο που ακόμη μας εντυπωσιάζει, είναι η επιλογή της διαφήμισης. Στην Τόλμη και Γοητεία βάζουν καλλυντικά και απορρυπαντικά. Στο ρεπορτάζ από το Κουρδιστάν βάλανε σουήπστέηκ. Βγάλτε μόνοι σας συμπέρασμα...

ΦΑΛΤΣΑ. Αφού λοιπόν υμνήσαμε με τόση περηφάνεια κι εθνική συγκίνηση το 8ο θαύμα του πολιτισμού, το Μέγαρο των φίλων της μουσικής, και αναλύσαμε με κάθε λεπτομέρεια την πλαστική και τεχνική του αρτιότητα, καλό είναι πια, τώρα που καταλαγιάσαν οι διθύραμβοι να μάθουμε και να το χρησιμοποιούμε.

Σάββατο 11 Μαΐου: ο *Μαγικός αυλός* του Μότσαρτ κι ενώ όλοι προσηλωμένοι περιμένουμε την έναρξη της εισαγωγής, παρουσιάζεται κάποιος επί σκηνής για να μας ανακοινώσει πως η παράσταση λίγο έλειψε να ακυρωθεί λόγω ίωσης που έπληξε τις φωνητικές χορδές του κ. Σακκά. Κι εκεί που νομίζουμε —μια κι η παρουσία μας στην αίθουσα δηλώνει πως τελικά δεν ακυρώθηκε η παράσταση— πως θα δούμε τον *Μαγικό αυλό* χωρίς *Papageno*, μαθαίνουμε πως ο κ. Σακκάς θα τραγουδήσει και πως οι υπεύθυνοι ζητούν προκαταβολικά συγγνώμη για τυχόν... παραφωνίες παρά τις υπεράνθρωπες προσπάθειες του *Papageno*. Κι αναρωτιόμαστε γιατί ο κ. Σακκάς να βάζει σε κίνδυνο το θείο δώρο των φωνητικών του χορδών; Γιατί να κινδυνεύουμε κι εμείς να δούμε και κυρίως να ακούσουμε μια μέτρια παράσταση; Μήπως οι υπεύθυνοι της οργάνωσης θα έπρεπε, όπως συνηθίζεται στις όπερες ανά την Ευρώπη, να έχουν προβλέψει και μία δεύτερη αναπληρωματική διανομή ρόλων; Έτσι κι η παράσταση κι εμείς θα είμασταν καλυμμένοι δια παν ενδεχόμενον ίωσης και λοιπών δεινών.

Τελικά όλα πήγαν καλά κι η παράσταση ήταν αντάξια του καινούριου μας Μεγάρου Μουσικής κυρίως χάρη στη συμφωνική ορχήστρα και στη χορωδία της ελληνικής ραδιοφωνίας, άριστες κάτω

Η μόνη «παραφωνία» έγινε δυστυχώς από το κοινό, το οποίο παρασυρμένο από την προαναφερθείσα εθνική συγκίνηση, χειροκροτούσε σχεδόν συστηματικά στο τέλος κάθε σκηνής.

«Βιβλιογραφικό Μελέτημα (1930-1989) Δημήτρη Χατζή» τιτλοφορείται το αποτέλεσμα της πολύχρονης έρευνας του Νίκου Γουλανδρή που κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Γνώση. Το Βιβλιογραφικό Μελέτημα καταγράφει καταρχήν χρονολογικά την εργογραφία του συγγραφέα, «χαρτογραφεί» το οδοιπορικό του από χώρα σε χώρα, από δουλειά σε δουλειά και παρουσιάζει αναλυτικά τις κριτικές και μελέτες πάνω στο έργο του. Δίνει επίσης βιογραφικά στοιχεία, πληροφορίες για τα υπάρχοντα χειρόγραφά του και έχει ευρετήριο της αλληλογραφίας του. Η έκδοση αυτή απαίτησε πολυετείς μελέτες αφού αποτελεί προσπάθεια καταγραφής της συνολικής πορείας του Δημήτρη Χατζή κατά τα 50 χρόνια του πνευματικού του βίου.

Ο νομιμόφρων 902

Έχεις ανοίξει το ραδιόφωνό σου στη συχνότητα 90,2 Αριστερά στα FM κι αρχίζεις σταδιακά να μην καταλαβαίνεις τι ακούς! Είχες συνηθίσει να ακούς συγκεκριμένες εκπομπές από γνωστούς πια ανθρώπους, σε συγκεκριμένες ώρες, να ακούς μουσική όλων των ειδών, να ενημερώνεσαι πλουραλιστικά. Τώρα πια αρκετές εκπομπές ματαιώνονται, ένας αμήχανος εκφωνητής σε προειδοποιεί ότι αυτή την ώρα θα ακούσεις ελληνικά τραγούδια και μόνο, χωρίς σχόλια και αποφωνήσεις, ως το επόμενο δελτίο ειδήσεων, αφού ο ίδιος δεν ξέρει —η δεν θέλει να πει— πως και η επόμενη εκπομπή έχει ματαιωθεί...

Ήταν δραματικό το πρωινό δελτίο της περασμένης Κυριακής όταν δέκα περίπου ώρες πριν είχε τελειώσει η τελευταία συνεδρίαση της Κεντρικής Επιτροπής. Η εκφωνήτρια διάβαζε με τρεμάμενη φωνή το δελτίο ειδήσεων, το οποίο προφανώς της είχε δοθεί χειρόγραφο. Λες και δεν πίστευε στα μάτια της, μετάδιδε ως ώφειλε —πως απαγορεύεται στον κ. Καρτερό να εργαστεί στο «Επτάμιση», αφού εξοβελίστηκε από τον «Ριζοσπάστη», (απόφαση της κ. Παπαρήγα που στα επόμενα δελτία αποσύρθηκε), μιλούσε για την δραματική παραίτηση του κ. Φαράκου, η φωνή της κυριολεκτικά δεν έβγαινε για τα υπόλοιπα...

Αλήθεια, κανείς δεν σκέπτεται την αγωνία αυτών των ανθρώπων, οι οποίοι, σε κάποια δεδομένη στιγμή δεν θα έχουν τι να πουν ή πώς να το πουν, αφού θα πρέπει πια να υποτάσσονται στο δόγμα «Λέμε όσα συμφέρουν το λαό...»; Από κείνους που έστησαν τον 90,2 Αριστερά στα FM, οι περισσότεροι πλέον εργάζονται αλλού, αφού οι περισσότεροι αναγκάστηκαν σε παραίτηση. Ωστόσο, τώρα πλέον, αν θέλουν να διατηρήσουν την κομματική και ιδεολογική ταυτότητά τους, όπως δηλώνει η κ. Παπαρήγα, θα πρέπει και στις νέες θέσεις τους —άσχετα πού βρίσκονται αυτές— να μεταφέρουν μόνο τις απόψεις... του κόμματος. Οι προσωπικές απόψεις απαγορεύονται...

Με άλλα λόγια λοιπόν, η κ. Παπαρήγα τους μετατρέπει σε ελεγχόμενα ψερέφωνα του κόμματος, το οποίο ανενδοίαστα πια εκμεταλλεύεται την ιδεολογία τους! Τους αναγκάζει δηλαδή να αυτολογοκρίνονται και να μετατρέπονται σε ενοχικά άτομα, αν θέλουν να συνδυάσουν την επαγγελματική με την ιδεολογική τους ταυτότητα θέλει, δηλαδή, η κ. Παπαρήγα τους δημοσιογράφους απλούς διεκπαιρεωτές! Μήπως θα έπρεπε αλήθεια, να ψελλίσουν επιτέλους κάποιο λόγο για τα τεκταινόμενα οι δημοσιογραφικές οργανώσεις;

Όταν, πριν από λίγους μήνες, η Φάνη Πετραλιά μιλούσε γι' αυτά τα πράγματα στο διήμερο που είχε οργανώσει η δημοσιογραφική οργάνωση της ΕΑΡ, στο Πνευματικό Κέντρο, μήπως είχε απόλυτο δίκιο; Μήπως γι' αυτό το λόγο η εισήγησή της είχε περάσει σχεδόν απαρατήρητη από τον κομματικό Τύπο; Μήπως γιατί προέβλεπε και μιλούσε για το άμεσο - κοντινό μέλλον, δηλαδή το παρόν...

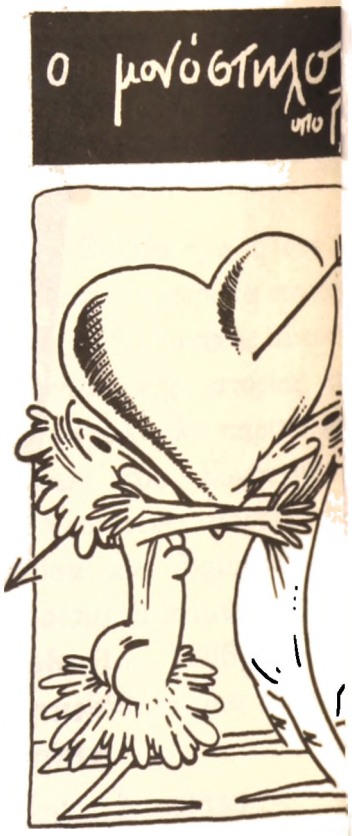

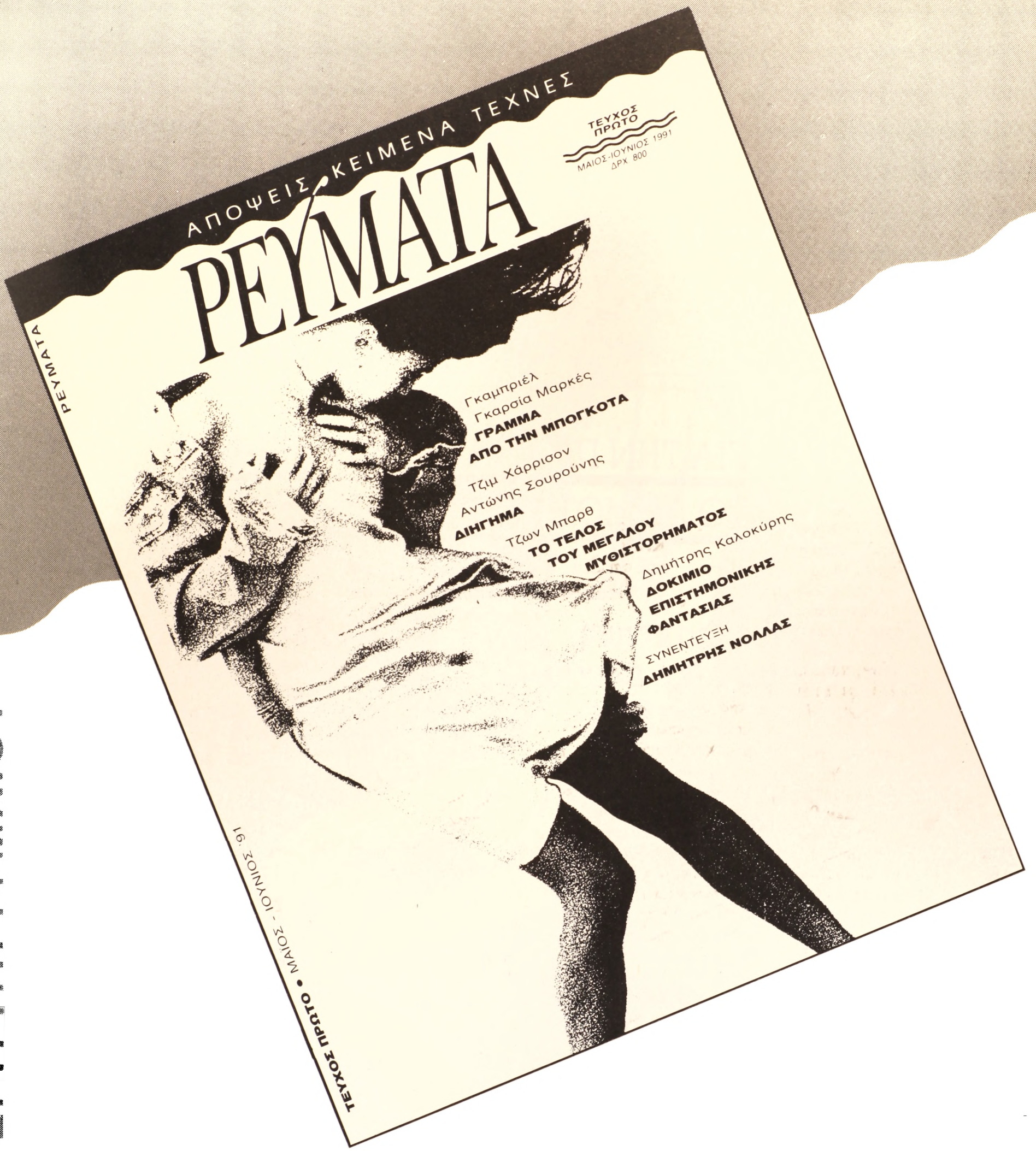

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΤΗ ΤΡΙΤΗ 14 ΜΑΪΟΥ

Προσέξτε τα

ΡΕΥΜΑΤΑ

ΤΟ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ
Βιβλία για τις ΔΙΑΚΟΠΕΣ
κι ένας ΜΕΓΑΛΟΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ
με θέμα «Το Σχολείο, ο κόσμος μου»

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ
ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ, ΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ
ΚΑΙ ΤΑ ΑΓΓΛΙΚΑ

Χαρούμενες διακοπές για την προσχολική ηλικία
της ΑΝΝΑΣ ΜΕΡΚΟΥΡΗ

•

Χαρούμενες διακοπές για το δημοτικό
(6 τίτλοι) των Ρ. ΚΑΡΘΑΙΟΥ, Κ. ΜΑΝΟΥ-ΠΑΣΣΑ

•

Χαρούμενες διακοπές με αγγλικά
(4 τίτλοι) της Κ. ΚΟΝΤΟΛΕΩΝ

•

Καλοκαιρινά για το δημοτικό
(6 τίτλοι) της ΑΓΓ. ΒΑΡΕΛΛΑ

Ζήτω! Διακοπές!
(4 τίτλοι)

•

Μπλοκ διακοπών-ταξιδιού
(4 τίτλοι)

•

Η Α΄ Γυμνασίου πάει διακοπές
του Μ. ΚΟΝΤΟΛΕΩΝ

•

Η Β΄ Γυμνασίου πάει διακοπές
των Μ. ΚΟΝΤΟΛΕΩΝ-Π. ΜΗΛΩΡΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

Νικηταρά 3, 106 78 Αθήνα, τηλ. 3638362
(Κεντρική διάθεση: Εμμ. Μπενάκη 16, Αθήνα)

ΓΙΑΤΙ ΤΟ ΔΙΑΒΑΣΜΑ ΕΙΝΑΙ ΑΠΟΛΑΥΣΗ